

39.
Rhenanu

B. RHE
De Ger
et Pii
De As. V

Historia
aliqua
caus

I
00272

BIBLIOTECA
DE LA
UNIVERSIDAD DE SALAMANCA.
Sala Est. Tab. Núm.

2-12-1-23

2 - 72 - 14

Num. 23. cap. 5. num. 39.

I
00272

Faint handwritten text, possibly a library or collection mark.

BEATI RHENANI

SELESTADIENSIS RERVM GERMANI
CARVM LIBRI TRES

ADIECTA EST IN CALCE EPISTOLA AD
D. Philippū Puchaimerū, de locis Plinij per St. Aquæum
attactis, ubi mendæ quædam eiusdem autoris
emaculantur, antehac non à quo-
quam animaduersæ.

BASILEAE, IN OFFICINA FROBENIANA,
ANNO M. D. XXXI

Cum gratia & priuilegio Cæsareo
in sex annos

INVICTISSIMO CAESARI FERDINANDO, BOHE-
MIAE VNGARIAEQUE REGI ETC. BEA-
TVS RHENANVS S. D.

HOMERVS ille parens omnis eruditionis, inuictissime
Caesar, non frustra consultricem adhortatricemque Telemach-
o Mineruam attribuit, inuens quantum expediat prius
quam negotium aggrediamur, sapienterem in consilium
adhibuisse. Proinde quod uulgo fieri uidemus ab homini-
bus prudentibus atque cordatis, ut quoties in longinquas re-
giones profecturi sunt, ac iter ignotum ingressuri, uel sibi
ducem aliquem asciscant, uel saltem uiam a gnaris locorum
exquirant, nimirum ut citius perueniant quo uolunt, & iter suum commodius
explicent, id utinam semper imitentur qui se studiis literarum addicunt. Etenim
ubi que recta institutio praemonitioque magnam momentum habet, in literis longe
maximum. Neque enim statim adest discendi iudicium, quod usu longo multoque labo-
re uix tandem contingit, non quidem omnibus passim, sed felicioribus tantum in-
geniis, ut non est, iuxta proverbium, cuiusuis adire Corinthum. Nam quosdam uidere
licet in studiis tumultuantes nullum non mouere lapidem, quo propositam discipuli-
nam aliquam consequantur, & tamen exactam siue mediocrem etiam cognitionem
quotusquisque est qui nanciscatur. Idque si usquam alibi, praesertim in historiarum le-
ctione solet usu uenire plerisque. Nam quis non est triuio populorum regionumque no-
mina crepat, Germanos, Alemannos, Francos, Saxones, Sueuos, Heluetios,
Germaniam superiorem, & inferiorem, Germaniam magnam, Franciam, Alemanniam,
Sueuiam, Baioariam? Quod si roget quisquam, unde & quando natae sint haec gen-
tium & prouinciarum appellationes, hic uero paucos reperias qui possint hisce
de rebus exacte differere. Et tamen, ut ingenue quod uerissimum est fateamur, nisi
haec quis teneat nescio quo cum fructu legendis historiis sit uacaturus. Hoc ue-
ro mirum, quod in Romana antiquitate cognoscenda diligentissimi sumus, in me-
dia aut etiam uetustiori quae ad nos maxime pertinet, negligenter cessamus. In cau-
sa fortassis est, quod ex luculentissimis scriptoribus illa facile cognoscantur, qui
nusquam non extant, haec autem propter autorum inopiam iudicio magis colligere sit
necesse, quam alio quouis praesidio. Quam ob rem bene mereri de studiosis pu-
tandi sunt, qui rem minime obuiam non sine ingenti labore perquisitam in me-
dium candide proferunt. Haud defunt fortassis qui ueterem adhuc rerum statum
somniauerunt, qui Iulium Caesarem, qui Ptolemaeum mordicus teneant, nec aliter per-
suaderi possint, quam ab illis traditum est, sed tamen propter istos, si qui tales erunt,
non sunt destituendi caeteri studiosi, quo minus bonis ac candidis ingenis suc-
curratur. Quae me res mouit maxime princeps, ut post meum nuper ex Augusta
reditum, rogatu quorundam amicorum, de prouincijs Romanis quas a sinistra Rhe-
ni fluminis, a dextra Danubij ripa contra ueterem Germaniam uictores orbis pos-
sederunt, & illarum statu quo uidelicet gubernatae sint modo praesertim sub po-
sterioribus Imperatoribus, qui uidelicet Constantinum illum Magnam insecuti sunt,
aliquid annotarem adiutus libro uetusto qui Praefecturas Romanas eius seculi
recenset: tum ut stilo prosequerem quemadmodum illae prouinciae sint collabenti iam
imperio Occidentali non a Francis modo, sed & ab Alemannis siue Sueuis, Mar-
comannis, Nariscis, ac Quadis occupatae. Proinde populorum istorum emigratio-
nes, & mutatas in ipsa ante Germaniam ueteri sedes quas nos demigrationes uo-
camus, quantum nobis possibile fuit, explicuimus. Nec ullos esse suspicor quibus
hic labor meus non futurus sit utilissimus. nam doctissimos etiam uiros quoties de
Prouincijs incidit sermo uideo caecutire. adeo nullum faciunt discrimen inter ue-

terem illā Germaniā, & eā quæ posterius est occupata. Hinc Hermolaus apud Pliniū de ueteri Germania loquentē pro Mæno Aenū legi posse putat, nō hoc facturū si animaduertisset Germaniæ fluuiū Aenū esse nō posse qui Noricum prouinciā à Rhetia distinguat. Itaq; quantū momenti sit allatura, hæc mea lucubratiō studiosis historiarū nō est facile dictū, plurimū enim erret necesse est, qui prouinciās à ueteri Germania discernere nesciat. Equidē hinc ille ueterū error manauit putantiū Varū Quintiliū cū legionib. Rom. apud Augustā esse cæsum, qui in Teutoburgienli saltu trans Rhenū in ueteri Germania, uincēte Arminio occubuit. Quod si scissent Rhetiam primā in cuius sine sita est Augusta, Romanorū fuisse prouinciā, nemo hoc dicturus fuerat. Siquidē cōstat Varum in Germania trucidatū, at Rhetia ad Germaniā id tēporis minime pertinebat, Romanis obediens. Iam litem illā ἀσπονδοῦ quæ olim inter ciuem meū Iacobū Vuimphelingium & Murnarū me puero uiguit, de Galliæ Germaniæq; terminis, promptū sit hinc rescindere. Fateor uero non posse emigrationes istas Germanicarum gentiū tradi, sic, ut curiosis per omnia satisfiat, puta qua parte anni, quot nauigijs transierint, quāto numero, sed tamē ingenia candida nō requirūt istiusmodi minutias, quibus abūde sufficiet, ista facta esse mōstrasse. Porro quia de ueteribus Francis, Alemannis, Saxonib. & ceteris quibusdā parū admodum in literis extat quod non sit fabulosum, de ijs populis paulo prolixius ago, nihil tamen afferens quod nō ex autoribus sit sumptū, sed quos multi non attingant propter deprauatā lectiōnē. Sed & ea persecutus sum quæ postq; illi Romanorum inuasere prouinciās, accidisse cōperi, tum de cultu specieq; earū gentium pauca. Quarū rerum cognitionē tuæ maiestati gratissimā arbitror futurā, quæ nuper ad fasces regni Germanici quod hodie Romanū imperiū appellat cōmunibus principū electorū calculis est euecta, approbante hoc fratre tuo CAROLO Augusto. Siquidē eius imperij primordia cognoscere iucundū erit, quod nūc superis fauentib. ipse feliciter es administraturus. Huc accedit, quod maiores tuæ celsitudinis, à Germanis qui Rhenū olim trāsgressi sunt, Frācos & Alemannos intelligo, suā ducunt originē. Nam Habinspurgios comites nihil aliud fuisse uideo q̄ ueteris Vindonissæ dominos, quā uulgus Gallorū Vindonem olim uocabat & Vendonē. unde Vendonensem ecclesiā appellatā reperio, & Auendū fortasse castrū citra aspirationem, quod Germani u in b uerfo Habinspurgū, id est altā Vindonissæ siue Vindonis arcē dicebāt. Quæ res maiorū tuorum antiquissimā nobilitatē arguit, ut qui ante apud suos clarissimi post illā primam Francorū & Alemannorū transmigratiōnē merito celeberrimæ ciuitatis & tractus Heluetiorū imperiū adepti sint. Sed de Vindonissa abunde meminimus lib. III. Cæterū uel hac de causa tuæ maiestati inscribi debuit hoc opusculum, quod nullus hodie Germaniæ principū est, qui plures prouinciās possideat propriæ suæ ditioni subiectas in quas olim transcenderint Germani. Nā & Pannoniā secūdā proximis annis acquisiuiti, iustissimo titulo rex illius post affinis tui Ludouici mortē factus. Ergo FERDINANDE Cæsar inclyte lucubratiōnem istā tot nominib. tuæ maiestati debitā animo beneuolo lubens accipito, uelut gratulatoriū munus, quando nūc ab omnib. Cæsareo nuper auctus fastigio, passim salutaris, adiris, donis etiā conceptā animo lætitiā testantib. frequētariis. Quumq; à maximarū rerū curis & bellis cōtra grassabūdos Christianæ religionis hostes Turcas susceptis, paulisper fueris feriatas, librū hunc in manus sumito, cuius te lectiō multas magnasq; rerū mutationes docebit. Deus Opt. Max. felicitatem rebus tuis & orbi Christiano pacem largiatur. Bene ualeat Maiestas tua, cui me cōmendo. Selestadij Calendis Martijs, Anno M. D. XXXI.

5
BEATI RHENANISELESTADIENSIS RERVM GERMANI
CARVM LIBER PRIMVS.

GERMANIA VETVS.

VI GERMANIAM ueterē ad Alpeis usq; extendūt, & Rheni fontē à meridie, de quorum numero præcipuus est Pomponius Mela, Rhetia bonam partem in dextera Rheni ripa Germaniæ: in sinistra Galliæ tribuere coguntur. At constat eos tractus qui Brigantinū lacum attingūt utrinq; & etiam superiores, sub administratione fuisse ducis Rhetiarum. Siquidē apud Arborem felicem, quam Arbonam hodie uocant, præsidium Rhetia primæ collocatum fuisse, nō aliter quā Bregantia siue Cōfluentibus in opposita ripa, suo loco docebimus. Nec abs re, Strabo de Germania loquēs lib. VII. Primæ huius regionis partes, inquit, sunt Rheno proximæ, ab ipsius ferē fontis initio, quoad in pelagus infunditur. Dicit fere. Ergo Germania non pertingebat ad Alpeis, & ortum amnis Rheni. Itaq; sciendum supra Danubij fontem inter Germaniam ueterem & Rhetiam primam, limitē à Romanis fuisse constitutū. Hunc à quibusdā Imp. promotum legimus arridente uictoria. Fuit is sanē terminus à meridie, partem hanc ueteris Germaniæ quæ & Alemannia postea dicta est, à prouincia Rhetia prima siue superiori dirimens. Confinium Germaniæ Rhetiaq; hoc loci non latuit ueteres. Nam C. Solinus de Germaniæ terminis loquens, Vigeuonum qui sinus maris & Seuonem montem accolunt facta mentione, extendi illam inter Hercynium saltum & rupes Sarmatarum tradens, Vbi incipit, inquit, Danubio, ubi desinit Rheno perfundit. Sicq; Danubij caput à meridie propemodum Germaniæ ueteris terminū facit. Quæ res mouit cultissimum poëtam Cl. Claudianum, ut sic caneret ad Mæcenatem suum Stiliconem Vandilum.

Sublimis in Arcton

Prominet hercyniæ confinis Rhetia syluæ
Quæ se Danubij iactat, Rheniq; parentem
Vtraq; Romuleo prætendens flumina regno.

Fontem Danubij Rhetia ceu uides, assignat propter uicinitatem. Postremū uero carmen diligenter obseruandum, Transdanubianas & Cisthenanas prouinciās innuens: nam has intelligit Romulei regni nomine. Sanē nunc melius uerba Taciti intelligentur, quum scribit Germaniam à Gallijs

Rhetijsq; & Pannonijs Rheno ac Danubio fluminibus separari. Siquidē Danubius Germaniam ueterem, de qua scriptor ille loquitur, nec erat alia continentibus intra fines suos adhuc se Germanis, dirimit à Rhetia superioris parte uersus meridiem: nam supra fontem huius, ut dixi confiniū Germaniæ & Rhetia erat, loco nō multum distanti, quem nos in sequentibus certius indicabimus. Deinde separat idem fluuius, de qua re minus ambigitur, Germaniam ueterē à Rhetia prima, & à secūda cui Vindelicię quoq; nomen, sed uetustius. Item à Norico ripensi, tum ab utraq; Pannonia prima & secunda. A Gallijs secludit Rhenus. Enimvero Tacitus quum pugnam Cecinæ cum Heluetijs describit in historia Augusta commemorans nuncios ad Rhetica auxilia missos, & iuentutem Rhetorum statim affuisse, satis inuit qui nam utraq; Rheni Brigantiniq; lacus ripam tenuerint supra Danubij caput: nam res nō procul à castello Thermarū gesta est sub mōte Voceio. Ascribendum huc limitem per Danubium esse ductum sub Augusto, quemadmodum Sextus Rufus autor est, non quod Rhetia, Noricum, & Pannoniæ Germanis fuerint ademptæ, quas illi nuncq; possederāt, sed quod eas regiones quū uterentur libero iure, sibi Romani subiecerint.

POPULI VETERIS GERMANIAE.

Veterem Germaniam incolere populi indigenæ Teutones, Cimbri, Marſi, Gambrii, Sueui, Vandali, Bataui, Caninefates, Mattiaci, Catthi, Vſipi, Tencteri, Bructeri, Chamaui, Angriuarij, Dulgibini, Chafuari, Frifi, Chauſi, Cheruſci, Foſi, Semnones, Langobardi, Reudigni, Auiones, Angli, Varini, Eudofes, Suardones, Nuithones, Hermunduri, Narisci, Marcomani, Quadi, Marſigni, Gothini, Oſi, Buri, Lygi, Arii, Helucones, Manimi, Elyſi, Naharuali, Gothones, Rugi, Lemoni, Suiones, Aſtiones, Sitones, Peucini ſiue Baſtarnæ, Fenni ac Venedi. Ex Corne. Tacito. Ptolemæus qui poſt Tacitum ſcripſiſſe creditur, ſed antiquioribus uſus tabulis, more Græco mutans ſubinde nomina, Teutonarios cōmemorat, Turogos, & pro Quadis Tuados, & cæteros: nam paſſim extat uolumen. Externi populi incolere, ſed qui iam olim uel diſceſſerint uel euanuerint, pars Celtarum duce Elitouio in ſaltus Hercyniæ ſyluæ tranſgreſſa, Tectoſages, Boi, Helueti. Hodie Sclauini ſiue Vuinidę, quos à ueteri loco Bohemos, & quos Polonos appellamus. Arrianus Nicomediēſis, qui libris octo uitam Alexandri magni deſcripſit, accolas quosdam Danubij recenſet in ripa Germanica. Secundū hanc, inquit, pugnam triduo Alexander ad Danubium fluuium profectus eſt, omnium quidem longe maximum eorum qui in Europa ſunt, longiſſimo tractu per terras excurrit, gentes bellicoſas præterlabit, & eas magna ex parte Germanas, ex quibus ipſius amnis fontes oriuntur. Earum gentium poſtremi ſunt Quades, ac Marcomanni, deinde Iazyges Sarmatarū gens: poſt hos Getæ. Deinde Sarmatarū magna pars

pars. Poſtremo Scythæ, iſq; ad exitū fluminis pertinent, unde per quinque oſtia in Euxinū pontū effluit. Hæc ille lib. primo. Scripſit autē M. Antonino principe. Cæterū Plinij caput quo quinque genera ueteris Germaniæ populorū enumerant, caſtigabimus explicabimusq; nō indiligenter lib. tertio.

STATVS GERMANIAE VETERIS ANTE IVLIVM
Cæſarem, & poſtea ſub Cæſaribus incolumi dum
imperio Romano.

Populi Germaniæ ueteris in ſumma libertate uixerūt. Ne tamē putes libertatē in anarchiam exiſſe, reges ex nobilitate quæque natio, duces ex uirtute ſumebant ut ſcribit Tacitus. Nec regibus infinita aut libera poteſtas. Duces exemplo magis quàm imperio præerant, nō ui ſed dexteritate ſuis commendati. De maioribus rebus principes conſultabant, de minoribus omnes, ſic tamen ut apud principes cōſilia retractarentur, nam uulguſ raro ſapit. Regibus uel principibus autoritas dignatioq; ex ætate, nobilitate, ſeu laude bellica. In concilijs eligebantur principes, qui iura per pagos uicosq; redderent, Centeni ſingulis ex plebe conſilij autoritatisq; gratia aderant. Sacerdotes religio uenerabileis faciebat. Adulteria ſeuerè puniebant. Noctes interdum epulando tranſmittebant, nō ſolum dies: nam diem, inquit Tacitus, noctemq; continuare potando nulli probrum. Vnde quibusdam adhuc feſtis diebus apud nos à nocte cognomentum, ut eſt ille ſub calendis Ianuarijs, quo iuxta ritum Chriſtianum, ſeruatoris noſtri natalem celebramus, antiquo uocabulo, & haud dubie ex ethnicorum obſeruationibus relicto, Vuinnacht appellatur, à uino uidelicet conuiuijsq;. nam Vunnefridus Anglus qui Bonifacius mutato nomine dictus eſt, archiepiſcopus poſtea Magunciacenſis, indicat in epiſtola ad Zachariam ſummum pontificem, Germanos hanc ob cauſam reprehenſos, ſuæ cōſuetudini prætexere, quod Romani circa templum diui Petri calēdis Ianuarijs ethnicorū more choros ducant, & acclamationibus ubiq; perſonent, ac menſas eo die ac nocte onerent dapibus, nec quicquam ſupellectilis uicino roganti cōmodent, ne ignem quidem ipſum. Apparet igitur non ſolum Germanos, ſed etiam Romanos hic maiorum ſuorum conſuetudinē diu retinuiſſe. Tametſi Zacharias in literis, quibus Bonifacio reſpondet, teſtatur præceſſorem ſuū Gregorium eius nominis tertium & ſe morem hunc damnabilem iam olim abolitum, ſed denuo repullulaſcentem ſuſtuliffe. Proinde non eſſe quo ſe excuſent Germani quin idem faciant. Sed redeamus unde digreſſi ſumus. Bellabant olim Germani uagis incurſibus, & diſiectas per cateruas, deinde longa aduerſum Romanos militia, inſueuerūt ſequi ſigna, ſubſidijs firmari, dicta imperatorum accipere. Eos cōmercium cum prouincialibus populis in ripa tantum uel Rheni uel Danubij habere permittebant Romani, Hermunduris exceptis, quibus adeo fidebant, ut intra Auguſtam nobilē illam Rhetia

Rhetiaꝝ coloniam, è regione trans Danubium sitam, & penitiora loca admitterentur, sine custode transeuntes quod alijs non licebat. Siquidem, ut alibi scribit Tacitus, quod contumeliosissimū erat uiris ad arma natis, inermes ac propè nudi sub custode & precio cū prouincialibus coibant. Porro postq̃ armis Drusi Neronisq̃ & Germanici sub Augusto ac Tiberio suis in sedibus obruti sunt Germani ueteres, aliquandiu magis seipsoꝝ mutuis bellis attriuerunt, q̃ quod prouincias Romanorū transrhenanas uel transdanubianas incurfarēt. Hoc est quod Tacitus ait, Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ & ciuiliū armorum, expugnatis legionū hybernis etiam Gallias affectauerunt. Catthi Cheruscis sibi subiecerunt. Ansibarios pepulere Chauci. Alios alij impetebant. Quæ inter ipsos discordiæ exitiales in causa fuerunt, ut Germanorum reges, ad Romanos subinde respicere cogentur. Vnde uis, inquit Tacitus, & potentia regibus ex autoritate Romana: raro armis nostris, sæpius pecunia iuuantur. Vbi diligēter obseruandum id studio fuisse Romanis, ut Germanos ad discordias illicerent. Claudius Augustus Arminij nepotem ex fratre nomine Italum Romæ educatum, Cheruscis petentibus regem dedit. Is auum maternum habebat Catthorum Catthorū principem. Amiserant aut̃ Cherusci tum nobiles suos per intestina bella, hoc uno reliquo stirpis regiæ. Marcomannis, Quadisq̃, inquit Tacitus, usq̃ ad nostram memoriam reges manserunt ex gente ipsorum, nobile Marobodui & Tudri genus, iam & externos patiuntur. Velledam uirginē nationis Bruçteræ tradit idem latè imperitasse, uetere apud Germanos more quo plerasque sceminarum fatidicas, & augete superstitio arbitrentur deas. Atq̃ hoc est quod paulo post apud eundem Bataui Romanorum clientes notant, quum inquit, Si dominorū electio sit, honestius principes Romanorū quàm Germanorū sceminas tolerari. Tyberius Aug. Germanico Cæsari reditum suadens in quadam epistola scripsit, se nouies à diuo Augusto in Germaniam missum, plura consilio q̃ ui perfecisse: sic Sicambros in deditioē acceptos, sic Sueuos, regemq̃ Maroboduū pace obstrictum. Quemadmodum uero per Drusum domitis Vsiptis & Sicambris, Tençteris, Catthis, Cheruscis, Marcomannisq̃, & Sueuis inter Rhenum ac Albim profligatis, & ad Albim usq̃ promoti limite, Germaniam conatus est in prouinciæ formam redigere diuus Augustus, imposito Varo cum tribus legionibus, sic Valerius Probus Cæsar de uictis Alemannis in Germania prima, limitem Romanū usq̃ ad Nicrum fluuiū, qui uulgo Neccer dicitur, protulit, exædificatis in eius amnis ripa uarijs munimentis, in quibus præsidia locarent: æmulatus in hac re Drusum, qui in tutelam nouæ prouinciæ per Visurgim & Albim stationibus dispositis, per Rheni ripā quinquaginta amplius castella erexerat. Vterioꝝ istum Nicri limitem diutius Probus tenuit, quàm ueterem illum diuus Augustus

gustus. nam occiso mox Varo rebellauit Germania. Proinde in ripa Nicri quibusdam in locis mira adhuc antiquitatis Romanæ uestigia cernuntur, ut apud Vuimpinam, Rotenburgum, & alibi. Bis itaq̃ Germania uetus redigi in formam prouinciæ cœpit, semel sub Augusto prouectis ad Albim usq̃ Romanorum exercitibus, deinde ad Nicrum promoti limite Probi Cæsaris principatu. Tradit enim Fl. Vopiscus Probum quum post Aureliani mortē à Germanis Galliaꝝ planè possiderentur, & in ripa Rheni Romana securi uagarentur, receptis sexaginta per Gallias nobilissimis ciuitatibus, & propè infinitis millibus hostium occisis, reliquias ultra Nicrū fluuium & Albim remouisse. Tu intellige reliquias Germanorū ultra Albim, Alemannorum ultra Nicrum fuisse submotas. Tametsi mendose legitur in Vopisci codice excuso, Nigrum pro Nicrū, & Albam pro Albim. Ita accipienda Manlij quoq̃ Statiani uerba quum apud eundem autorem paulo ante sic loquitur: Testes sunt, inquit, Germani & Alemanni longe à Rheni submoti littoribus. Inter posteriores porro Cæsares tum ferro tum incēdio Gratianus qui in occidente imperabat, Alemannos trans Rhenum persecutus, ultra Nicrum propulit, cæsis illorū amplius quàm xxx. milibus apud Argentuariam quæ Colmaria proxima est, nunc obscurus uicus, olim oppidū illustre. Quam rem Ausonius in luculento carmine quod de Mosella lusit, his uersiculis celebravit,

Dicamus læto per rura uirentia tractu
Felicem fluuium Rhenicq̃ sacremus in undis,
Sola sub Augustæ ueniens quod mœnibus urbis
Spectauit iunctos natiq̃ patrisq̃ triumphos,
Hostibus exactis Nicrum super & Lupondum
Et fontem Latijs ignotum annalibus Istri.

Significat autem triumphum in Augusta Treuironum habitum fuisse, quam præterfluit Mosella ueterem Romanorum principū sedem. Deprauatum est Ausonij carmen, nam uulgo legitur,

nigrum super & lupo nudum.

Quod si quæras lector quid sibi uelit Lupondum, scito quāntū ego coniectura assequi possum, Lupondum siue Lupodunum, aut Luponum, eam arcem esse quæ nostratibus hodie Lupff dicitur, à qua nobilissima tractus eius Comitum familia nomen sortit̃. Diruta fuit anno decimosexto supra millesimum & quadringentesimum iussu Sigismundi Cæsaris & concilij Constantiensis. Sed indicant ruinæ quàm egregium munimentum fuerit, procul dubio olim à Romanis contra Alemannos pro militibus limitaneis constructum. Ego nuper Augusta Rhetorum, ubi comitia Ro. imperij Carolus Aug. celebrabat, rediens per Martianam sylvam, quum Nicrum tortuosissimum amnem propter perplexam uallium curuitatē toties transire

b cogerer.

cogeret, singula satis diligēter sum contemplatus. Ab origine Nicri & arce
Lupondo non ita procul abest ortus Danubiū, trans cuius fontem pulfos
Alemannos canit Aufonius: nam super usurpat pro ultra, confinium intel-
ligens Rhetia & Germaniæ, quod est supra Danubiū caput: neq; enim ul-
tra Danubiū submoti sunt, alioqui Rhetiā inuasissent quæ Romanorum
erat prouincia. Iam si scias Alemannos collectitium populum, ex Sueuis
partim constitisse, & se Sueuos appellasse, hoc enim loco Sueuos Strabo
quoq; ponit, intelliges ex ijs quæ diximus lepidissimum epigramma Au-
foni quo Danubius Nilum alloquitur, & Valentinianum patrem ac Gra-
tanium F. Augg. Id quia promoti imò propemodum restituti limitis me-
minit & uictoriæ cōtra Alemannos obtentæ, uisum fuit huc adscribere,
Illyricis regnator aquis tibi Nile secundus

Danubius latum profero fonte caput,

Saluere Augustos iubeo, natumq; patremq;

Armiferis alui quos ego Pannonijs,

Nuncius Euxino iam nunc uolo currere Ponto,

Vt sciat hoc superūm cura secunda Valens,

Cæde, fuga, flammis, stratos perijisse Sueuos,

Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.

Quod si lege maris refluxus mihi curreret amnis

Huc possem uictos inde referre Gothos.

Nec uero quisquam miretur quod Aufonius Valentinianū & Gratianum
hic Augustos uocat, & alibi Valentem Augustum adhuc superstitē Valen-
tiniano. Nam is filium & fratrem non Cæsares sed Augustos appellauit.
Quam rem Am. Marcellinus libro uigesimo septimo qui nondum est euul-
gatus, annotauit hijs uerbis, In hoc tamen, inquit, negotio Valentinianus
morem institutū antiquitus, supergressus, non Cæsares sed Augustos ger-
manum nuncupauit & filium, beneuolē satis. Nec enim quisquam antehac
adsciuit sibi pari potestate collegam, præter principē Marcum, qui Verum
adoptiuum fratrem absq; diminutione aliqua maiestatis imperatoriæ so-
cium fecit. Hactenus ille. Extat & alterum epigramma gratulatoriū apud
eundem poetam, de fonte Danubiū per Valentinianū & Gratianū Augg.
reperito occasione uidelicet eius uictoriæ contra Alemannos. Id est huius-
modi, Alloquitur amnis Valentinianum & Gratianum Augg.

Danubius penitis caput occultatus in oris

Totus sub uestra iam ditioe fluo..

Quâ gelidum fontem medijs effundo Sueuis,

Imperijs grauidas quâ seco Pannonias,

Et quâ diues aquis Scythico soluo ostia Ponto,

Omnia sub uestrum flumina mitto iugum.

Augusto

Augusto dabitur sed proxima palma Valenti,
Inueniet fontes hic quoque Nile tuos.

PROVINCIAE ROMANORVM, VETEREM GERMANIAM
utrimq; quum à Rheni tum à Danubiū ripis attingentes, &
illatum sub Cæsaribus status.

PROVINCIAE IVXTA RHENVM.

Prouinciæ Romanorum à Gallica Rheni ripa ueterem Germaniam
attingentes sunt,
Maxima Sequanorum,
Tractus Argenteratensis,
Germania prima, ac
Germania secunda.

MAXIMA SEQUANORVM

Complectitur Maxima Sequanorū, Sequanos interiores, Heluetios,
Rauricos, Sequanos exteriores siue cismontanos, ac, ut summatim di-
cam, totam dicecesim Basiliensem, hoc est, Sungauiam & loca Colmaria
uicina usq; ad fossam illam terminalem Eccenbachi riui, ubi confinium est
Maximæ Sequanorū & Tractus Argenteratensis, uno milliario supra Se-
lestadium. Nam hucusq; Sequanos protendi satis indicat Ptolemæus, qui
Sequanis Argentuariam tribuit, cuius ruinæ iuxta Colmariam uisuntur.
Tamen suspicor quicquid trans Ellum amnem est & Marcam inter hunc
& Rhenum, olim ad Sequanos, Cisellanam uero partem ad Tractum Ar-
genteratensem & Germaniam primam potius attinuisse. Dicta Maxima,
subaudi Prouincia, quod amplissima sit. Sequanorum ditio olim ad Rhe-
num usq; pertingebat, ut & Mediomatricorū ac Treuitorum. Hinc Iulius
Cæsar scribit Rhenum fluere per fines Sequanorum, Basiliensem dicece-
sim & Sungauiam intelligens. Idem in Sequanis cum Ariouisto confligit,
quæ pugna ad diui Apollinaris facta putat. is locus milliario Germanico
à Rheno & Basilea distat. Postea quum hæ regiones omnes in formā pro-
uinciæ cessissent, & præfecturæ constituerentur, Heluetij Rauriciq; Sequa-
nis sunt adiuncti. Multum autem uetustatis Romanæ quantum ad distin-
ctionem prouinciarū attinet, reperire est in dicecesibus episcopalibus apud
Christianos, quemadmodū libro tertio fusius docebimus. Vtq; iam olim
Sequani quorū fines præterlabitur Rhenus, Visontionem caput habebāt,
& Visontionensem magistratum agnoscebant, sic hodie Sungaui totaq;
Basiliensis dicecesis, quantum ad ecclesiasticum imperium attinet, Visonti-
num archiepiscopum agnoscunt. Regebat Maximam Sequanorum suus
præses: nam inter triginta ac unum præsides quos Romani in occidēte ha-
bebant, etiam Maximæ Sequanorum præses enumeratur. Is, ut uidetur,
apud Visontionē habitabat, uiro spectabili Vicario septem prouinciarum
b 2 subiectus.

subiectus. Habebat hæc quoque prouincia suum Ducem militarem, qui Dux Sequanici subaudi limitis uel tractus, siue prouinciæ Sequanici, siue per Sequanicum, appellabatur. Is apud Olinonem castellum ubi hodie nemusculum est uulgo Holé dictum, & uiculus, ueteris uillæ nomine proxime Basileam, præsidium perpetuum habebat pro custodia limitis in Rheno contra Alemannos. Ibi loci liber præfecturarum Romanarum milites Batavienses commemorat. Porro tum Præses ipse tum Dux ad diocesim uiri illustris Præfecti Prætorio Galliarum pertinebant. De Sequanis interioribus intelligit Ausonius, quum Allobroges hijs iunctos esse dicit, sic canens, Insinuant quæ se Sequanis Allobroges oris. Tametsi uulgo mendose legitur, quæ sese Cauis.

TRACTVS ARGENTORATENSIS.

Maximam Sequanorum excipit Tractus Argentoratensis ad fossam terminalem Eccenbachi fluuioli miliario supra Selestadium, iisdem propemodum finibus olim inclusus quibus nunc diocesis Argentoratensis circumscribitur, nisi quod uersus Mosellam fluuium huic multum decessisse uidetur, quousque Germaniam superiorem siue primam Ptolemæus extendit, cuius hæc pars fuit. Continebat Argentoratum, Brocomagum, & Elcebium. Hanc regionem olim Mediomatrici tenuerunt, quorum fines præterfluere Rhenum autor est Iulius Cæsar. Proinde & episcopalem Mediomatricorum diocesim hucusque protensam fuisse sunt qui tradant, priusquam Argentorati sedes episcopalis per Francorum regem Dagobertum constitueretur. In hunc Mediomatricorum tractum qui postea Argentoratensis dictus est, olim ante Iulij Cæsaris aduentum immigrarant Tribocchi qui & Triboni Ptolemæo, è ueteri Germania uenientes, ceu Strabo prodit, & nos infra rursus commemorabimus. Argentoratensi tractui præerat, ut arbitror, Consularis Germaniæ primæ, præerat & Comes Argentoratensis, qui inter sex Comites rei militaris quos Romani in occidente habebant, quarto loco refertur. Quem facilis est coniectura non solum Magistro peditum in præsentem, quem & Præsentalem uocant, sed & Magunciacensi Duci, Consularique Germaniæ primæ paruisse, quando Argentoratensis antistes hodie Magunciacensem agnoscit, ut sic sciamus ad Germaniam primam hunc tractum pertinuisse. Alsatia uulgo Prouinciæ nomen est, ab Alsa fluuiio qui mediam interfluit, olim Elli nunc Illæ nomenclatura celebratus. Alsa & Alsatia uocabula rudi seculo Francorum regum debemus: quorum domestici scribæ & ab epistolis homines Gallici, quiduis quolibet uocabulo nominabant, modo latinam formam imitaretur: nam hac lingua omnia tum diplomata scribebantur. Sincerior est apud nos uulgaris appellatio Elses, quæ ab Elcêbo originem habet, quasi Elces, c in s mutato. Elcêbus, ab Ello fluuiio quem Alsam uocari diximus, & Cebo riuo. Eius oppidi meminit Cl. Ptolemæus. Non procul abfuit à Selestadio.

GERMANIA PRIMA.

Hinc Germania prima quam elegantiores superiorem uocant, limitibus Argentoratensis dioceseos, Nemetensis, Borbetomagensis & Maguntiacensis præcipue finitur, Mediomatricos ac Treuiros attingens. Siquidem hanc ad Obrincam amnem, hoc est, ad Mosellæ ripam Ptolemæus extendere uidetur. Magnam itaque Lotharingiæ partem olim complectebatur. Ut minus mirandum sit quod Ammianus fontem Araris Germaniæ primæ tribuit, sic libro decimoquinto scribens ubi de Rhodano loquitur, Et emensus, inquit, spacio flexuoso Ararim, quem Sanconnam appellat inter Germaniam primam fluentem suam & nomen adsciscit. Vbi aut legendum in fluentem suam & nomen adsciscit. Oritur autem Araris proxime Vosaginas Alpeis in collimitio Sequanorum & Germaniæ primæ. Proinde & Maro de hac Germania prima locutus uideri potest in carmine Bucolico quum inquit, Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.

Igitur libenter dicerem Germaniam primam olim à Belgica prima fuisse diremptam fluuiio Mosella: à Maxima Sequanorum, parte Araris & fortassis amne Ello. Cæterum Argentoratos & tractum Argentoratensem Ammianus aperte Germaniæ primæ tribuit. Dein, inquit, prima Germania, ubi præter alia municipia, Mogonciacus, & Vangiones, & Nemetes, & Argentoratus, Barbaricis cladibus nota. Appellata Germania à Vangionibus, Nemetibus & Tribocis Germanis, qui in hanc Belgicæ regionem à ueteri Germania transito Rheno immigrarunt. Atque hoc est quod Tacitus ait, Ipsam, inquit, Rheni ripam haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Triboci, Nemetes. Rexit Germaniam primam suus Consularis quem arbitror Magonciaci sedem suam habuisse subditum Vicario septem Prouinciæ. Dux certe limitum Rheni Magonciacensis est dictus, quod illic fortasse domicilium haberet. Huic parebant Præfecti militares undecim, hijs locis, Saletione, Tabernis, Vico Iulio, Nemetibus, Alta ripa, Vangionibus, Magunciaco, Bingio, Bodobriga, Confluentibus, & Antonaco. Verum ipse Magistro peditum Præsentali subiectus erat, qui porro Præfectum prætorio Galliarum respiciebat. Superiorem Germaniam, inquit Marcellinus, Belgasque duæ iurisdictiones iisdem rexere temporibus. Quod uero Diuus Hilarius qui sub Constantio Aug. Valentinianoque & Valente floruit, ac Theodosiani seu Marcianici seculi Romanus pontifex Leo, scribunt ad episcopos Germaniæ primæ & secundæ, uetustate Christianismi in hijs prouincijs arguit, de quibus & Irenæus antiquissimus autor loquitur libro primo, nosque in sequentibus mentionem faciemus. Seuerum diui Lupi Trecaffenorum antistitis discipulum, episcopum apud Treuiros ordinatum primæ Germaniæ uerbum prædicasse Beda tradit. Idque

Valerianiani principatu factū, eius qui huius nominis tertius fuit. Cæterum inter primam Germaniam & secundam Treuiri mediam adhuc ditionem tenent ad Rhenum, non exclusi quemadmodum Mediomatrici contigit. Præterit autore Cæsare fines Treuironum Rhenus.

GERMANIA SECUNDA

Sequitur Germania secunda siue inferior quæ ripam Rheni finit. Habebat urbes maximas Vbiorum Agrippinā quæ hodie est florentissima prisca magnificentiâ opibus & magnitudine longe superans, & Tungrorum oppidū, cui uersa uice multū de ueteri splendore decessit, adempta etiam episcopali sede quæ Leodium hinc in Eburonas fertur translata. Secundam Germaniam ab occidentali exordientem cardine scribit Ammianus Agrippina & Tungris munitā esse ciuitatibus amplis & copiosis. Hæc quoque rexit Cōsularis. Nam hæc sex Galliarum prouinciæ gubernabantur à Consularibus, Viennensis, Lugdunensis, Germania prima, Germania secunda, Belgica prima, ac Belgica secunda. Consulares Vicario septem Prouinciarum parebant. Libellus qui de prouincijs inscribitur, inter Galliarum prouincias nonam facit Germaniam primam super Rhenum: decimā Germaniam secundā uersus Britanniam. In elogio quod ciuitas Treuironū optimo Præsidi T. Varo Clementi, in Norico posuit, inter cætera ascriptum est illū Proc. prouinciar. Belgicæ, & utriusque Germaniæ ac Rhetiæ fuisse. Marcellinus Germaniarū prouinciarum meminit libro XXVI. sic scribēs, Et Orientem quidem regebat potestate Præfecti Sallustius, Italiam uero cū Africa & Illyrico Mamertinus, Gallias & prouincias Germanias Agentes. Sic lego distinguoque. Agentium autē nomine Procuratores intelligit. Titulum primatus Germaniarum Archiepiscopus Senoniensis hodieque retinet. De duabus istis prouincijs accipiendum prima ac secunda. Enumerauimus Romanorum prouincias quæ Rhenum à ripa Romana attingunt, quā longus fluit à confinio Rhetiæ & Germaniæ ad occidentē, nūc Prouincias alteri ueteris Germaniæ limiti Danubio proximas indicemus.

PROVINCIAE IUXTA DANUBIUM

Romanā Danubiū ripam è regione Germaniæ ueteris attingebāt Prouinciæ Romanæ, Rhetia prima, Rhetia secūda, siue Vindelicia, Noricum, Pannonia prima, Valeria, ac Pannonia secunda.

RHETIA PRIMA

Trans Danubium, & etiam huius fontē à meridie statim occurrit Rhetia quæ in primam & secundam diuiditur, hoc est, superiorem ac inferiorem. Prima Alpes etiam complectitur quas Grisonum uocant, qui sunt Rheti alpestres supra Curiā: Tacitus Rhetica iuga appellat de Cecina loquens, In Alpe, inquit, Graia ipse paululum conctatus, num Rheticis iugis in Noricum flecteret. Sed & trans Rhenū & Lacum Brigantinum uersus occidentem

occidentem & Rhodanū fluuium, partē suam habet Rhetia prima. Nam non solum Bregantia ad hanc prouinciam pertinet, sed & Arbor felix. Plinius libro tertio Nat. hist. Vennonēs, inquit, Sarunetesque ortus Rheni amnis accolunt: siue quemadmodum ego legendū arbitror, Vennonetes, Runtetesque. Complectitur in super bonam partem eius regionis, quam Athesinam Germani uocant, quæ latinè Rhetia Athesina dici potest. Lycus fluuius primam à secunda disternat. Rhetia prima numeratur inter dioceses ad uirum illustrem Præfectum prætorio Italiæ pertinentes. Habuitque præsidem suum. Alpestrem Rhetiam elegantissime describit Cl. Claudianus ad Stiliconem hijs uersiculis,

Sed latus Hesperia quo Rhetia iungitur oræ
Præruptis ferit astra iugis, panditque tremendam
Vix æstate uiam, multi ceu Gorgone uisa
Obriguere gelu, multos hausere profundæ
Vasta mole niues, cumque ipsis sæpe iuuentis
Naufraga candenti merguntur plaustra barathro.
In tergum subitam glacie labente ruinam
Mons dedit, & trepidis fundamina subruit astris
Pendenti male fida solo.

Rheticū agrū Solinus tradit optimū & feracē esse, Brigantino lacu nobilē.

RHETIA SECUNDA

Alryo Rhetia secunda ad Oenum usque fluuiū porrigitur, qui Rhetiæ Noricique terminus est. Apud Tacitum in historia Augusta libro xix. legitur, Igitur Sextilius, inquit, Felix cum ala Auriana & viii. cohortibus ac Noricorum iuuentute, ad occupandā ripam Rheni fluminis, quod Rhetos Noricosque interfluit, missus. Vbi scribendum est Oeni fluminis, non Rheni. De fluuijs in Danubium exeuntibus agens Arrianus Nicomediensis libro octauo, pauca dicit esse quæ nauigationē recipiant. Ex quibus, inquit, Oenum uidi ac Sauum. Oenus in confinio Noricorum ac Rhetiorum ipsi Danubio se immiscet. Vtraque Rhetia uersus Italiā alpestris est, ad Danubium planior. Pars quæ Danubiū ripam attingit ripensis uocatur. Quod interiacet, Mediterranea sunt Rhetia. Ammianus lib. xix. Misit alios, inquit, per mediterranea Rhetiarum Magistro equitū Neuitæ commissos. Secunda Rhetia Vindeliciam comprehendit: quæ res fecit ut Vindelicorum nomen obsoluerit, id quod & Heluetijs accidit in Maxima Sequanorum. In libro de Præfecturis Romanis tantū mentio fit Augustæ Vindelicensis in Rhetia secūda. Nam illic Præpositus thesaurorum erat eius prouinciæ, Comiti sacrarū largitionū subiectus, aut potius Comiti largitionū Italicianarum. Autores plurius nonnunquam usurpant Rhetias primam & secundā intelligentes. Rhetiam secundam suus quoque Præses rexit, pertinebatque ad diocesium

diocesim præfæcti Prætorio Italiæ. Iam inter duodecim Duces quos Romani in Occidente habebat, annumeratur etiam Dux prouinciæ Rhetia, primæ & secundæ, qui plerunq; Præfæctos militū & legionum hīs utriusq; prouinciæ locis habebat, Augustanis, Fabianis, Pōte Oeni, Submuntorio, Castris Regenis, Vallato, Cambidano, Guntia, Fortibus, Teriolis, Quintanis, Batauis, Abusina, Venaxamodoro, Parroduno, Pinianis, Cælio, Confluentibus siue Bregantia, Vimania, ac Arbore. Porro de Rhetia Vindeliciaq; in prouinciæ formā redacta per Tiberiū & Drusum Augusti iussu, sic meminit Velleius Paterculus, Reuersum inde Neronē, inquit, Cæsar haud mediocris belli molē experiri statuit, adiutore operis dato fratre ipsius Druso Claudio, quem intra Cæsar's parietes enixa erat Liuia: quippe uterque diuisis partibus Rhetos Vindelicosq; adgressi, multis urbium & castrorum oppugnationibus, nec non directā quoq; acie feliciter functi, gentes locis tutissimas, aditu difficillimas, numero frequentes, feritate truces, maiore cum periculo quā damno Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdomuerunt. Hæc Velleius.

NORICVM

NORICI initium est ab Oeno fluuio, qui Rhetiam secundā à Norico, ceu diximus, determinat. Huius pars quæ Danubio imminet, & ueterem prospicit Germaniam, Noricum ripense dicitur. Idem nomen tractibus interiora quoq; flumina attingentibus datum. Nam in Kalēdario perueteri quod natales martyrum per menses indicat, legitur, apud Laureacū in Norico ripensi diuus Florianus decollatus iussu Præsidis, & in Anisum fluuiū postea præceps fuisse coniectus. Alpinis omnibus uictis Noricorum prouincias accessisse Sex. Rufus tradit. Id sub Augusto factum est. Inter sex Illyrici prouincias Noricum Mediterraneum, & Ripense Noricum annumerantur. Nam duas faciunt Noricorū prouincias. Gubernabatur Noricum ripense per suum Præsidē, qui inter præsides Illyrici quarto loco recensetur. Noricis, inquit Florus, animos dabant Alpes atque niues, quò bellum non posset ascēdere. Sed omneis illius cardinis populos, Brennos, Senones atq; Vindelicos, per priuignū suum Claudiū Drusum pacauit Augustus. Quæ fuerit callidarū gentium feritas facile uel mulieres ostendēre: quæ deficientibus telis infantes ipsos afflictos humo, in ora militum aduersa miserunt. Hæc ille. Porro Noricum ripense cum Pannonia prima communi Ducis unius militaris administrationi subiecta erat: quemadmodum mox cōtemorabimus. Noricum agrum frigidum esse scribit Solinus & parcius fructuosum, quā subducitur à iugis Alpiū admodum lætum. Noracum Stephanus esse tradit oppidum Pannoniæ, citans Epaphroditum qui in commentarijs in Homerum dicat in Pannonia prouenire ferrum quod si quis perpoliat, splendidissimum reddatur, Vnde Poeta dixerit *ὄροπα χαλκός*, quasi

quasi *ὄροπα χαλκός* pro ære ualde splendēte. Carnuntensem chalybem intelligit cuius inclyta fama hodie que durat, & usus apud nos creberrimus existit. Nam Carnuntum Norici locus est.

PANNONIA PRIMA

Hæc ad montem Cæcium Norico coniungitur. Habebat suum Præsidem. Inter Illyrici prouincias quartū obtinebat locum. Huic uero prouinciæ & Norico ripēsi Dux unus militaris præerat, qui milites & legiones sub se habebat huiusmodi nonnunq; statiuis collocatas, Flexo, Arrabone, Quadriburgio, Ala noua, Æquinoctio, Adherculem, Gerolata, Quadrato, Vindomana, Carnunto, Arrianis, Caratis, Ad Mauros, Lentia, Lacu felicitis, Arlope, Augustanis, Comagenis, Iouiaco, Laureaco, Fasiana, Boiodoro, & Cannabiaco. Porro quibus poterit multis oppidis & uicis sua uetusta nomina reddere, cui sint istæ prouinciæ paulo exactius cognita. Dux idem sub se habebat, Præfæctum classis Arlapensis & Maginensis siue Comagenensis, & Præfæctum classis Laureacensis.

VALERIA

Inter Danubium & Drauum Pannoniæ pars est Valeria, sic in honorem Valeriæ Diocletiani filiæ tum instituta tum cognominata quemadmodū Marcellinus memoriæ prodidit. Huius & alibi mētio fiet hoc primo libro. Croatiam hodie uocat. Hæc prouincia Valeria ripēsis appellata Præsidem habuit, & proprium Ducem militarem, qui inter duodecim Romanorum duces quinto loco refertur. Is militares præfæctos equitum & peditum hīs plerunq; locis habuit, Solua, Intercisa, Luffonio, Ripa alta, Conradcuza, Altino, Odiabo, Crumero, Ad Herculem, Cirpo, Constantia, Campona, Matrice, Vetusalina, Ad statuas, Florētia, Burgo contra Florentiā, Cardabianca, Bregetione, Acinco, Vincentia, Quadriburgio, Iouia, Burgo centenario, Alesta, ac Marinana, Liber præfecturarum Romanarū ascribit Valeriam ad diocesim Italiæ, quò Rhetia etiam utræq; pertinebant.

PANNONIA SECUNDA AC SAVIA

Ultima prouinciarum quæ è regione ueterem Germaniam spectant in Danubij ripa, est Pannonia secunda, cuius pars Sauo flumini imminens Sauia dicta est Romanis & Sauiensis regio. Sextus Rufus uir Cōsularis ad Valentinianum Aug. Amantinis, inquit, inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauiensis ac secundorum loca Pannoniorum obtēta sunt. Pannonia secūda præsidem suum habuit, Sauia Correctorem, qui unicus per Pannoniā erat. Nec Italia plures Correctores habuit q̄ duos. Porro dux Pannoniæ secundæ ripariensis siue Sauia præfæctos militares oppidis diuersis collocatos habebat, hīs nempe, Cornaco, Teutiburgio, Burgenijs, Cuccis, Secūdis, Nouis, Albano, Bononia, Acimirco, Riētis, Taurino, Ad Herculem, Arfacianis, Castello Onachrino quod est in Barbarico cōtra Bo-

c noniam,

noniã, Castris Herculis, Marfouia, Aureo monte, Quintario, Syrmio, Graio, Murfa, Sifcia, ac Leonata. Hæc locorum nomina quæ hic & alibi retulimus, cõtinet uolumen de Præfecturis Romanis, elegantissimũ antiquitatis monumentum. Porrò Pannoniã secundã & Sauiam, Sarmatæ & Quadi subinde rapinis exhauriebant & fatigabant obsidione, sic ut non liceret miseris Pãnonijs uel agros colere uel uineas præfertim in ripa Danubij. Itaq; Claudianus Stiliconem Vandilum suum etiã à liberatis Pãnonijs commendat, his uersiculis,

Hinc obsidione solutus

Pannonius poterq; Sauï, qui clausa tot annis
Oppida laxatis ausus iam pandere portis,
Rursum cote nouat nigras rubigine falces,
Exefosq; situ cogit splendere ligones.
Agnoscit casas, & collibus oscula notis
Figit, & impresso glebis non credit aratro.
Execris inculta dabant quas secula syluis
Restituit terras, & opacum uitibus Istrum
Conferit, & patrium uectigal soluere gaudet
Immunis qui clade fuit.

Tradit Arrianus Nicomediensis libro octauo de gestis Alexandri Magni, Danubio Sauum apud Pæonas immisceri. Locumq; ubi hæc duo flumina confunduntur uocari Taurunum. Addit se nõ modo Sauum uidisse, sed & Oenum. Recenset ex Liiuo Florus Pannonios duobus saltibus ac tribus fluuijs, Drauo, Sauo, Histrocq; uallari, qui populati proximos, intra ripas se recipiebant. In hos domandos Vibiũ missum, cæfosq; in utrisq; fluminibus. Arma uictorũ nõ ex more belli cremata, sed capta & in profluentes iacta, ut cæteris qui resistebant uictoria sic nunciaretur. De Tiberio Cæsare loquens Velleius, Rhetiam autem, inquit, & Vindelicos ac Noricos, Pannoniamq; & Scordiscos nouas imperio nostro subiunxit prouincias. Scribit Tranquillus diuum Augustum domuisse partim ductu, partim auspicijs suis Cantabriam, Aquitaniã, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni. Quod nisi maturè debellatum fuisset, Germani Varo occiso cum legionibus insolentes, se cum Pannonijs proculdubio iuncturi fuerant. Idem autor est Pannonico bello Breucos & Dalmatas à Tib. Cæsare subactos. Paulo post tamen iterũ Pannonia cum Dalmatia rebellauit. Sed quũ Pannonios eius rei poenituisse, depositis & collatis apud amnem Bathinum armis, supplices à Tiberio pacem impetrarũt, Pinete duce capto, Batoneq; se dedente, quem ingentibus donatum præmijs Rauennã transtulit, gratiam referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum passus est euadere. Iam indicatis istis ad Danubij ripam prouincijs quas Ro-

mani

mani suo subdiderũt imperio, facile est intelligere, quod Sex. Rufus de hac ipsa re scribit hunc in modum, Sub Iulio, inquit, & Octauio Cæsare per Alpes Iulias iter factum. Alpinis omnibus uictis, Noricorũ prouinciã acceperunt. Batone Pannoniorum rege subacto, in deditiõem Pãnoniã uenerunt. Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauiensis & Secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt. Marcomanni & Quadi de locis Valeriã quæ sunt inter Danubiũ & Drauum, pulsi sunt. Et limes inter Romanos & Barbaros ab Augusto per Vindeliciã, per Noricum, Pannoniam ac Mœsiã est constitutus. Hæc ille. Pannoniam uiro fortem, & solo plano lætam atq; uberem esse Solinus asserit, Drauo Sauoq; inclytis amnibus circumfluam. Nũc ut alijs quoq; nationibus gratum faciamus, puta Gallis, Britannis, Italis, & orbis Romanus quaqua uersum studiosis innotescat, aliarũ regionũ prouincias obiter cõmemorabimus. nã ad cognitionẽ autorũ qui historias posterius scripserũt, hæc res nõ nihil afferet momẽti.

ENVMERATIO CAETERARVM VBILIBET PRO
uinciarum, integra dum re Romana.

Præter prouincias illas ad Rhenum proximè uergentes interior Gallia habuit, Viennensem, Lugdunensem primã, Belgicã primã, Belgicam secundã, Alpes maritimas, Alpes Pœninas & Graias, Aquitaniã primam, Aquitaniã secundam, Nouempopulanam, Narbonensem primã, Narbonensem secundam, Lugdunensem secundam, Lugdunensem tertiam, ac Lugdunensem Senoniam. Britanniarũ quinque erant prouinciã, Maxima Cæsariensis, Valentia, Britannia prima, Britannia secunda, ac Flauia Cæsariensis. Subscribit nobis Sex. Rufus ad Valentinianum Aug. Sunt, inquit, Galliã cũ Aquitaniã, Britannijs, prouinciã xvij. Alpes maritimã, Prouinciã, Narbonensis, Viennensis, Nouempopulana, Aquitaniã duã, Alpes Graiã, Maxima Sequanorum, Germaniã duã, Belgicã duã, Lugdunenses duã, in Britannia, Maxima Cæsariensis, Britannia prima, ac Britannia secunda. Hactenus ille. Sed in eo libello nomina hæc sunt ualde corrupta. Prouinciã Hispaniarũ qnq; fuerũt, Betica, Lusitania, Gallecia, Tarraconensis, Carthaginensis, Tingitania, ac Balearis. Italiã prouinciã xvij. Venetia, Æmilia, Liguria, Flaminia & Picenũ, Annonoriũ, Tuscia & Umbria, Picenũ suburbicariũ, Campania, Sicilia, Apulia, Calabria, Lucania, Brutij, Alpes Cottia, Samniũ, Sardinia ac Corsica. Rhetiã primã, Rhetiã secundam & Valeriã enumerauimus supra. Habebat Illyricũ præter Pannoniã secundã, Sauia, Pannoniã primã, Noricũ Mediterraneũ ac Noricũ ripense, etiã Dalmatias. Aphricã prouinciã, Byzaciũ, Numidia, Mauritania Sitenfis, Mauritania Cæsariensis, ac Tripolis. ORIENTIS uero prouinciã quindecim extiterunt, Palestina, Phœnice, Syria, Cilicia, Cyprus, Arabia, Isauria, Palestina salutaris, Palestina secunda, Phœnice Libani, Euphraten

c 2 sis,

sis, Syria salutaris, Osrhoena, Mesopotamia, ac Cilicia secūda. Prouinciæ Aegypti quinque, Libya superior, Libya inferior, Thebais, Aegyptus, ac Arcadia. Asianæ diceceleos prouinciæ decē, Pamphylia, Hellepontus, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Phrygia Pacatiana, Phrygia Salutaris, Lycia, Caria, ac Insulæ. Ponticæ diceceleos prouinciæ decem, Galatia, Bithynia, Honorias, Cappadocia prima, Cappadocia secunda, Pontus Polemoniachus, Helenopontus, Armenia prima, Armenia secunda, Ac Galatia salutaris. Thraciarum prouinciæ sex, Europa, Thracia, Hemi mons, Rhodopè, Mœsia secunda, ac Scythia. Illyrici prouinciæ octo, Thessalia, Epirus uetus, Epirus noua, Dacia ripensis, Mœsia prima, Præualitana, Dardania, ac Macedonia salutaris. Sed hæc narratio uelut interiecta putetur studiosorū gratia. Nos ad Germaniam nostram unde digressi sumus reuertamur

GERMANIA POSTERIVS OCCVPATA
AC RECENTIOR.

Parte Rheni portiunculā Rheticæ supremā, deinde magnā partē Maximæ Sequanorū, mox Germaniam primā cum Argentoratensi tractu, & non minimā portionē primæ Belgicæ Mediomaticorum uidelicet & Treuironū, item Germaniā secundā cū toto tractu qui à Morinis, Neruijs, & Eburonib, hoc est à Teruana, Tornacoq; & Leodio sumens initium uersus Oceanum Septentrionalem porrigitur: Similiter à parte Danubiū Rhetiam primam & secundam, Noricum cum Carnunto, Pannoniam primā & secundam cum Valeria & Sauia, Germaniam uocamus posterius occupatā & recentiorem. Nam omnes hæc prouinciæ à diui Augusti principatu Romanæ ditionis fuerūt, donec sub Valentiniano tertio inclinatis Romani imperij rebus à Germanis è ueteri inter Rhenum & Danubiū Germania agminatim erumpentib, occuparetur, & prorsus Germanici iuris fierēt. Porrò Rheti, Norici & Pannonij, nihil unquā cum Germanis cōmune habuerūt, præter Danubiū qui utrisq; limitis loco fuit, proprio sermone, cultu, institutisq; semper distincti. Hij prouinciales postea facti Romanā linguam edidicerunt, qua alpestres Rheti etiamnū utuntur. Heluetij uero Sequani atq; Mediomatici Galli fuere. & hij simul cū iugo Romanorum, etiam linguam acceperunt. Neruij, Veromandui, Condrusi, Verocasses, Eburones, Bethasij, Tungri, & cæteri Belgarum populi qui longe ante Iulium Cæsarem è ueteri Germania Rhenum transgressi fuerant, non tam sua lingua, hoc est Germanica putantur usi quàm Gallica, præsertim interiores. Sed tamen postquam in Romanorum ditionē concesserunt facti Prouinciales, certum est post Romanè locutos. Nā planè bilingueis fuisse suspicor ad Rheni ripam habitantes Germanos prouinciales Tribunos, Nemetas, Sebusios, ac Vangionas, prius Gallicè, deinde Romanè & Germanicè loquentes. Hæc propterea dicere cogor hoc loco, ne quis Germaniam

maniam ueterem in prouincijs somniet aut quærat, etiam antequā prouinciæ factæ sunt, id quod de transdanubianis, & Sequanis uerissimū est. Nūc facile est uidere quanta Germaniæ ueteri facta sit accessio. Siquidē ut summatim dicamus, quicquid terrarū hodie uel transdanubiū uel cis Rhenum utitur Germanico sermone, totum id à Germanorum populis occupatum est, ereptū Romanis. Sed hoc manifeste docebūt emigrationes nationum, quas operæpretium erit indicare.

GERMANOR. VETERVM EMIGRATIONES

TAmetsi Germaniæ populorum illæ primæ emigrationes de quib, in literis aliquid extet, non propriè ad hoc argumentum pertineant quod nos præcipue tractamus, nempe distinctionē ueteris Germaniæ & prouinciarum: tamen ut absolutior euadat libellus, primū uetustissimos ueterum Germanorum exitus breuissime commemorabimus.

GERMANI IN ITALIAM CISPADANAM, VBI NUNC
Brixia ac Verona urbes sunt.

Luius ab urbe condita lib. v. de Belloueso locutus Ambigati Celtarum regis ex sorore nepote, qui beneficio sortium in Italiā ingentibus pedum equitumq; copijs profectus, Mediolanium condiderat, Alia subinde manus Germanorum, inquit, Etytouiio duce uestigia priorū secuta, eodem saltu fauente Beloueso quum transcendisset Alpeis, ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt, locos tenuere Libui, confidunt. Hoc factum Prisco Tarquinio Romæ regnante, aut non diu post. Ab hijs tum conditū Bergomum. Nam Berg Germanis montem significat.

CIMBRI TEVTONIQVE IN GALLIAM

DVas olim fuisse causas uideo propter quas populi nouas sedes quærent, unam ut melius atq; uberius solū haberent, alterā ut prægrauate multitudine regio patria leuaretur. Eadē, inquit Cerialis apud Tacitū Gallos alloquēs, semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido, atq; avaritia, & mutandæ sedis amor, ut relictis paludib, & solitudinib, suis fecundissimū hoc solū uosq; ipsos possiderēt. Igitur Cimbro Teutonoscq; è Germania ueteri in Galliā transisse reor bonitate agri illectos, nā illos uitæ sediu ad Germanicum mare prope Saxonas iam tædebat. Proinde facto per Chaucos & Frisios itinere trans Rhenū in ultimis Galliarū oris ad Septentrionalē Oceanū confedere. Vbi quū diutius manere nō possent ob maris Gallici inundationem quod uelut longius extrudebat nouos hospites, per Galliam errabundi ad Rhodanū usq; uenerūt, ibiq; sedes figere constituerant. Dum autē uagarentur in Gallia coniunxerāt se illis Tigurini Ambronesq; Gallicæ nationes, & ipsæ regnis suis pulsæ sedes nouas quæreritates. Itaq; ferociore facti uiriū incrementis, quū terram à Romanis tanquam stipendium sibi dari postulassent, & repellerentur, contra legatos ar-

mis insurrexerunt, Syllanoq; & Seruilio Cepione ac M. Manlio fugatis, castrensi præda & quidem ingenti potiti sunt. Hos postea uicit C. Marius, partim in tractu Cotiarû alpiû ad Aquas Sextias, partim in Italia in campo Raudino. Sed hæc ex historijs nota sunt. Nostrum est ostendere Cimbro Teutonosc; Germanos fuisse, & è ueteri Germania in extremas ad Oceanum Belgicæ Galliæ terras transgressos. nam uulgus eruditorû Flandros hoc nomine uocat, quum transisse magis quàm multis illic seculis habitasse Cimbro satis appareat. Causam errori præbuerunt hæc L. Flori uerba perperam intellecta, Ab extremis Galliæ profugi, quum terras eorum inundasset Oceanus. Neq; enim de primis & auitis Cimbrorû Teutonorumq; sedibus loquit, sed de his quas in Galliæ uacua parte transito Rheno occupauerant, nisi nauigijs ostia Rheni circumuectos credere libet. Deinde quum legimus apud Paulû Orosium, Cimbri & Teutones Tigurini & Ambrones Gallorum gentes, sic distinguenda uerba sunt, ut Tigurinos & Ambrones tantû, Gallicas fuisse nationes intelligamus, quæ sint à Cimbris in cõmilitium ascitæ. Apud Iustinû Mithridates orans ait, A Germania Cimbrico bello immensa millia ferorum atq; immitiû populorû, more procellæ inundasse in Italiam. Velleius Paterculus de Metellis fratribus loquens, qui uno die triumpharint, Tum, inquit, Cimbri & Teutoni transcedere Rhenum, multis mox nostris, suisq; cladib. nobiles. Idem paulo post, Effusa, inquit, ut prædiximus, immanis uis Germanorum, gentiû quib. nomen Cimbris ac Teutonis erat, quû Cepionem Manliumq; Cos. & ante Carbonem Syllanumq; fudissent fugassentq; in Gallijs, & exuissent exercitu, Scaurumq; Aurelium Cos. & alios celeberrimi nominis uiros trucidassent, Populus Romanus non aliû repellendis tantis hostib. magis idoneum imperatorem quàm Marium est ratus. Tum multiplicati consulatus eius. Tertius in apparatu belli cõsumptus. Quarto trans alpeis circa Aquas Sextias cû Teutonis cõfligit, amplius *CL. M.* priore ac postero die ab eo trucidatis. gensq; excisa Teutonû quinto citra alpeis, in campis quib. nomen erat Raudis. Tacitus quoq; ueterem Germaniam describens, Eundem, inquit, Germaniæ sinum proximi Oceano Cimbri tenêt, parua nunc ciuitas sed gloria ingens. ueterisq; famæ lata uestigia manent, utraq; ripa castra ac spacia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusq; gentis, & tam magni exitus fidem. Sexcentimum & quadragesimum annû urbs nostra agebat, quum primû Cimbrorum audita sunt arma. Intellige tam magni exitus fidem, hoc est, tam magnæ emigrationis. Scripsit autem Tacitus sub Traiano, senectæ uicinus. Huc adde quod & Ptolemæus & Pomponius Cimbrorum ac Teutonorû maritimarû nationum in descriptione Germaniæ meminerunt. Quin & hodie reliquias alterius gentis superesse ferunt Imbrorû nomine. Huc ascribenda diui Hieronymi uerba, qui in epistola

stola ad Gerontiam, Gens Teutonum, inquit, ex ultimis Gallorû Oceani atq; Germaniæ profecta littorib. omnem Galliã inundauit, sæpiuscq; cæsis Romanis exercitib. apud quas Sextias Mario pugnante superata est. Claudianus ad Stiliconem suum de Italia sic canit,
Sæpe laceffitam sed non impune fatemur
Ausoniam. Hæc Senonum restinxit sanguine flammæ.
Hæc & Teutonico quondam patefacta furori
Colla cathenati uidit squalentia Cimbri.

Tradit Iulius Cæsar Cimbro Teutonosc; quum iter in Prouinciã atq; Italiã facerent, hjs impedimentis quæ secû agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis, custodiæ ex suis ac præsidio sex milia hominû unã reliquisse, ex quibus Aduatici sint procreati. Pro Catuacis libro secundo cõm. fortassis, Atuaci scribendû. Porrò Tigurinorû ueteres sedes tenere uidentur, qui in Heluetijs hodie uernaculo sermone Vrij uocantur, quasi dicas gurini. Sed de hac re fortassis alio loco cõmemorabimus.

GERMANI IN BRITANNIAM

Innuictam Caledonû in Britannia gentẽ, à Germanis originẽ duxisse, I. satis indicat Cor. Tacitus in uita soceri sui Iulij Agricolæ, quem ei insulæ regundæ Domitianus Cæsar præposuerat. Eius hæc sunt uerba, Britannia describens, Habitus, inquit, corporum uarij, atq; ex eo argumenta. namq; rutilæ Caledoniam habitantium comæ, magni artus, Germanicam originem asseuerant. Caledonia post à Scotis occupata, Scotia dicta est, quum antè Romanum agnoscens imperium Britannia minor, & secunda Britannia appellaretur.

TVNGRI TRANS RHENVM

EX Teutonib. qui primi trans Rhenum in Galliam migrarint, reperio fuisse Tungros. Eosq; quum res successisset, ob tam egregiû facinus suspicor nouo tum uocabulo Germanos esse dictos. Nam Germanus Teutonica lingua prorsus uirilem significat, ut Gerhardus prorsus durû & Gerbrechtus prorsus celebrem. Atq; hoc Germanorum nomen est quod Tacitus ab ipsis Teutonibus inuentû asserit, id est excogitatû & sibi inditum. nam cum uicticis Tungrorû nationis peculiare uocabulum non omnibus cõmilitonib. fortassis usurpare liberet, proprium sibi nomen excogitarunt insignem audaciam exprimẽs. quo deinde Teutones omnes in patrijs adhuc sedibus agentes se plausibiliter appellarunt. Itaq; Tacito Germaniæ uocabulum recens & nuper additum. Intellige recens si cum præcis illis Marforum, Gambriuiorû, Sueuorumq; appellationib. cõferatur. Alioqui Germania nomen uetustissimum est & multis ante Iulium Cæsarem seculis additum. Porrò Tungri eo tractu confederunt, ubi hodieq; eius nominis oppidulû est. quæ regio postea appellationem secūdæ Germaniæ acquisiuit, pluribus uidelicet Germanorû nationib. Tungrorû exemplo transgressis.

Triboci

Indicauimus antè Mediomatricorum ditionem olim ad Rhenū usq; fuisse porrectam, unde Cæsari Rhenus per Mediomatricorū fines fluat. In horum tractu Tribochos quos Tribonos Ptolemæus uocat Cæsar Triboces, cōsedisse Rhenum è ueteri Germania transgressos autor est Strabo libro quarto uerbis huiuscemodi, Post Heluetios, inquit, Sequani & Mediomatrici Rhenū incolunt. in quibus Tribocchi natione Germani, relicto natali solo Rhenoc; traiecto sedes posuerunt. Hæc ille. Constat Ariouistū à Tribocis adiutum aduersus Iulium Cæsarem. Hic tractus postea sub potremis Cæsaris. Argentoratensis est dictus, hodie Elsatiam appellamus, uino nō uulgari nobilem. Vulgus Elses uocat, quasi dicas Elcebs ab Elcebo oppido quod Selestadio propinquum fuit, ceu supra meminimus.

Ex ueteri Germania Nemetes & Vangiones Rhenum transcendere fixis ad ripam sedibus. Tacitus exponēs quæ nationes è Germania in Gallias cōmigrarint. Ipsam, inquit, Rheni ripā haud dubie Germanorum populi colunt, Vangiones, Treboci, Nemetes. De hijs intelligit Cæsar quū apud hunc libro secundo Comm. Remi narrat Germanos qui ripas Rheni incolunt sese cum Belgis cōiunxisse. Proinde hæ nationes Ariouisto contra Cæsarem pugnaturō suppetias miserūt. De quibus & cæteris Belgis eleganter ad Atticum Cicero, Hos tu, inquit, existimas confidere se illa habituros stantibus nobis. Implent autem hodie qui in Nemetum & Vangionum loca successerunt Alemāni duas dioeceseis episcopaleis Spirensē uidelicet & Borbetomagēsē, id est Vuormaciēsē, instar Romanæ & ueteris olim administrationis, de quo nihil dubito.

NERVII, ATREBATES, EBVRONES, VEROMANDVI, CONDRI, Verocasses, Cærasi, Pæmani, qui uno nomine Germani appellantur autore Cæsare, trans Rhenū.

Iulius Cæs. libro secundo Com. de ueterib. Germanis qui in Galliā olim cōmigrarint sic scribit à Remis se esse edoctū, Plerosq; Belgas esse ortos à Germania, Rhenumq; antiquitus transductos propter loci fertilitatē ibi confedisse, Gallosq; qui ea loca incolerent, expulisse, solosq; esse, qui patrū nostrorū memoria omni Galliā uexata, Teutonōs Cimbrosq; intra fines suos ingredi prohibuissent. Qua ex re fieri, uti earum rerum memoria magnam sibi auctoritatem, magnosq; spiritus in re militari sumerent. De hijs Aufonius loquitur in Narbone,

Germanac; nomina Belgas.

Sic enim legendum arbitror. non. panac; nom. Belgas

VBij ripam Rheni Germanicā olim tenuerunt, sicut postea aduersam in Gallia. De hijs Cæsar libro quarto Cōmentariorum, Ad alteram, inquit,

inquit, partem, hoc est uersus Rhenum succedūt Vbij, quorum fuit ciuitas ampla atq; florēs, ut est captus Germanorum, paulo, qui sunt eiusdem generis etiam cæteris humaniores, propterea quod Rhenū attingūt, multiq; ad eos mercatores uentitant, & ipsi propter propinquitatem, quod Gallicis sunt moribus assuefacti. Hos quū Sueui multis sæpe bellis experti, propter amplitudinē grauitatemq; ciuitatis, sinibus expellere nō potuissent, tamen uectigales sibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresq; redegerūt. Hactenus Cæsar. Nihil autem magis eos mouisse reor, ut in ulteriorem ripam trañci cuperent, quàm quod multarum nationum sed præcipue Sueuorum iniurijs illac in Gallias incursiones facientium perpetuo forent obnoxij. Id quod Cæsar satis indicat, quū ait: Vbij magnopere orabant, ut sibi auxiliū ferret, quod grauiter à Sueuis premerentur. Deinde refert Vbios à se obfidione liberatos, illisq; contra Sueuos auxiliū pollicetur. Equidē hæc haud dubie causa fuit, cur patriam eiurarint, non Vbios, sed Agrippinensē sese uocantes. Hos Rhenō transgressos in fidem accepit Agrippina auus Agrippinæ eius quæ Claudio Cæsari postea nupta fuit quum Neronē ante perisset. In Vbiorum oppido genita Agrippina quum apud Claudiū maritum nihil non posset, ueteranos coloniamq; deduci illuc impetrat, cui nomen inditū ex uocabulo ipsius. Posteriorib. annis sub Vitellio Cæsare quū rebellarent Gallia, Agrippinenses post longam obsidionem adigēte fame se dedētes hostibus, in oratione qua Tenctēris iniqua petentib. respondēt, se Tenctērorū cæterorumq; Germanorum consanguineos profitentur. At illi redisse eos in corpus nomenq; Germaniæ, communibus deis sed præcipuo deorum Marti grates prius egerant. Vbij, inquit Tacitus, quanquam Romana colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocentur, origine erubescunt, transgressi olim & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati, ut arcerent, nō ut custodirentur. Ut arcerent subaudi Germanos ingruentes.

Quam Catthi intestino bello laborarent, una horū natio reb. suis consutura, ad Rhenum longius digressa est, ibiq; in insula confedit. Batavi, inquit Tacitus, non multū ex ripa sed insulā amnis Rheni colunt, Catthorum quondā populus, & seditione domestica in eas sedes transgressus, in quib. pars Romani imperij fierent. Manet honos & antiquæ societatis insigne. nam nec tributis conterunt, nec publicanus atterit, exempti onerib. & collationib. & tantum in usum præliorum sepositi, uelut tela atque arma, bellis referuantur. Idem autor historiæ Augustæ libro decimo octauo sic de isdem scribit, Batavi, inquit, donec trans Rhenum agebāt pars Catthorū, seditione domestica pulsi, extrema Gallicæ oræ uacua cultorib. simulq; insulā inter uada sitam occupauere, quam mare Oceanū à fronte, Rhenus

annis tergū ac latera circumluit, nec opib. Romanis, societate ualidiorum attriti, uiros tantum armaq; imperio ministrant, diu Germanicis bellis exerciti, mox per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortib. quas ueteri instituto nobilissimi popularium regebant.

MARCOMANNI ET QUADI IN VALERIAM

MArcomannos & Quados olim occupasse Valeriā quæ hodie Croatia dicitur, satis ex eo constat, quod auspicijs diui Augusti ex iisdē locis inter Danubiū & Drauū autore Rufo pulsi sunt. Quin & postea sæpe eam prouinciam repetierunt, quemadmodū infra narrabimus. Marcomanorum Rex partem superioris Pannoniæ per pactiōem obtinuit à Gallieno Cæsare, quod ei filiam matrimonijs specie tradidisset, nomine Pipam, quam tamen ille concubinæ loco semper habuit, Saloninam coniugem repudiare nolens. Fecit hoc Gallienus magis firmandæ pacis gratia cum Marcomannis quos ualde timebat.

CARPI IN PANNONIAM

Dioletianus Cæsar Carpos in Pannoniam hoc est Valeriam traduxit, Autore Marcellino, qui sic scribit libro xxvij. Maximinus, inquit, reges quondā Romæ uicariā præfecturā, apud Sopianū Valeriæ oppidum obscurissimè natus est, patre tabulario Præsidialis officij orto à posteritate Carporū, quos antiq; excitos sedibus Dioletianus transtulit in Pannoniā.

SICAMBRI IN GALLIAM

Fatetur ad Germanicum scribens Tiberius, consilio suo potius quàm uic effectum, ut Sicambri sese dederent. Hi fuere traiectione in Galliā, & iuxta Menapios collocati. Quæ res facit ut illorū in descriptione Germaniæ non meminerit Tacitus, qui sub Traiano scripsit. In loca Sicambrorū arbitror immigrasse Chamauos & Angriuarios. Quod autē eorundē mentionem facit Ptolemæus, argumento est primam Germaniæ chorographiam uetustissimamq; quæ unquam Romam perlata sit usum fuisse, quū tamen Tacito recentior existat & aliquanto post scripserit nempe sub Antonino.

MARCOMANNI SIVE SUEVI, ET GOTTHONES,
inter Marum & Cusum fluuios.

Florentissimus ille Marcomannorum rex Maroboduus conspiratione suorum autore Catualda, quem Gothones exulem receperant, regno pulsus ad Tiberium Cæsare per fugit. Idem fecit paulo post Hermundurorum opibus eiectione Catualda. Barbari utrūq; comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Tacitus historiæ Augustæ libro secūdo. Marum & Cusum suspicor esse fluuios qui hodie Marisus & Chrysa dicuntur in Daciæ parte quæ hodie uulgo Transsylvania appellatur, ut fortassis apud Tacitum Crusus scribi debeat. Quæ si uera coniectura est,

Marus flu.
Cusus flu.

est, cognoscere licebit antiquitatem Septemcastrēsiū, qui tot seculis etiam antequam in prouinciam à Traiano redigeretur Dacia, tractum eum incoluerint. Equidem uocantur Saxones ab accolis non ob aliam causam, nisi quod Saxonū legibus utuntur, ut quidam putant. Satis autē constat trans Germanicā siue sinistram Danubij ripam deportatos, si quis rem exactè perpendat. Nam Germani tam Maroboduū ipsum quàm postea Catualdam ultra Danubium comitati fuerant in Noricum uel longius. Vnde ex prouincialium agris translati sunt ultra Danubium, proxime Sarmatas Iazyges & Dacos, & Vannio natione Quado subiecti. Porro confirmat opinionem nostrā Plinius scribens libro quarto nat. hist. cap. xij. Iazyges Sarmatas & Dacos Pathissum amnē accolentes à Sueuis & regno Vanniano separari interlabente amne Amorois siue Duria. Verba illius hæc sunt à nobis sic emendata ac distincta, Campos, inquit, & plana Iazyges Sarmatæ, montes & saltus pulsi ab his Daci ad Pathissum amnē. Amorois siue Duria est, à Sueuis regnoq; Vanniano dirimens eos. Hæc Plin. Vbi animaduertendū quod Marus siue Marisus fluuius ipsi Amorois dicit. Et Sueuos illos uocat, Nam constat Maroboduū aliquot Sueuorum nationibus imperasse. Regnum autem Vannianum eleganter appellat à Vannio qui illis rex impositus est.

MARCOMANNI IN ITALIAM

Iulius Capitolinus scribit, à M. Antonio Marcomannos in deditiōem acceptos fuisse eo bello quod aduersum illos gestum est, plurimis in Italiam traductis. Porro reor eo tempore hæsisse quosdam inter Pœninas alpeis, ubi uallem aiunt adhuc esse quæ Marcomanna uocetur.

SUEVI IN PANNONIAM

Vannium Druis Cæsaris beneficio Sueuorum, de quibus modo meminimus, regem, quum suis xxx. ann. præfuisset à Iubillio Hermundurorum rege pulsum, Claudius Cæsar unā cum clientib. & parte popularium suorū in Pannoniā datis agris recipi iussit. Quam rem elegantissime describit Tacitus historiæ Augustæ lib. duodecimo, cuius uerba apponere libet quod ad Germanicas res id pertineat. Per idem, inquit, tempus Vannius Sueuis à Druo Cæsare impositus, pellitur regno, prima imperij ætate clarus acceptusq; popularibus. mox diuturnitatem in superbiam mutās, & odio accolarū, simul domesticis discordijs circumuentus. Autores fuere Iubillius Hermundurorū rex, & Vando ac Sydo sorore Vannij geniti. Nec Claudius quanquā sæpe oratus arma certantib. Barbaris interposuit tutū Vannio per fugium promittēs si pelleretur, scripsitq; P. Attilio Hystro, qui Pannoniæ præsidebat, legionem ipsaq; è prouincia lecta auxilia, pro ripa componeret subsidio uictis, & terrori aduersus uictores, ne fortuna elati nostram quoq; partem turbarent. nam uis innumera Ligij aliæq; gentes ad-

Antiquitas
transsylvanorum

uentabant fama ditis regni quod Vannius xxx. per annos prædationib. & uectigalib. auxerat. Ipsi manus propria pedites, eques è Sarmatis Iazigibus erat. impar multitudini hostium, eoq; castellis sese defendere, bellumq; ducere statuerat. Sed Iaziges obsidionis impatientes, & proximos per campos uagi, necessitudinem pugnae attulere, quia Ligius Hermundurusp; illic ingruerant. Igitur digressus castellis Vannius, funditur prælio, quanquam reb. aduersis laudatus, quod & pugna manu capessuit, & corpore aduerso uulnera excepit. Cæterum ad classem in Danubio opperientem perfugit. Secuti mox clientes, & acceptis agris in Pannonia locati sunt. Regnū Vando ac Sydo inter se partiti sunt egregia apud nos fide. subiectis suone anseruitij ingenio, dum adipiscerentur dominationes multa charitate, & maiore odio dum adepti sunt.

SUEVI IN HISPANIAM

Sueui plerunq; magis transdanubianas prouincias uexabāt propter uiciniam. Vnde & iam olim Germanicus Cæsar Veteranos milites ex Vbijs in Rhetiam misit specie defendendæ prouinciæ, ob imminenteis Sueuos. Id quod de illis etiam Sueuis accipi potest qui prope Danubij fontem habitabant. At tandem Rheno quoq; transgressi, sed longe maxima manu Gallias misere euastarūt, & Pyreneis alpibus superatis omnia depopulantes in Gallecia postremo sedes fixerunt, ubi regnum nouum septimus Sueuici sanguinis rex administrauit. Et hoc nimirū est quod Orosius significat, quū inquit, Germani ultiores abraza potiuntur Hispania. Quotiescunq; enim aliquis populus emigrarat, non emigrabat totus, & multi se ex uicinis nationib. adiungebant. Id factum sub Valeriano & Gallieno.

VANDALI IN HISPANIAM

Honorij principatu Vandali in Hispaniam penetrarunt, iuxta fluuium Hispalim Beticæ tractū occupant, qui ab ipsis olim Vandaliæ, ab Hispanis uulgo Vuandalusia appellatur. Inter Honorij Aug. & Gogidiscū Vandalorum ducem conuenit, ut occupatam Hispaniæ partem teneret cæteris incolis nihil incomodantes. Nec uero cōcessa Vandalis etiam triginta annorum præscriptio contra ueteres dominos. Autor Procopius. Vandali diuersa gens fuit à Vuinidis quos Sclauenos appellant. Tametsi fateor aliquot Vandalorum nationes in Scythiam olim immigrasse, fortassis à uicinis propulsa. In catalogo Germanicarum gentium apud Plinium Vandalili primas obtinent.

CATTHI ET ALANI IN HISPANIAM

Catthi cum Alanis iuncti in Hispaniam prorupere, regno illic constituto quod uernacula lingua à consociatis nationibus occupatricibus hodie Cathaloniam uocat. Tametsi quidam à Gothis & Alanis deriuent. Cuius causa est quod minus noti sunt Catthi uulgo, quàm Gotthi. Possibile est Catthos à Francis uexatos aut pulsos Alanis illac in Gallias iter facientibus coniunxisse.

GERMANORVM QVORVNDAM SEPTENTRIONALIVM
Orientaliumq; ex insulis & maritimis locis ac ultimis uersus
Sarmatiam terris in mediam Germaniam
emigrationes.

FRANCI IN LOCA TENCTERORVM ET PARTIM
Catthorū usq; ad Moeni ripam & Salam fluuium.

QUANQUAM non est nostri instituti gentes ipsas describere, nam hæc notitia ex Cæsare, Strabone, Mela, Ptolemæo, Plinio, historicisq; comparanda, Tamen hic quando de Francis dicendum, cōmittere non potui, quin de origine nobilissimæ gētis longe compertiora traderē quàm à quocunq; in hunc usq; diem prodita sciam. Nihil autē huc afferam quod non testimonijs autorum fide dignis sim comprobaturus. Neque enim Hunnibaldos & similes scriptores si dijs placet, sequar, quorum somnijs nihil inanius. Primum omnium, satis demirari nequeo ueterū istorum licentiā, qui quoties de origine rei cuiuspiam parum constaret, statim ad fabulas confugerint, fortassis in hoc Romanos & alias nationes imitati. Hinc est quod Francos nobis ex Troia deducunt. & de sæpe mutatis horum sedibus atq; extracta tandem Sicambria meras ineptias cōminiscuntur. Nec mirum si rudibus illis seculis olim ausi sunt talia cōfingere haud dubiè monachi, nam præter hos tum nemo norat literas. Hoc magis demiror, Gregoriū illū Turonensem non indoctum uirum, Annonium, & cæteros qui Francorum res describere sunt aggressi, easdem fabulas amplexos fuisse, quibus constare poterant omnia, nimirū uiuētibus apud Gallos ea tempestate qui à maioribus suis certissima accepissent. Sed hæc fuit illorum temporum infelicitas, ut obscure res traderēt. Sic quum Iornandem qui de Gothis scripsit, Paulū item Diaconū, & Luitprandum de Langobardis legimus, iuret quis fabulas ab illis narrari, ita parū explicant unde gentes suæ progressæ sint, & quas olim tenuerint sedes. Quo magis nunc nobis opera danda est, ut studiosos hic adiuuemus, ac simul ad alia quærēda extimulemus. Igitur Franci maritimus populus fuit, Oceani Septentrionalis littus colens iuxta Chaucos ut arbitror & Saxones. Potest autem fieri ut aut ex insula se effuderint in continentem, aut olim sua fortuna contenti & proinde ignobiliores, tandē bellis inclauerint. Id quod & Catthis accidisse uidemus, qui primum obscuri, neq; enim horum meminit Ptolemæus, sub Domitiano & Traiano Cheruscis nobilissimæ genti præferebantur. Fuere autem apud Germanos multæ nationes, quæ tamen quod celebres minime essent, à scriptoribus non sunt commemoratæ: qui tantum insignia persequuntur præsertim de externis tractantes. In Panegyrico qui Constantino Aug. quem Magnum uulgo uocat, de Frâcis sic legimus. Quid loquar rursus, inquit Panegyristes, intimas

Franciæ nationes, non iam ab his locis quæ olim Romani inuaserant, sed à proprijs ex origine sui sedibus, atq; ab ultimis Barbariæ littorib. auulsas, ut in desertis Galliæ regionib. collocatæ pacē Romani imperij cultu iuuarēt, & arma delectu. Hæc ille. Proinde facile est uidere quæ nam propriæ Francorum sedes fuerint & quidem auitæ: siquidem non frustra addit Panegyristes, ex origine sui, siue ex originis suæ sedibus, nempe tractus littoralis Oceani Germanici. Hinc quū in Galliā itinere pedestri incurfare libuisset, præcipue Batauiā per Chaucos & Frisios infestabāt, & extrema Galliæ. Si significat hoc aperte Eumenius Rhetor in Augusto Cliuensiū oppido scholis præfectus, in oratione quā pro ludi instauratione habuit ad Præsidentem Gallicanum. Aut hæc ipsa, inquit, quæ modo desinit esse Barbaria, non magis feritate Francorum uelut hausta defederat, quàm si eam circumfusa flumina & mare alluens operuisset. Id præcipue factum sub Constantio Aug. patre Constantini. Batauiæ liberationem omnes Panegyristæ Constantio ferunt acceptam, quorum unus ad Maximianum & Constantinum orans sic Constantij patris meminit, Multa ille, inquit, Francorum milia, qui Batauiam aliasq; cis Rhenū terras inuaserāt, interfecit, depulit, abduxit. Alius ad Constantinum rursus, Purgauit ille, inquit, Batauiam aduena hoste depulso. Tertius similiter ad Constantinū, de patre Cōstantio loquēs, Terrā Batauiam, inquit, sub ipso quondā alumno suo, à diuersis Francorū regum gentibus occupatā, omni hoste purgauit: nec contentus uicisse, ipsas, in Romanas transtulit nationes, ut nō solum arma sed & feritatem ponere cogentur. Hoc nimirum est quod Panegyristes alibi dixit, Tuo inquit, Maximiane Aug. nutu, Neruiorum & Treuirorum arua iacentia latus postliminio restitutus & receptus in leges Francus excoluit. Idem autor liberatæ semel Batauiæ laudem ad Maximianum Cæsare quem sibi collegam in imperio Diocletianus ascuerat, referre uidetur sic scribēs, Quanquam, inquit, illa regio diuinis expeditionib. tuis Cæsar uendicata atq; purgata, quā obliquis meatibus Scaldis interfuit (uulgo callidis mendose legit pro Scaldis) quamq; diuortio sui Rhenus amplectitur: penē, ut uerbi periculo loquar, terra non est: ita penitus aquis imbuta permaduit, ut nō solum qua manifestē palustris est, cedat ad nixum, & hauriat pressa uestigium, sed etiā ubi paulo uideat firmior pedū pulsu tentata quatiatur, & sentire se procul mota pondus testetur. Ita ut res est subiacentib. innatat, & suspena latè uacillat, ut merito quis duxerit, exercendum fuisse tali solo militem ad nauale certamen. Sed neq; illæ fraudes locorū, nec quæ plura inerāt perfugia syluarum Barbaros tegere potuerunt, quo minus ditioni tuæ diuinitatis omnes sese dedere cogerentur, & cum coniugib. ac liberis cæteroq; examine necessitudinum ac rerum suarum, ad loca olim deserta transirent, ut quæ fortasse ipsi quondam deprædando uastauerant, culta redderēt seruiendo. Porro quod

Franci

Franci piraticam exercuerunt, satis arguit illos littus Oceani Germanici coluisse. Mamertinus ad Maximianum, sedati piratici belli gloriam quod Franci gerebant, Diocletiano ascribit. Itidem hic, inquit, gens Chabionum Herulorumq; deleta, & transrhenana uictoria edomitis oppressa Francis bella Piratica Diocletianum uotorum compotem reddiderunt. De hac uictoria haud dubie Panegyristes ad Maximianum & Diocletianū alibi loquitur, Quorū, inquit, ductu proximè quū felicissimis uestris auspicijs uterentur, lubrica illa fallaxq; gens Barbarorū, ut merebatur, affecta est. Non alienum arbitror hoc loco referre, exiguum olim Francorum numerū quos captos Probus Aug. in Pontū procul transtulerat, arreptis nauibus totam ferè Europā circumuectos esse & Asiæ Libyæq; littoribus depopulatis per Oceanum tandem ad suos reuertisse, Vnde Francorum admirabilem in piraticis bellis audaciā colligere licet, id quod cum Saxonibus uicinis habuerunt cōmune. Quam rem Panegyristes ad Maximianum Aug. eleganter hijs uerbis cōmemorat, de Britannis loquens, Recursabat quippe, inquit, in animos illa sub diuo Probo & paucorum ex Francis captiuorū incredibilis audacia, & indigna felicitas, qui à Pōto usq; correptis nauib. Græciā Asiāq; populati, nec impune plerisq; Libyæ littorib. appulsi, ipsas postremo naualib. quondā uictorijs nobiles ceperāt Syracusas, & immenso itinere peruecti, Oceanū quā terras rupit, intrauerāt, atq; ita euentu temeritatis, ostenderant nihil esse clausum piraticæ desperationi, quò nauigijs pateret accessus. Nec dubito quin de Francis intelligat quod idem Panegyristes paulo superius cōmemorat, Statim itaq; Gallias, inquit, tuas Cæsar ueniendo uicisti. Siquidē illa celeritas qua omnis ortus atq; aduentus tui nuncios præuertisti, cepit oppressam Gessoriacensib. muris pertinacem tunc errore misero manum piraticæ factionis, atq; illi soli mari fretis alluente, portus ademit. Quæ uerba deprauatissime leguntur in uulgatis exemplarib. Quin & Nazarius ostēdit Francos etiam Hispaniarum extrema uexasse, nimirum piraticis incursionib. quum sic loquitur ad Constantinum: Franci, inquit, ipsi præter cæteros truces, quorū uis quum ad bellum efferuesceret, ultra ipsum Oceanū æstu furoris euecta, Hispaniarū etiam oras armis infestas habebat. ij igitur sub armis tuis ita conciderunt, ut deleri funditus possent, nisi diuino instinctu quo regis omnia, quos ipse affeceras, conficiendos filio reseruasses. Vbi cogitādū quantū calamitatis Galliarū populis ad Oceanum habitantib. incursionatione cotidiana attulerint Franci, à quib. nec Hispaniæ tutæ erant tanto distantes interuallo. Sed & Eutropius in Diocletiano refert Francos & Saxonas mare Gallicū infestasse, Per hæc, inquit, tempora etiam Carausius, qui uilissimè natus, in Serenæ militiæ ordine famam egregiam fuerat consecutus, quū apud Bononiam per tractum Belgicæ & Armoricæ, pacandū mare accepisset, quod Franci & Saxones infestabāt, mul-

tis

tis Barbaris sæpe captis, nec præda integra, aut Prouincialib. reddita, aut Imperatorib. missa, quã suspitio esse cœpisset, consultò ab eo admitti Barbaros, ut transeuntes cum præda exciperet, atq; hac occasione ditaret se, à Maximiano iussus occidi, purpuram sumpsit, & Britannias occupauit. Gratulatur Panegyristes Maximiano Cæsari uictoriam de Francis. Enimuero Cæsar, inquit, inuicte tanta deorum immortalium tibi est addicta cõsensu uictoria, omnium quidem quos adortus fueris hostium, sed præcipuè Francorum, ut illi quoque milites uestri qui per errorem nebulosi, ut paulo ante dixi, maris abiuncti ad oppidũ Londiniense peruenerãt, quicquid ex mercenaria illa multitudine Barbarorum prælio superfuerat, quum direpta ciuitate fugam capeffere cogitarent, passim tota urbe confecerint, & nõ solam Prouincialib. uestris in cæde hostium dederint salutem, sed etiam in spectaculo uoluptatem. Et addit, O uictoria multiiuga & innumerabilium triumphorum, qua Britannia restituta, qua gentes Francorum penitus excisa, qua multis præterea gentib. in coniuratione illius sceleris deprehensis, imposita est necessitas obsequendi. Mamertinus ad Maximianũ & Diocletianũ, Prætereo Francos, inquit, ad petendã pacẽ cum rege uenientes, Parthumq; uobis munerum miraculis blandientẽ. Iam Constantius utcunq; Francos compefcuerat. sed quũ digressus esset in illas prouincias & alijs bellis occuparetur, obliti fœderum Franci, rursus in Galliam incursionem fecerunt. Itaq; Constantinus adhuc adulescens patrem imitatus, Francos depellere est aggressus, & affuit fortuna, Si quidem duos Francorũ reges cepit, Ascarichũ & Ragaysum qui primi sunt quorũ apud idoneos autores fiat mentio, nec illorum uitæ pepercit, sed in terrorem Francorum, diris excruciatos supplicijs trucidari iussit. Atq; hoc est quod Panegyristes ad Constantinũ loquitur, Sciunt, inquit, posse Franci transiri Rhenum quos ad necẽ suam libenter admittas, sed nec uictoriã possunt sperare, nec ueniam. Quid ipsos maneat, ex regum suorum cruciatib. metiũtur, ideoq; tantum abest, ut amnis illius transitum moliantur, magis ut cõempta pace desperent. Vbi est nunc illa ferocia: ubi semper infida mobilitas? Iam ne procul quidẽ Rhenũ audetis accolere, & uix securi flumina interiora petitis. Contra hinc per interualla disposita magis ornant limitem castella, quã protegunt. Arat illam terribilem aliquando ripam, inermis agricola, Tutò nostri greges flumine bicorni merfantur. Hæc est tua Constantine de Ascarici Regaysiq; supplicio cotidiana atq; æterna uictoria omnib. quondam secũdis prælijs anteposenda. Semel acie uincitur, sine fine documẽto. Cladem suã quamuis multi pereant, uulgus ignorat. Compendium est deuincendorum hostium, duces sustulisse. Idem Rhetor paulo ante Constantinum alloquens, Affecisti, inquit, pcena temeritatis reges ipsos Francia, qui per absentia patris tui pacem uiolauerãt, nõ dubitasti ultimis punire cruciatib. nihil ueritus

gentis

gentis illius odia, & inexpiables iras. Hoc est quod Nazarius apud eundẽ principem uerba faciens dixit, Vt Herculem, inquit, ferunt tenerum adhuc atq; lactentẽ, duos angues manu elisisse, ut iam infantulo indoles futuri roboris immicaret, Sic tu Imperator in ipsis imperij tui cunabulis quasi geminos dracones necares, per sæuissimorum regũ famosa supplicia ludebas. Genus supplicij quo Francorũ reges affecit, explicat Eutropius sic scribens, Constantinus, inquit, in Gallijs & militum & prouincialium ingenti iam fauore regnabat, cæsis Francis, atq; Alemannis, captisq; eorum regib. quos etiam bestijs quum magnificum spectaculum innumeris parasset, obiecit. Ante modo nominatos Imp̃. etiam Aurelianus Cæs. tum tribunus legionis sextæ Gallicanæ apud Magontiacũ, Francos irruentes quũ uagarentur per totam Galliam, sic afflixit, ut trecentos ex his captos, septingentis interemptis sub corona uendiderit. Vnde de eo facta est cantilena militaris, Mille Francos, mille Sarmatas, semel occidimus, Autor Vopiscus. Idem quoq; refert Francos à Probo Cæs. prostratos in inuijs paludib. Vnde acclamatum Romæ, Tu Francicus, tu Gothicus. Ab eodem scriptũ est, auruspices prædixisse ex Taciti familia nasciturum imperatorẽ, qui det ludices Parthis ac Persis, qui Francos & Alemannos sub Romanis legib. habeat, Francos ferina uictitare solitos prodit Panegyristes, Trucem, inquit, Francum ferina sola carne distentum, qui uitam pro uictus sui uilitate contemnat, quantæ molis superare, uel capere. Cæterum & ad id tandem ueniamus, quod hoc loco dicendũ est: Franci quum toties pedestribus incursionibus intrata Galliarũ regio, non tam prædæ dulcedine quã ubertate soli si sedes in ea figere liceret, prorsus allubesceret, relicto Oceano Germanico, ad Rhenũ in Tencteros iuxta Chamauos, ueteres illas Sicambrorũ sedes, usq; ad Mœnum amnem & Salam etiam Catthorum locis partim occupatis demigrarunt: nimirũ habitaturi propius & cõmodius ad uexandã Galliam incursionibusq; cottidianis obruendam. Id quod sub Constantio factum arbitror, Et iam hæc loca propter emigrationes gentiũ & excidia bellicorum cultorib. destitui cœperant. A quo tempore relicta aliquantulũ piratica terrestribus præcipuè bellis aduersum Prouinciales usi sunt. Hæc autem Francorum in hos tractus demigratio quibusdam ineruditis impostorib. ansam dedit, ut de Sicambria nescio qua cõstructa ampullosas nugas comminiscerentur. Nec me fugit à ueterũ Sicambrorum sedibus, quibus saltem proximi fuere Franci, ipsos etiam id nomen meruisse, quod illis nõ ineleganter reperio tributum à semidoctis illius æui poetastris, quorum uersiculos historiographi recentes citant. Itaq; sicut Vbiq; sinistram Rheni ripam, ita Franci dextram tenuerunt. Hinc Ausonius exhortans Rhenum ut Mosellam amnem libenter recipiat (fluit autem in Rhenum apud oppidũ quod Confluentes uocant infra Bingium) sic canit,

e

Accedent uires quas Francia, quasq; Chamaues,
Germaniq; tremant, tum uerus habebere limes.

Et Claudianus Stiliconem effuse laudans, quod obsequentem haberet Germaniam, inquit,

Rhenumq; minacem

Cornib. infractis adeo mitescere cogis
Ut Salius iam rura colat, flexosq; Sicambri
In falcem curuent gladios, geminasq; uiator
Quum uideat ripas, quæ sit Romana requirat.
Ut iam trans fluuium non indignante Chayco
Pascat Belga pecus, mediumq; ingressa per Albim
Gallica Francorum montes armenta pererrent.

Porro Claudianus Sali nomine Francum intelligit, quanquam sciolus quispiam ausus est pro Salius substituere Sueuus quemadmodum in excusis codicib. legitur. Sed nos manu scripti uoluminis fidem sequimur non hic tantum. Sic Ammianus lib. xvij. de Iuliano Cæsare loquens, Quib. inquit, paratis, petit primos omnium Francos, eos uidelicet quos consuetudo Salios appellauit, ausos olim in Romano solo apud Toxiandriam locum habitacula sibi figere prælicenter. Vna sanè præstas Francorum natio Salingos sua lingua hoc est Germanica die Saeling à Sala fluuiio se nuncuparunt, unde condita ab ipsis colonia ad Moeni ripam postquam maritimam oram reliquerunt, Sæligunstadium est appellatum, hoc est Salingorum oppidum. Cæterum Toxiandria ad quam Francos sedes fixisse scribit Marcellinus non procul abest à Mosa amne sub Tungrorum oppido. Nam profligatis trans Rhenum Francis & Chamauis Iulianus Cæsar tres arces recta serie Mosæ fluuij supercilijs impositas quas subuerterant Franci, id temporis reparauit, pro tutela Prouincialium. Iam Franci dextrâ Rheni sub Constantio Constantini Magni F. uicinam sibi ripam incolentes Coloniam Agrippinam ut à qua solo Rheno medio dirimerentur, quum alia bella Romanos exercitus in Oriente distinerent, post longam obsidionem ceperunt euastraruntq;. Sed urbem postea Iulianus recepit firmata cum Francis pace. Prodit eam rem Marcellinus primam Iuliani noui Cæsaris militiam describens hijs uerbis, Deductus, inquit, Iulianus ab Augusto, uidelicet Constantio, usq; ad locum duab. columnis insignem qui Larmellum interiacet & Ticinum, itinerib. rectis Taurinos peruenit: ubi nuncio perculsus graui, qui nuper in comitatum Augusti perlatus de industria silebatur, ne parata defluerent. Indicabat autem Coloniã Agrippinam ampli nominis urbem in secunda Germania, pertinaci Barbarorum obsidione referatã, & magnis uiribus deletã. Ex hijs uerbis nesciat quis an de Francis intelligat, nisi infra aperte explicaret. Igitur Iulianus, inquit, Agrippinã ingressus, non ante motus est exinde

exinde quàm Francorum regib. furore mitescente perterritis, pacè Reipublicæ firmaret interim profuturam, & urbem reciperet munitissimam. Non ita diu post quum Iulianus illam memorabilem pugnam cum Alemãnis apud Argentoratum adornaret, rursus Franci Galliæ tractum qui ad Mosam fluuium est supra Iuliacum depopulati sunt. quare Iulianus Castellum oppidum quod Mosa fluuius præterlabitur, obsedit quatuor & quinquaginta dies hyemali tempore, nempe Decembri mense & Ianuario. Inediaq; fatigatos ad deditonem tandem compulit, ac sese dedentes abduxit. Proinde e Germania frustra suppetias ueniens ingens Francorum exercitus, quum rem cognouisset, in sua retrocessit. Hoc factum describit Ammianus, mendosa lectione sic per nos restituta: Remos, inquit, Seuerus Magister equitum per Agrippinã petens, & Iuliacum, Francorum ualidissimos cuneos M. sexcentis uelitibus, ut postea claruit, uacua præsidij loca uastantes offendit: hac oportunitate in scelus audaciam erigente, quod Cæsare in Alemannorum secessibus, occupato, nulloq; uetante, explere se posse præclara opportunitate sunt arbitrati: sed metu iam reuersi exercitus munimentis duob. quæ olim extructa sunt, occupatis, se quoad fieri poterat, tuebantur. Hac Iulianus re nouitate perculsus, & coniciens quorsum erumperet, si isdem transisset intactis, retento milite circumuallare disposuit Castellum oppidum quod Mosa fluuius præterambit. Et ad usque quartum & quinquagesimum diem, Decembri scilicet & Ianuario mense obsidionales tractæ sunt moræ, obstinatis Barbarorum animis incredibili pertinacia reluctatis. Tunc pertimescens solertissimus Cæsar, ne obseruata nocte illum Barbari gelu uinctum amnem peruaderent, cotidie à sole in uesperam flexo, adusq; lucis principium luforij nauibus discurrentes flumen ultro citroq; milites ordinauit, ut crustis riparum diffractis, nullus ad erumpendi copiam facile perueniret. Hocq; commentato, inedia, & uigilijs, & desperatione postremo lassati sponte se propria dederunt. Statimq; ad comitatum Augusti sunt missi aliquot eximendo periculo. Multitudo Francorum egressa quum captos comperisset & asportatos, nihil amplius ausa, repedauit ad sua castra. Hucusq; Marcellinus. Apud eundem scriptorem in oratione quadam ad milites gloriatur Iulianus Cæsar quod Francorum irruptiones fregerit. Non omittendum hoc loco Ansbarios illos quos Tacitus libro xij. historiæ Augustæ pulsos à Chaucis, uacuos iuxta Frisiorum regionem agros insedisse scribit, sed inde rursus eiectos ab Auito inferioris Germaniæ legato, Francos fuisse. Vnde colligere licet ueteres Francorum sedes Chaucis extitisse uicinas, imò uerius Chaucorum gentem fuisse. Nam Chaucis immensum terrarum insularumq; spacium attribuunt autores. Ansbriorum reliquias, nam ipsam gentem excisam Tacito prodente constat, aggressus est transitu Rheno Iulianus, Sic enim Ammianus scribit, In limitem, inquit, Germaniæ secunda est egressus,

omniq; apparatu, quem flagitabat instans negociū, communitus, Toxandro oppido propinquabat. Rheno deinde transmissso, regionem subito per uasit Francorum, quos Ansuarios uocant, incertorum hominum, licentius etiam perscrutantium extima Galliarū. Quos adortos subito nihil metuentis hostile, nimiumq; securos, quod scruposa amniū difficultate arcēte, nullum ad suos pagos introisse meminerāt Principem, superauit negocio leui, captisq; plurimis & occisis, orātibus alijs qui superfuere, pacem ex arbitrio dedit, hoc prodesse possessorib. finitimis arbitratus. Hæc ille. Refert idem scriptor Iulianum Cæsarem priusquā Alemannos inuaderet extractis horreis quæ incensa erāt, ubi annona reponi posset à Britannis solita adduci, septem ciuitates multo ante excisas recepisse cōmunisseq; nempe has, Castra Herculis, Quadriburgium, Vtricesium, & Nouesium, Bonnam, Antenacum & Bingium. Quas ciuitates Germaniæ secūdæ nemo alius indubiè excidit, nisi Franci, propter situm gentis quæ indicauimus. Huc adde, quod in charta prouinciali quam apud Chunradū Peutingerū amicū nostrum Augustæ uidimus sub ultimis Imp. depictā & à Celte in quadam bibliotheca repertam planè ueterem, ubi hæc oppida sic leguntur ab Ostijs Rheni ascendendo, Caruo xiiij. Castra Herculis viij. Nouiomagus vi. Burgiantiu v. Colonia Traiana xxx. Vetera xiiij. Asciburgium xiiij. Nouesiu xvi. Agrippina, supra Rhenum fluuium quem linea protracta designat in dextro latere & à parte Germaniæ hoc uocabulum est ascriptum,

B R A N N C I A
uersus ostia Rheni uero, hæc nomina leguntur, CHAMAUI QVI EL
FRANCI. Itē CHAVCI. VAPLVARI. CHREPSTINI. Vnde manifeste liquet quod nos hic ascriuimus, in Tencterorū loca qui Rheno tantū ab Vbijs discernebantur ut Tacitus inquit, & testatur in cōmentarijs Cæsar, demigrasse Francos. Afferam adhuc aliud testimoniū, In cœnobio Diuitensi contra Agrippinam, uulgus Tuitiū uocat corruptè, quum murus quidam dirueretur, reperta est tabula lapidea cum inscriptione, quæ docebat Diuitense munimentum in terra Francorū ab Imp. Cæs. M. Val. Constantino pro militibus illic in tutelam Galliarum collocandis esse erectum. Cuius castelli mentionē alibi quoq; faciemus. Hanc rem narrat Rupertus quem uulgò Tuitiensem appellant æditis in sacras literas cōmentarijs nemini ignotus. Veteres istos Francorum terminos de quibus nūc loquimur, nusquam exactius descriptos reperi quàm in Chronicis quæ titulum abbatris Urspergensis habent. In ijs scriptum est Saxones quum Carolum Magnum in Hispania abesse cognouissent, & transire Rhenum nō potuissent, quicquid à Tuitio ciuitate usq; ad fluuium Mosellam uicorum uillarumq; fuit, ferro & igni populatos esse. Nullū discrimen sexus aut ætatis ira hostis fecerat, ut liquidò apparet eos non prædandi, sed ulciscendi se gratia terminos

minos Francorum introisse. Hæc illic. Tu pro Mosella scribe Salam, & habebis totum tractū quem è Chaucis progressi Franci priusquā trans Rhenum in Galliam migrarunt, non paucis annis tenuere. Quid autem hic facit Mosella quum præcedat, quod Rhenum transire nequiuerint, quod tamen facere sit opus si quis è Saxonia ad eum amnem accedere uelit. Nec omittendum quod Orosius scribit, Romanæ irruptionis excitatas per Stiliconem gentes, Alanorum, Sueuorum, Vandalorū, multasq; ex hijs alias, Francos protriuisse, Rhenum transisse, Gallias inuasisse, directoq; impetu Pyrenæum usq; peruenisse, cuius obice ad tempus repulsæ per circumiacentes prouincias effusæ fuerint. Vbi attendendum, quod inquit, Francos proterunt, Nam quum gentes illæ Transalbianæ cuperent in Galliam penetrare cogebantur transire Rhenum, quem illic Franci incolebant, quib. uerisimile est non usquequaq; placuisse quod septentrionales illæ nationes in Gallias irrumperent quas ipsi spe iam deuorauerant. nec uana spes fuit. Vnde inter illos natum bellum, non minus quàm ex maleficio transeuntis, ut sit, exercitus. Haud aliter accipiendum, quum legimus Saxones eruptionem magna mole meditanteis in ipsis Francorū finibus à Valētiniano oppressos. Claudianus Franciam appellat fallacem, sed laudi datur hostem fellisse. reges præterea à Romanis accipere solitam significat. Sic enim ad Stiliconem canit uerè poetam agens,

Prouincia missos

Expellet citius, fallax quàm Francia reges
Quos dederis.

Id uero quod subdit magis ad historiam pertinet, captos uidelicet duos Francorū reges, tam ampla gens fuit, ut complures Principes haberet, Marcomerum uidelicet & Sonnonem, alterumq; exulasse apud Ethruscos, alterum dimissum ut exulis interim ditionē uexaret, à suis mox iugulatū. Versiculi hi sunt, sed incorrupti quum uulgo mendosissime legantur,

Acies non iam pulsare rebelles

Sed uinclis punire licet. Sub iudice nostro
Regia Romanus disquirat crimina carcer.
Marcomer Sonnoq; docet, quorum alter Ethruscum
Pertulit exilium, quum se promitteret alter
Exulis ultorem, iacuit mucrone suorum.
Res auidi concire nouas, odioq; furentes
Pacis, & ingenio scelerumq; cupidine fratres.

Illud ad Stiliconem Vandalum adulantius ab eodē illic dictū est, de domitis Francis, & Alemannis quos Sueuos appellat. utrorumq; reges promissam cæsariem alebant, sed præcipue Francorum, unde dixit,
Crinigero flauentes uertice Reges.

Verficuli illi sunt huiusmodi,
 Miramur rabidis hostem succumbere bellis,
 Quum solo terrore ruant. Non classica Francis
 Intulimus, iacuere tamen, non Marte Sueuos
 Contudimus, quæis iura damus, quis credere possit?
 Ante tubam nobis audax Germania seruit.
 Cedant Druse tui, cedant Traiane labores,
 Vestra manus dubio quicquid discrimine gessit,
 Transcurrens egit Stilico, totidemq; diebus
 Edomuit Rhenum, quot uos potuistis in annis.
 Quem ferro, alloquens, quem uos cum milite, solus
 Impiger à primo descendes fluminis ortu
 Ad bifidos tractus, & iuncta paludibus ora
 Fulmineum perstrinxit iter. Ducis impetus undas
 Vincebat celeres, & pax à fonte profecta
 Cum Rheni crescebat aquis. Ingentia quondam
 Nomina, crinigero flauentes uertice Reges
 Qui nec principibus, donis precibusq; uocati
 Paruerant, iussi properant, segniq; uerentur
 Offendisse mora, transuecti lintribus amnem
 Occursant ubicunq; uelis. Nec fama fefellit
 Iustitiæ, uidere pium, uidere fidelem.
 Quem ueniens timuit, rediens Germanus amauit.
 Illi terribiles quib. oia uendere semper
 Mos erat, & foeda requiem mercede pacisci,
 Natis obsidibus pacem tam supplice uultu
 Captiuoq; rogant, quàm si post terga reuincti
 Tarpeias pressis subeant ceruicibus arces

Reges Fran-
 corum & Sue-
 uorum, hoc est
 Alemannorum

Germani hoc
 est Franci &
 Alemanni Ro-
 manis pacem
 uendebant

Porro Chaucorum nomine Claudianus Francos intelligit quibus olim
 erant non modo finitimi, sed etiam, quod Græci dicunt *ὁμοειδῆς*, sicut per
 Sueuos, rursus Alemannos, quum inquit,

Tum forte decorus
 Cum Stilicone gener pacem implorantibus ultro
 Germanis, responsa dabat legesq; Chaycis
 Arduus, & flauis signabat iura Suenis.
 His tribuit leges, his obside foedera sancit
 Indicto, bellorum alios transcribit in usus
 Militet ut nostris detonsa Sicambria signis

Apud eundem Rhoma gratias agit Honorio Aug. ob oppressos Fran-
 cos & Alemannos: carmen sic habet,

Ante

Ante pedes humili Franco, tristiq; Sueuo
 Perfruo, & nostrum uideo Germanice Rhenum.

Idem Galliam inducit quæ Stiliconem Vandalum hijs uersiculis alloquatur,
 Qui mihi Germanos solus Francosq; subegit,
 Quur nondum legitur fastis? quur pagina tantum
 Nescit adhuc nomen, quod iam numerare decebat?
 Usque adeo ne leuis pacati gloria Rheni?

Honorium Cæsarem idem Poeta laudib. ornans, rursus canit,
 Ante ducem nostrum flauam sparfere Sicambri
 Cæsariem, pauidoq; orantes murmure Franci
 Procubere solo, iuratur Honorius absens,
 Imploratq; tuum supplex Alemannia nomen.

Sidonius Apollinaris Francos natatu ualuisse testatur, in Panegyrico
 quodam de Auito sic scribens,

Tibi uincitur illic

Curfu Herulus, Chunus iaculis, Francusq; natatu
 Sauromata clypeo, Salius pede, falce Gelonus.

In eodẽ carmine Septentrionales populos multos enumerans addit tandẽ,
 Prorumpit Francus.

Idem Consentium Narbonensem celebrans qui legationib. obeundis
 clarus erat, sic canit,

Hinc si foedera soluerentur orbis,
 Pacem te medio darent feroces,
 Chunus, Sauromata, Getæ, Gelonus,
 Tu Tuncrum, & Vachalim, Visurgin, Albim,
 Francorum & penitissimas paludes
 Intrares uenerantibus Sicambri,
 Solis moribus inter arma tutus.

Porro militarunt etiam Franci sub signis Romanis. Nam Marcellinus
 libro xv. nominat Malarichum Framum & Sylluanum pedestris militiæ re-
 ctorem, qui Cæsaris nomen usurpans sub Constantio Constantini F. inter-
 emptus est apud Coloniam Agrippinam in sacello Christiano. Puto iam
 satis constare ex tot autorum testimonijs, ubi primas sedes suas Franci ha-
 buerint, quamq; regionem post inuaserint dextram Rheni ripam inhabi-
 taturi. Constat præterea pueros putos Germanos fuisse, quod alio loco ma-
 gis confirmabitur, ubi de lingua francorum disputabimus. Isti uero Barbari
 nobilissimum in Gallijs regnum constituerunt, quæ perpetua Germanorum
 laus est, multisq; seculis tenuerunt, donec paulatim absorberentur. At inter
 Gallos hodie ut quisq; procerum plus Fræcici sanguinis à maioribus suis ha-
 bet, ita regno sit propior. Et durat adhuc durabitq; inclytum Francorum no-
 men. Quem

men. Quem enim pudeat à tam strenua gente duxisse originē? Certe Romanis minus de sui initio gloriari licet. Sed nūc de præstantissima Alemannorum gente differamus.

ALEMANNI IN GERMANIAM INTER MENVM,
Rhenum, & Danubium iuxta syluam Martianam.

FRancorum origo nō multo pluribus hæcenus nota fuit, quàm est & Alemannorum. De nomine uero ut passim ineptiunt scriptores, dum alius à Lemanno lacu trahit prorsus alienam etymologiam, festiuam alius ab alama magna, quod pontifex quidam Romanus fecisse dicitur exhortaturus Germanos ad bellum contra Turcas. Nonnulli à Limmaha amne qui è lacu Turegensi profluit, deducere sunt ausi. Sed omnium ineptissimus est Annius quidam in Berosum, auctoris fabulosi, fabulosior interpres, nam quoties ille hircum mulget, iuxta prouerbum, hic cribrum supponit. Non nego tamen doctum fuisse qui nobis Berosum effinxit quisquis fuit, nam ita rem temperauit ut non cuius impostura statim suboleat. Is legerat apud Tacitum, Germanos dicere Herculem apud se fuisse, quare quum forte deesset nomen regis, ascripsit, apud Tuyscones regnat Hercules Alemannus, & hunc Teutanis filium facit. Annius nugis nugas cumulans Hebraicam etymologiam, si dijs placet, affert ex Talmutistarum arcanis literis, Ἰνν enim alueum significare, & Mannum esse Rhenum, proinde dictos Alemannos, quod ad Rhenum habitent. O somnia. Nouum est Alemannorum nomen, & multo recentius quàm Germanorum. Auditum autem est primū, ut suspicor, sub Probo Aug. Fl. Vopiscus in uita Proculi. Nam Alemannos, inquit, qui tunc adhuc Germani dicebantur, non sine gloriæ splendore cōtriuuit. Cuius causa, quia Germanorum nomen usitatius erat, Alemannorum uero nouum & ignotius, præsertim Prouincialibus. Itaque reperio longe antea Antoninū Caracallā Alemannici cognomen usurpasse, quod Alemannorum gentem uicisset. & Claudium Cæsarem qui post Gallienum imperauit legimus innumeras Alemannorum cohortes nō procul Benaco lacu contudisse. Huius uocabuli etymologiam rectius explicat Asinius Quadratus, qui apud Agathiam, collectitiam gentem fuisse testatur, quam rem ipsum nomen præferat. Nec ideo ἀπὸ τοῦ ἀλμάνοι deduci debet quod Græcis errare significat, perinde ac Alemanni sint, ἀλμάνοι, sed Germanica dicitio est. Enim uero suspicor quum Germani illi Septentrionales ex magna parte Sueui Transalbiani cum aliquot ulterioribus nationibus, mutare sedes & opportunitiora ad deprædandas Romanorum prouincias occupare loca constituisent, nam illic præ multitudine potentissimorum populorum, hinc Francorum, illinc, Sueuorum, Quadorū & Marcomannorum uix ullus incursioni patebat aditus, imitati priores Germanos, qui transito Rheno primi sibi hoc nominis indiderunt, & ipsi nouo uocabulo se Alemannos appellarunt, glo

runt, glorioso quidem nomine sed formidabili cōsanguineis populis ac miseris prouincialibus, nempe quod fortissimi bellatores essent & uiri omnes. Nam hæc est huius uocis germana interpretatio. Afferam huius rei simile exemplum. Nostra ætate militum manus in inferiori Germania se diabolos appellarunt, ad incutiendum terrorem ijs aduersum quos mittebantur. Vestes erant nigrae, hastæ nigrae, uultus ipsi nihilo candidiores. & certè multis iuxta nomen pernitiæ attulerūt, donec crebris bellis consumerentur. Non aliter ambitiosum hoc uocabulum collectæ Germanorum genti fortunamque nouam tentaturæ placuit. Et hæcenus de nomine. Porro Alemanni inter Mœnum amnem, Danubium, Rhenum, & fontem Danubij siue limitem qui Rhetiam ac Germaniā diuidit, nouas sedes fixerunt, non quod hanc latam Germaniæ partem ante non tenuerint Germani, ac partim Sueui, sed quod tum pauciores incolas haberet is tractus, & cōmodior esset illinc ad Rhetiam primam, hinc ad Maximam Sequanorum & Primam Germaniam incurrandam opulentissimas prouincias: quod unū spectabant Alemanni. Quo nomine nihil ambigo prioribus cultoribus gratū fuisse cōsanguineorum suorum aduentum. Argumento nobis est illos à Septentrione uenisse, quod quū Gothi Burgundiones adhuc in suis sedibus agenteis excinderent, Alemanni profligatos restituere uoluerunt, non hoc facturi nisi aliquid uel amicitia uel fœderis inter ipsos intercessisset, ex ueterum fortassis sedium uicinia. Docet hoc quod dixi Mamertinus Panegyristes in Genethliaco ad Maximianū Aug. Gothi, inquit, Burgundiones pernitus excindunt. Rursum pro uictis armantur Alemanni. Adde huc quod quum à Gothis eiekti Burgundiones, in Germania sedis inopes uagarentur, ad Alemannos tanquam amicos cōcessere. Sed quum potentē gentem recipere nollent, illi ui & ferro in Alemanniam non tamen citra damnum suum irrupere, & aliquot illic annis confedere, donec in Sequanos maturius transirent. Nam discordiam inter Alemannos & Burgundiones pepererat illa uiolenta irruptio. Colligere licet hoc ex Mamertino: Burgundiones, inquit, Alemannorum agros occupauerunt, sed sua quoque clade quæsitos, Alemanni terras amisere, sed repetūt. Porro Martiana sylua siue Hercynia Alemannis tutū perfugiū erat aduersum Romanos insequentes, quod aliquoties accidit. Narrauimus supra quū de statu ueteris Germaniæ loqueremur, Probū Germanos ultra Albim & Alemannos ultra Nicrum submouisse, emaculantes Vopisci locū & Aufonij carmen. Nec frustra Manlius Statianus apud Fl. Vopiscū in uita Probi, dixit, Testes Germani & Alemanni longè à Rheni submoti littoribus. Nam cōmuni Germanorum uocabulo, nationes cis Albim habitantes intelligit, Bructeros, Cheruscos, & Chattos. Per Alemannos autē innuit eos qui Martianas syluas incolebāt & accolebāt, quos Schuartzuualderos appellamus uulgo, quasi nigrae syluæ cultores, quod

uernacula simplicitas Martianam in Schuartzam, hoc est nigram detorse-
rit. Ammianus de Iuliano Cæsare, Profecturus itaq; per Martianas sylvas
uiasq; iunctas Histri fluminis ripis, inter subiecta uehementer incertus id
uerebatur, ne contemptus, ut comitantibus paucis, multitudinē offenderet
repugnantem. Erat autem tum Iulianus in Rauracis. Maximianus Hercu-
leus regem quendam Alemannorum cepit, & per pontē Magonciacensem
ingressus totam Alemanniam populando percurrit usq; ad traiectū Gun-
tensem, hoc est usq; ad pontem qui apud Guntzeburgum oppidum ho-
dieq; seruatur. De qua re Panegyristes, Captus s. inquit, rex ferocissimæ na-
tionis inter ipsas quas moliebatur insidias, & à ponte Rheni usq; ad Danu-
bij transitū Guntensem deuastata atq; exhausta penitus Alemannia. Sic
enim illic legendum, non, continensem. Idem ad eundem Maximianū pau-
lo post, Nunc uero toto orbe terrarum, inquit, non modo quā Romanus li-
mes fuerat uirtute uestra recepto, sed etiam quā hostilis edomito, quum to-
ties proculcata esset Alemānia, toties obstricta Sarmatia, Vitungī, Quadī,
Carpi, toties profligati, submittente se Gotho pace poscenda, supplicante
per munera rege Persarum, urebat animos, quod nunc deniq; confitemur,
una illa tanti imperij contumelia, eorū nobis intolerabilior uidebatur, quod
gloriæ sola restabat. Hæc ille. Facilis erat Alemannis iam ad Martianā syl-
uam confidentibus in Galliam interiorē per Rauracos uel Tribochos ir-
ruptio. Proinde Constantius Cæsar pater Constantini Magni, prope Lin-
gonas in Sequanis ingentem de Alemannis reportauit uictoriam princi-
patu Diocletiani Aug. in eo conflictu grauius uulneratus. Quam rem Eu-
tropius hīs uerbis describit, Per idem tempus, inquit, à Constantio Cæ-
sare (sic enim illic legendum, non, Cōstantino) in Gallia pugnatum est circa
Lingonas, die una aduersam & secundā fortunā expertus est. Nam quum
repente Barbaris ingruentibus, intra ciuitatem esset coactus tam præcipiti ne-
cessitate, ut clausis portis, per murum funibus tolleretur, uix quinque horis
medijs aduentante exercitu, sexaginta ferè milia Alemannorum cecidit. Pa-
negyristes ad Constantinum de patre Constantio loquens non modo hu-
ius Lingonicæ uictoriæ meminit, sed & alterius apud Vindonissam quod
Heluetiorum oppidū fuit nunc exiguus uiculus, aduersum Alemannos ob-
tentæ. Quid cōmemorem, inquit, Lingonicam uictoriam, & Imperatoris
ipsius uulnere gloriosam? Quid Vindonissæ campos hostium strage com-
pletos, sed adhuc ossibus opertos? Indicat Nazarius in Panegyrico suo,
quasdam Germanorum gentes & in hīs Alemannos, primum sigillatim
quamq; deinde coniunctis uiribus contra Constantinum mouisse. Quid
memorem, inquit, Bructeros, quid Chamauos? quid Cheruscōs, Chabio-
nes, Alemannos, Tubantes? bellicum strepunt nomina, & immanitas Bar-
bariæ in ipsis uocabulis adhibet horrorem. Hī omnes sigillatim, dein pa-
riter at

Victoria Lin-
gonica
Victoria Vin-
donissensis

riter armati, conspiratione fœderatæ societatis exarserant. Addit Nazarius
collectum istarum gentium exercitū ab ipso Constantino duobus tantum
comitato, sed priuato cultu confidenter aditum, fecisse eum uerba, spem il-
lorum agitate, & uersasse credulitatem (sic enim illic legendum) negasseq;
Constantinum esse præsentem. Quæ res fecit ut Germani incuriosius age-
rent, faciliusq; profligarentur. Nam Romanos propter absentiam Impera-
toris contemnebant. Hic fuit astus Constantini aduersum Germanos. Im-
periale fastigium præcipuè debet Alemannis Cōstantinus. Siquidē quum
in Britanniam ex Roma adiutus cursu publico profugisset, & tum forte pa-
ter ipsius Constantius illic uitam cum morte cōmutaret, præcipuus illi au-
tor fuit capeffendi imperij Rex Alemannorū Erocus qui in aula Cōstantij
agebat. Id quod à Sexto Aurelio proditum est, de Constantino enim lo-
quens, Mortuo patre cunctis, inquit, qui aderant adnitentibus, sed præcipuè
Eroco Alemannorū Rege auxiliij gratia Constantiū comitato, imperium
capit. Huius filius Constantius quum aduersum Gunomadum & Vado-
mariū fratres Alemannorū reges qui superiorem partē syluæ Martianæ
tenebant contra Rauracos, bellū instituisset, propter deuastatā Galliam,
& Romani milites pontem coniunctis nauibus, in Rheno suspendissent, ita
restiterunt Alemanni, ut hostes retrocedere cogerent. Quare tentarunt per
uadum quod quidam ostenderat, Rhenum furtim transire. Sed illic uigila-
bant Alemanni. Mirum autem est quod tum à Constantio pacē orarunt,
quam impetrare facillimū erat. putat Marcellinus aruspices disuasisse pu-
gnam. Eodem autore constat Alemannos apud Constantium meruisse, &
quosdam ad summa honorum fastigia prouectos. nam Latinus (forte Al-
tinus) domesticorū Comes fuit, Agilo tribunus stabuli, Scudilo, rector scu-
tariorum. Hī tunc, inquit ille, uelut dextris suis gestantes rempublicam co-
lebantur. Vnde Alemannorū signiferū legimus ad Persas discessisse quod
ei parū cōueniebat cum Iouiniano qui post Iuliani mortem imperium est
adeptus. Paulo post rursus ob eandē causam Alemannis indixit bellum
Constantius. Egressus tum in Rhetias quū ad Campos quos Cauinos uo-
cant, uenisset, præmisit Arbetionem iussum ut ripam Brigantini lacus eme-
tiens, Alemannos si quos offendisset, mox inuaderet. At hī è latebris qui-
busdam exilientes, Romanos in fugam uerterunt. Ob quam uictoriā elati,
circa munimēta Romanorum, quæ ad Rhenum & lacū Brigantinū erant,
ubi hodie Constantia uisitur, castellū siue munimentū id temporis contra
Alemannos à Constantio conditum, superbè obambulantes à cōuicijs in
illos nō abstinebant. Sed quum prædis inhiarēt dispersi, fugati sunt & ipsi
à Romanis. Coactus est deinde Constantius Iulianum patruelem suū ti-
tulo Cæsaris ornatum ad defensionē Galliarū mittere contra Alemannos
& Francos qui propter absentiam Imperatoris longinquis distenti bellis

prouincias subinde uexabant, sed præcipuè Gallias. Obsederant tum Augustodunū in Heduis Alemanni. Iulianus nouus Cæsar primo ueluti rudimento depulit illos. Liberauit & Trecaſſes, Senonasq;. Postea per Decempagos (loci nomen est) in primam Germaniam profectus quam Alemāniam possidebant, ciuitates omnes à Barbaris uendicauit, primam omnium Brocomagum, uulgò Bromat hodie uocatur frigidus uicus infra Argentoratum, nam per tres Tabernas ut puto uenerat Iulianus, deinde Argentoratum, Tarbellos, Sebusianos, Nemetas, Vangionas, & Magonciacum. Digressio Senonas in hyberna Iuliano rursus cuncta uastabant Alemanni. Quare Barbatio cum xxv. milibus armatorū missus est ad Rauracos. Proximo loco Seuerus exercitum habebat. Nihilominus Alemanni inter hostium gemina castra feliciter in Galliam irruerunt, & Lugdunum depulati sunt. Forte legēdum apud Marcellinū, Ebredunum, quod oppidum non procul aberat à Rauracis. Verum quum redirēt onusti præda, ab equitibus Romanis partim male sunt accepti. Non tamen ausus fuit Barbatio illos aggredi, cum Bainobaude tribuno, & Valentiniano qui postea fuit imperator, equestrium turmarum rectoribus. Tantum uero terroris exercitus isti Romanorum Alemannis incusserunt, ut qui trans Rhenum sedes fixerant dum absunt diu Romani, domicilia sua alioqui ob difficultatē uiarum inaccessa cæsis etiam arboribus communirent, & multi diffidentes se tueri posse in insulas Rheni profugerent. Ad unam insulam scutis in modum alueorū suppositis, nando Romani milites peruenere. Trucidati ibi uiri mulieresq;, nec ab infantium cæde temperatum. Eam insulam esse reor in qua cœnobium est hodie Benedictinorū quod Rheni augiam appellāt propè cataractas eius amnis infra Scheffhusium. Cæterum dum Romanus miles partim agrarijs stationibus occupatus est, ne uis inferretur illis qui frumēta colligebant, Alemanni Barbationem adoriuntur, & usq; ad Rauracos fugatum, captis colonib. sarcinis iumentisq; spoliant. Quæ uictoria commouit octo reges Alemannorum, ut coniunctis uiribus Rhenum cum Iuliano pugnaturi transcenderēt. Apud Argentoratū fixere castra sua. Cæsar relictis tribus tabernis quod munimentum tum reparabat, Alemannis obuiā proficiscitur. Conferuntur manus. Equitum cuneos primū nostri disiecere. Sed pedites fortiter resistebant. Hos inclinatos, auxiliares Bataui restitunt. Itaq; uincūt Romani. Capitur ingēs ille & obesi corporis Chodomarius Alemannorū rex, qui cum Serapione eum exercitū duxerat. Is ab Iuliano primum missus ad comitatum Constantij Aug. tum apud Mediolanum agentis, sed ab illo Romam deductus, in Castris peregrinis quæ in monte sunt Cælio, morbo ueterni consumptus est. Iulianus occisorum corporibus humari iussis per Tres tabernas, ubi aliquandiu commoratus est, prædam omnē cum captiuis in Mediomatricos aduehendā curauit. Ipse mox cum exercitu

exercitu Magonciacum est profectus, & illic ponte transito, terras Alemanorum intrauit. Qui pleni terroris ob cladē nuper acceptam, primū pacem petere uisi sunt, sed subito mutatis animis bellum indicebāt. Itaq; Iulianus astu cum illis agendum ratus, noctu manum militū nauigijs imposuit, iussitq; ut egressi tum ferro tum flammis omnia uastarēt. Quum postero die fumum hinc inde uidissent Alemanni, perterriti, nam ingentem exercitum transisse suspicabantur, & equites Romani passim discursabant, trans Mœnum amnem (sic enim in Marcellino legendum, non, Rhenum) aufugerūt. Multū damni tum Alemannis illatū est. nā abacta pecora, uillæ & domus ritu Romano constructæ exustæ sunt, frumenta asportata, abducti captiui. Iam ad decimum lapidem à Magonciaco in Alemanniam processerat miles Romanus, quum repertis semitis quæ abiegno robore erāt obstructæ, non tam ob inclemētiam cœli, præterierat enim æquinoctium autumnale, quàm ob uiaē difficultatē asperitatēq; progredi nequiuit. Et timebantur in secessib. auis hostium insidiæ. Cæterū nemine prodeunte rem egregiam Romani sunt aggressi. Marcus Vlpus Traianus, is qui adoptatus à Nerua Cocceio, Traianus Nerua dictus est, quū Germaniam prouinciam administraret, nam agens Agrippinæ est adoptatus & Cæsar factus, omnia munimēta ac castra quæ olim Drusus Germanicus in ueteri Germania trans Rhenum sub Augusto construxerat, diligenter restituit, quædam à fundamentis erexit. Atq; hoc est quod de eo prodit Eutropius, quum inquit, Urbes trans Rhenū in Germania reparauit. Is Traianus etiam in Germania quæ postea ceu docuimus Alemannia dicta est, non procul à Meno Rhe-noq; fluminibus arcem construxerat, dum Germanos persequitur, quam à suo nomine Traiani arcem appellauit aut Traianum. Fuit autem ille non minus uir fortis quàm & laudis cupidus, quod uel solæ inscriptiones testentur quæ hodieq; in Dacia extant innumeræ, & Vlpia Traiana ciuitas eius prouinciæ sic nominata, ut hunc herbam parietariā nō infestiuè uocari iocans Cōstantinus. Id munimentum partim à Germanis dirutū, partim ab ipsa uetustate consumptum quum reperissent in ista de qua nunc loquimur expeditione Romani milites, & nemo obsisteret, iussu Iuliani primū tumultuariè repararunt, & defensores in eo collocarunt aduersus Alemannos, deinde pace cum hostibus firmata accuratius munierunt, non solū tormentis muralib. sed & annonæ. Nam quum tres Alemannorū reges, ex hijs qui uictis apud Argentoratum suppetias miserant, tandem uenissent, ea conditione pacem obtinuerunt, ut nō minus foedera quàm ipsum munimentum seruarēt illæsum, si opus esset frumenta afferrent, locumq; defenderent. Id munimentum esse conijcio quod hæc ætas Cronburgū uocat, quasi Tronburgum, hoc est Traiani burgū, à Principe Catthorum superioribus annis occupatū, quod Martinus loci dominus Siccingij partes sequeretur. Porro

Castrū Traiani

non poterant quiescere nostri. nam Vithungi Alemannorum pars, quos possibile est Vuirtembergensi ditioni dedisse nomen ab illis profectos qui Trebellio Pollioni Viringi dicuntur, Italiae minantes, Rhetias misere deua- stabant, ita ut etiam oppida obsederent, quod prioribus incursionibus non erat factum. Sed Barbatio magister peditum post Syluanum Francum, & Neuita praepositus equitum, cum ualida manu illos depulerunt. Sub Valentiniano tertio Vithungos rursum, in Rhetiam secundam quae Vindelicia prius dicta fuit, & in Noricum incurfasse constat, qui eosdem ab Auito repul- sos commemorat, hoc carmine,

Iam post Vithungos, & Norica bella, subacto
Victor Vindelico.

Ceterum quum Iulianus Francos & Chamauos in Germania secunda compescuisset, supra Magonciacum ponte facto Rhenum transiit Aleman- nis iugum impositurus. Vbi Marcellus Seuerus adeo cognitam ante uirtu- tem Alemannorum timuit, ut extrema sit minatus indicibus uiarum qui praecedebant ni iurarēt se penitus iter ignorare. Hoc faciebat ne progredi cum exercitu cogeretur. Et tamen quum sic cunctaretur Romani, suapte sponte uenit Sunomarius Alemannorum rex, & cum Iuliano pacem iniit, redditus captiuus quos domi detinebat, & annonam mittere pollicitus. In Hortarum deinde regnum itum est per occultam semitam indicio captiuus cuiusdam, nam uiae caesis arboribus interseptae erant, uici exusti, pecora abacta, homi- nes interempti. Quod uidens Hortarius rex & ipse ueniam precaturus ac- currit. Reddidit captiuos, & in usum reparandarum urbium quas in Ger- mania prima Alemanni exciderant, materias & ligna subuehere iussus est: nec enim frumenta dare potuit, propter uastationem paulo ante factam & incendium. Reditum in hyberna. At quoniam nondum tota pacata erat Ale- mannia, nam adhuc sex reges hostes erant, Macrianus, Hariobaudus, Va- domarius, Varius, Vrsicinus & Versalpus, ineunte uere exploratorem Ha- riobaudem, Germanici sermonis peritum, specie legationis ad Hortarium regem iam pacatum misit. Quo reuerso quum totus exercitus Magunciaci collectus esset, noluit Iulianus illic ponte Rhenum transire, quanquam hoc faciendum Florentius & Lupicinus contenderent, ueritus ne foederatorum regum terrae uiolarentur, quando transitus militum citra maleficium non fiunt. Et iam Sunomarium regem amicum Romanis cuius pagi ulterioribus Rheni ripis adhaerebant, Alemanni monuerant ne uenientem exercitum transire sineret. Quum uero negaret se solum hoc posse, magnis illi uiribus Magon- ciacum properant, ipsi ripas obseruaturi. Non placebat Iuliano consilium con- texendi pontis, quod nollet periculo suos exponere. Verum noctu trecentos tantum milites ad hostilem ripam summo silentio nauibus transuehi iubet. Qui cum Alemannos transeundo fefellissent, ad ignes hostium tantum in- tentos

tentos, inciderunt adhuc ea nocte in reges, regales, & regulos quosdam quos Hortarius rex nihil de Romanorum traiectione sciens ne quis id actum dolo- putet, ad conuiuium uocatos, usque ad tertiam uigiliam extertis epulis more gentili tenuerat, nec contingere ullo modo potuerunt, tenebrarum & equorum adiumento, quod dubius impetus trusit, abreptos. sic enim castiganda Mar- cellini uerba, quos autem ex seruis nacti sunt, occiderunt. Cognito Roma- norum transitu, territi sunt reges, & qui pontem ne strueretur obseruabant, domum reuolant suis rebus consulturi. Quo tempore, ponte constituto caeterae cohortes sunt Rhenum transgressae, seruauit Hortario fidem miles ni- hil damni inferens. At secus actum in hostili terra. In regione Capellatiana, quae a Palas nomen habet, cui hodie praest Comes hinc dictus Palatinus, castra sunt posita. nam expectabantur Macrianus & Hariobaudus ger- mani fratres, & reges, qui pacem & foedus petaturi ueniebant. Superuenit & Vadamarius rex contra Rauracos habitans limiti uicinus, hoc est, e re- gione uiculi, cui Augustae nomen est, miliario supra Basileam, non suam so- lum sed & Varii, Vrsicini, & Vestralpi sociorum regum causam acturus. Ma- criano & Hariobauda data pax, & Vadamario quae pridem in clientela a Con- stantio fuerat receptus. Absentibus regibus nihil responsum est. Sed paulo post in ipsorum fines immixtis populatoribus didicerunt, propriis legatis pa- cem esse serio petendam. Quam omnes simili conditione obtinuerunt, ut ui- delicet captiuos redderent, quos crebris excursionibus abduxerant. Atque hinc fama nata celebris de Iuliano, quod Alemanniae regna quaedam prostra- uisset, recepissetque oppida Gallicana ante direpta a Barbaris & excisa, quos ipse tributarios fecerit & uectigaleis. Quae res illi non mediocrem inuidiam conciliauit apud Constantium arrogantissimum principem, quem adeo non pudebat manifestae uanitatis, ut Chonodomarium Alemannorum regem a se captum predicaret, seque stetit inter signiferos: nam haec in annaleis suis referri iussit, quum tamen nemo non sciret id horae quum commissa pugna est, quadragesima mansione fuisse Constantium ab Argentorato diremptum. Is timens quod postea accidit, ut est nulla fides regni sociis, ne discederet e Gallis Iulianus ueluti re confecta, monet occulte per literas Vadamarium Alemannorum regem ueterem clientem, qui, ceu diximus, e regione Augu- stae Rauricae Martiana syluam accolebat, ut dissimulans interim se esse ho- stem, nam nuperrime cum Iuliano foedus sanxerat, quemadmodum mox retulimus, submitteret aliquos qui collimitia uicina popularentur. Itaque ui- dens Iulianus tum Rhetiae confinia uastari, misit Libinonem quendam qui populatores arceret. Is non procul Sanctione oppido quod hodie Seccin- gam dici puto diuo Fridolino nobile, nisi Vesontione legendum illic est, cum Alemannis confligens occubuit, ex suorum numero non paucis desideratis, & ob ducis mortem mox in fugam uersis. Postea Vadamarius uaserrimus princeps

princeps cœpit Iuliano suspectus esse, cui subolebat, illud autore Cōstantio factum. Sed aperta res est, quum paulo post scriba Vadomarij à stationarijs militibus comprehensus est literas ad Augustum perlaturus, in quib. & hoc inerat præter alia multa, Cæsar tuus disciplinam nō habet. Proinde Iulianus comprehendendi Vadomarij consilium init. Obsignatam schedam ob alia negocia quædam in Rauracos proficiscenti Philagrio cuidā tradit, iubens ne aperiret nisi cis Rhenum uiso Vadomario: nam in castra Romanorum uel apud Augustam Rauricā uel apud Confluētes, Vindonissam, Forum Tiberij, item alijs locis subinde trans Rhenum cōmeabat, nec tum quicquam mali suspicabatur. Forte contigit ut apud Præpositum militum utriq; in cœna accūberent. Philagrius inspectis prius literis, à conuiuio Vadomarium capit, comitibus ipsius dimissis. Ad Cæsarem inde ductus est, & mox in Hispanias relegatus. Hic postea Phœnicen rexit Ducis nomine, missus ad Nicæam oppugnandam sub Valente. Ex regem Alemannorum uocat Ammianus, quod rex esse desisset, ut atas ea dixit, Ex præfectū, Ex consulem, Ex quæstorem, Ex comitem. Sic enim eius uerba legēda sunt, Ad quam obsidendam, cum huiusmodi pugnarum peritis Vadomario missō duce Exrege Alemannorum, Valens Nicomediam pergit. Quid igitur mirum si Iulianus Cæsar post tot bella cum Alemannis gesta, apud Marcelinum milites pro concione alloquens sic gloriatur: Retexere superfluum, inquit, puto, quoties hyeme cruda, rigētīq; cœlo, quo tempore terræ ac maria opere Martio uacant, indomitos antea, cum iactura uirium suarum repulerimus Alemānos. Id sanè nec prætermitti debet nec taceri, quod quam prope Argentoratum illuxisset ille beatissimus dies, uehēs quodammodo Gallis perpetuam libertatem, inter confertissima tela me discurrente, uos uigore usq; diurnitate fundati, uelut incitatos torrētes, hostes abruptius inundanteis superastis, ferro prostratos, uel fluminis profundo submersos, paucis relictis nostrorum, quorum exequias honestauimus celebri potius laude quàm luctu. Et in alia rursus oratione quam in Rauricis apud milites habuit per Martianas syluas profecturus ad Danubium, quod tutō licebat Vadomario rege iā capto: Arbitrio dei cœlestis, inquit, uobis inter ipsa iuuentæ rudimenta permixtus, irruptiones Allemannorū assiduas & Francorum, populandiq; uigentem licentiam fregi, uigoremq; comminui. Romanis agminibus quoties liberet Rhenum peruiū feci, cōtra murmura, fremitus, gentiumq; ualidarū uiolentos excursus stando immobilis. Ammianus fautor pietatis Christianæ ridet Iulianum qui gaudēs opinionum dissidij quæ inter Christianos erant, quōd sic uidelicet impius homo discordem plebem minus timeret, exhortatus sit Episcopus intra palatiū ad se cū populo uocatus, ut ciuilibus discordijs consopitis, quisq; nullo uetante reginæ suæ seruiret intrepidus, exclamaritq; Audite me quem Alemanni

audierunt

audierunt & Franci. Quibus uerbis alludit ad Plautinum illud in Sticho, Suus rex reginæ placet, Sua cuiq; sponso spōsa. Item ad id quod ex Attilio Tullius citat, Suam cuiq; sponsam, mihi meam, Suum cuiq; amorem, mihi meum. Non tacuit Iuliani uictoriam de Alemannis apud Argentoratum Nazarius Panegyristes, addens causam offensi Constantij. Florentissimas quondam, inquit, antiquissimasq; urbes Barbari possidebant. Gallorū illa celebrata nobilitas aut ferro occiderat, aut immitib, addicta dominis seruebat. Porrò aliæ quas à uastitate Barbarica terrarum interualla distulerant, Iudicum nomine à nefarijs latronib, obtinebant, ingenua indignè cruciantibus corpora, sic enim illic legendū. Nemo ab iniuria liber, nemo intactus à contumelia, nisi qui crudelitatem prædonis precio mitigasset, ut iam Barbari desiderarēt, ut præoptaret à miseris fortuna captorum. In hoc statu Imperator noster Gallias nactus, minimum (sic enim legendū est) habuit aduersum hostē laboris atq; discriminis. Vna acie Germania uniuersa delata est. Vno prælio debellatum. Sed emendatio morum iudiciorumq; correctio, & difficile luctamen & periculi plenum negociū fuit. Nam ut quisq; improbissimus erat, ita maximè Cæsaris rebus inimicus, uitandis legū pœnis de nouo scelere remedia quærebat. & quia defendere admissa flagitia non poterat, in autorem iuris (sic enim legendum) inuidiam congerebat. Et quū sancti Principis artes (sic scribendū) atq; instituta, falsarū opinionum uituperationem licentem (ita lego) submouerent, callido nocendi artificio accusatoriam diritatem laudum titulis peragebant, in omnibus conuenticulis quasi per beniuolentiam illa iactātes, Iulianus Alemanniam domuit, Iulianus urbes Galliæ ex fauillis & cinerib, excitauit. Illæ prouinciæ obsessæ, expugnatae, ferro igniq; uastatae, beatiore sunt hīs oppidis quæ habet sine hoste Constantius. Æstates omnes in castris, hyemes in tribunalibus degit. Ita illi anni spacia diuisa sunt, ut aut Barbaros domitet, aut ciuibus iura restituat, perpetuum professus aut contra hostem, aut contra uitia certamen. De rebellante Alemannia rursusq; superata ac de profectioe Iuliani per Martianam Alemānorum syluam in Illyricū, subdit Nazarius, Mitto cunctā, inquit, Barbariam aduersus uindictam Romanæ libertatis in arma cōmotam, gentesq; recens uictas sed (ita namq; lego) aduersus iugū nuper impositū ceruice dubia contumaces, rediuuio furore, nefandis stimulis excitatatas, quæ omnia, obstinatam & immobilem Principis tandem uicere patientiam. Itaq; quum in ipso molimine oppressisset Alemanniam rebellantem, qui paulo ante inaudita regionum, fluuiorum, montium nomina exercitu uictore peragrauerat, per ultima ferarum gentiū regna, calcata regum capita superuolans, in medio Illyrici sinus apparuit. Quod autem dixit nefandis stimulis, intelligit de Vadomario ad rebellionem incitato per Constantium. Idem Nazarius Nepotianum & Syluanum Francū Imperialis

Pugna Argentoratensis

g fastigij

fastigij inuafores sub Cōstantio, negat æstate Alemannicū puluerē, hyeme pruinā Thraciæ intectis uerticibus perferre potuisse. Hactenus de Iuliani bellis aduersum Alemānos. Sub Valentiniano rursus in Gallias acerrimā incursionem Alemanni fecere. Cuius hæc fuit causa. Mos erat id temporis apud Romanos principes quarumlibet gentium legatos muneribus certū ualoris honorare. Miserant tum, incertum cuius rei gratia, ad comitatū Cæsaris legatos suos Alemanni, quibus minus datum est quā aliās exhiberi solebat. quare munera accepta propter uilitatem coram Imperiali procuratore frustra succensente in terram abiecerunt, durioribus etiā uerbis extulante cum illis Vrsatio Magistro officiorum, quæ res eos longe commotiores reddidit. Reuersi domum contemptos se prædicāt, & à Cæsareis ministris contumeliosius acceptos. Dignatq; ea causa uisa est quam bello statim ulciscerentur. Igitur Dagalaiphum misit contra Alemannos Valentinianus, qui ingressus regionem illorum, parum hostes afflixit, copias suas cito reducere coactus. Agebat tum Parisijs Valentinianus, & libetè Constantinopolim abisset propter Procopium qui in Oriente res nouas moliebatur. Verum adeo Galli timebant Alemannos, ut rogarent etiam nobiles missis legatis ciuitates, ne se immanibus hostibus exponeret propugnatore carenteis. Itaq; precibus Gallorum uictus manere decreuit, plus semel publice profatus, hostem suum fratresq; solius esse Procopiū, Alemannos totius orbis Romani. Quæ uerba mendosissime leguntur apud Marcellinū, hoc modo, Hostem suum fratresq; solius esse Procopium Alemannico situ totius orbis Romani. Sic olim M. Aurelius Claudius prius Gothos persequendos censuit Reipublicæ hostes, quā Tyrannos qui soli Principi insidientur. Adhuc urebat Alemannorum animos uetus illa contumelia quam concoquere nō poterant, simul incitabat nouū damnū quod inferente Daglaipho nuper perpeffi erant. Proinde Galliā exercitu ualidissimo rursus ingrediuntur. Sed hos affecutus Gratianus apud Argentuariā tum oppidum, nunc uicum agro Colmariensi finitimum (distat autem trib. miliarijs à Selestadio) magna strage deleuit, xxx. milibus profligatis. Cuius uictoriæ triumphum in carmine Mosella Ausonius cōmemorat, ultra Nicrū fluuiū Martianæ syluæ fugatos hostes canens ut supra citauimus. Post istam cladem acceptam aliquandiu se continuerunt. Pacatus tamen Panegyrista scribit Alemannos omnes in auias solitudines compulsos à Theodosio, ut Alemannicus merito dici possit, intelligit autē secessus Martiani nemoris. Redactum, inquit, ad paludes suas Scotū loquar, compulsus in solitudines auias omnis Alemannus & uterque Maurus occurrent. Claudianus ad Honorium de obsequio Alemannorum,

Imploratq; tuum supplex Alemannia nomen.

Idem in laudib. Stiliconis Vandili. Rhēni calcator & Istri

Ostentare

Ostentare suos prisco si more labores,
Et gentes cuperet uulgo monstrare subactas,
Certarent utroq; pares à cardine laurus,

Hæc Alemannorum spolijs Australib. illa Ditiorexūijs.

Scribit Eutropius, sub Valeriano & Gallieno Impp. Alemannos exhaustis Gallijs etiam in Italiam transisse. Idē accidisse reperio sub Iulio Val. Maioriano qui Auito successit, quo tempore spoliatis Gallijs quos Romani nomine Sidonius intelligit, per Alpeis & Cauinos Rhetiæ primæ campos prædando domum rediere. Sic enim est apud Sidonium,

Conscenderat alpeis

Rhetorumq; iugo per longa silentia ductus
Romano exierat populato trux Alemannus,
Perq; Caui dictos quondam de nomine campos,
In prædam centum nouies dimiserat hostes.

Idem de Alemannorum incursione sub ingressum Attilæ in Galliam, facta in partem Germaniæ primæ & Sequanos, ad Auitum,
Ut primum ingesti pondus suscepit honoris,
Legas qui ueniam poscant Alemanne furoris.

Cæterum ante quoq; diximus Sueuorum nomine sæpe significari Alemānos, nō apud Claudianū modo sed & apud historicos. Sic Marcellinus de Constantio Constantini Magni F. quem rumor Alemannorū in Rhetiā irrumpentium Romam coegit relinquere, Cupiēs itaq; inquit, augustissima omnium sede, morari diutius Imperator, ut ocio puriore frueretur & uoluptate, assiduis nuncijs terrebarur & certis, indicatibus Sueuos Rhetias incurfare. Paulus Diaconus, in Mauritio. Iste, inquit, ex Sueuorum, hoc est, Alemannorum gente oriundus, inter Longobardos creuerat. Cuius causa est quod inter collectam Alemannorū gentē complures & præcipue Sueuorum nationes essent. Hæc ad Danubiū uergebant, quæ se hodieq; Sueuos nominant. Eo uero loco ueteres etiam autores ponunt Sueuos. Accolarum Martianæ syluæ uersus Rhenum uarians etiam inter se catalectus, ueterum nationum diuersitatem arguit. Qui uero populi istos Alemannorum tractus olim incoluerint in sequentibus ostendemus. Hoc postremo referendū, in charta itineraria illa quæ est apud Chunradum Peutingerū, trās Rhenum supra Tenedonem, Iuliomagum, Brigobannē, & Aras Flauias, nemus esse depictum cum arboribus & ascriptum maiusculis literis,

S Y L V A M A R T I A N A

Et supra hæc uerba

A L E M A N N I A

In latere uero è regione Borbetomagi & Brocomagi, superadditum

S V E V I A

g 2 Sed posuit

Sed posuit in latere pictor ille quod trans sylvam melius locasset, ni uer-
tisset angustia membranae, & Germanica uelut aliena duxisset modice at-
tingenda, prouincias tantum describens.

BVRGVNDIONES IN ALEMANNIAM ET IN RE-
gionem quæ Capellatium siue Palas dicitur.

C Plinius Burgundiones primi Germanorum generis, hoc est Vanda-
lici facit, eos inter ultimos Septentrionis populos referens. ut planè
uetustius nomen arbitrer, quàm quod primū Cæsaris Tyberijq; ætate na-
tum sit, à Burgis hoc est castellis limitū. quam opinionem secutus Orosius
innumeros qui subscriberent reperit. Agathias Græcus author Burguzio-
nes uocat, & Gothici generis esse tradit nimirum propter uicinitatē. Autor
est Mamertinus Panegyrista Burgundiones penitus à Gothis excisos, Ale-
mannorum agros inuitis illis proinde non citra sanguinem occupasse, qui
oppressis antea auxilio uenire uoluerint. Cæterū ignoraturi eramus quem
nam Alemanniæ tractum inuasissent Burgundiones, nisi Marcellinus hanc
rem explicuisset. Is de Iuliano Cæsare scribens qui reges quosdā Aleman-
norum castigaturus nolentes Romanum imperium agnoscere, primum na-
uigijs deinde ponte prope Magunciacū constructo, milites trans Rhenum
miserit. Quum uentū, inquit, fuisset ad regionē cui Capellatij uel Palas no-
men est, ubi terminales lapides Romanorū & Burgundionū cōfinia distin-
guebant, castra sunt posita. Quid hic faciūt lapides Romanorum, quū Ale-
mannia prouincia nō fuerit, nisi quod Probus Cæsar partē quæ cis Nicrū
fluum est aliquot annis obsequentē habuit. Lego, ubi terminales lapides
Alemannorū & Burgundionū cōfinia distinguebāt. Nā uerisimile sit, Ale-
mannos quū aduenas Burgundiones uel repellere nō possent, quod tamen
tentatum est, tandem, ubi inter eos conuenisset, in sua regione sedes ponere
permisisse, sed limitibus distinctas, quæ res ad pacem populorum pertine-
bat. Obiter hinc animaduertere licet principem Palatinum non à palatio
Cæsaris uel ædificiolo illo quod in Rheno ostenditur, nomenclaturā suam
possidere, sed uetustissimā à regione esse natā appellationē. Innuit Apol-
linaris Burgundiones Belgicā uexasse, hoc est, ut arbitror, Germaniam pri-
mam, quum canit ad Auitum,

Belgam Burgundio quem trux

Presserat, absoluis uinctum.

Inter populos Septentrionales, idem Burgundiones commemorat in
eodem carmine, sic scribens,

Gepida trux sequitur, Scotum Burgundio cogit.

Et ad Iul. Val. Maiorianum,

Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Saxones

SAXONES IN LOCA SUEVORVM IUXTA ALBIM,
sed prius in ueterum Sicambrorum regionem
proxime Francos.

S Axonum non meminit Cornelius Tacitus sicut nec Francorū quod in-
celebres essent & obscuri, meminit Ptolemæus, qui tamen antiquiorem
chorographiam est sequutus, quod multis colligitur argumētis. Accolasq;
maris Germanici partim fuisse docet, sed potissimum insulares. Recenset
enim Saxonum insulas. Ita q; Frācis uicini fuere, eosdem mores & instituta
sequentes. Piratæ Franci quod supra docuimus, piratæ & Saxones. Tradi-
tum enim est in historijs Carausium quendam tractui Belgicæ & Armo-
ricæ tuendo præfuisse, quod Franci & Saxones maritimas Galliarum oras
infestarent Diocletiano principe. Piraticam Saxonum sauitiam uel ex eo
animaduertere licet, quod decimum quemq; captorum mactare solebant
piaculari quodam sacrificio priusquam soluerent in patriā redituri. Verum
præstat ipsius Apollinaris uerba ascribere, qui rem istam & piratarū Saxo-
num mores suo quidem stilo graphicè depingit ad Nammatium. Sed ecce
inquit, dum iam epistolam quæ diu garrit, claudere optarem, subitus à San-
tonis nuncius: cū quo dum tui obtentu aliquid fermocinanter extraximus,
constanter asseuerauit, nuper uos classicum in classe cecinisse, atq; inter offi-
cia nunc nauatæ modo militis, litoribus Oceani curuis inerrare contra Saxo-
num pandos mioparones, quorum quot remiges uideris, totidē te cernere
putes archipiratas, ita simul omnes imperant, parent: docent, discunt latro-
cinari, ut nunc etiam ut quamplurimum caueas, causa sublit maxima mo-
nendi. Hostis est omni hoste truculētior. Improuisus aggreditur, prouisus
elabitur, spernit obiectos, sternit incautos: si sequatur intercipit, si fugiat eua-
dit. Ad hoc, exercent illum naufragia, nō terrent. Est eis quædam cum disci-
minibus pelagi nō notitia solum, sed familiaritas. Namq; ipsa siqua tempe-
stas est, hinc securos efficit occupandos, hinc prospici uetat occupaturos, in
medio fluctuum scopulorumq; confragosorum, spe superuentus, læti peri-
clitantur. Præterea priusquam de continenti in patriam uela laxantes, ho-
stico mordaces ancoras uado uellant, mos est remeaturis, decimū quemq;
captorum per æquales & cruciarias pœnas plus ob hoc tristi quod supersti-
tioso ritu necare, subq; collectam turbam periturorū, mortis iniquitate for-
tis æquitatē dispergere. Talibus se ligant uotis (uulgò mendose legitur, Ta-
libus eligunt) uictimis soluunt. & per huiusmodi nō tam sacrificia purgati,
quàm sacrilegia polluti, religiosum putant cædis infauitę perpetratores, de
capite captiuo magis exigere tormenta quàm pretia. Quamobrem metuo
multa, suspicor uaria. Hactenus Sidonius. Idem multo felicior in carmine,
in Hendecasyllabis ad Lampridium, sic Saxonum meminit de Burdegala
loquens ubi Theoderici regis Gothorum regia erat, ipse legatus,

g 3 Istic

Istic Saxona carulum uidemus
Assuetum antè salo, solum timere.

Rursum in Panegyrico, quem in Auiti laudem scripsit, ait, dum primum Attila, deinde Franci & Alemanni, Germanias prouincias euerteret & Belgicam primam, populos Aremoricos timuisse Saxonum incursionem: usurpat autem sperare pro timere,

Quin & Aremoricus piratam Saxona tractus
Sperabat, cui pelle salum sulcare Britannum
Ludus, & affuto glaucum mare findere lembo.

Vbi obseruandum Saxones coriaceis lintribus olim usos. Atq; hic uenit mihi in mentem Ascitarum Arabū, quib. ut Solinus scribit, è re nata datum nomen. Nam bubulis utribus contabulatas crates superponunt, uectatq; hoc ratis genere, prætereuntes infestant sagittis uenenatis. De Saxonib. iterum Sidonius in eodem carmine,

Saxonis incurfus cessat, Chattosq; palustri
Alligat Albis aqua.

Arbitror autem in Belgica extrema contra Britannia Saxonicum littus à præsidio quod illic perpetuò Cæsares posteriores aduersum Saxones piratas habuerūt, denominatū. Cuius præfecturæ mentio fit in libro de Magistratib. Romanorum. Pacatus Panegyristes Theodosium laudat à debellatis Saxonibus, Attritam, inquit, pedestribus prælijs Batauiam referam: Saxo consumptus bellis naualibus offeretur. Addit, Saxonicum dici potuisse, sicut & Sarmaticum, & Alemannicum. Apud Claudianum Roma gratias Honorio refert,

Quantum te Principe possim
Non longinqua docent, domito quod Saxone, Thetis
Mitior &c.

Porrò quū Saxones stimulare æmulatio quippe qui uiderent Francos Alemannosq; mutatis sedibus, cottidianis Prouinciarum prædis ditari, de creuerunt & ipsi in Romanos fines incursionē facere. sed præuenit hoc Valentinianus qui in Francorum finibus eos obtriuuit priusquam Rhenū transirent. mirum ni uolentib. adiuuantibusq; Francis, ut qui soli cuperent inuadere Galliam absq; socijs Saxonibus. Hoc est quod Paulus Diaconus refert, Valentinianus, inquit, Saxones, gentem in Oceani littoribus & paludibus inuis sitam, uirtute atq; agilitate terribilē, in Romanos fines eruptionem meditantem, in Francorū finibus oppressit. Porrò Saxones sic repulsi, uacuas Sueuorum & aliarum nationum quæ se Alemannis demigratibus pridem coniunxerant, sedes ad Albim occupat, & ad Rhenum uergentem regionem ubi hodie est Vuestphalia proxime Francos, ex insulis in continentem & ex ora littorali in terras interiores effusi. Postea quū sub Valentiniano

tiniano tertio post Etij mortem Franci Belgicam utramq; & Germaniam secundā sui iuris fecissent, Saxones etiā partim Francorū & Chamauorum loca inuaserunt, ubi nūc sunt Vuestuali. Constare iam potest ex nostra demonstratione ubi Franci, ubi Alemanni, & Saxones, sedes suas post demigrationem habuerint. Quare facilimū nunc erit hoc præsidio diuum Hieronymum intelligere, quū in Hilarionis uita sic scribit, Inter Saxones, inquit, & Alemannos gens nō tam lata quā ualida, apud historicos Germania, nunc uero Francia uocatur. Nā ætate diui Hieronymi gentes istæ suas mutarant sedes, ceu nos exposuimus, sed nondum Rhenum transierant sui iuris facta Gallia, de Francis loquor & Alemannis, toties Etio repellēte. Sed tamen quod cœperāt Hieronymo iam sene, paulo post mortē eius abunde sunt consecutæ. Itaq; erāt Franci ad Rhenū & Mœnum, ad Albim à tergo Saxones, ultra Mœnū Alemanni. quare recte Francos locauit inter Saxones & Alemannos. Animaduertendum etiam tres istos populos fermè cunctas Germanorum nationes in se comprehendisse. Nam Alemānis Sueui, Cherusci, Chatti: Francis Chauici Chamauicq;, similesq; populi immixti erant. Odoacrum Saxonem quem Hildericus Francorum rex Merouei F. Aureliam usq; persecutus est, insignem piratā fuisse conijcio. Vunnefridus Anglus cui postea Romæ Bonifacij nomen obtigit Latinū pro Barbarico, scribit in epistola ad Edoaldum Anglorum Principē, in antiqua Saxonia, ubi nulla sit Christi cognitio, si uirgo in paterna domo stuprata uel matrona fuerit adulterio polluta, strangulatā illam cremari, & supra sepulchri foueam suspendi uiolatorē, aut cingulotenus uestibus recisis flagellari, castis matronis oppidatim pungentibus donec interimant. Appellat autem hic antiquam Saxoniam quæ in Germania sita est, uelut Anglica Saxonia noua sit. Porrò Saxones Francis confines fuisse Marcellinus autor est libro uigesimo septimo: Gallicanos uero tractus Franci & Saxones ijdem cōfines, quò quisq; erumpere potuit, terram uel mare prædis acerbis, incendijsq; & captiuorum funeribus omnium uiolabant.

TORINGI ET MISNI IN CHERUSCOS

Bona pars Cheruscorum cum Alemannis discesserat. Itaque in horum sedes Toringi & Misni immigrarunt, populi Septentrionalis illius Germaniæ. Sanè Toringorum Apollinaris meminit inter gentes quæ sunt Attilam secuta, Chunus, Bellonotus, Neurus, Bastarna, Toringus. Equos Toringos commendat Vegetius in opere de medicina ueterinaria, Scribit enim equos tribus usibus esse necessarios, prælijs uidelicet, circo, & fellis id est uectioni. Atq; equorū Hunnicorū primā utilitatē esse ad bellū, propter patientiam laboris. Toringos & Burgundiones equos ad bellum aptos ob iniuriarum tolerantiam, tertio loco Phryges commendari, nō minus uelocitate quā continuatione cursus inuictos, quos ipse Frigifcos appellat.

Saxones Franci
confinis

lat. Vnde appareat fuisse eos dum in auitis sedibus degerent, Constantino poli notiores, ubi Vegetius librum illum conscripsit quantum conijcio. Proinde quod apud Paulum Diaconum legitur, de populis Attilæ subiectis, Fortissimæ nihilominus gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, præterea, Heruli, Turcilingi siue Tungri, Scribo, siue Turingi. Nā pro Turingis doctus quispiam cui nomen gentis notum nō erat, supposuit, siue Tungri. Horum enim crebrior fit in historijs præsertim Romanis mentio. Reperio Toringos Longobardis fuisse uicinos & affineis. Theodoricus Gothorū rex sororis suæ neptem Amalbergam Hermenfrido Toringorum regi in matrimonium collocauit, huius gentis amicitiam expetens. Extant in uarijs Casiodori scriptæ ad Hermenfredum epistolæ nomine Theodorici Vuisogothorum principis. Huc adde quod Franci tametsi felicissimi semper bellatores, multum tamen sudoris exhauserūt in subiugandis Toringis, dum neminem in consortiū regni Galliarum admittere uolūt. Vnde colligere licet Toringorum præstantiam. Tradunt annales Francorum, Hildericum patrem Lutuuichi quem Gallia Clodoueam appellat, quū à suis proscribitus esset, apud Bissinum Toringorum regem exulasse. Quæ res ueterē Toringorum ac Francorum amicitiam testatur. Hermenfridus nobilissimus Princeps uictus ad flumen quod Onestruu uocant, deinde ad colloquium amicum uocatus, Tolbiaci prope Coloniam Agrippinam de muro præcipitatus est à Theoderico Hildeberti Francorum regis fratre. Porrò Misnos uerisimile est etiam à Septentrione uenisse.

HESSI IN CATHOS

ARbitror aduenam Hessorū nationem ex ulteriore Germania partim Catthorum ueterum sedes occupasse, qui uel bellis erāt absumpti, uel cum Alanis in Hispaniam, cum Alemannis in Martianam syluam, concesserant. Nam Catthos Meliboci montis accolæ remansisse, reliquias gentis, nomen nobis argumēto est. Siquidem pro Cattmelibocis hoc est Catthis Melibocis uernacula simplicitas Catzenelenbogios hodie eos uocat, ridicula sane appellatione si ad Germanicā etymologiam trahatur, significat enim cubitum felis. Subinde uero contingit ut g pro c usurpetur. Debet nobis gratiam Catthorū Melibocorū natio, quod nomen suum postliminiō mea industria receperit. Meliboci montis meminit Ptolemæus. Et est nunc facile uidere ubi sit: quādo Catthorum Melibocensium ditio nemini ignota. Dñj boni si docti uiri in hanc partem incumberent, quantū lucis afferri posset rebus antiquis: Hoc uerè esset illustrare Germaniam.

SLESII IN QUADOS

Indubium est hanc gentem alicunde ex remotiore Aquilonaris Germaniæ parte emeruisse, & Quadorum interiora partim loca tenere. Equidem Quados adhuc Danubij ripæ prætexi contra Vindobonam, quam truncato uo

Cattmeliboci
Catthi Meliboci

cato uocabulo Viennam appellamus, à uero non abhorret, & ex hijs quæ post dicturi sumus magis liquebit, tametsi nomen obsoluerit.

PRUSSII POMERANI ET LIVONII IN LOCA BUR-
gundionum, Toringorum, Misnorum & Hessorum.

Sicut in amnibus, aquis aquæ perpetuò succedunt, ita aliò digressarū gentium agri uacui semper novos cultores inuenere. Mirè fecunda populorum parēs Aquilonaris Germaniæ regio. Maris germanici insulæ ut innumeræ sunt, ita populosissimæ. Ex illis igitur ultimis tractibus, Prussij quos quidā Pruthenos & Borussios uocāt, & Liuronij, quorū dā Vandalorū, Burgundionū, Toringorū, Misnorū, Hessorūq; uacuis terris sese superfudere.

DANI IN CIMBRICAM CHERSONESVM

Danos ex insulis Oceani Germanici in Cimbrorum ueterum sedes aduenisse satis constat. Ab hijs Nortmanni sunt progressi, nobiles illi terra marique Galliarum uastatores, sed exceptis Hungaris recentissimi. Danorum exercitū sineis Mediomatricorum populantem deleuit Theodericus regis F.

GERMANORVM COLLABENTIB. REBUS ROMA-
nis, in prouincias immigrationes.

GOTTHI IN ITALIAM ET MOX IN GALLIAM

GOTTHI multis annis Romanorū prouincias Mœciam Thraciamq; uexauere priusquam in Italiam proficiscerentur. Id factum Honorio demū Principe dum Stilico Vandilus totū ferè Imperiū administrans, Gotthis quos sibi deuincire parabat, nihil non permittit, Eucherio filio fasces Imperiales uedicaturus. Post Radagaisi copias deletas, ipsum ducem captum, superuenit Alaricus, agros ab Honorio petens in quibus cum gente sua domicilium figeret, Data sunt Gallia. Euntes eos nec insidias ueritos adortus Saulus quidam Honorij præfectus bonam eorum partem sua sponte cedentem profligauit, nam religio Gotthis utputa Christianis erat arma tractare eo die qui Resurrectioni seruatoris nostri dicatus erat. Sed quum acceptum damnum eos comoueret, sumptis armis Saulum in fugam uertūt, & ex amicis iam hostes facti ferro & igni uastant omnia. Romam contendunt, urbem capiunt diripiuntq;. Deinde Campaniam Brutiumq; depopulantur. Tum demū tempus fuit ut Barbaris fides seruaretur. Igitur Valliæ Gothorum regi qui Alarico Consentia extincto suffectus erat, Aquitaniam Gallia prouinciam cum aliquot uicinis ciuitatibus habitandam Honorius concedit. Vnde Gotthiæ regnum in Gallia à Gotthis constitutū, sicut & à Francis, Francia. Meminit Gotthiæ Sidonius
h ad Basili

ad Basilium episcopum, fortem eam appellans. Agite, inquit, quatenus hæc sit amicitia cõcordia principalis, ut episcopali ordinatione præmissa, populos Galliarum quos limes Gothiæ fortis incluserit, teneamus ex fide et si non tenemus ex fœdere. Erat autem Sidonius, patre, auo, proauo & focero præfectorijs uiris clarus, priusquam Christo nomen daret Iudicis functus officio, tum Auernorum episcopus, quod oppidum adhuc Romanis erat subiectum. De quo populo sic ad Græcum episcopum scribit. Auerni, inquit, ij sunt qui uiribus proprijs hostium publicorum arma remorati sunt. Cui sæpe populo Gothus non fuit clauso intra mœnia formidini, quum uicissim ipse fieret oppugnatoribus positus intra castra terrori. Idem ad Agretium Senonensem præfulem ait, de urbibus Aquitanie primæ solum oppidum Arupnum Romanis reliquum partibus, bella fecisse. Idem ad Tonantium Ferreolum præfectum prætorio Galliarum sub Valentiniano tertio, ceu suspicor, Prætermisit, inquit, regem Gothiæ ferocissimum, inflexum affatu tuo melleo, graui, arguto, inulitato, & ab Arelatensium portis quem Etius non potuisset prælio te prandio remouisse. Describit ad Auitum in panegyrico carmine

Gotthiæ Gal-
liæ descriptio

Gotthiam, hijs uersiculis,

Iamq; ad populos & rura feroci
Tenta Getæ, protendit iter, quã pulsus ab æstu
Oceanus refluxum spargit per culta Garumnã
In flumen currente mari, transcendit amarus
Blanda fluentia latex, fluuij q; impacta per alueum
Salsa peregrinum sibi nauigat unda profundum.

Gotthiæ ciuitates alio loco recēset, Burdegalam, Petrogorios, Rutenos, Lemouices, Gabalitanos, Helufanos, Vasates, Conuenas, Aufenseis. Nec tamen ut hominibus propagandæ semper ditionis est insita à natura cupiditas præscriptis ab imperatore limitibus erant cõtenti Gotthi, quin proximas terras inuaderent. Ad Auitum, Vel Gotthis, inquit, credito, qui sæpe numero etiam Septimaniã suã fastidiunt, uel renuunt (sic enim lego) modo inuidiosi huius anguli desolata proprietate potiantur. Sed fas est præfule deo, uobis inter eos & Rempubicã medijs, animo quietiora concipere. Quia et si illi ueterum finium limitibus effractis, omni uel uirtute uel mole, possessionis turbidæ metas in Rhodanum Ligerimq; proterminat: uestra tamen autoritas pro dignitate sententiæ sic partem utramq; moderabitur, ut & nostra discat quid debeat negare, quum petitur, & poscere aduersa desinat quum negatur. Rursum ad Mamercum Claudianum Viennensem episcopum. Rumor est, inquit, Gotthos in Romanum solum castra mouisse. Huic semper irruptioni nos miseri Auerni ianua sumus. Namq; odijs inimicorum hinc peculiaria fomenta, quia necdum terminos suos ab Oceano in Rhodanum Ligeris alueo limitauerunt, solam sub ope Christi moram de nostro

de nostro tantum obice patiuntur. Circumiectarum uero spacia tractumq; regionum iam pridem regni minacis importuna deuorauit impressio. Non siluit hoc Paulus Diaconus, Interea Gothi, inqt, pacis placita perturbat, & pleraq; municipia uicina suis sedibus occupat. De hac re Sidonius in Panegyrico Auiti, In Rhodanum proprios producere fines Theodoridæ fixum, nec erat pugnare necesse, Sed migrare Gethis. Porro Vuifigotthi isti erant, hoc est Occidentales Gotthi, quod hodie Germani dicerent Vuestgotthi, à Vuest uento. Ostrogotthorum enim regnum fuit in Italia. Hinc Apollinaris Vefos eos appellat, in Panegyrico carmine de laudibus Auiti, Hic iam disposito laxantes frena duello

Veforum proceres.

Idem in Panegyrico Maioriani,
Bellonotus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Theodoricum Vuifigotthorum regem idem comendat in Encomio Narbonensis oppidi, quod à Gotthis diu fuit obsessum oppugnatumq;.

Hinc te Martius ille rector, atq;
Magno patre prior, decus Getharum,
Romanæ columen salusq; gentis
Theodoricus, amat, sibi q; fidum
Aduersos probat ante per tumultus.

In Panegyrico ad Auitum quem modo citauimus, Theodoricus fatetur Auito se debere quod literis adolescens sit adhibitus,

Mihi Romula dudum

Per te iura placent, paruumq; ediscere iussit
Ad tua uerba pater, docili quo prisca Maronis
Carminē leniret Scythicos mihi pagina mores. Sic enim lego.

Extat huius autoris epistola ad Agricola de moribus & statura Theoderici regis Wisigothorum. Hæc gens è Gallia tandem in Hispaniam concessit. De Gotthis scripsere Procopius, Ablabius & Iornandes.

BVRGVNDIONES IN SEQVANOR. ET HEDVORVM
prouinciã, ac Tractum Auenticensem.

S Vb Theodosio Arcadij filio, quem Iuniorem uocat, Burgundiones primi in Sequanos & Heduos è Germania transgressi sunt. Nam hos prope modum extruserunt Alemanni, qui suos agros in quibus illi uiolenter confederat in Capellatio, hodie Palatini Comitatus ditio est circa Heidelbergã, assidue repetebant, quemadmodum scribit Mamertinus. Cæterum Nuithones quorum Tacitus meminit arbitror prius in Germaniam deinde in Maximam Sequanorum una cum Burgundionibus transcendisse, à quibus tractus Auenticensis appellatur hodie Nuithlandia. Sed & eadem regionula Burgundiæ nomen habet, ut appareat Nuithones partem fuisse Bur-

h 2 gundionum

gundionum. illis namque se coniunxerant. Porro Burgundiones occupatis nouis sedibus insolescentes, & uicinas ciuitates cottidianis excursionibus uexantes, Etius aggressus est, & profligatis eorum copijs Regeq; Gunditario capto, pacem cum illis firmavit. Quamobrem auxilio uenere Etio cum Gothis aduersum Hunnos in Catalaunicis campis pugnaturus. Multo maximū uero fuit olim huius gentis in Gallijs imperium. Nam & partem uallis Pœninæ Sedunosq; & quam Sabaudiam uocant, præterea Lugdunū & Vienam & alias item ciuitates Burgundia complectebatur. Nec Gothis conueniebat cum Burgundionibus, quorum erat potentia suspecta. Vnde perpetui materia belli. Significat hoc, satis Apollinaris ad Felicem, de Auernis loquens, Oppidum siquidem nostrum, inquit, quasi quendam sui limitis oppositi obicem circumfusarū nobis gentium arma terrificant. Sic æmulum sibi in medio positi populorum lachrymabilis præda, suspecti Burgundionibus, proximi Gothis, nec impugnatum ira, nec propugnantum caremus inuidia. Idem ad Vincetium de Aruando Præfectorio læsæ maiestatis reo, literas interceptas fuisse scribit, quibus ille Theodorico Gotthorū regi suadebat, cum Burgundionibus iure gentiū Gallias diuidi debere. Quæ res declarat potentiam Burgundionum. At postquam & Franci in Galliā transferre, & deuictis Alemannis Romanos undiq; e ciuitatibus quas adhuc tenebant, eiecerunt, non destiterunt cum Burgundionibus belligerari multis seculis, donec uires eorum imminuerent, ut fuit mira Francorum felicitas. Proximis seculis ducatus esse cœpit, olim regnum. Nec possunt ipsi Franci negare Burgundionum potentiam, cum quibus tamen æternum discordat ut de Catthis & Cheruscis scripsit Tacitus, Nam in annalibus Francorum hæc uerba leguntur: Burgundiones sequenti tempore, Sequanos, Allobroges prouinciamq; partim Narbonensem & Lugdunum occupauere. Arelate siquidem atque Aureliæ regni sui sedem aliquando posuerunt. Nam Otho quartus Germanus Imperator se Arelatensem regem appellauit, & possedit. Hæc illic.

FRANCI IN GERMANIAM SECUNDAM, ET
utriusq; Belgicæ partem.

Sidonius Apollinaris astruit Francos Germaniam primam Belgicamq; secundam id temporis uastasse dum Attila rex Hunnorum cum Gothis pugnaturus in Galliam interiorem proficiscitur. Eius uersiculi hi sunt in Panegyrico Auiti,

Et iam terrificis diffuderat Attila turmis

In campos se Belga tuos.

Deinde de Francis,

Francus Germanum primum Belgamq; secundum

Sternebat. Id sic accidisse arbitror. Attila habebat in animo subuertere totum Romanum imperium adiutoribus. Gothis qui in Gallia habitabant,

Sed hoc

Sed hoc præsensit Etius unicum columnen rerum Romanarum. Itaq; misit Auitum ad Gotthos suasurum ut Hunis resistat. Hoc enim Attilæ esse consilium ut inprimis Romanorum uires excindantur, sed non quieturum, nisi paulo post & Gotthos ipsos penitus obterat. De monarchia namq; cogitare Attilam. Gotthus huiusmodi auxilium Etio pollicetur. Dum hæc aguntur & legatos suos ad tentandum Gotthum missos opperitur Attila, simul animaturus eos quorum societatem ambiebat, & territorus Romanos, Belgicam Galliam miserè deuastat, hoc est, Germanias prouincias primam & secundam, & Belgicam primam, quas præcipue maxima crudelitate populatus est. Nam non frustra Attilam Rheni hostem appellat Sidonius in epistola ad Tonantium Ferreolum. Dixi præcipue quod non ignorem urbem Aurelianensem ab eodem obsessam, oppugnatam, irruptam, nec direptam ut ad Prosperum idem autor scribit. Utinam uero nobis absoluisset Attilæ bellum Sidonius quod inchoarat scribere. Potuisset enim exacte omnia tradere, multarum rerum non tantum auritus sed etiā oculatus testis. Deinde post Attilam in interiorem Galliam digressum quicquid supererat quod ille non perdidisset, in proximis Rheno prouincijs hoc est in Germania prima atq; secunda, & Maxima Sequanorum, Franci & Alemanni Hunnum statim subsecuti profus euerterunt. Nihilominus tota uastatio, populatori Attilæ ascribitur. Tum Colonia Agrippina, Tungrorum oppidum, Nouesium, Vtricesium, Castra Herculis, Vetera, Asciburgium, Nouiomagus, Antennacum, Bingium, Magoniacum, Borbetomagus, Sebusium, Saletio, Brocomagus, Argentoratum, Elcebus, Argentuaria, Augusta Rauricorum, Vindonissa, Forum Tyberij, Vitudurum, Auenticum, & multa alia oppida funditus destructa sunt. Non diu post Etius auxiliantibus Gothis profligauit Attilam apud Catalaunos. Et est uerisimile sic afflictum Hunnum fugientemq; non multum temporis in prouincijs Romanis quæ ad Rhenum erant, fuisse moratum, hostium insequentium timore, sed cursim etiam alias terras transisse dum redit in Pannoniam. Francis tametsi prouincias nuper depopulati forent, nihilominus Etius ueniam dedit, & illorum auxilijs contra Hunnum usus est. Nam cogebat extrema necessitas ad multa coniuere. Et incusserat etiam Barbaris timorem Attila præuidentibus futurum ut uictoriae compoti nemo non seruire adigeretur. Accepta uigilantissimi Gallicarum tutoris Etij morte, qui toties Barbaros repressit alia mercede dignus quam ut à Valentiniano huius nominis tertio immerito occideretur, Franci, quod felix esset ac faustum, transito Rheno Germaniam secundam cum utriusq; Belgicæ parte primum occupant nunquam amplius cessuri. Nam ita post Valentinianum labare cœpit in Occidente Romani imperij maiestas, ut paulo post sub Augustulo, Odoacre Herulo perturbante, tota concideret. Quod si Franci præcissent statim se Gallicarum aliquot prouin-

ciarum dominos futuros, mitius cum Germania secunda & Belgica prima fuisset actum. Et starent adhuc eximia Romanorum in prouincijs opera, quorum hodie ne tantillum quidem superest, quando omnia à fundamentis euerfa sunt à Francis & Alemannis, reditum Romanorū metuentibus, quod antè erant sæpe experti. Igitur Franci Germania secunda, & prima Belgica cum parte secundæ feliciter potiti, paulatim interiores Gallia ciuitates subiugant. Nam insigniores urbes adhuc à præfectis Romanis tenebatur, ut Sueffio à Gillone & mox à Syagrio, Aurelia à Paulo, ab alijs alijs. Sicq; mira felicitate regnum suum Franci indies propagabant. Vix enim integre Romanorum uires suffecissent ad resistendum Burgundionibus antè transgressis, tum Francis istis, & qui sub idem tempus habitaturi transierat Alemannis quemadmodum mox ostendemus, ut nihil dicam de Vuilgotthis qui nec ipsi quiescebant. Cum Burgundionibus multis seculis contendere Franci de finibus. Alemannos ad Tolbiacum uicum in Vbijs superarunt, propagatis ad Pœninam usque uallem Francia limitibus, quantum ad ditionem attinebat. Nam Alemanni qui Germaniam primam, Elcebenfem tractum & Maximam Sequanorū occuparāt in ius & nomen Francorum concessere, quemadmodum mox de Alemannis dicturi latius commemorabimus. Enimvero Germania secunda & utriusq; Belgicæ pars ubi confedere Franci cum uxoribus & liberis appellata est Francia Teutonica, quod Franci Teutones essent hoc est Germani Teutoniceq; loquerentur. Idè nomen Germaniam primam postea complecti cœpit. Vnde legimus Spiram inter oppida Francia numeratā, intellige Teutonicæ siue Germanicæ. Vnde & in hac Fracia præcipuas sedes habuerūt prisca Francorū reges omnes, & Carolus ipse Magnus ac huius nepotes. Declarant hoc regia ædificia, Aquense Palatium, Ingelheimum prope Magonciacum. Præterea Kirchheimum inter Selestadium & Argentoratū uersus Vosagum. Rufacum supra Colmariam. Nam ut modo diximus, post uictoriā Tolbiacensem quicquid prouinciarum Gallicarum occuparant Alemanni, totū id in ius Francorum transierat. Interior uero Gallia cuius dominium indies auctum est, Francia Romana dicebatur, quod homines Romanè ibi loquerentur, hoc est Gallicè. Hæc uocabula reperimus apud Luitprandum Ticinensem, qui sub Othone Primo scripsit. Teutonica Francia Austrasiæ quoq; nomen habuit, quod uocabulū Gallicani scribæ effinxerunt quum à Francis ipsis duobus procul Ostrich uocaretur, id est, Orientale regnū. Sicut & Francia Romana, hoc est Gallica, Vuestrich dicebatur id est Occidentale regnum. Pro Vuestria nescio an Galli Neustriam usurparint: à uentis hæc nomina sunt deducta. Nemo uero miretur quod dixi Alemanniam nouam & Cisthenam, in nomen & ius Francia Germanicæ cessisse, quando post subiugatos Boieros & Saxones Francia Germanica totum regnum Germanicū complecti

plecti cœpit, quod hodie Romanum Imperiū appellatur, propter titulum quem Germanorum reges habet. De Francis & Alemannis accipiendum quod diuis Hieronymus scribit, quum inquit, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Atrebatæ, extremiq; hominum Morini, Tornacum, Nemetæ, Argentoratus, translati in Germaniam. Sanè per hoc quod dicit, translati in Germaniam, ostendit in hijs locis domicilium gentes istas fixisse. Postremæ duæ ciuitates ab Alemannis occupatæ sunt, priores omnes à Francis. Sed tamen Erius illos semel atq; iterū repulit. Verum paulo post mortem diui Hieronymi solidam prouinciarum possessionem adepti sunt, trucidato per Valentinianum Etio, quemadmodum supra docuimus. Porro nemo putet à Romanis non tentatum ut Francos è Gallijs exturbarent, sed deerant iustæ uires. Maiorianus certè qui post Auitū Imperio præfuit, adortus est cum patre suo Fracos apud uicum Helenam in Atrebatibus, nuptiale conuiuium agitantes, & quia nec opinato super illos irruerat, in fugam uertit omnes. Quam rem Sidonius in Panegyrico Maioriani hijs uersibus celebrat,

Post tempore paruo

Pugnastis pariter Francis, quâ Cloro patentes
Atrebatum terras peruaserat. Hinc coeuntes
Claudebant angusta uias, arcuq; subactum
Vicium Helenam flumenq; simul sub tramite longo,
Arcu suppositis trabibus transmiserat agger.
Illic te posito, pugnabat ponte sub ipso
Maiorianus eques. Fors ripæ colle propinquo
Barbaricus resonabat hymen, Scythicisq; choreis
Nubebat flauo similis noua nupta marito.
Hos ergo, ut perhibent, strauit. Crepitabat ad ictus
Cassis & appositis hastarum uerbera thorax
Arcebat squamis, donec conuersa fugatus
Hostis terga dedit. Plaustris rutilare uideres
Barbarici uaga festa thori, coniectaq; passim
Fercula capturisq; dapes, cirrosq; madentes
Ferre coronatos redolentia ferta lebetas.
Ilicet increfcit Mauors, thalamiq; refringit
Plus ardens Bellona faces. Rapit effeda uictor
Nubentemq; nurum.

Quæ de Francis prodit Agathias, de illis sunt accipienda post istam in Gallias immigrationem, & Alemannis iam subiugatis.

Alemanni

ALEMANNI TRANS RHENVM IN GERMANIAM PRIMAM & partem Maximæ Sequanorum, hoc est Heluetiorū & Rauricorū ac in superiores ad Rhenū agros ac Turgauiam uallemq; Pœninam, & trans Danubiū in Rhetiam primam.

NEc Alemanni cunctantur, posteriores minime laturo ubi de Imperio Galliarum diuidendo ageretur. Mors Etrij certam & duraturam prouinciarum possessionem spondebat. Igitur ruinas urbium uerius quàm urbes quas sæpe suis ipsi manibus, sed post Attilam funditus exciderant, occupare pergunt. Transgressi Rhenum Germaniam primam inuadunt, & Maximæ Sequanorum partem usq; ad Burgundiones, qui prius transcederant: item superiores ad Rhenum agros, & Turgauiam, ac uallem Pœninam, quam Valesiam uulgus nominat. Trans Danubiū uero latissimam illam Rhetiam primam, & hanc antè sæpe tentatam, nunc tandem sibi uendicant. Nunquam florentiores fuere Alemannorum res quàm eo tempore tam latè prolatis ditionis suæ pomerijs. Inuidit Alemannis fortuna. Dum cogitant de summa rerum & exigendis è nouo Galliarum regno Francis, cum quibus ut adamatæ Galliæ riuilibus conuenire non poterat, inauspicatam pugnam cum Francis apud Tolbiacum in Vbijs quæ iam Francia Germanica erat, cōmiserūt. Victi illic Ludouico Francis imperante partim seruitute damnati sunt, cuius adhuc occurrunt uestigia. Alemannia cisrhœnana in ius & nomen Franciæ Germanicæ concessit. Quam rem alibi prosequemur. De uastatione prouinciarum sub aduentum Attilæ per Alemanos facta, sic Sidonius,

Rhenumq; ferox Alemanne bibebas

Romanis ripis, & utroq; superbus in agro

Vel ciuis uel uictor eras. Sic enim lego, nō, uel cunnus. Per hoc autem quod dicit, Romanis ripis bibisse, significat fuisse transgressum in Galliā, cuius ripæ erant Romanæ, quoniam prouincia Romanis parebat. Proinde in Rheno Gallica ripa modo Romana uocat, modo nostra à scriptoribus Italis, modo sinistra, sicut contraria ripa, hostilis appellatur, & Barbara, ac dextra. Claudianus,

geminasq; uiator

Quum uideat ripas, quæ sit Romana requirat.

Idem de Honorio,

Et hostileis, tanta est fiducia, ripas

Incomitatus adit.

Idem ad Manlium Theodorum,

O quoties doluit Rhenus quâ Barbarus ibat

Quod te non geminis frueretur Iudice ripis.

In Danubio dextra ripa Romana erat, sinistra Barbarica. Sic de Iuliano Cæsare per Danubiū nauigante Mamertinus: Proh sancta diuinitas, quæ nauigationis

nauigationis illius fuit pompa quum dexteriolem inclyti fluminis ripam, utriusq; sexus, omnium ordinum, armatorum atq; inermium perpetuus ordo prætexeret, Despicere ad læuam in miserabileis preces genu nixa Barbaria. Quod uero dicit Sidonius, Vel ciuis uel uictor eras, Verissimum est, nam Alemanni in agro Germanico, hoc est suo, ciues erant, in Gallico uelut uictores agebant. Porro nunc licebit intelligere quur Vrspergensis abbas qui ex uarijs autoribus Chronica sua cōsarcinauit, Alemanniam à Barioaria Lyco flumine dirimi scribat. Nā de Trāsdanubianis prouincijs Rhetiam primam tantum occuparunt Alemanni, cuius terminus est Lycus, separans hanc à Vindelicia siue Rhetia secūda. Atq; ex hoc apparet eā Martianorum nemorum partem quæ ad Danubiū uergit, Sueuos cum Hermunduris ueteribus cultoribus quorū in hoc tractu meminit Tacitus, qui sub Traiano scripsit, habitasse. Nam cōtra Rhetia primam hij habitabāt, intra cuius splendidissimam coloniā ueluti amici fidiq; Romanis, benigne admittebantur eodem autore, nempe Augustam. Rhetia prima à Sueuis nouis cultoribus Sueuiæ nomen accepit. Apud historicos qui citra emigrationem istam scripserunt, præsertim uetustiores, & in diplomatis antiquis, Alemannia appellatur, quod Alemannorū pars, ceu supra diximus, Sueui fuerint. Hinc Turegum oppidū Sueuiæ uendicatur, quod Sueui, id est, Alemanni pagum Turgauensem possederint, in quo situm est Turegum. Reges Francorum in diplomatis ueterib. totam Alemanniam id est tam Rhetiam quàm Germanicam, uocabulo Ducatus Alemannici intelligūt. Carolus Magnus in diplomate quodā quod Volradus abbas Cœnobij Dionysiani quod non procul Lutetia Parisiorum abest, impetrauit de monasteriis annectendis, Similiter, inquit, in Ducatu Alemanniæ Cellā quæ uocatur Haubertinga cum rebus & mācipijs ad se pertinentibus, & aliam cellam, nomine Ezilingam, & Adalungam cellam, similiter & Gamundiam. Fuerat autem Volradus ille quondā à sacris Caroli Magni nobili familia natus, cœnobiolaq; ista de patrimonio suo in Alemannia hoc est Sueuia instituerat. In literis Basilicæ martyriū Turegiensium, Ludouicus rex. Curtim, inquit, nostrā Turegum in Ducatu Alemannico in pago Turgauenfi. In Lexico quod Isidori titulo circumfertur, in capite de uestibus gentium, ascriptum est, Alemannos esse sagatos.

QVADI IN PANNONIAM PRIMAM ET VALERIAM

AB Iulio Capitolino relatum est in literas, M. Antoninum Aug. Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, simul etiam Quadis extinctis seruitio liberasse. Et Ammianus autor est Cōstantium Augustum Constantini F. quum diutius Romæ manere cuperet, ubi non fuerat antea, assiduis nuncijs territum & certis, indicantibus Sueuos Rhetias incurfare, Quadosq; Valeriam (sic enim ibi legendum) & Sarmatas, latrocinandi peritissimum

ritissimum genus, superiorem Mœsiam & secundam populari Pannoniam. Est autē eodem teste Valeria Pannoniæ pars inter Danubiū & Drauum, ad honorem Valeriæ Diocletiani filiæ, & instituta & cognominata. Hodie Croatiam appellamus. Alio loco, Cōstantio quiescētī, inquit, per hyemem apud Sirmium indicabant nunciū graues & crebri, permixtos Sarmatas & Quados uicinitate & similitudine morum concordēs, Pannonias Mœsiarumq̄ alteram cuneis incurfare dispersis: quibus ad latrocinia magis quā aperto habilibus Marti hastæ sunt longiores, & loricae ex cornibus rasis & leuigatis plumarum specie, linteis indumentis intactæ, equorumq̄ plurimi ex usu castrati, ne aut fœminarum uisu exagitati cunctētur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore uectores. Et per spacia discurrent amplissima sequentes alios, uel ipsi terga uertentes insidendo uelocibus equis & morigeris: trahentesq̄ singulos interdum & binos, uti permutatio uires foueat iumentorū, uigorq̄ ocio integretur alterno. Hactenus ille. Cōstantius Augustus è Sirmio mouens post æquinoctium uernum, ponte ex nauibus facto Danubium transit, uastataq̄ ea Sarmatiæ parte quæ secundam prospectat Pannoniam & direpta, nonnullis hostium cæsis alijs in syluas profugiētibus, quum superuenissent ob rerum amissarum recuperationem Valeriani, hoc est, Valeriæ Pannonicæ cultores toties ab hostibus istis nihil non calamitatis perpeffi, perrexit in regna Quadorum qui Sarmatis locorum confinjs & feritate iunctissimi sunt. Quadis sanguine regio ortus iuenis Zizais nomine pacem impetrauit, redditis prius captiuis & datis obsidibus. Quo exemplo motus Araharius Transgutitanorū Quadorumq̄ rex (sic enim legendū arbitror in Marcellino, nisi mauis transiustulanorum) & adhuc alius Sarmatarum rex qui parebat Arahario, ueniam petitum uenerunt, quam tandem obtinuerunt. Post hos alij multi reges pacē adepti sunt obsides ex intimis regni filios procerum offerentes. Vnde Quadorum regionis immensitatem colligere licet. nec enim frustra dixit Marcellinus, regna Quadorum. His rebus confectis in Germania, trans Danubium redijt Constantius. nam pars Quadorum iuxta Brigetionem oppidum Pannoniæ primæ sedes fixerant, quos in fidē Augustus recepit, & in prouincia habitare permisit. Quam rem fideliter narrat Marcellinus superioribus historiā attexens, Hjs, inquit, in Barbarico gestis, Brigetionem castra cōmota sunt, ut etiam ibi belli Quadorum reliquias circa illos agitantium tractus la chrymæ uel sanguis extingueret. Quorum Regalis Viduarij filius regis, & Agilimundus Subregalis, alijsq̄ optimates & iudices uarijs populis præsidentes, uiso exercitu in gremio regni soliq̄ genitalis, sub gressibus iacere militum, & adepti ueniā, iussa fecerūt, sobolemq̄ suam obsidatus pignore, & obsequuturi conditionib. impositis tradiderunt. Eductisq̄ mucronibus, quos pro numinib. colūt, iurauere se permāsuros in fide. Hæc ille. Apertius

Quadorū ha
ste longe
Loricæ ex cor
nib. rasis
Equi castrati.
Causæ castra
tionis
Discursus ue
locissimus.
Equos uacuos
post se trahūt

Quadi pernu
dos enses
iurant.

penē

penē renarrat Marcellinus quod diximus, in epilogo quo Constantius milites alloquitur, Cōmunitis, inquit, aditibus Rheticis, tutelaq̄ peruigili Galliarum securitate fundata, terrore nullo relicto post terga, uenimus in Pannoniam, textis pontis compagibus transgressi: obstinatis ad mortē animis conatos resistere Sarmatas absq̄ nostrorū dispendio strauimus, pariq̄ petulantia ruenteis in agmina nobilium legionum Quados Sarmatis adiumenta ferentes attriuimus: qui post erumnosa dispendia inter discursus & repugnādi minaceis anhelitus, quid nostra ualeat uirtus experti, manus ad dimicandum aptatas, armorū abiecto munimine fune texto uinxerunt, restareq̄ solam salutem contemplantes in precibus, affuli sunt uestigijs Augusti clementis, cuius prælia sæpe cōpererant exitus habuisse felices. Et hæc ille. Rursum Valentiniano principe Marcellinus idem autor est Quados Rhetias incurfasse, Gallias, inquit, Rhetiasq̄ simul Alemanni populabantur, Sarmatae Pannonias, & Quadi Rhetias. Nisi quis ita legendum & distinguendum putet, Sarmatae Pannonias & Quadi, Rhetiasq̄. Iam hæc omnia nobis euidentissimum argumentum præstant, collabenti iam imperio, Quados in Pannoniam primam siue superiorē emigrasse, qui incolumi dum re Romana prope Brigetionē domicilium figere fuerant ausi, quando Sextus quoq̄ Rufus Quados de locis Valeriæ quæ sint inter Danubiū & Drauum, auspicijs diui Augusti pulsos scribit, cuius rei supra meminimus. Proinde dubium mihi non est, eos qui hodie superiorem Pannoniā incolunt, quam Austriam Germani uocant, ipsissimos esse Quados. Iulius Capitolinus tradit M. Antonium Aug. post Marcomannicū illud bellū quod uerius Germanicum dici debebat, adhuc trienniū postea cum Marcomannis, Hermunduris, Sarmatis & Quadis etiam belligeratum esse, ut non mirum sit eum exclamasse, fœtentium Iudæorum & subinde tumultuantium tædio cōmotum, quū per Palæstinā iter faceret in Ægyptum proficiscens, O Marcomanni, o Quadi, o Sarmatae, tandē alios uobis inertiores inueni.

MARCOMANNI CVM NARISCIS ET HERMUNDURIS
in Noricum & Rhetiam secundam, quæ & Vindelicia.

Boios illos priscos qui in Italiā olim ex Gallia transcenderant cum alijs quibusdam nationib. iam uictores Consule Marcello oppresso, Furius alter Consul ad unum ferē occidit. Iterū à Scipione manus alia Boiorū delatur. Eam uero Boiorum partē quæ in Hercynio nemore confederat, unde adhuc loco Boiohemi nomen, inclutus ille Marcomannorum populus eicit. qui trans Danubium pulsi quū Noreiam frustra oppugnassent, errore uago tandē ad Heluetios delati sunt excidium Galliarū meditāteis. Verba Cæsaris sunt, Boiosq̄ qui trans Rhenum, inquit, incoluerant, & in agrum Noricum transierant, Noreiamq̄ oppugnant, receptos ad se socios sibi asciscunt. Dicit eos in agrum Noricum transisse, Noreiamq̄ oppugnasse,

i 2 non autem

non autem expugnasse, ne quis domicilium eos in Norico fixisse putet. Vicit Heluetios Cæsar cū uniuerso cōmilitio. Boios in finibus Heduorum collocauit. Horum meminit postea Tacitus in Historia Augusta. Nullus uero scriptorum ueterum de hijs ullam amplius facit in Germania mentionem. Nec uerisimile est fertilissimos in Heduis agros unquā eos deseruisse. Iam collabente imperio Romano, num putamus Quados, Marcomannos, Nariscos, Hermundurios & Alemannorum Sueuos qui ripam Danubij tenebant, Gallicam gentem in consortium admissuros fuisse, gentem inquā ualidissimæ Marcomannorum nationi inuisam, & olim ab ipsis eiectā. Quod si quis ex Aquilonari tractu hunc populum deducere uelit, mirū est ab omnibus ignoratos. Neq; Sidonius inter Septentrionales nationes horū meminit, neq; Claudianus nec quispiam alius. Præterea quū Gallica gens fuerit, Gallico sermone est usa, quem facile retinere potuit quum Hercynij nemoris saltu undiq; includeretur, quemadmodū & hodie Sclauini Bohemi faciunt. Postremo gentium origines plerūq; sunt fabulosæ: de Francis, Scottis, Sclauinis Bohemis, & alijs item populis quæ figmenta afferunt, in proprijs illorum annalibus: ut non sim hic cuiuslibet auctori facile crediturus, nisi testimonijs utenti. Quare expeditissimum uidetur dicere, Marcomannos cum proximis Nariscis, & Hermundurorū parte, Danubium transgressos, Noricum & Vindeliciam id est Rhetiam secundā cum alpibus occupasse. Sed unde Boierorum nomen? Dicam quid ego conijciam. Marcomannos qui Boiohemum incolebant suspicor a loco Boieros, id est non Boios sed boicos esse dictos. Vnde etiamnum Boioariorū nomen & ditio cis Danubium. Certè ausim iurare Marcomannorum linguā esse qua Noricū utitur hodie & Rhetia secunda, & quicquid est illorū tractuum alpibus uicinum. Hoc quod dixi fortasse nō omnibus persuasero, nec de hac re sum sollicitus. Nolui tamen studiosos celare mentē meam. Quia uero Nariscorum antè meminimus, libet hic monere, esse deprauatum in Capitolino uocabulum in uita Marci Antonini. Nā ubi uulgo legitur, Marcomanni, Varistæ, Hermunduri, & Quadi, scribendum Marcomanni, Narisci, Hermunduri, & Quadi. Fuere uero Hermundurios finitimi Narisci. Porrò Tib. Cæsar aggressurus Marcomannos, iussit Sentium Saturninum per Catthos excisis continentib. Herciniæ syluis, legiones Boiohemum ducere. Id enim regioni quam Marcomanni incolebant, nomen est. Ipse à Carnunto, qui locus Norici regni proximus erat, mouit. Auctor Velleius. Tandem Druso res in Germania gerente, Marcomannorū rex Maroboduus Catualda persequente, quum a suis undiq; desertus esset, transgressus Danubium quā Noricam prouinciam præfluit, ad Tiberium Cæsarē se contulit in Italiā. Triennium etiā in Carnunto consumpsit M. Antoninus aduersus Marcomannos beligerans. Hæc propterea citauit, ut appareat cōmoditas situs, & solitus transitus à Marcomannis in Noricum.

VICTOPHALI IN DACIAM

Daci montibus inhaerent. Quoties concretus Danubijs uinxerat ripas, decurrere solebant & uicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentem aditu difficillimam submouere. Misso igitur Lentulo ultra ulteriorem repulit ripā, citrà præsidia constituit. Sic tunc Dacia nō uicta, sed summotā atq; dilata est. Florus ex Liuio. Daciam postea Decibalo rege iterū uicto Traianus Aug. prouinciā fecit, idq; in solo Barbarico. De ea re extat uetus illic inscriptio, sed proximis annis effossa.

IOVI STATORI

HERCVLI VICTORI. M. VLP. NERVA

TRAIANVS CAESAR, VICTO DECEBALO

DOMITA DACIA, VOTVM SOLVIT.

ASPICE ROMVLE PATER, GAUDETE QUIRITES,

VESTRA ISTA EST GLORIA

Proinde Traianus urbes in Dacia condidit, & deduxit colonias. Sane Zarmizam illā indytam, ubi Decebalus sedē suam habuerat, in Vlpianam Traianam coloniam mutato nomine conuertit. Ei rei testimonio est uetus lapis huiusmodi uerbis illic insculptus.

I. O. M.

ROMVLO PARENTI, MARTI AVXILIATORI.

FELICIBVS AVSPICIIS CAESARIS

DIVI NERVAE TRAIANI

AVGVSTI CONDITA

COLONIA

DACICA ZARMIZ

PER

M. SCAVRIANVM

EIVS PROPR.

Quinetiam in nouæ prouinciæ tutelam fornicatum pontem in Danubio fecit operis admirandi. Is habebat uiginti pilas lapideas altas centum & quinquaginta pedes, latas sexaginta, distāteis inter se centū & septuaginta pedibus. Diuersum ueritus Adrianus Aug. ne Barbaris pateret aditus per pontem ad depopulandas Mœsias, quicquid structurarum eminebat supra aquam, demolitus est. Nec inscriptione pons caruit, sanè perquam elegantem, nempe hac,

PROVIDENTIA AVG.

VERE PONTIFICIS, VIRTVS ROMANA

QVID NON DOMET? SVB IVGV M ECCE

RAPITVR ET DANVVIVS.

Studiosus autē admodū fuit huiusmodi monumentorum Traianus ad propagandam nominis sui memoriā. Itaq; quū Decebali thesauros subter uada amnis Sargetiæ defossos, per indicium captiui cuiusdā reperisset, saxū cū huiusmodi epigramate erigendū curauit, cuius Taurinus quoq; meminit.

i 3 Ioui

IOVI INVENTORI, DITI PATRI, TERRAE MATRI,
DETECTIS DACIAE THESAURIS
CAESAR NERVA TRAIANVS
AVG.

SAC.

P.

Dacia prouincia amissa est imperante Gallieno, Gotthorum nationib. illam occupantibus. Nam de Dacia sic meminit Eutropius, qui historiam suam Valenti Augusto dicauit, Daciã, inquit, Decibalo uicto subegit. Prouincia trans Danubium facta, in hijs agris quos nũc Taiphali, nunc Victophali & Teruigi habent. Porro Teruigos & Taiphalos esse Gotthorũ populos Mamertinus Panegyrista docet. Itẽq; Teruigi, inquit, pars alia Gotthorũ adiuncta manu Taiphalorũ, aduersum Vandalos Gipedesq; concurrunt. Ammianus refert seruos Sarmatarũ quũ hæc gens cum Constantio Aug. pacem firmaret, ad Victobalos longius discretos confugisse. Castiga Capitolini locum in uita M. Antonini, ubi legitur in enumeratione gentium quæ Marcomannico bello nomen dederat, Et Burei, hi alijsq; cum Victuali Sosibes. Tu scribe, Et Buri, Taiphaliq; cũ Victophalis. Cæterum Imp. Aurelianus quod Romanorum colonorũ supererat, trans Danubium reduxit, & in Mœsiæ regionibus duas Dacias constituit, Ripensem & Mediterraneã, quas ante comemorauimus inter prouincias Romanas.

HERVLI, ET RVGI, IN ITALIAM.

Res Romana tendens ad interitum misere fluctuabat in Italia, Anthemium socerum Ricimere perimente, & nunc post Olymbrium & Libेरium Glycerio, nunc Nepote patricio, sibi certatim Imperij titulum uendicante, quum Odoacer à populandis agris nomen habens ingentibus Herulorum copijs Turcilingorum quoque siue Scyrorũ auxiliaria manu, è Pannoniæ extremis finibus per Noricum in Italiam contendit. Obuiumq; in Liguria factũ Orestem qui tum pulso Nepote Imperator dictus erat, primũ retrocedere coegit, mox Ticini mœnibus inclusum cepit, & adductum Placentiæ capite truncauit. Tum expugnatis urbibus, & si quæ fortius restitissent euerfis, breui totam sibi subdidit Italiam, & se regẽ appellauit. Quare motus Augustulus Orestæ F. Imperialem purpuram abiicit. Mox in urbem uenit Odoacer, tenuitq; xiiii. ann. Italiam. Sed tandem à Theodorico Ostrogothorum rege, qui Italiam à Zenone Græco Imperatore hac conditione impetrauerat, non tamen absq; longis multisq; certaminibus iugulatus est. Sub hæc Rugi Ticinum Gotthorũ sedem qui tunc erant digressi, uicinumq; tractum, non minus quàm biennium uastant. Docet Sidonius Herulos esse Germanici maris incolas quum de regia Theodorici Vuisogothorum regis apud Burdegalam scribens, canit,
Hic glaucis Herulus genis uagatur,
Imos Oceani colens recessus,

Algofo

Algofo prope concolor profundo.

Velocitatem alibi tribuit Herulis, quum inquit, Tibi uincitur illic
Cursu Herulus, Chunus iaculis, Francusq; natatu.

Nam aiunt Herulos tantũ campestribus indutos olim solitos pugnare. Vicini fuere Longobardis. Rugos uero pugnacium titulo ornat, Septentrionaleis populos describens,

Pugnacem Rugum comitante Gelono,
Gepida trux sequitur. Et alibi,
Bellonotus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites.

Eorum regio Rugilandia dicta fuit

LANGOBARDI IN PANNONIAM ET DEIN IN ITALIAM

Langobardos inter Sueuorum gentes refert Tacitus, & nobilitate cæteris antecellere dicit: Velleius Germana feritate ferociores esse scribit, nec ita procul ponit à Chaucis cis Albim, ut mirer ex terrestribus aut littoralibus insulares factos. Sed forte fuere propulsi à Francis siue alijs gentibus. Ptolemæus Rheno proximos facit. Dñj boni quæ fuit illis gētibus mutandarum sedium libido: Quod autem Germanico sermone fuerint usi, declarat, quod uiuariũ piscium qualamam uocant à scaturigine. Sic enim ego legendum reor, Deinde quod pateram Schalam appellant. Nam in gestis Langobardorum narratur Alboinus ex craneo Chunmundi Gepidarum regis schalam fecisse. Aiunt & Vuinilis fuisse nomen, & de Scandinauia in Scoringam, Maringam, Gotthlandiam, Rugilandia, & post profligatos Herulos in Pannoniam eos transcendisse. Hos tum Narses muneribus & beneficijs sibi conciliauit, cogitans hanc gentem usui sibi posse esse in opprimendis Gotthis, quod id tẽporis agi sciebat, propter insolentiã illorum in Italia prorsus intolerabilem. Nam malo nodo malus quærendus erat cuneus, iuxta prouerbiũ. Odoacarem Herulum delerãt Gotthi, ad hos opprimẽdos alia natione forti opus erat. Itaq; paulo post Langobardorum auxiliarijs copijs quos iam scederatos habebat Narses Gotthos cum rege Totila felici prælio obtriuuit. Remisitq; eos omnes qui suppetias uenerant cum præda luculentisq; stipendijs in Pannoniam, operam suam in posterum pollicenteis. Excisis Gotthis quum ob partã Reipublicæ quietem duces militares quorum quæstus est ex diuturnis bellis, Narsetẽ odisse cœpissent, aggrediuntur hominem uarijs calumnijs apud Iustinianũ Aug. & Sophiam eius uxore traducere, partim de auaricia, partim de ambitione eum insimulantes. Quæ res creduli principis animũ, ut omnes deteriora pronis auribus accipimus, à Narsete prorsus alienauit. Mittitur igitur Longinus qui Italiam gubernet, illo in ordinẽ redacto. Nec abstinuit ab intempestiuo contumeliosoq; ioco Sophia Augusta, ridens hominem quod exectus esset: mādāt enim illi ut domũ redeat & pensa puellarum in gynecείο dispenset.

dispenfet. cui renunciari iuffit Narfes, iocum trifti ioco referiens, Talem felam exorfurum, quam ipfa finire nequiret. Proinde Langobardos miffis hornis fructibus quibus uulguſ alliceretur, cum coniugibus ac liberis in Italiam uocat pro Pannonia poſſidendam regionem fertiliſſimã opulentiffimãq;. Hos deinde Græci Imperatores opera Francorum opprimere fruſtra conati ſunt, donec Pipinum & Carolum Magnum ad hanc rem quærelæ Romanorum Pontificum extimulaſſent. Tamdiu regnarunt in Italia. Licet hic uidere Germanos ſemper Germanorum uiribus ex Italia depulſos. Tantũ cæteræ nationes ingenio præualēt. Herulos profligauere Oſtrogothi. Langobardi Oſtrogothos, Langobardos Franci.

SCOTI ET PICTI, AC ACTACOTTI, IN BRITANNIAM

Ammianus libro xxvi. geſta ſub Valentiniano deſcribēs, Hoc, inquit, tempore, uelut per uniuerſum orbem Romanum, bellicum canentibus buccinis, extitere euentus ſæuiſſimi. Limites ſibi proximos perſultabant, Galliasq; Rhetiasq; ſimul Alemanni populabantur, Sarmatæ Pannonias, & Quadi Rhetias; Saxones, & Scoti, & Actacotti, Britannos erumnis uexare cōtinuis. Armoricæq; aliæ gentes Aphricam ſolito acrius incurſant, & Thracias diripiebant prædarij globi Gotthorum, Perſarũ rex manus Armenijs iniectabat, eoſq; in ſuam ditionē ex integro uocare. Haectenus ille. Habes, hic paucis uerbis, Prouinciarum Romanarum ſortem uelut in tabella depictam. Notæ uero ſunt incurſiones ferme omnes ex ſuperioribus. Nunc propter Saxones, Scotos, & Actacottos tantũ citauimus. Ammianus rurfus libro xxvij. Illud tamen, inquit, ſufficiet dici, quod hoc tempore Picti in duas gentes diuiſi, Calidonas & Vecturionas, deniq; Actacotti bellicoſa hominum natio, & Scotti per diuerſa uagantes multa populabantur. Panegyriſtes ad Maximianum Aug. Ad hoc, inquit, natio etiam tum rudis & ſolis Britannia Pictis modo & Hybernis aſſueta hoſtibus ad huc ſeminudis, facile Romanis armis ſignisq; ceſſerunt. Pacatus ad Theodoſium, Attritam pedestribus prælijs Batauiam referã: Saxo conſumptus bellis naualibus offeretur. Redactum ad paludes ſuas Scotũ loquar: compulſus in ſolitudines auias, omnis Alemannus & uterq; Maurus occurrēt. Autor eſt Beda à Maximo Tyranno non ſolum legionibus, ſed & iuuentute habito ibi militum delectu ſpoliatam Britanniam. Quæ res mouerit tranſmarinas gētes ſæuiſſimas Scotos à Circio, Pictos ab Aquilone, ut deſtitutam inſulam obruerent. Quam ſic uaſtatã direptamq;, multos annos uexauere. Semel tamen atq; iterũ à legionib. Romanis repulſi ſunt, primũ inter duo maria è ceſpitibus terreo muro, deinde quũ rurfum hoſtis irruiffet, ſaxeo oppoſito, additis meridiano mari per interualla turribus. Sed poſt diſceſſum legionariorũ, redit hoſtis & ſolito crudelius ſæuit. Scribunt Britanni in hunc modum Etio.

ETIO

ETIO VIRO ILLUSTRIS AC PATRITIO, III CONſuli, gemitus Britannorum.

Repellunt Barbari ad mare, repellit mare ad Barbaros. Inter hæc oriuntũ duo genera funerũ, aut iugulamur, aut mergimur. Nullã ab eo opẽ ſenſere. Tandẽ fame coacti ſunt ſe Pictis dedere, qui extremã inſulæ partẽ occuparunt. Reuertuntur & Scoti Britanniaq; tractu domicilium figunt. Poſt iſtos, ſuperuenerunt Angli. Saxonum erat natio, ad tuendam regionem & eiſciēdos hoſtes promiſſa mercede euocati, quemadmodum proximo loco narrabitur. Claudianus de gentib. quæ Britannias uexabãt, ad Honorium Aug. canit, Romam loquentem inducens,

Quantum te principe poſſim,

Non longinqua docent, domito quod Saxone Tethis

Mitior, aut fracto ſecura Britannia Picto,

Ante pedes humili Franco, triſtiq; Sueuo

Perfruor. Idem alibi de auo Honorij,

Ille leueis Mauros, nec falſo nomine Pictos

Edomuit, Scotumq; uago mucrone ſecutus

Fregit Hyperboreas remis audacibus undas. Idem de eodem alibi,

Ille Caledonijs poſuit qui caſtra pruinis,

Qui medios Libyæ ſub caſſide pertulit æſtus,

Terribilis Mauro, debellatorq; Britanni

Littoris, ac pariter Boreæ uaſtator & Auſtri.

Quid rigor æternus, cœli quid ſidera proſunt,

Ignotumq; fretum: maduerunt Saxone fuſo

Orcades, incaluit Pictorum ſanguine Thule.

Scotorum cumulos fleuit glacialis Hyberne.

Apud eundem Britannia de Stilicone Vandilo loquitur,

Inde Caledonio uelata Britannia monſtro,

Ferro picta genas, cuius ueſtigia uerit

Cæculus Oceaniq; æſtum mentitur amiſtus,

Me quoq; uicinis pereuntem gentibus, inquit,

Muniuit Stilico, totam quum Scotus Hybernam

Mouit, & infeſto ſpumauit remige Tethys,

Illius effectum curis, ne bella timerem

Scotica, ne Pictum tremere, ne littore toto

Proſpicerem dubijs uenturum Saxona uentis.

Idem rurfum ad Stiliconem,

Venit & extremis legio prætenta Britannis,

Quæ Scoto dat frena truci, ferroq; notatas

Perlegit exanimeis Picto moriente figuras.

k Qui po

Qui postremi uersiculi melius intelligentur, & quod ex eodem supra citauimus, Nec falso nomine Pictos, si de Pictis ex Isidori lexico gentis morem ascripserimus. Apud quē sic legendū arbitror, Nec abest à Pictorū corpore minutis opifex acus pūctis. Hæc expressos natiui graminis succos includit, ut has ad sui specimen cicatrices ferat pictis artubus maculosa nobilitas. Meminit rursus harum gentium Claudianus de patre Serenæ loquēs quæ Palladio nupserat,

Regnorum tractat numeros, cuneosq; recenset.

Spartas Imperij uires constringit in unum

Depositum, quæ Sarmaticis custodia ripis

Quæ sæuis obiecta Getis. Quæ Saxona frenat

Vel Scotum regio.

Meminit & Sidonius Apollinaris in Panegyrico carmine quod de laudibus Auiti scripsit. Fulgentib. armis

Tot maria intraui duce te, longeq; remotas

Sole sub occiduo gentes. Victricia Cæsar

Signa Caledonios transuexit aduscq; Britannos.

Fuderit & quanquam Scotum & cum Saxone Pictum,

Hostes quæsiuit, quem iam natura uetabat

Quærere plus homines.

Significat Prudentius, Scotos in prælijs uti canibus solitos, quum aduersum Sabellianos canit,

Semifer & Scotus sentit, cane milite peior.

Potuit illis etiam esse canū usus in inuestigandis hominibus, qui in syluas & alios secessus sese metu hostium abdebant. Nam erāt piratæ Scoti. In Isidori lexico legimus, Horrent & malis tecti cum latrantibus linguis Scoti. Scribo, Horrent heteromallis tecti. Ut accipias pro uestibus altera tantum parte uillosis.

Heteromalla
Scotorum.

ANGLI SAXONES IN BRITANNIAM

Britanni tot iam annis à piratis uexati, quū nulla superesset spes ullius à Romanis auxiliij, iamq; hostes insulæ partem occupassent, cogitant de Saxonibus conducendis, quorum præsidio occupatores istos Actacotos, Pictos & Scotos exturbare possent. Adueritur igitur cum innumera multitudine per legatos accitus Vortigernus Anglorū, hoc nationi nomen erat, regulus. Iamq; uictoriam aduersum hostes sperabāt, nec infeliciter res procedebat, quum à defensoribus amcenæ insulæ & diuitis amore captis, consiliū occultum initur de inuadendo illius imperio. Prætexunt itaq; stipendia non soluta, sicq; nato tumultu, facillime summa rerum potiuntur, ciuibus oppressis. Verum cum aduenis qui tamen propemodum erāt istis consanguinei, diuturnum bellum gestum est. Annales Anglorum extant, indigena

indigena Beda autore. Vunnefridus Anglus qui Bonifacius Romæ transnominatus est, Archiepiscopus Magonciacensis postea ac Martyr, in epistola ad Zachariā pontificē Rom. Angliā uocat Transmarinā Saxoniam.

Anglia, trans
marina Saxo
nia

BRITANNI IN GALLIAM

Quum assiduis Pictorum, Scotorum, & Saxonum incurfionibus concuteretur Britānia, ingens ueterum incolarū numerus in oppositum Armoricum Galliæ tractum nauigauit, & multo quietiori loco sedes fixit. Sic autem in Galliam transgressi sunt, ut olim Galli in Britanniam autore Tacito. Hos quidam discriminis causa mutilato nomine Britones uocant. Retinēt etiamnum linguam suam antiquam Britannicā, quemadmodum Sclauini Bohemi & Poloni, suam apud Germanos. Meminit horum Sidonius, loquens de Aruando læsæ maiestatis reo, cuius forent interceptæ literę ad Theodoriciū Vuisogothorū regem inter alia suadentes, Britannos super Ligerim sitos impugnari debere. Rursum meminit, quum Riochamo quendam cōmendat, cuius mancipia Britannis clam sollicitantibus erāt abducta. Gallis incōmodasse Britannos indicant Leges Francorū, in quibus aduenæ recipi iubentur, à Nortmannis uel Britannis oppressi. Contra hos & Hildericus Francorum rex Luitharij F. bella gessit.

NORTMANNI IN GALLIAM

Nortmanni Danorū pars fuere, sic dicti quod Septentrionales homines essent. Nam Nort lingua Germanica Septentrionem significat & man uirum. Horū piratarū nomen ultimis Magni Caroli annis primum auditū est, quū Frisia ac proximis insulis euastatis ductu Gotefridi regis, etiā Aquensi Palatio celeberrimo minarentur. Et fortè perrexissent ni suorum manu Gotefridus cecidisset. Gallias non minus quam annos quadraginta uexauere. In Germaniam superiore aduerso Rheno nauigijs delati, quā sacra, quā prophana depopulantes omnia, per Lotharingiam in Campaniam Catalaunensem incurfarunt, occiso Mediomatricorum antistite Saillo. Sub Carolo Simplicem quū in Neustriam quam ego Vuestricham appellatam suspicor irruissent magna classe Nortmāni, per ostiū Sequanæ fluminis sæpe conati irrumperere, dedenteis se Rothomagensis in fidem accipiunt: deinde per Ligerim amnem, Naneten urbem expugnant, mox Andegauiam incendunt, Turonum destruunt, & totam Aquitaniam depopulantur. Alia manus Sequana aduerso uecta Parisiensem agrū, & Senonensem uastant, postremo è Burgundia per Ararim in Aruernos excursionem faciunt. Vix unquam similem sæuitiam uel à Francis uel ab Alemannis hostibus est experta Gallia, quum adhuc inter Prouincias Romanas numeraretur. Quæ res Carolum Galliarum regem mouit, ut Franconem Rothomagensem præfulem ad Nortmannorum ducem cui Rolloni nomen erat, mitteret, persuasurum illi, Christianam pietatem amplecteretur, habiturus uxorem

uxorem regiam filiam Gillam, & totā Neustriam cum Britannis super Li-
gerim dotali titulo possessurus. Placere Barbaro conditiones. Tinctus est
sacris aquis, Robertiq; uocabulo nominatus pro Rollone, duxit uxore, &
donatā regionē à nouæ gentis appellatione Nortmāniam uocauit. In præ-
fatione quadam de Meldensi synodo quæ An. salutis D. CCC. XLV. Cha-
roli uero regis an. sexto celebrata est, sic legit in Legibus Francorū quas Au-
segisus abbas comportauit, Quia diuinas, inquit, iussiones, nō est secuta
obedientia, dedit dominus ab Aquilone, unde iuxta Prophetā pandetur
malum, dignos meritis nostris Apostolos, crudeleis uidelicet & immanissi-
mos Christianitatis persecutores Nortmannos, qui Parisios usq; ueniētes,
quod iussit dominus, monstraerunt. Theodebrechtus Theoderici regis F.
Ludeuichi quem Galli Clodoueam appellant, Nepos, Danos Medio-
matticorum agrum incurstante deicit. Tum Nortmannorum nomen
nondum forte natum erat.

VITAE SAXONES IN HELVETIOS

Vnde sit natum Suitensium uocabulū à multis quæri scio. Nam quæ-
rationes à quibusdam afferuntur, nasutioribus non satisfaciunt. Ego
nodum hunc feliciter, ni fallor, expediam. In populosissima Saxonū gente,
& Vitarum natio fuit. horū pars, quam ob causam nescio, mutatis sedibus
in Heluetijs confedit proximè Tigurinos, quorum hodie pagus mutilato
uocabulo Vri dicitur. Nam Turegum à Turo fluuio nomen habet, quasi
Turgauensis tractus extremitas aut angulus. Maior pars cum Anglis in
Britanniam ante fuerat transgressa. Nec ab re cæteris quoq; hæc indita ap-
pellatio, uel Subsylvanis, uel Lucernatibus, tametsi uni pago, cuius caput
Kilchgastium, peculiaris. Suiteros ipsi uocāt. S literam adiecit amans sibili
lingua uulgaris. Adiuuat nostram opinionem, quod ipsi Suitenses, à maio-
ribus acceptum, tradunt, à Suis Germanici maris incolis originem se du-
cere, quos ingens orta fames domicilium mutare coegerit. Hos peritiores
interpretantur Suedos, quorum hodie fama celebris. At Beda docet, inter
Saxones regionem Vitarum esse desertam, nimirū propter istam emigra-
tionem, de qua nunc agimus, & quod antè pars illorum cum Anglis in Bri-
tanniam transcenderit. Afferit autem tres fortissimos Germaniæ populos
fuisse, Saxones, Anglos, & Vuitas. Enimuero magna fuit Heluetiorum ue-
terum in bellis fortitudo. Sed posteaquam Prouinciales facti sunt, paci ma-
gis studuerunt. Innuat hoc satis in historia Augusta Tacitus, Heluetij, in-
quit, Gallica gens, olim armis uirisq; , mox memoria nominis clara. Sic
enim illic legendum, non, soli in armis. Nam aduerbium, mox, ad olim re-
fertur. Cæterū noui isti incolæ tantum sibi laudis intra ducentos annos pe-
perere, tot triumphis, tot adorcis sunt insignes, ut ueteres illos non æquent
modo sed longè superent.

SAXONES IN GERMANIAM SECVNDAM

QVum Saxones rebellandi finem non facerent, Carolus Magnus ad
decem milia Albingorum, hoc est, eorum qui utramq; ripam Albis
fluuij colebant, in Brabantiam, Flandriam, & uicina loca traduxit. Vnde re-
gionibus illis adhuc ea uirorū proceritas, qualē à Langobardis etiamnum
referunt Insubres. Tum accessione nouorum habitatorū frequentior facta,
Germania secunda. Equidem facile adducor ut credam ob portuum cōmo-
ditatem urbes istas quas illic ætas nostra maximas uidet, è modicis uicis ad
istam uisendam amplitudinē opulentiamq; intra quingentorū annorum
spacium paulatim peruenisse. Nam in historijs mediæ ætatis pagi Ganda-
uensis mentionem fieri uideo, sicut & Flandriensis, ac Mempisci, uici Mun-
tæ, Anduuerparum, Ostburgi ciuitatis in littore Oceani sitæ, præterea por-
tus Gandauensis, nec non Brugensis, sed & Tornacensis, & eius cui Ein-
hama nomen est.

VNGARI IN PANNONIAM SECVNDAM

HVnnos qui & Auares, extractis nouem Hagnis hoc est circulis in Pan-
nonia habitanteis octennali bello Carolus Magnus edomuit, exci-
ditq; profus. Horum uero nationem unam cui Vgrorum & Vngarorum
nomen, nam multos secum è Scythia populos eduxerant Hunni, uelut ni-
hil nocituram illis extinctis, submouit tantum, & uallo quodam obstruxit.
Verum quum Arnulfus Cæsar bellum gereret aduersus Zuentenbaldum
Marauanensium Sclauinorum principem, in Care periculū facturum quem
admodū Græcis est in prouerbio, submotā istam Hunnicarū reliquiarum
gentem quæ tot annis quieuerat, in subsidium referatis aditibus euocat. Et
uictoriam quidem de Zuentenbaldo reportauit Vngarorum auxilijs, sed
quem hostem regnare præstitisset, illis non excitis. Siquidem post eam Im-
peratori nauatam operam, rursus ad depopulandum orbem animati ma-
iorum suorum exemplo, & iam uia patebant, assiduis uastationibus, Ba-
ioariam, Alemanniam, Saxoniam & utramq; Franciā exhauerūt, in Pan-
nonia secūda fixis sedibus, donec diuus Henricus Aug. eius nominis secun-
dus, regi ferocissimæ nationis sororem Gisellam in matrimoniū collocaret,
Christianis sacris prius initiato, cui Stephani uocabulum inditum. Porrò
fuerant submoti intra angustias quasdam, quales erant angustia Thra-
cias dirimentes & Daciam, quarum Marcellinus meminit libro uigesimo
septimo. Vbi quidam sic conantur legere, Cuius in summitate occidentali,
montibus præruptæ densitatis, Verorum patescunt angustia, Thracias di-
rimentes & Daciam. Talia quoque fuerunt claustra Suecunorum apud
eundem autorem, aut eadem fortassis. Inde Claustrini dicti.

RISCO Tarquinio Romæ regnante, Celtarū, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa imperij fuit. Hic regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit, uirtute fortunaq; quum sua tum publica præpollens, quod in imperio eius Gallia adeo frugū hominumq; fertilis fuit, ut abundans multitudo uix regi uideretur posse: hic magno natu ipse iam exonerare prægrauate turba regnū cupiens, Bellouesum ac Sigouesum sororis filios, impigros iuuenes, missurū se esse in quas dii dedissent augurijs sedes, ostendit, quantum ipsi uellent numerum hominum excirēt, ne qua gens arcere aduenienteis posset. Tum Sigoueso fortibus dati Hercyni saltus. Liuius lib. v. ab urbe condita.

TECTOSAGES EODEM.

FVit antea tempus quum Germanos Galli uirtute superarent, & ultra bella inferrēt, ac propter hominum multitudinem, agriq; inopiā trans Rhenum colonias mitterent. Itaq; ea, quæ fertilissima sunt Germaniæ loca circum Hercyniam syluam (quam Eratostheni, & quibusdam Græcis fama notam esse uideo) quam illi Orcyniam appellant uulgo, Tectosages occuparunt atq; ibi confederunt. Quæ gens ad hoc tempus hīs sedibus se continet, summāq; habet iustitiæ, & bellicę laudis opinionē. Nunc quod in eadem inopia, egestate, patientiaq; Germani permanent, eodē uictu & cultu corporis utuntur, Gallis autem propinquitas, & transmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq; usus largitur, paulatim assuefacti superari, multisq; uicti prælijs, ne se quidem ipsi cum illis uirtute comparāt. Cæsar commentariorum libro vi. Istam Tectosagum gentē arbitror Nicri ripam accoluisse, quo loco uetusta adhuc arx uisitæ quæ Decensibus postea ducibus nomen dedit. Ea Teck appellat uulgo, quę prima Tectosagū est syllaba.

HELVETII IN GERMANIAM

Validiores olim Gallorum res fuisse summus autorū diuus Iulius tradit. Eoq; credibile est, etiam Gallos in Germaniā transgressos. Quantum enim annis obstabat, quo minus, ut quæque gens eualuerat, occuparet permutaretq; sedes promiscuas adhuc, & nulla regnorum potentia diuisas: Igitur inter Hercyniam syluam, Rhenumq; & Mœnim amnes, Heluetij incolunt. Tacitus in de situ Germaniæ. Hic Ptolemæus Eremum Heluetiorum constituit.

BOII IN GERMANIAM

DE Heluetijs ita locutus Tacitus, subdēs, Vltiora Boij, inquit, Gallica utraq; gens, tenuere. Manet adhuc Boiemi nomen, significatq; loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Vbi sciendū non sic Tacito uel Hel-

uel Heluetios uel Boios dici Gallos, quemadmodū uetustissimi Græcorum autores, quos Diodorus Siculus, Herodotus, Aristoteles, & historici cæteri sequuntur, Celtarum nomen usurpant, quod promiscuè quum Germanis tum Gallis accommodant. Nam non solum istæ nostræ & uicinæ nostris regiones prisca illis Græcis ignotæ fuere, sed & Italia atque adeo Roma ipsa parum cognita extitit, id quod Iosephus aduersum Appionem abunde testatur, cuius nobis copiam superioribus annis fecit Ioan. à Lasco Polonus Græcum exemplar impertitus. Nam Latinè sic uersum imò peruersum habemus, ut nullus intelligere possit. Quo magis appareat nothum & subditium esse libellum qui Berosi illius Chaldæi & Manethonis titulo circumfertur. At Tacitus qui sub Vespasiano militauit in Germanijs Prouincijs, & sub Traiano ad scribendum se contulit, ut sit nobis uerisimile, ac Liuius hoc paulo uetustior, distinctè de populis loquuntur, neminem appellātes Gallum, nisi qui institutis, sermone, moribus deniq; Gallus dici mereatur. Proinde satis admirari non possum ambitiosos illos Germanorum dilaudatores, qui etiam Senonum Gallorum speciosos triumphos, studeant uendicare Germaniæ, hoc tantum prætextu, quod Celtarum uocabulum amplum sit, & quod Senonum Sueuorum meminerint Chorographi. Satis laudum habet Germania, quantū ad bellicam gloriam attinet, etiamsi suas Gallis nulli suffuremur. Quin potius Liuius credendum, qui libro quinto ab urbe condita, Celtarum, inquit, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa imperij fuit. hic regē Celtico dabāt. Ambigatus is fuit. Vide quam exacte rem distinguat. Postea de Beloueso Ambigati nepote loquens, quē auunculus in Italiam missurus erat, Is, inquit, quod eius ex populis abundabat, Bituriges, Aruernos, Senones, Heduos, Ambarros, Carnutes, Aulercos exciuit. Mox de transitu cæterorū Gallorū in Italiā subiungēs, Deinde Boij, inquit, Lingonesq; transgressi, quum iam inter Padum atque alpeis omnia tenerentur, Pado ratib. traiecto non Etruscis modo sed etiam Umbros agro pellunt. Intra Apenninum tamen sese tenuere. Tum Senones recentissimi aduenarum ab Vfonte flumine usq; ad Athesim fineis habuere. Hæc Liuius. Igitur Senones eos qui Romam ceperunt, nemo Germanos esse putet, nemo Boios, tametsi hic trans Rhenum confederūt, mediū fermè Germaniæ tractum incolentes, quem Hercynius saltus circumquaq; obsepit. A quibus regio, Boiohemi nomē accepit. Hos, ut alio loco narrauimus, illinc potentissimus ille Marcomannorum populus depulit paulo ante aduentum Iulij Cæsaris, quæ fuit illis causa uel necessitas potius in Noricum transeundi, & cum Heluetijs exituris iungēdæ societatis. Atq; hoc est quod Tacitus refert, de mutatis cultoribus. Exponens enim seipsum infra Præcipua Marcomannorū, inquit, gloria uiresq;, atq; ipsa etiā sedes pulsas olim Boijs uirtute parta. Quod uero manere dixit Boiemi nomen, satis indicare queat

queat Marcomannos nō in locum solum, sed etiam in appellationem successisse. quos ego Boieros inde dictos, suspicor in Noricū & secundā Rhetiam una cum Nariscis & Hermundurorū parte transgressos. Si quis enim hodie earum prouinciarū aliquem incolam ē uulgo medio roget, cuiās sit, Boierum se esse dicet, non Bauarum, non Boioarium, quorum prius ab imperitis natum est, à nasutionibus alterum. Tamen inter Boierum & Boioarium parum interest. Non minus autem hallucinari puto, qui illud ab Auaribus deducāt, quā qui hoc à Boijs Gallis. Vtrique enim populi iam olim euauere. Sed de hoc supra satis testati sumus mentem nostram. Strabo libro septimo Bubiemū Maroboduī regiam uocat, quod Tacitus Boiemū, & melius Boiohemum Paterculus. De qua re lib. tertio fusius differemus.

GOTHINI IN GERMANIAM

Gothinos Gallica, Oros Pannonica lingua coarguit non esse Germanos, & quod tributa patiuntur. Partem tributorum Sarmatae, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini quo magis pudeat, & ferrum effodiunt. Tacitus in de situ moribusque Germanorū. Præcipuum argumentum Tacitus ducit à lingua Gallica. Vel hic locus satis reprehēdat errorem eorum, qui putant Germanorū & Gallorum olim eandem fuisse linguam. Apud Tacitum lib. xx. historiae Augustae, Tencteri suadent Vbijs qui nuper in corpus nomenque Germaniae redierāt, ut instituta cultumque patrium resumant. Nihil addunt de lingua. Nam hæc difficulter & sero dediscitur, non mutanda nisi populum ipsum excindi contingat, quod Langobardis accidit in Italia, aut temporum prolixitate paulatim absorberi, quod Burgundionibus & alijs gentibus euenisse satis manifestum est.

OSI IN GERMANIAM

EXTaciti uerbis quæ mox citauimus, constare potest, Oros in Germaniam è Pannonia uenisse. Vbi rursus à lingua sumpto argumento rem probat. Significat autem Pannonios diuersum à Germanis habuisse sermonem. Porro bilinguis illos extitisse reor, propter linguam suam ueterem ac propriam de qua Tacitus loquitur, & prouinciale siue Romanam, quam mixtam sunt qui uocent. De quo fortassis alibi disputabitur.

SCLAVINI IN BOIOHEMVM ET REGIONEM

quæ Morauia appellatur

Inter Mimos Publitanos nobilis uersiculus extat, Ab alio expectes, alteri quod feceris, qua sententia nihil uerius. Fit autem plerumque ut quod alijs intulimus, ipsi perferre etiā cogamur. Germani Romanorū prouincias uicinas perpetuis incursionibus exhauserūt, deinde totas occuparūt, quæadmodū ex hijs quæ diximus supra, liquidò constat. Interim superuenere qui Germaniam ipsam miseris modis uexarēt, & in fertilissimis regionibus domiciliū figerēt nuncque excutiēdi, nepe Sclauini quos ab occupato Boiohemio uulgo Bohemos appellat, & qui se Polonos à planis cāpis uocant, ut de Velatabis & Aua

& Auaribus fileā. An nō habet hinc elegantissimū illud Persij carmen locū, Cædinus, inque uicem præbemus crura sagittis.

Porro Sclauinorum gens, ut arbitror, sub Mauritio Cæsare primum innotuit, quum legati illorū cum cytharis ad Caianum Auarūm Principem proficiscentes à Cæsarianis militibus sunt intercepti, & mox Heracleam ab Imperatore missi. Subornante autem Caiano quū Thraciam inuasissent, & omnia igni ferroque deuantantes usque ad Longos muros quos uocāt Constantinopoli uicinos peruenissent, missus contra illos Commentiolus cum exercitu, maximas horū copias partim deleuit, partim repressit. Aduersum hos etiam Mauritio Principe semel atque iterum destinatus Priscus Prætor nunc ne Danubium transirent cohibuit, nūc ipse transmissio fluuio feliciter cum illis pugnauit, Musatio rege eorū capto, opimaque præda ablata. Sunt autem Sclauini, sic enim Græci illos appellant quos nos uulgo Sclauos uocamus, Scythicæ originis, quorū patriæ lōginquitas uel ex eo colligi potest, quod qui eius gentis legati Caianum Auarūm regem adibant, quum à satellitibus Maurij Cæsaris, ut diximus, intercepti, rogarent quamdiu fuissent in itinere, decem & octo menses aiebant se peregrè consumpsisse. Ex Transdanubiana Barbaria uenisse Sclauinos docet Suidas quum inquit, *σκλαβῶν ἐθνὸς, τὸ πρὸς τὴν Ἰσθμὸν*. Hic finitimis Barbaris Auaribus & alijs quum sæpe uenissent auxilio, terræ melioris occupandæ gratia tandem populariter Danubium transeuntes, quanquam antè crebro per Imperatores repressi quum idem tentarent, tandem languescens Imperij uiribus in Illyrico confederunt. Parsque horum una deinde Boiohemiam occupauit, & regionem proximam quam à Marauaha fluuio Marauaniā appellāt, nam Boieri Marcomanni cum Nariscis & Hermunduris iam pridem in Noricum & Vindeliciam transferant.

SCLAVINI IN REGIONEM VISTVLANAM

quæ hodie Polonia appellatur.

ALtera Sclauinorum pars longius profecta, in deserta Vandalorum regione circa Vistulam amnem & Sarmatiæ cōfinia sedes suas fixit, & eum tractum nouo Poloniæ uocabulo donauit.

VENEDI SCLAVINI IN GERMANIAM

Venedi Sclauinorum natio passim habitant in agris Saxonum & Thuringorum. urbibus carēt. Vunnefridus Anglus qui postea Bonifacius appellatus est & Archiepiscopus Magonciaci factus, in epistola ad Edoaldum Anglorū Principem, tradit Vuendos scēdissimū genus hominū, hunc habere morem, ut marito mortuo mulier se in rogam cremandam præcipi ret. Porro quos alij Sclauinos appellant, Germani Vuilcos uocabant. Ipsi se Velatabos nominabant, & Vuinidas. Varias autem nationes comprehendit Sclauinorum nomen, Heuellos, Sorabos, & simileis.

Rerum Germanicarum libri primi, Finis.

BEATI RHENANI SE

LESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM

LIBER SECVNDVS.

FRANCORVM ADVERSVM ALEMANNOS
uictoria. Apud Tolbiacum.

HACTENVS gentium aliquot Germanicarum primum mutatas tantum sedes, Deinde etiam in Romanas prouincias trans Rhenum & Danubium emigrationes explicauimus, nunc quid nostris acciderit postea, quae fortuna sint usum Francorum Alemanni paucis perstringemus. His adiecturi nonnulla ad illustrandam antiquitatem pertinentia de moribus, lingua, cultuque quorundam populorum. Igitur Franci & Alemanni quamdiu intra ueteris Germaniae limites mansere, pacem utrinque seruarunt. Menum fluius horum sineis interlabens dirimebat. Verum posteaquam prouincias Romanorum extinctis Imperii uiribus occuparunt, Franci Germaniam secundam & utriusque Belgicae partem, primam Germaniam & Rauracos cum Heluetijs Alemanni, graues inter illos simultates ex aemulatione sunt exortae, dum alteruter populus alterius potentiam incrementem reformidat. Nec defuisse credo qui frigidam, quod aiunt, suffunderent, quibus publice & priuatim expedire uidebatur, alterutram gentem excindi. In horum numero praecipui erant Romanorum magistratus, qui insignes aliquot in Gallijs urbes adhuc defendebant, nondum amissa spe restituendi imperii Romani. Burgundiones & Gothi clanculum ad pugnam incitabant. Haud aliter olim inter Paeonos & Romanos de summa rerum certatum est. Igitur Alemanni nihil territi infelibus pugnis cum Hildericho rege habitis, uide mirabile gentis audaciam, priores non modo laceessere bellum, sed etiam in medium illud nouum Francorum regnum, nempe in secundam Germaniam, Tolbiacum usque qui Vbiorum uicus est, progredi instructis cohortibus sunt ausi. Vbi tanto periculo Francorum pugnatum est, ut nihil superfuerit Ludouico regi quem Galli Clodoueam appellant, nisi ad diuinam opem confugere, cuius tum praecipua cura, ceu quidam inquit, quum salutis spes nulla est. Itaque promittit se Christianae pietati nomen daturum, ad quam Gothildis uxor Burgundionica, frustra toties illum adhortata fuerat, si de periculoso hoste uictoriam reportare contingat. Affuit statim inuocanti ex animo, Christi numen. Vidisses ibi labentes Francos rursus erigi, uersos in fugam ad pugnam redire, conglobari dispersos, quid multa, totas acies in praelium restitui. Versa uice fatigatos

fatigatos Alemannos fortuna destituit. Terga uertunt, & innumera millia a Francis occisione occidunt. Eo die cecidit uniuersa gloria & libertas Alemannorum. Neque enim destitit persequi uictor quam late patet nomen Alemannicum, non solum Germaniam primam, cum Elcebeni tractu, parteque Maxima Sequanorum, sed etiam traiecto Rheno ueterem Alemanniam, & trans Danubium Rhetiam primam penetrans, nec usquam conuiescens donec partim ferro partim seruitute totam Alemannorum gentem perdomuisset. Quae Francorum incredibilis saeuitia fecit ut aliquamulti ex Alemannis trans Alpes ad Theodoricum Ostrogothorum regem perfugerent. Quos ille tuendos suscipiens, epistolam deprecatoriā scripsit ad Luduicum Francum, cultiorem mehercule sententijs quam uerbis. extat autem in Varrijs, apud Cassiodorum, nos partem apponemus, quae nobis seruit.

LVDVICO REGI FRANCORVM, THEODORICVS REX

GLoriosa quidem uestrae uirtutis affinitate gratulamur, quod gentem Francorum prisca aetate residem feliciter in noua praelia concitastis, & Alemannicos populos causis fortioribus inclinatos, uictorici dextera subdidistis. Sed quoniam semper in autoribus perfidiae, irreuerabilis uidetur excessus, qui etiam primariorum plectibilis, pro culpa enim debet esse uindicta, motus uestros in fessas reliquias temperate, quia iure gratiae merentur euadere, quos ad parentum uestrorum defensionem respicitis confugisse. Esto illis remissus, qui nostris finibus caelatur exterriti. Memorabilis triumphus est, ALEMANNVM acerrimum sic expauisse, ut tibi eum cogas de uitae munere supplicare. Sufficiat illum regem cum gentis cecidisse superbia. Sufficiat innumerabilem nationem, partim ferro, partim seruitio subiugatam. Nam si cum reliquis conflagis, adhuc cunctos superasse non crederis. Accipe in talibus causis frequenter expertum. Illa mihi feliciter bella prouenerunt, quae moderato fine peracta sunt. Is enim uincit assidue, qui nouit omnia temperare. dum iucunda prosperitas illi potius blanditur, qui austeritate nimia non rigescit. Cede itaque suauiter genio nostro, quod sibi gentilitas communi remittere consuevit exemplo. Sic enim fit, ut & meis petitionibus satisfacisse uideamini, nec sitis solliciti ex illa parte quam ad nos cognoscitis pertinere. Et quae sequuntur. Significat autem ultima clausula, se non tam ex officio fortassis & amicitia, quam foedere cogi, ut exules Alemannos restituat, si ille nolit a persequendo desistere. Siquidem aperte testatur Agathias Graecus autor, extitisse Gotthorum clientes Alemannos, quibus erant tributarii. Fuit uero Luduichi gener Theodericus. Humanitate itaque considera quam Alemannis oppressis Ostrogothi praestitere. Porro tanti fuit Luduicho uicisse bellicosissimam gentem, ut non detrectaret doctrina Christianae pietatis imbutus, baptismo tingi, Remigio sacrorum antistite. Nam uictoriam Superis plane ferebat acceptam. Exemplum regis, proceres aemulati sunt, &

coepit Francia paulatim tota Christiana fieri. Nam plurimis Gallorū Christus ignotus non erat, quippe Prouincialibus.

STATVS ALEMANNIAE POST EAM VICTORIAM

Hinc seruitus nata, quae tam frequens occurrit apud Alemannos. quum Alemannos dico Prouincias etiam intelligo occupatas ab illis. Equidem recte cōiiciunt Iureconsulti, seruitutem nostratiū a bello habuisse initium. Sed hoc illud bellum est quod maioribus nostris pristina libertatem ademit: nō quod tota gens fuerit seruitute damnata, sed quod bonam partem sic Frāci deiecerint, ne resumere possent arma, ne se in libertatē auitam uendicare. Nec enim frustra scripsit in literis suis Theodoricus, multo maximam gentis partem, quum ferro tum seruitio subiugatam. Sanē hoc Francis summo studio fuit, ut Alemannos premerent, quorum rebellionē summo opere extimescebant. quid autem possint pauciores liberi inter innumeros seruos. Atque adeo fuit multis admissis poena constituta, seruitus. Hi serui Fiscales, & simpliciter Fiscalini uocabātur, quod res & corpus Fisco Regis cessisset. unde & regijs seruis nomē. Erāt insuper Ecclesiastici serui, quos ipse Rex, aut Dux, aut Comes monasterio donasset. Hinc uidemus abbates nostrates adhuc talia mancipia possidere ex liberalitate Francorū Principum. Hinc illae pensitationes originem habent, quibus multos scimus obnoxios, ut mortuo patrefamilias praestantissimum iumentū ē stabulo procurator abbatis abducatur, uel uestium pretiosissimam auferat. Quidā etiam in illo recenti Christianismo res suas ecclesiae donabāt, & rursus agros aut domum in beneficij modum recipiebant ad uitae suae tempus, non citra tamen pensitationem. nec filius post mortem patris aut haeres uendicare sic donata poterat. Hi coloni ecclesiastici dicebantur. Erant & regiī coloni. Si qua libera puella colono regio uel ecclesiastico nupsisset, nullā agri paterni partem accipiebat, propter inaequale coniugium. extat hoc in legibus Alemannorū. Tum regnum quod olim in cōplureis reges diuisum erat quem admodum ex Ammiano licet intelligere, uersum est in Ducatū. In hoc Romanos imitati sunt Franci, nam illi Prouinciarum rectores, Duces appellabant. id quod ex libro Magistratuum Romanorū satis liquet. Vnde Formula Ducatus Rhetiarum apud Cassiodorū in Varijs. Deligebant autem Ducē ex nobili familia. Sic Boieris Agilolfingorum antiqua gens diu Duces dedit. E qua Vuelphones prodijisse suspicor, quos Ottho Frisingēsis ab Aldulfo cognominat. Vbi quidam putāt legendū ab Altdorpio. Hoc autē priuilegium habebat ea familia à priscis Francorum regibus, ut si quis fidus regno prudensq; ex eadem progenitus compertus fuisset, nō aliunde quisquam ascisceretur in Ducem. Testatur hoc in legibus Boioariorum ipse legislator Theodoricus. Nec tantam potestatem habebat Dux, quantā hodie uidemus habere. Siquidem perlaepe se tantum Duces militū nominabant, quem

bāt, quemadmodū in uetustissimo diplomate apud diuū Leodegarium Lucernatem scriptū est, Ego Vuighardus, & frater meus Ruopertus Dux militum regis Ludeuici, & quae sequuntur. Fuit autem is Ruopertus Alemanniae Dux siue Sueviae. Ergo primā dignationē sub Francis in Alemannia habebat, Dux, proximā Comites. Regiones ipsae per Centenas distinctae erant, unde Centenarij nomen. Is magistratus Centenae praesidebat Comiti subiectus. Proximē Heidelbergam adhuc apparet Centenae uestigium in aliquot pagis, & mansit uocabulum. Nam Franci in gubernanda plebe Romanorum consuetudinem in Gallijs repertam etiam ad alios populos una cum ipsis uocabulis transtulerunt. Ludeuichus rex. Volumus, inquit, atq; iubemus ut missi nostri diligenter inquirant, quot Liberi homines in singulis Comitibus maneant. Hinc uero ea diligentia & ratio examinatur per singulas Centenas, ut ueraciter sciant illos atq; describant qui in Exercitalem ire possunt expeditionem. Hae illic. Nam quae de Centenarijs apud Germanos scribit Tacitus, nō sunt huc trahenda. Nec Duci Vicarius deerat, nec Comiti. Qui in consilium adhibebantur, Ratzenburgij sunt appellati Germanica dictione. Nouū Francorū imperium etiam cultū Christiani nominis in Alemanniam inuexit. Nam, ut ante diximus, Ludeuichus quem Clodoueam appellat, iam Christo nomen dederat. Nec inauditum erat sacratissimae religionis nomen in Gallijs & Germanijs prouincijs, sicut nec in caeteris prouincijs, uidelicet utraq; Rhetia, Norico & Pannonijs. Nā de Materno qui hic diui Petri iussu doctrinam Euangelicam primus enunciauerit, nō puto prorsus inanem esse famam. Apud Hellum uicum tribus milliarijs à Selestadio distantem adhuc conditorium ostenditur, in quo iacuerit mortuus aliquandiu, sed mox uitae restitutus, ut adhuc Treueros Agrippinēseisq; erudiret. De tempore dubito, de re ipsa satis certus. Irenaeus namq; uetustissimus inter scriptores Christianos, qui saltim extant, proximisq; temporibus Apostolorū, nam auditor Polycarpi illius fuit cum Ioanne Euangelista uersati, satis indicat Germaniam ad Christum cito conuersam, eam uidelicet quae prouincia fuit, & in primā & secundam diuiditur, sic scribens in primo libro aduersus haereses. Nam etsi, inquit, in mundo loquelae dissimiles sunt, sed tamen uirtus traditionis una & eadē est. Et neque haec quae in Germania sunt fundatae, ecclesiae aliter credunt aut aliter tradūt, Neq; haec quae in Hiberis, neq; haec quae in Celtis, neq; haec quae in Oriente, neq; haec quae in Aegypto, neq; haec quae in Libya, neque haec quae in medio mundi sunt constitutae. Sed sicut sol creaturae dei uniuerso mundo unus & idem est, sic & lumen praedicationis ueritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines qui uolunt ad cognitionem ueritatis uenire. Haec Irenaei uerba retulimus. In Rhetia prima apud Augustā, habes Afram, Largionem & caeteros, In Norico ripensi Florianum. Quorum supplicia satis declarant

Christianam ibi pietatem pullulasse, non ita diu post Apostolorum tempora. Sic enim Rhetos Narcissus docuit, ut Seruatius Tungros & Vtricienses quos Traiectenses dicimus, Beatus Agaunensis. Sanè de Magoniaco nota est diui Hieronymi sententia, qui nobilem quondam ciuitatem captam atq; subuersam scribit, de Francorum & Alemannorū in Galliam immigrationibus loquens, & in ecclesia multa hominum millia trucidata. Per hoc enim significat multos illic Christianos occubuisse. At in ipsam Germaniam quam ego discriminis causa, ueterem appello, nemo facile fuisset admissus, qui contra receptas gentiū superstitiones aliquid se dicturum foret pollicitus. Rudiores enim erant, quàm qui noua doctrina caperentur, aut à delirijs auocari possent. Sic tum deo uisum est, qui gratiā hominibus impertitur pro uoluntate sua. Prouinciales prius amplexi sunt Christum, utputa ciuiliores, & linguam callentes Romanam: qua diuini uerbi præcones utebantur, ex urbe Roma si non ab Apostolis certè ab Apostolicis uiris summissi. Nam Occidentalia ista regna Christi cognitionem Romanæ sedi debent. Prouincialibus immixti prius Burgundiones, nam maturius Rhenum transgressi sunt, posterus Franci instigante Gothilde Burgundionica Ludeuichi uxore, Christū adorare cœperunt, Ab hijs Alemanni, & qui post hos à Francis deuicti sunt, ut Toringi, Boioarij, Saxones, Sclauini, Nortmanni. Postremo, Hessi, Frisij, & cæteri religionē suscepere. Nam apud Magunciacum Vunefridus Anglus qui & Bonifacius, Amandus, Florentius, & Arbogastus apud Argentoratum, apud Augiam Maiorem Gallus & Pirminus, instauratores dici debent non autores primarij Christianæ religionis. Sed ne quis de Alemannis me putet hæc fingere, Agathia uerba ascribam, uel potius interpretis: nihil autē nouit is autor ut homo Græcus de conflictu Tolbiacensi: Sed tantū scribit Alemannos à Gothis quibus tributarij erant, quod tamen ego minime credo, propter bella difficillima quæ in Italia gerebant, dimissos, & postea à Francis susceptos. Scilicet Alemanni fortissimi Germanorum elatissimiq; sua sponte se Francis, quibus non modo pares, sed etiā superiores esse uolebant, submisissent. Sic itaq; Alemannorum gentem, inquit, per Gotthos dimissam Theodibertus in ditionem accepit, Quo mortuo, ut supra iam diximus, ad Theodaldum filium, cum cæteris & hijs simul in potestate cesserūt. Huic genti legitima quædam & patria sunt instituta. Siquidem in rebus publicis administrandis & magistratibus, Francorum politiam sectantur & leges. In hijs tamen quæ ad religionem ac deum spectant, ab hijs longe dissentiunt, nimirum qui arbores quasdam adorent propitientq; nec secus & fluminum aquas, collesq; & saltus, quibus perinde ac religiose id agant, equos & boues & infinita huiusmodi pecora defectis ceruicibus immolant. Sed cum Francis assidua conuersatio maximū hijs in modū conducit, & ornamentū plurimum

plurimum affert, ad seq; cottidie trahit, qui sui compotes sint. Et spero fore ut non longo post temporis interuallo, istorum peruictura sit pertinaciam. Hactenus interpretes. Attendendum uero quod dicit ab Alemannis arbores & saltus adorari. Sic narrat Tacitus Sueuos in syluam quædam stato tempore coire, & alterius nemoris meminit in Oceani insula. Sed & de Germanis omnibus generatim loquens, Lucos inquit, ac nemora consecrant, deorumq; nominibus appellant secretū illud quod sola reuerētia uident. Item de Sacerdotibus, Effigiesq; & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt. Porro quod ait Francorum politiam ab Alemannis receptam, hoc arguit iam subiugatos fuisse. Sic & riparijs & Boieris præscriptæ leges. At difficile fuit deliria superstitionum relinquere. Metu poenarum erant adigēdi. Nam extat lex non ferianti die dominico perpetuam interminans seruitutem. Antiquiores Alemanniæ Duces non reperio quàm duos fratres huius nationis Leutharium & Buccelinum, quos Agathias Leutharim & Bultinum appellat. Misit hos Theouualdus rex Luitmeri F. quem Galli Clodomirum uocāt, cum septuaginta duob. millibus Alemannorū & Francorum in Italiam pro Gotthorum subsidio quos Narfes delere parabat. Nā legatos miserant in Franciam Gotthi. Campania ab hijs uastata est, Apulia, & Calabria. Parcebant templis Franci, iam Christiani. Secus agebant Alemanni sacrosanctæ religionis adhuc expertes, ne à loculis quidē mortuorū uiolandis manus abstinendo. Leutharius cum opima præda domum rediens in tractu Venetiæ periit. Buccelinus ab Aligerno Gotthorum Duce quorum propugnandorum gratia in Italiam uenerat, & Sinduuale Herulorū præfecto, qui Narfetis partes adiuuabant, occisus est. Erant in exercitu uates Alemannicæ, quæ prædicebant incipiēdi prælij tempus, & euentum. Autor Agathias. Taliū fatidicarum mulierū apud Germanos, meminit Tacitus, & Cæsar lib. primo cōmentariorū. Porro Carolus Martellus Luitfridū Alemanniæ Ducem rebellantē profligauit, Sueuis denuo subiugatis.

FRANCORVM CVM BVRGVNDIONIBVS BELLVM,
ET VICTORIA.

GVndeualdus Burgundionū rex, ille Liguriæ populator dum Ostrogothorum Herulos Italici regni possessores exturbantium armis sursum atq; deorsum omnia miscetur, à Ludeuicho Francorum rege profligatus in campo, obsessus post & deditus, annuo tributo promisso liber dimissus est. Luitmerus qui & Clodomirus Ludouichi F. in Sigismundum qui post Gundeualdi patris mortem Burgundionum regnum susceperat, mouit, & fugatū assecutus, interiectis aliquot diebus una cum liberis iugulatum in puteū abiecit. Huius crudelitatis causa fuit, quod ipse Gundeualdus neptis suæ Gothildis quæ Ludeuicho nupserat, parentes sustulisset, sicq; regnū usurpasset. At Clodomirus postea cum Gundomaro Burgundione

dione congregatus, qui regnum ad se trahebat, interfectus est, cognitus hostibus à promissa caesarie cum cecidisset. nam hoc Francorū regum insigne erat cæteris omnibus attonsis. Burgundiones abscesum Clodomiri caput Francis ostendentes, tantam illis incussere formidinem, ut acceptis conditionibus qui daturi uenerant discederent. Huius pugnae meminit Agathias. Non diu post Luitharius & Hildebertus caesum fratrem ulturi cū magnis copijs in Burgundiam proficiscuntur, Gundomarum cum uxore capiunt, toto Burgundiæ regno potiti. Cæterum in annalib. Francorum relatum est Burgundiam centum & xxx. ann. paruissse Francis. sed ætate Henrici regis ad Chunradū Augustū respicere cœpisse. sicq; diuisam, ut regionis partem quæ Campaniæ est uicina, Franci, quæ ad Vefontionem adiacet, Germani sibi uendicent. Hæc diuisio bellorum seminarium fuit. De latissimis Burgundiæ finibus monuimus supra. Nā Aureliam & Ligeris partem, sed totum fere Rhodanum complectebatur. Vnde diui Mauritiij cœnobium Agauenense, proximè Octodorum, à Sigismundi Burgundionū regis fratre, exstructū est. nam illuc usq; & longius multo Burgundiæ regnū protendebat.

FRANCORVM ADVERSVS TORINGOS
bellum & uictoria.

Hirminfridum Toringorū regē cui Theoderici regis Ostrogotthorum ex Almafrida sorore neptis Amalberga nupta erat, Hildebertus Ludeuichi, q & Clodoueus, F. ad Onestrotū amnē fudit castrisq; exiit. mox Tolbiacum qui uicus Vbiorum est per blanditias ad se uocatū, de pergula mœnium in qua colloquentes obambulabant, nimis securū hospitem precipitat, uniuerso Toringiæ regno potitus, postquā Hirminfridi liberos trucidasset. De hac re longam historiam narrat abbas Urspergensis, belli causam exprimens. Eodem autore sororem Theoderici Francorum regis Irminfrido fuisse coniugem apparet. forte post mortem alterius, de qua ante meminimus. Is uero scriptor omnia refert ad Theodoricum qui fuit Heldeberti frater germanus. Toringi postea cum Saxonibus ductu Ludeuichi prouinciarum Orientalium regis, Carolū cui Calui cognomen fuit, in ipsis Rheni ripis castrametatum, in fœdam fugam relictis impedimentis & rebus omnibus, uerterunt.

FRANCORVM ADVERSVS SAXONAS DIV
tinum bellum, & uictoria.

Cum hac gente Franci multis seculis bella gesserunt. Luitharius Hildeberti frater, Ludeuichi F. domitos à se Saxones, quum promissum tributum, id erat quingentorum boum, non persoluerent, bello repetēs, absq; gloria sed non absq; damno, Sueffionem redijt. In hos quum post aliquot temporum interualla, Dagobertus alterius Luitharij F. mouisset, transito Rheno, cōmissa pugna graue uulnus accepit in capite animosus adolescēs, sed tamen

sed tamen euasit. Ea re pater Luitharius accepta filio suppetias uenit. Berchtoldum Saxonum principem obtruncat in fuga comprehensum, & penetrata regione, uastatisq; cunctis, mares pueros omneis occidit, quos gladio suo reperit longioreis. Sub Carolo Martello rebellarunt. Pipinus eos huc adegit, ut singulis quibusq; annis trecentos equos uelut tributū penderent. Sed edomandæ gentis uera laus Carolo Magno Pipini F. referuabatur. Is tandem xxxiij anno hoc bellum confecit, quo nullum neq; difficilius neque longius unquam à Frācis gestum est. Transtulit decem milia Saxonū cum uxoribus & liberis in Germaniam inferiorem, hoc est in Flandriam & Brabantia ex magna parte. Columnā uero lignēā illā quam sub diuo positam gentiliter adorabant, euertit. Irminful ab illis appellabatur. Et Vuitikindus Saxonū princeps Christianā pietatē professus est, susceptore Carolo Aug. salutaribus aquis ablutus, plebe ducis exemplum haud segniter æmulante.

FRANCORVM ADVERSVS FRISIOS VICTORIA

Frisij Gallias incurfabāt. Quare Carolus Martellus rex expeditione nauali Radbotonem ducē eorū adortus, uictoriā de hostibus reportauit.

FRANCORVM ADVERSVS BAIARIOS VICTORIA

BAiarios olim à Francis fuisse subiugatos, Theodoricus Francorū rex Ludeuichi F. argumento nobis est. Nā is leges ei genti dedit. In quibus Agilolfingorum familia celebri elogio ornatur. In Baiarios, fortasse tumultuantes, legimus Carolum Martellum mouisse. Sed Tassilonem rebellantem uxoris instigatione, cui dolebat pater regno pulsus & exul nempe Desiderius Langobardorum rex, & promiserant auxilia Auares proximi, Carolus Magnus facile compefcuit. Læsæ maiestatis reus Dux cum Theodone F. quem obsidem Carolo dederat, in monasteriū mutato cultu detrusus est, & prouincia aliquandiu per Comites tantū administrata.

FRANCORVM ADVERSVS LANGOBARDOS VICTORIA

Pipinus Hilderico deiecto Francorum rex, hortatu Stephani Romani Pontificis contra Hastulfum Langobardorum regem trans alpes profectus est, & tandiu Papiæ illum obsedit, donec obsides quadraginta daret non dimittendos nisi Romano præfuli foret satisfactū. Anno euoluto quū nihil eorum præstitisset quæ fuerat pollicitus, iterum à Pipino obsessus est, & Exarchatu Rauennate spoliatus. Huius filium Desideriū Carolus Pipini F. in deditioem receptum post longam obsidionē, exulare iussit, eius quoq; filio Adalgiso extra Italiā summoto. Tum Italiæ rex datus Pipinus quem ex Hildigarde Sueua Carolus Magnus susceperat.

FRANCORVM DE SCLAVINIS VICTORIA

Sclauinos quos hodie Bohemos, Polonos, & Vuendos hoc est Venetos appellamus, qui totam Germaniam turbabant, una tantum expeditione domuit Carolus Magnus, ductu Caroli filij, sed nō sine Saxonum auxilijs.

auxilijs. In Toringiā irrupisse Sclauini Dagoberto principe leguntur. Henricus, secundus Germaniarū rex qui Chonrado Franco successit, Sclauinos Bohemos tributarios regno Germanico fecit, quod hodie Romanum Imperium appellatur.

STATVS GALLIARVM ET GERMANIARVM
sub Francis regibus & Impp.

OMnia redundabant seruis, ut diximus supra, tam fiscalinis siue regijs quam ecclesiasticis. Proinde tædio seruitutis multi monasticā uitam profitebant. Vnde lex extat eatenus hoc fieri permittēs, ne pagi iustis cultoribus destituantur. Erant & Tabularij siue chartularij, libertorum genus. In hos ius habebat ecclesia. Sed Fiscalini priuilegijs ecclesiasticos uincebāt. Nam liber homo habens uxorem Fiscalinam regiam, aut mulier libera habens Fiscalinum maritum, nihilo deterioris conditionis hoc nomine efficiebatur. Quin ipsi nobiles & ciues habebant mancipia, unde de coniuratione seruorum in Flandris, Menpisco, & cæteris ad mare locis facta, meminerūt leges Francorum. Vnicuiq; ferè ciuitati Comes præsidebat. Is uelut aduocatum quendam episcopi agere cogebatur, nominatur aliquando Iudex Fiscalis. Centenarios à Centenis dictos, quarū ante meminimus, Vicarios, & Scabinos sub se habebat. Erāt præterea Comites ad custodiā maritimam, item ad Marcam tuendā deputati, quos hodie Marchiones uocamus, Germanicè Margrauos. Nobiles beneficijs regijs ornabātur, & Alodijs. Hæc proprii iuris erant, fortasse Germanico uocabulo sic dicta quod familiæ uelut coagmentata sint & cōiuncta, hoc est, inseparabilia à familia. ein Anlod. Vnde plerumq; negligebantur beneficia regia, Alodia curabātur. quæ res ædita lege prohibetur. Diuites interdum colonis agros locabant sub reditu Tertiarum. Proscriptio xxx. annorum robur habebat. Ciuitates quædam Romanis legibus utebantur. Ipsi Franci nunc Salicam legem, nunc Romanam, nunc Gombetam præferabant. Salici Franci maius priuilegium habebant. Nam hijs solidum xij. denariorum pro multa soluebant. Si Frisus aut Saxo offendisset Salicum Francum, xl. denariorum solido multabatur. Res ecclesiarum in beneficijs ex liberalitate regia possidebant nobiles, etiam dominicas decimas quæ ad sacella regia pertinebant, diuersas à Parochianis. Sed aduersus hunc abusum nō desinebant clamare episcopi. Vel libero homini non licebat sese addicere monasterio, nisi consulto principe. Nam quidam hoc faciebant non studio pietatis, sed ut pericula bellorum & ciuiliū functionum molestias euitarent. quidam quod opibus pollerent, à callidis monachis circumueniebantur, illos uelut piscem in nasam pellicientibus. Quam ob causam legitimis testibus opus erat si quis aliquid ecclesiæ donare uoluisset. In puniendis facinorosis multo clementiores fuerant, quam hodie sumus. Illis enim etiam tonderi pœna erat. Deseruisse exercitū inter capitalia

capitalia numerabatur. Id flagitium Franci uocabāt Herischlitz quasi dicas exercitus scissionē. Utebantur iudicio aquæ frigidæ, aquæ feruentis, nouem uomerum candentium, & examine Sanctæ Crucis, quæ omnia post prohibita fuere. Saxonum deuictorum auxilijs multa gesta sunt. Si in remotas regiones proficiscendum erat, puta Hispaniam aut Auariam quæ Noricum ab alpibus contingebat, quinq; Saxones sextū instruebant. Si contra Sclauinos Bohemos, duo tertium instructum mittebant. Si in Sorabos, omnes uenire cogebantur. Sic sex Frisij tenuiores septimum armabant. Sed infinitum esset omnia persequi. Volumen legum Francicarum in uetustis bibliothecis extat. Ex quo nos unam aut alteram adhuc apponemus.

LEGES ALIQVOT FRANCORVM

Mendici per regiones uagari non permittuntur. Suos pauperes quæq; ciuitas alito. Illis nisi manibus operentur, nullus quicquam dato.

Mangones uagabundi & Cotiones qui imposturis homines ludūt, coercentor. Mangonū adhuc nomē & res apud Germanos manet, die Mengen.

Nemo pluris uendito aut emito quam sagum optimum & duplum xx solidis. Simplex, x. Vilius aut minoris. Roccum Martrinum seu Lutrinum optimum xxx. solidis. Sismusinum optimum x solidis. Qui secus faxit, xl solidis multator, & delatori xx. solidos exsoluito. Hæc lex satis declarat qua lingua sint usi Franci. Gaudebant autem pellibus.

Facinorosus oculum pro prima culpa perdit, culpā iterans nasum truncator, Tertio deprehensus capitalem pœnam luito.

Qui faidam deserere noluerit, ad regem mittitor. Faidā uocabant Franci similtatem apertam, qua unus aliquis unū uel pluribus bellum denunciat. Ab hac Gallicani scribæ Faidosum appellant qui faidam exercet. Germanis notum nimis uocabulum est.

Nemo, militiæ, sociū suū aut quemlibet aliū ad potandū inuitato. Quod si quis ebrius repertus fuerit, eiectus quoad culpam agnoscat, aquā bibito.

Ad regē uel in bellū proficiscēs aut rediens, à uectigali quod Strasturam uocant, immunis esto. Strasturā Germani hodie, & Vuegsturā appellāt.

De rebus quæ ad uictum pertinent, nisi quis huiusmodi negociationem exercent, & de Saumis, nullus teloneū pendito. Hac immunitate & qui sacra loca adeunt, gaudento. Saumarū nomine clitellaria iumēta intelligunt.

PIETAS FRANCORVM ET DE TEMPLIS AC
hospitalibus Scotorum.

Studium suum erga Christianam religionem uix alia re magis declarauerunt prisci Francorum reges, quam quod insignia templa Christo Opt. Max. passim dicarunt, adiūctis cœnobijs & sodalitijs quæ ueluti seminaria quædam essent ac præsidia religionis, ut si ferarum nationū incursionibus contigisset nos opprimi, superessent qui pietatem extinctam restituerent. Itaque post Tolbiacēsem uictoriam Christianis mysterijs nuper initiatus

rex Ludeuichus qui & Clodoueus, nihil prius habuit, quam apud Argentoratum oppidum Alemannorum populatione sapius ante uexatum, sed superiori tempore sub Attilanicam irruptionē funditus euersum, diuæ Virginii matri templum extruere. Sic enim iactat fama. Nec dubito quin Magonciaci idem fecerit. Nam scribit diuus Hieronymus Magonciacū quondam nobilem ciuitatē captam atq; subuersam, quod Alemannis patratum arbitror, Francis Agrippinam & Tungros potius aggressis. quanquā Magonciacū gentis utriusq; cōfinia aspectabat. Quis uero credidisset futurum, ut quod tanta rabie erant demoliti, tanto rursum ardore restituerent. Iam ipsa templa cœnobialia ansam præstitere reædificandis oppidis. Verbi gratia. Multis annis habitatum est in ruinis ueteris Argentorati, & locus à palatiolo regis qui ibi nōnunquam agebat, nam iam erat uicus, aut à prædio, Kunigeshofen dictus. Verum monasterium ipsum nonnihil distante ædificatū loco, cui cupiebat optimus quisq; ædes habere coniunctissimas, muniti cœpit & muro claudi. Itaq; ex oppidulo cœnobiali, nam cœnobiū potior pars erat, cōtractis eò uicis proximis tanta posteriori tempore est urbs constituta. Eadem ratione nunc propius Rhenum uisitur Magonciacum, quod olim plusculum distabat. Idem accidisse Spiræ conijcio, quem ego locum à Romanis militibus ad Pirum olim uocatum suspicor. Nam Neomagus Nemetum, ni fallor, fuit, ubi diui Germani templum aliquando stetit. Igitur occasione cœnobiorum in Germanijs prouincijs oppida ista fieri cœpta. Cæterum non minorem laudem meruere pij reges extructis xenodochijs amplissimis in Gallia quæ luculepto reditu donarūt. Sed & ea tempestate Scoti monachi multa xenodochia passim erexere, locupletiorū hominum auxilijs, qui res suas in rem tam sanctam non grauatim cōmunicabant. Huius generis diuersorium fuit apud diuum Thomam Argentorati, multiq; inde ad episcopi munus asciti sunt. Extat in uolumine legum Francicarum, caput Meldensis synodi, quo rex admonetur, ut hospitalibus tam regijs quàm Scotiis prospiciat, quorū res in longe aliū usum ab improbis hominibus uertantur. Huc pertinet quod Dagobertus rex nouas diceceles episcoporum instituit, ut Argentoratensem, quum Mediomaticorū ditio olim ad Rhenum usq; protenderetur, & Constantiensem, quam à Vindonissa antè nomen habuisse sunt qui tradāt, ubi primū ea sedes fuerit. Sane repperi in quodam uetusto codice qui de cōcilijs antiquis Galliarū tractat, inter subscribētes, sic annotatum Bubulcus episcopus Vindonissensis. Item Constātius episcopus Octodurensis, quæ tamen sedes hodie nō est Octodori quod uulgo Martenacum appellatur, sed in oppido Sedunorum. Nec instituit modo, sed & prouentibus & prædijs exornauit. Nam quod hodie Ruuahensi tractu fruitur Argentoratensis antistes, Dagoberti munus est. Manthatum uernacula lingua Franci uocabāt, à mannis hoc est clientibus

sive bene

sive beneficiarijs qui illic agros colebant. Neq; enim Romanè Franci loquebantur, ut Munus datum interpretari debeamus, ceu multi fecere. Constantiensi sedē prædia sua & tributū siue uectigal quod in uico Colmariensi dotis nomine possidebat, liberaliter largita est Berthrada regina. Cuius filius Carolus cognomento Magnus ueterū beneficētiā longe uicit. Nam quum octauo demum anno bellū Hunnicum perfecisset, thesauris Caiani principis potitus, quos ea gens id temporis in Pannonia habitans, ex toto orbe spoliato cōuexerat, nec unquam opimiozem prædam nactos Francos legimus, in primis piū existimauit episcopalibus cœnobijs, & cæteris monasterijs bonam acquisitarum opum partē decidere. Hinc illæ diuitiæ templi Magonciacensis, ubi crux ex auro solido fuit nomine Benna pondere mille & ducentarū marcarū, cui uersiculus huiusmodi inscriptus uisebatur, Auri sexcentas habet hæc crux aurea libras.

Constituunt autem libram duæ marcæ. Fuerūt illic insuper duo calices aurei, quorū minor decē & octo marcas auri optimi habebat, maior longe plureis, adhæc ansatus utrimq; & tam supernè quàm infernè gemmis pretiosissimis exornatus, crassitudine digitali, altitudine ulnæ, non multum dissimilis mortario, capiebatq; uini sestarium dimidiatum. Sed longum esset ornamenta cætera recensere, puta pallas pretiosissimas quarum altera centum, altera sexaginta marcis æstimabatur, præterea Grues argenteas quæ pro maxima ara stantes fumū reddebant, item thuribula ac acerras & cola argentea pro uino propter sacrificium. Verum primus thesaurum istū imminuit Rudulfus Clobelouchus frater ducis Zeringensis, quem Arnaldo cæso populus Magonciacensis substituit, dū regalibus, ut uocant, suscipiendis & pallio redimēdo quærit pecuniam. nam Bennæ, crucifixi nomen est, alterum brachium abstulit. Porro facile est perspectu, tam immensam auri uim à priuatis donatoribus non uenisse, sed à magnis principibus, in primis autem à Carolo Magno, postquam Hunnorum opibus potitus est. Cæterū episcopales sedes etiam in Metropolitanas curarunt prouehēdas Franci ueteres. Sic Magonciacum ad hoc fastigiū peruenit, sic Agrippina, quum Vunefridum Anglum in agro Londinensi natum qui Romæ Bonifacius transnominatus est, ad instaurandum in Germanijs Christianū cultū, Francorū principibus, & episcopis Alemanniæ, id est, Augustano, Constantiensi, Curienti q; Romanus antistes cōmendaret. Siquidē ad Bonifacium eum scribens Zacharias pontifex, De ciuitate, inquit, illa quæ nuper Agrippina uocabatur, nūc uero Colonia, iuxta Francorū petitionem, Metropolim confirmamus. Sic idem Christianismi instaurator apud Germanos, fauentibus Francis & assentiente duce Odilone, treis adhuc in Boioaria cōstituit episcopos, quum antea fuisset unicus, nomine Vnulo. diuisitq; prouinciā in quatuor partes, quo facilius Christianum uiuendi morē po-

m ; pulus

pulus acciperet, & Paganismi reliquias abijceret. Apud Erphesurdiam quoque tum rusticanam sed ethnicam urbem idem episcopale sedem instituisse se scribit in epistola gratulatoria ad Zachariam pontificem recens electum. Fuerat autem is à Gregorio secundo missus in Germaniam, ut populos quosdam antea Christianos sed in paganismum paulatim relabenteis, salubri doctrina ad puritatem Christianismi reduceret, quales erant Toringi, Boioarij, quales Frisij, q. ut Gregorij secundi uerbis utar, ueluti sub religione Christiana, idolorum cultui seruebant, à Vuigbrodo per Sergium pontificem illuc missis pauloante primum conuersi: quosdam nihilominus de Christo edoctos nostrae doctrinae religionis imbueret, ut Saxones, & Frisiorum ac Toringorum aliquam partem. Hic est ille Bonifacius qui rogatus an liceret ligneis calicibus sacrificare, respondit, olim aureos sacerdotes ligneis uasculis litasse, nunc uersauice ligneos aureis uti. Cuius dicti memorabilis, in Decretis canonicis fit mentio, sed uerbis inuersis.

DIUTURNITAS VETERVM FRANCORVM

FRanci qui in Gallias à Germania transcenderunt, diutissime regnum administrauerunt, quum Gallicum tum Germanicum, per duas familias, unam Merouingorum, alteram Carlingorum. Priori initium dedit Meroueus, quem ego Meruichum Germanico uocabulo nominatum fuisse conijcio. nam sic ex Ludeuicho nobis Galli Chlodoueam fecerunt. Est autem Mer idem quod Maier. Inde Merouingi uernacula deriuatione, quemadmodum à Sala Salingi, ab Harelo Harlingi, quorum olim fuit Brisacum, & ab Albi fluuio, Albingi. Nota est gens Nordalbingorum. Eadem forma à Carolo Carlingi dicti sunt, qui à Pipino & Carolo Magno descendere.

GERMANICVM REGNUM.

Verum quum Carlingorum stirps defecisset, Ludouico Arnulfi F. sine liberis uita functo, Germanicae Franciae populus, & Saxones, Otho nem Luitholdi F. Saxoniae ducem in regem eligere uoluerunt Germanicarum prouinciarum, hoc est, Germanicae utentium lingua, quae tamen antea nunc uni & eidem Gallicum regnum & Germanicum simul administranti paruerant, nunc proprium habuerant regem, sed ex Carlingorum genere, hoc est, Germanici sanguinis. Ideo uero regem deligere statuerant, quod Francis Germanicis iam plane in Gallia absorptis, parum decorum censebant imperio Gallicano subdi. Sed is Otho diadema regni Germanici noluit suscipere, propter senium iam ingrauescens. Indicauit tamen quisnam regno foret praeficiendus, nempe Chunradum Orientalium Francorum ducem. Is quum septem annis regnasset, & sentiret instare mortem, praeterito fratre germano Eberhardo, suasis Francis & Saxonibus, ut Henricum Saxonum & Toringorum Ducem, Othonis F. Luitholdi nepotem, moderandis regni habenis admouerent. Hunc quum ab archiepiscopo Magonciacensi Heri-

gero ad

gero ad unctionem & coronam Aquis suscipiendam inuitaretur, respondisse ferunt, Abunde sibi sufficere quod fauentibus superis & scisciente populo rex esset constitutus, hac gloria maiores suos superaturo quam primus in familiam suam inferret. Alius eas pompas captaret nempe praestantior. Se enim tanto honore parum dignum. Mouit deinde in Rudolfum Alemanniae ducem, & Arnoldum ducem Boioariae, quorum uterque libenter Germanici regni fastidium inuasisset, Sed facili negotio uicti sunt, se suaque omnia Henrico subijcentes. Quum haec fieri uiderent ciuitates quaedam in Gallijs, quae non seruebant, sed tantum certis conditionibus agnoscebant Francos, de quarum numero praecipua fuit Arelas, cum circumiacentibus oppidis, Geneua ad Lacum Lemannum, in Sequanis Visontio, Tullum in Leucis, in Neruijs Tornacum, & similes, ad Germanicum imperium respicere coeperunt, sic suae libertatis compotes permansurae. Nam complusculae ciuitates Romanis praefectis usae, Visogothis & Burgundionibus pertinacissime restiterunt, ut boni consulere Barbari quod certis pactis & foederibus haberent obnoxias. Vnde regnum Arelatense natum, cuius se Cancellarium scribit antistes Treuitorum, unus est Septemuiris quibus Imperatoris deligendi commissa cura. Arelatensis regni pars fuit Sabaudia. Proinde ei tractui primum Comitem oriundum à Saxonia dedit Imp. Caes. Otho. A quo familia ista Ducum descendit, quem titulum Sigismundo Caesari debent. Verum Carolus Lucelburgius eius nominis quartus Imperator, quum aliquando Lutetiam Parisiorum uenisset ad Carolum Galliarum monarcham comite filio suo Romanorum rege Venceslao, magnificeque & benigne fuisset exceptus, si filium regis Vicarium Imperialem in regno Arelatensi instituit, & aliquot castellis donauit. Sic enim in annalibus Gallorum proditum est. Porro duo isti Germanici regni monarchae Chunradus & Henricus, primi per Franciam Germanicam & totam Germaniam regnarunt. Sanè Chunradus apud Aqualgrani, quam primariam regni sedem cis Alpes Carolus Magnus instituerat, unctus est & coronatus ab archiepiscopo Magonciacensi. Henricus eam rem neglexit, ut ante diximus.

ROMANVM IMPERIVM.

Huius Henrici filius Otho rex est ab Saxonibus & Francis Germanis electus, ut patri uita functo succederet. Hunc enim ex Mathilde genitum priusquam regia gubernacula capefferet, quod primogenitus esset & uirtute excelleret, nam Mundi amor dictus est, caeteris filijs praetulit. Unctus est apud Aquas ab Hildiberto Magonciacensi praefule. Pugnavit uero cum Ungaris feliciter in campis Lyci fluuij non procul Augusta, treisque deuictorum hostium duces laqueo strangulauit. Terminos Germanici regni promoturus, in Burgundiam profectus est, & regem cum regno in suam accepit potestatem. Ad preces Gozelini Leucorum antistitis oppidum Tullum eua-

statum

statum cum templo restituit. In Saxonia argēti fodinas aperuit. Hugonem ducem nescio an Capetus sit qui Galliarum regnum usurpauit, missis legatis iridentem Germanos ut qui septem Saxonica tela uno haustu se deglutire posse iactaret, & de copiarum multitudine quantam Otho nunquā uideret, insolenter gloriantem, una expeditione compescuit. Nam illi referri iusserat, tantum se numerum stramentitorū galorum adducturū quantum nec ille uideret unquam. Vtebantur autem Saxones pileis huiusmodi textilibus, cuius rei quoq; Ratherius Veronensis meminit. In eo exercitu solus abbas Corbeiensis cum tribus cliētibus, laneo capite tectus fuit. Tandem in Italiam iuit Otho, non solū Ioannis Romani pontificis, & aliorum episcoporum, sed & prophanorum principum & aliquot ciuitatū, querelis ac supplicibus literis euocatus. Ibiq; Berengarium qui sua tyrānide premebat Italos, biennio obsessum, cepit, & cum uxore Vuilla Adelbertoq; filio Babenbergam abduxit. ubi regulus ille exul mortuus est, & monumētum habet. Ducem Beneuentanum subegit, Græcis è Calabria & Apulia exturbatis. Italiae liberator Otho iam Magnus, Langobardorum regno Germanis uendicato, progressus Romam, à summo pontifice Imperialē unctiōnem & benedictionem accepit, & Augustus appellatus est. Hinc Germanicum regnum, Romani imperij nomen sortitum.

STATVS GERMANIAE SVB IMPERATORIB.

Saxonibus, & ijs qui hos insequuti sunt.

Primus sub ueteribus Frācis liberæ potestatis dux fuit in Saxonia Henricus Othonis pater q̄ postea Germanico regno præfuit, ceu diximus. Idē eam ob causam ut Sclauinos arceret, diligentius autem custodiuntur quæ propria sunt. Nec hoc ius cuiquam aliorum præsidum concessum est. At sub Saxonibus libertatem nacti sunt non solum prouinciarum gubernatores, sed & ciuitates ipsæ. Nam ut quæq; plus bonorū quæ ad regnum pertinebant, habuit, ita maturius & facilius ad libertatē peruenit. Verbi gratia, Selestadij uectigal quod in ponte & portu fluminis Elli soluitur, id olim propter frequentissimam nauigationem non fuit contemnendum, partim ad res regni spectabat, erant & alij hic reditus eōdem pertinētes. Nihilominus allodia hoc est prædia propria possidebant Comites quidā à ueteribus Francis donata, possidebant & alia iura, quæ postea dotium coniugalium nomine in Comitum Hohenstaufenium dominium uenerūt, quos duces Sueuorum posterior ætas uidit. Ab his ad Cœnobiale præpositū diuæ Fidei. Sed tamen bona regni uicerunt, ut solida libertate sit donatus uicus, qui iam olim inter quatuor Romani uicos imperij annumeratur. Idē de cæteris oppidis accipiendum. Proinde ciuitates istis seculis mirum in modum creuere, & munimentis alijs super alia firmiores factæ. Proximis autem annis ciuilitatis & literarum ornamenta acceperunt. Libet hoc loco referre pa-

cis con

dis conuentionem ab Elsatia proceribus & ciuitatibus olim initam. Nam ueterem esse uel hoc arguit quod Leonis Romani pontificis hic sit mentio, qui Comitum Dagespurgensium familia fuit progenitus. Vnde cognoscere licebit eius temporis statum qui sanè licentiosorum hominum turbis nō caruit. Sed iam apponemus ipsam pacis formulam rudi illius seculi stilo per scriptam. Notū sit omnibus pacem cupiētibus, qualiter Alsatienses cum suis primatibus subnotatam Pacis æditionem, iuxta conprovincialium suorum decretum coniurauere, & coniuratam perpetuo, prout homini licet, in hunc modum confirmauere. **PACEM** uero præcipuè & semper & ubiq; omnibus ecclesijs, & earum atrijs, pacem Clericis omnibus & sceminis, mercatoribus, uenatoribus, & causa orationis transeūtibus, & agricolis dum operantur in agris, uel ad agrum exeuntibus, uel redeuntibus. Huius autem conditionis obseruantiam in dies & in tempora consideratè distributam, à uespera scilicet quartæ feriæ usq; ad ortum solis feriæ secundæ, & in legitimis uigilijs, & in canonizatis sanctorum festiuitatibus, & in quatuor ieiuniorum temporibus, & ab Aduentu domini usq; ad octauam Epiphaniæ, & à Septuagesima usq; ad Octauam Pentecostes, ita iureiurando sanxere, ut nullus in huius cōditionis termino arma ferat, exceptis necessariò transeuntibus, exclusis omnibus publicis regiæ maiestatis hostibus. Quicumq; autem in prænominatis diebus & temporibus aliquem suum coniuratore, aut rapina, aut incēdio, aut captiuitate, aut aliqua temeraria præsumptione infra curtis aut domus ipsius conseptum aut cōclauē inuaserit, aut aliquem ad sanguinis effusionē temere percusserit, Liber capitali summa puniatur, Seruus autem manu priuetur. Si quis huius conditionis reum occultauerit, uel occultatum aufugere fecerit, ipse rei damnationi subiaceat. Et quisquis furore uel aliqua hostili occasione coniuratores suos iniuste acclamauerit, uel temere euocauerit, & liber & seruus præfata damnatione puniatur. Et si quis aliqua intentione quasi reus acclamatus fuerit, & ipse innocentia suæ expurgationem appellauerit, liber uel personatus seruiens, si infra patriam est, post vii dierum inducias cum totidem suæ comparitatis testibus: Plebeius autem & minoris testimonij rusticus, Aquæ frigidæ se expurget iudicio. Si quis sicti i. aut duorum pretij furtum aut prædam fecerit, corium cum capillis perdat. Si secundo uel tanti uel quinq; sictorum furtum uel rapinam fecerit, manu priuetur. Si tertio, absq; omni dubietate suspendatur. Si autem publica Imperatoris expeditione aut conditionali excitati fuerint *Imperiales,* acclamatione, tribus diebus proprio pergant uictu. Si autem iter prolixius *Alsatici* fuerit, caballorum tantum cibaria, & ad uescendum sumant necessaria, & nihil præter herbam, olera, poma, ligna, & quæ ad uenatoria pertinent exercitia tollere præsumant. Equi autem admiffarij, quod uulgariter Stuo uocantur, & uineæ, & segetes, sub hac pacis conditione perpetuo permaneant.

n nisi forte

nisi forte aliquis ad pascendum equum suum in transeundo indigeat, sumat quod in pascendo sufficiat, in uia tamen publicè. Quod quisque ante huius conditionis decretum aliquo uel proprietatis uel regiminis iure possedit, & nunc eodem iure possideat. Si quis autem sese ab huius pacis sacramento subduxerit, aut iurasse falsò confessus fuerit, prænotato testiū numero, prædictoq; testimoniū iudicio, si infra huius decreti terminum conuersari uoluerit, affirmet. Et si affirmare noluerit, uel aliqua occasione cōtradixerit, aut Conditionali legi subiaceat, aut discedens discedat. Summopere autē omnibus huius decreti inuigilandum est & prouidendum autoribus, ne quid in hac conditione temere agatur & sine discretione. Ad huius sacramentum iuniores semper inducantur, uel etiam cogant, hoc attendētes, quia quanto iuniores, tanto negligentiores. Et ne tam utile tamq; sacrosanctæ pacis decretum odiose negligatur, à sacerdotibus diligenter caueatur, & quia **LEO** / **NIS** papæ banno sancitum est, cunctis dominicis diebus constanter doceat. Et semper in quartæ feriæ uespera, dei pacis aduentus, ut oportet, cum sonitu campanarum publicè indicetur.

Leo IX qui
ante Bruno à
Dagispurgo
Comes

BURGVNDIONES RELICTIS GALLIS GERMANICO se regno coniungunt.

QUUM uiderent ueteres Francos iam absorptos esse, & rem ad Gallos redisse, Germanico regno, quod & Romanum dicebatur, ob eam nuper causam instituto, Burgundiones se coniunxerunt, Germani Germanis. Ac pridem Otho Magnus Arelatense regnum & Burgundiam in fidem acceperat. Verum interiectis aliquot annis Rudolphus Burgūdiæ rex iam uitam cum morte cōmutaturus, coronam suam ad Chunradū Aug. huius nominis primum, misit. Vnde Germanis certum in Burgundiam & Arelatense regnum ius. Siquidem Arelate quondam Burgundionū regia fuit.

FRANCORVM NOMEN APVD CICERONEM NON extare, deprauatumq; esse scēde locum.

APUD M. Ciceronem epistolarum libro xiii. quas ad Pomponiū Areticū scripsit abstrusis sensis & ænigmatis plenas, in æditione uulgata sic legitur, Redeo ad Theobassos, Sueuos, Francones. Est autē eius epistolæ initium, Pridie Iduum Fundis accepi tuas literas cœnans. Quare plerique eruditorū hoc loco freti tradunt Francones à Cicerone nominatos. Equidē mihi perpensis Tullij uerbis quum uiderem eum de Germanis agere qui in Galliam ante Iulij Cæsaris aduentum transiissent, suspitio nasci cœpit, totum locum esse deprauatum. Quis enim Theobassorū nomen unquam aut audiuit aut legit? Et quid Sueui in Gallia faciunt adeo procul à Rheno distiti? Itaq; uolumen manu scriptum requiro quod ex Laurisheimensi bibliotheca Ioan. Sichardus noster nuperrime attulerat. In eo mera portenta uerborum scripta reperi, in hunc modum, Redeo adtebassos scacuas Fran-

goncs.

goncs. Cœpi deinde literarum ductus scrupulosius rimari, deprehendiq; germanam Ciceronis lectionē hanc esse, Redeo ad Betasios, Atuas, Vangiones. Quid seduxerit scribā non pigeret me referre, nisi lectori molestum id futurum putarem, nec respondent ueteribus notulis, formulæ typographorum. Iam ut melius Ciceronis mens intelligatur, operæ precium est ascribere uerba quæ præcedunt. Ea sunt huiusmodi. Idem Balbus meliora de Gallia xxi die literas habebat, Germanos, illasq; nationes re audita de Cæsare, legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hircio, se, quod imperatum esset, esse facturos. Quid quæris? Omnia plena pacis, aliter ac mihi Caluena dixerat. Hucusq; Cicero. Nec profus uanum fuit quod ad Balbum perscriptum erat, hinc nato rumore, quod Remi qui proximi Galliæ ex Belgis sunt, ad Cæsare legatos Iccium & Antebrogium primos ciuitatis suæ miserant, qui dicerent se suaq; omnia in fidem atq; potestatem populi Ro. permittere. Verum hoc Remi tantū fecere, cæteri Belgæ nō item. Multominus Germani illi qui ripas Rheni incolebāt, id est, Triboci, Nemetes, Vangiones, & hijs propinqui, uidelicet, Sebusiani, Betasij, Atuæ, & similes. Nam de hijs Germanis loquitur Cicero qui in Gallia confederant. Redeo, inquit, ad Betasios, Atuas, Vangiones, hos tu existimas cōfidere se illa habituros stantibus nobis, in quibus plus putarunt uirtutis quàm experti sunt? pacis isti scilicet amatores, & non latrocinij autores. Hactenus rursus Tullius. Sunt autem Betasij populi Germaniæ secundæ non procul ab amne Mosa habitantes. Horum meminit Tacitus libro xx Hist. Augustæ, Accepta peditum, inquit, equitumq; modica manu, nihil apud Batauos ausus quosdam Neruiorum Betasiorumq; in arma traxit. Rursus eodem libro paulo post, Occupatisq; Sunicis & iuuentute eorum per cohortes composita, quo minus ultra pergeret, Claudius Labeo Betasiorū, Tungrorumq; & Neruiorum tumultuaria manu restitit, fretus loco, quia pontē Mosæ fluminis anteceperat. Plinius libro iiii Hist. Nat. Tungri, inquit, Rinuci, Frisibones, Betasi. Tametsi illic pro Rinuci scribendum, Sunicis. Cæterū Atuæ sunt, quos Cæsar Aduaticos appellat, Cimbrorū Teutonorumq; soboles. In Antonini itinerario legimus, Aduacum Tungrorum, ut Atuacū sit tractum ab Atuis pro oppido, quod Ptolemæus Atuatucum appellat. Vangiones uero notiores sunt quàm ut indicari debeant, quorum caput est Borbetomagus, quod Germani Vuormaciam nominant, quasi dicas Bormagum siue Vormagiam. Accipit autē Cicero Vangiones pro omnibus Germanis qui ripas Rheni incolebant, sicut Betasios & Atuas pro nationibus ulterioribus. Recteq; colligit non statim sese Cæsari dedituros, quin potius fortiter repugnaturus. Id quod iterum atq; iterum ab illis factum est. Cupiebant enim occupatarum regionum expulsis Romanis & Gallis liberam possessionem retinere. Sed fortuna Romanis fauit. Igitur Francorum non

factam

factam Ciceroni mentionem sed Vangionum, & pro Theobassis & Sueruis Betasios ac Atuas reponendū satis nunc puto liquere ex hijs quæ diximus. Nec uero Francones ullus idoneus autor uocauit, sed tantū Francos, nam hoc discriminis causa à recentioribus inuentum. Porro Franconofurd scriptum reperimus, & in uerso Euangeliorū codice sæpe Franconon in genitio pluratiuo, quod hodie scriberemus Francken. Quando aut Franco- rum nomen orbi primum innotuerit diximus libro præcedenti. In gratiam deniq; studiosorum, hoc addere libet, eum locum in epistola Ciceronis ad Atticum quem nos restitui- mus, hæc uerba proximè præcedere, Tua tamen ^{ὑπὲρ μὲν} nausea iam plane abiit. mihi quidem ex tuis literis tum lætanti ita uidebatur. Quæ sic legi debent, quemadmodum uolumen manu scri- ptū testatur, Tua tamen ^{ὑπὲρ μὲν} nausea iam ne planè abijt mihi quidem ex tuis literis coniectanti ita uidebatur. Sed innumeris erratis scatent Ci- ceronis scripta, quæ tamen propter diuinam illius copiã ac ubertatem non sentiuntur. Id quod & in Liuianis Decadibus accidit. Hoc uelut auctario lector candide frutor.

SPECIES, CVLTVS, ET ARMATVRA VETERVM
FRANCORVM.

CSollius Apollinaris Sidonius, uir clarissimus, & multis honoribus sub Maioriano & Anthemio Cæsaribus perfunctus, dum adhuc ethnicus esset: postea religionem Christianam amplexus, & Aruernorū factus episcopus sua liberalitate quatuor inopū millia famis tēpore fouit, eius Apol- linaris nepos qui Præfectus aliquando fuit Prætorio Galliarū. Is inquam Sidonius irruptionis Francorum & Burgundionum in Gallias non solum auritus, sed quod maius est, oculatus testis, nam Remigij Remensis cōtem- poraneus fuit, formã, cultū, & dexteritatē bellicã ac constantiã Francorū, ele- gantissime describit in Panegyrico qui Iul. Val. Maioriano dictus est. Quæ carmina libet hic apponere declaratura qualis nam fuerit gens Francorū.

SPECIES.

Hic quoq; monstra domat, rutili quib, arce cerebri
Ad frontem coma tracta iacet, nudataq; ceruix
Setarum per damna nitet, cum lumine glauco
Albet aquosa acies, ac nutibus, undiq; rasis
Pro barba tenues perarantur pectine cristæ.

Quod uero dicit, Nudataq; ceruix Setarum per dā, nitet, accipiendum de uulgo. Nam solus rex cæsariem promittebat. Quam rem Agathius an- notauit libro primo, cuius uerba sunt huiusmodi, Fas non erat, inquit, Fran- corum regibus comam tondere, sed à pueris intonsi manēt, atq; adeo ut à tergo hijs defluant crines, nam à fronte discriminati utrinque feruntur. Nec sanè Turcarū more Barbarorumq; impexi & squalidi sordidioresq; capilli hijs sunt, uel aliàs calamistrati & indecenter perplexi, sed uaria hijs superin- fundunt

fundunt unguenta, & diligenter pectendo expoliunt. Idq; proinde præci- puum & regium decus constitutum est, solis ut regibus permittatur. Nam subditi circumtonsi sunt omnes, nec prolixior hijs coma concedit. Hæc ille. Porro morem hunc usque ad Petri Langobardi Parisiorum antistitis tem- pora aiunt durasse, quem is uelut indecentē & ineptū tollendū persuaserit.

CVLTVS FRANCORVM

Strictius assutæ uestes procera coercent
Membra uirum, patet ijs artato tegmine poples,
Latus & angustam suspendit balteus aluum.

Nimirum hoc est quod Tacitus de Germanis prodit, Locupletissimi, in- quit, ueste distinguuntur non fluitante sicut Sarmatæ ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente.

AGILITAS FRANCORVM IN TRACTANDIS ARMIS.

Excussisse citas uastum per inane bipennes,
Et plagæ præscisse locum, clipeosq; rotare
Ludus, & intortas præcedere saltibus hastas,
Inq; hostem uenisse prius, puerilibus annis
Est belli maturus amor.

Has bipennes
de Gothis lo-
quens, secures
missiles ap-
pellat

CONSTANTIA IN PRAELIIS

Si forte premantur
Seu numero seu sorte loci, mors obruit illos
Non timor, inuicti perstant, animoq; superflunt
Iam prope post animam.

ARMATVRA FRANCORVM

AGathias libro secundo de Francis loquēs, Huic nationi, inquit, tenuis est & neglectior armatura, & quæ non uaria ad ornatū indigeat opi- ficum arte, nisi eorum qui ea utuntur, si quid forte, ut fit, corrumpatur. Non enim thoraces hijs uel ocreas norūt, pleriq; in bello detecta sunt capita, per- pauci casside operti armis decernunt, sed pectore nudato & tergis ad infi- mos renes, amiculo præterea lineo partim, partim è corio succincti, & tibias contegunt. Equis haudquaquam utuntur præter paucos admodum, ut qui patrio more pedestri in pugna coaluerūt, itaq; exerciti egregie sunt. Ensis à femore leuo, ex latere scutum dependet, Arcus, funda, & tormenta eius- modi cætera, tela saxaue torquentia, insueta hijs sunt. Sed dolabras secu- resue ancipites gestant, & breuia pro patria cōsuetudine tela, quæ ipsi An- cones, ut diximus uocant, & quibus res magnas quum opus est gerunt, ac tunc præsertim quum pede collato decertant, aut in hostem incurrunt.

ANCONIS DESCRIPTIO

ains Frenckischen hackens.

HVius teli pars maior ferro obducta est, ita ut ex hasta parum aliquid præter capulum totum uix proferatur. In superiori autem parte circa
n 3 ferri

ferri aciem ipsam, recuruæ extant utrimq; tanquam hami, laminulæ quædam coarctuata peracutæq; & ad ipsius teli partem inferiorem deuergant. Id teli genus in ipso congressu emittunt, ita ut si altius fortè inheserit corpori, subeat mox, uti par est, & acies ipsa hamata. unde nec qui uulnus exceperit, nec alius quispiam queat id telum auellere, Urget nanque recurua acies illa, ceruice latius herens, doloresq; affert acerbiores atq; adeo, etsi non aliâs hostis letali sit uulnere ictus, ex eo tamen emoritur. Quod si impactum dispeo telum id fuerit, ex eo mox pendulum heret, & circumfertur, per solûq; trahitur. Vnde ea est Francorum cõsuetudo, ut ubi affixum scuto telum id uiderint, impetu facto ac pede capulo conculcato, hostis scutum umbone quassatum perfringant. Quo fit ut & gestantis manu depressa, caput illi nudetur & pectus. Hoc pacto hostem quis nactus nulla parte munitum siue frontem securi percutiat, siue gulam ferro trañciat, confestim obtruncat. Hactenus Agathiani interpretis uerba retulimus. De Gotthis agens Apollinaris uidetur lanceæ uncatæ nomine Anconem innuere. ein Hocken.

GOTTHORVM CULTVS

Sidonius in Panegyrico Auiti, Gotthicũ cultum hñs uersibus describit, Subi de senatu Gotthorum loquitur,

Squalent uestes, ac sordida macro
Linteæ pinguescunt tergo, nec tangere possunt
Altatæ suram pelles, ac poplite nudo
Peronem pauper nodus suspendit equinum.

A pellibus quas gestabant, pelliti dicuntur. Sidonius in Panegyrico
Maioriani, Sub iudice nostro
Pellitus rauum præconem suscipit hostis.

Idem in epistola quadam cultum Gotthicum graphicè depingit, ubi Sigismeri iuuenis regni nuptialis pompa describitur, quam subdemus.

SIDONIUS DOMITIO SVO SALVTEM

Tu cui frequenter arma, & armatos inspicere iocundum est, quam uoluptatem putamus mente conciperes, si Sigismerem regium iuuenem ritu atq; cultu gentilitio ornatum, utpote sponsum seu petitorum, prætorium socii expetere uidisses? Illum quidem equus phaleris comptus, imò equi radiantibus gemmis onusti antecedeabant uel etiam subsequerentur, quum tamen hic magis sibi decorus conspiciebatur, quod præcursoribus suis siue pedissequis pedes & ipse medius incessit, flammeus croco, rutilus auro, lacteus serico. Tum cultu tanto, coma rubore cuti concolor. Regulorum quoque sociorumq; comitantum forma & in pace terribilis. Quorum pedes primi, perone setoso talos adusq; uinciebant. Genua, crura, suræq; sine tegmine. Præter hæc uestis alta, stricta, uersicolor, uix appropinquans poplitibus exertis. Manicæ sola brachiorum principia uelantes. Viridantia saga limbis marginata

ginata punicis. Penduli ex humero baltei, uel gladii balteis supercurrentibus strinxerant clausa bullatis latera renonibus. Eo quo comebant ornatum uniebantur, lanceis uncatis, securibusq; missilibus dextræ infertæ, clypeis leuam partem adumbrantibus. quorum lux in orbibus niuea, fulua in umbonibus, ita censum prodebat ut studium. Cuncta prorsus huiusmodi, ut in actione thalamorum non appareret minor Martis pompa q̄ Veneris.

Rursum Theodoricum Vuifogothorum regem in epistola ad Agricola describens, Si forma quærat, inquit, corpore exacto, longissimis breuior, procerior eminentiorq; mediocribus. Capitis apex rotundus. In patulum à planicie frontis uerticem, cæsaries refuga crispatur. Ceruix non sedet nervis. Geminos orbis hispidus superciliorum coronat arcus. Si uero cilia flectantur, ad malas medias palpebrarum margo prope peruenit. Aurium le gulæ, sicut mos gentis est, crinium superiacentium flagellis operiuntur. Nasus uenustissime incuruus. Labia subtilia, nec dilatatis oris angulis ampliata. Pilis intra narium antra fruticantibus cottidiana succissio. Barba cõcauis hirta temporibus, quam in subdita uultus parte surgentem stirpitis tonsor assiduus, genas adusq; forficibus euellit. Isidorus in corpore propria gentium insignia recensens, Granos & Cinnabar Gotthorum annotauit.

BURGVNDIONVM SPECIES ET MORES

Extat apud Apollinarem Sidonium Hendecasyllabon epigramma ad Catulinum scriptum, quo se excusat quod incultius Epithalamium miserit de Ruricij Hibericæq; nuptijs, nimirum inter Burgundiones uersans homines Barbaros, uoraces, & immodicè proceros. Nam septipedes uocat, à pede Romano quod notum est mensuræ genus. Ut & alibi quum canit, Hic Burgundio septipes frequenter Flexo poplite supplicat quietem

Proinde clarum est, hoc carmen tum à Sidonio conscriptum, quum in Galliam primum transissent Burgundiones, non solum Sequanorum tractu, sed etiam penitioribus terris occupatis, ceu fuscè supra docuimus. Sed audiantur uersiculi Sidoniani,

Quid me, etsi ualeam, parare carmen
Fescennicolæ iubes Diones,
Inter crinigeras situm cateruas,
Et Germanica uerba sustinentem,
Laudantem tetrico subinde uultu
Quod Burgundio cantat esculentus
Infundens acido comam butyro?

Sic Iulianus Aug. ait se uidisse Germanos in amoenè quidem canentes, sed mire placentes sibi, more cantorum quorum quanto quisq; molestior auditorio, tanto sibi suauior. Verba illius in oratione cui titulus

ἡμισοπώγων, hæc sunt, εθεασάμην τι καὶ τοῦ ὑπὸ τῶν ἑκκοσ βαρβάρων, ἄγρια μὲν
 μέλη λέξαι ποικιλιὰ πρὸς ἀπλήσια τοῖς κρωγμοῖς ἢ τῶν τραχῶν βοῶντων ὀρνίθων, ἢ εὐφρασί-
 νομῶν, ἢ ἑρπῆς, μέλεσι μὲν εἶναι γὰρ οἶμαι συμβαίνει τῶν φαύλοισι πλὴν μυστικῶν, λυπηροῖς μὲν
 τῶν δεσποτικῶν, φῦσα δ' ἐστὶν αὐτοῖς ἡδύσοις. Pergit Sidonius in carmine suo.

Vis dicam tibi quid poema frangat.

Ex hoc Barbaricis abacta plectris

Spernit semipedem stilum Thalia,

Ex quo septipedes uidet patronos.

Septipedes
Burgundiones

Felices oculos tuos & aures,

Felicemq; libet uocare nasum,

Cui non allia sordidæq; cepæ,

Ructant mane nouo decem apparatus.

Apparatus
Burgundionū

Quem non ut uetulum patris parentem

Nutricisq; uirum die nec orto

Gigātes Bur-
gundiones

Tot tantiq; petunt simul gigantes,

Quot uix Alcinoi culina ferret.

Culina Al-
cinoi

Idem in epistola ad Syagrium scribit Burgundiones æque corporibus
 ac sensu rigidos esse indolatilesq;.

SAXONVM SPECIES

Saxonum morem in tondendis crinibus, non multum dissimilē consue-
 tudini Francorū quibus etiam olim uicini fuere, describit Apollinaris in
 carmine quod ad Lampridium misit ex aula Theoderici regis Vuisogor-
 thorum ad Burdegalam. Verficuli de Saxonibus hij sunt,

Istic Saxona cætulū uidemus

Assuetum ante salo, solum timere,

Cuius uerticis extimas per oras

Non contenta suos tenere morsus

Altat lamina marginem comarum.

Et sic crinibus ad cutem recisis,

Decrescit caput, abditurq; uultus.

Sic enim legendum, non additurq; uultus. Et subiūngit exemplum,

Sic tonso occipiti senex Sicamber,

Postquam uictus es, elicis retrorsum

Ceruicem ad ueterem nouos capillos.

De quo Sicambrorū more rursū alibi Sidonius ad Maiorianū Cæsare.

Sic ripæ duplicis tumore fracto

Detonsus Vachalim bibat Sicamber

HVNORVM FORMA AC MORES

Hvnnos, quod omnes testantur, Barbarorum barbarissimos turpissi-
 mosq; in Panegyrico quem Anthemio Cæsari dicauit Sidonius ex-
 acte depingit, hīs uersibus,

Quod

Quod bellum non parua manus, neq; carcere fracto

Ad gladiaturam tu Spartace uincte parasti,

Sed Scythicæ uaga turba plagæ, feritatis abundans,

Dira, rapax, uehemens, ipsis quoq; gentibus illic

Barbara Barbaricis, cuius dux Hormidac atq;

Hunnus erat, quis tale solum esse inibiq; genusq;

Credat: Hyperboreis Tanais quæ uallibus actus

Riphæa de caute cadit, iacet axe sub Vrsæ

Gens animis membrisq; minax, ita uultibus ipsis

Infantum suus horror inest, Consurgit in arctum

Massa rotunda caput, geminis sub fronte cauernis

Visus adest oculis albentibus, acta cerebri

In cameram uix ad refugos lux peruenit orbes,

Non tamen exclusos. Nam fornice non spaciofo

Magna uident spacia, & maiorem luminis usum

Perspiciua in puteis compensant puncta profundis.

Tum ne per malas excrescat fistula duplex,

Contundit teneras circumdata fascia nares,

Vt galeis cedant. Sic propter prælia natos

Maternus deformat amor, quia tensa genarum

Non interiecto fit latior area naso.

Cætera pars est pulchra. Viris stant pectora uasta,

Insignes humeri, succincta sub ilibus aluus.

Forma quidem pediti media est, procera sed extat

Si cernas equites, sic longi sæpe putantur

Si sedeant. Vix matre carens si constitit infans,

Mox præbet dorsum sonipes. Cognata reare

Membra uiris, ita semper equo seu fixus, adhæret

Rector cornipedum tergo. Gens altera fertur

Hæc habet & teretes arcus, & spicula cordi.

Terribiles certæq; manus, iaculisq; ferenda

Motis fixa sudēs, & non peccante sub ictu

Edoctus peccare furor, gens ista repente

Erumpens, solidumq; rotis transuecta per Histrum,

Venerat, & sectas inciderat orbita lymphas.

Porro duritiem huius gentis uel ex eo colligere queas, quod infantulos
 suos primo die excarnificant. Nam genas eorum nouacula discindunt, ut
 priusquam lac degustēt, ad tolerantiam uulnerum inicientur. Quæ res facit
 ut non barbescant, ob crebros cicatricum in facie sulcos. Quod si infans plo-
 rasset, occidebatur uelut adulterinus atq; degenerans. Hinc Apollinaris in

o Auiti

Auiti Panegyrico indubie Hunnos innuit, quum inquit,
Vulnera uel si quis pangit, cui fletse perire est,
Ac ferro perarasse genas, uultuq; minaci
Rubra cicatricum uestigia defodisse.

Claudianus in Rufinum libro primo sic describit Hunnos.

Est genus extremos Scythiæ uergentis in ortus
Trans gelidum Tanaim, quo non deformius ullum
Arctos alit, tristes habitus obscenaq; uisu
Corpora, mens duro nunquam cessura labori.
Præda cibus uitanda Ceres, fratresq; secare
Ludus, & occisos pulchrum iurare parentes.
Nec plus Nubigenas duplex natura biformeis
Cognatis aptauit equis. Acerrima nullo
Ordine mobilitas, insperatiq; recursus.

Idem in laudem Manlij Theodori, Non uaga Hunnorum feritas. s. te
terrui. Alludit autem ad id quod modo citatis carminibus dictum est in fi
ne, uidelicet, Acerrima nullo Ordine mobilitas. Sic Sidonius uagâ turbam
dixit. nam equites erant perniciosissimi. Turpeis alibi uocat Hunnos Claudia
nus sic scribens,

Iam formidata tyranni
Tempestat subeunda mihi, qui forte nephandas
Iam parat insidias, qui nos aut turpibus Hunis
Aut implacatis famulos præstabit Alanis

Cæterum ex multis nationibus quas Hunni secum in cõmilitium traxe
rant, soli supersunt Vgri siue Vngari, Pannoniam secundam incolentes, ut
antè diximus, nec ipsi admodum proceri si cum Sclauinis Bohemis aut Po
lonis comparentur. Nam in historijs legimus, Hunnos statura quidè exi
guos, sed argutis motibus expeditos fuisse, & ad equitandum promptissi
mos, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; paratis, firmisq; ceruicibus. Quia
etiam multos scissis illis & nigris uultibus in congressu terruerunt. Siquidem
potius informis quædam mola erat, quàm facies, habebatq; uerius puncta
quædam quàm lumina. Subiecerunt primû sibi inter multas gentes, etiam
Alanos, ac Ostrogotthos, sed hñ se separauere ab illis, sui rursû iuris facti.

FRANCI GERMANICA SVNT VSI LINGVA

Veteres Francos qui transito Rheno nobilissimum istud in Gallijs re
gnum constituerunt, & per duas familias priorem Merouingorû, po
steriorem Carolingorum nô Galliam solum sed & Germaniã postea non
paucis seculis rexere, Germanica ufos fuisse lingua, quû innumera alia ar
gumenta probant, tum uero manifestè conuincit Liber ille insignis Euange
liorû Francicè hoc est Germanicè uersus, què nos nuper dum comitia Ro
mani imperij Carolus Cæsar celebraret apud Augustâ Rhetiæ superioris.
Fruxini

Fruxini in Vindelicijs, quam hodie Frisingam appellât, in bibliotheca diui
Corbiniani obiter reperimus. nam Liuianarû Decadum gratia fueramus il
luc profecti. Eius codicis hic est titulus, Liber Euangeliorum in Teodiscam
linguam uersus. Constat autem ex rithmis totus. Atq; ut antiquitatè eius
tralationis non ignores, deprehēdi librum excriptum abhinc annos fermè
sexcentos, ut tum compositum credam quum Christo primum Franci no
men dedere. In fine enim ascriptum erat, Vualdo me fieri iussit. Sigefridus
presbyter scripsi. Numeratur autem inter Frisingēsis episcopos Vualdo,
ni fallor, decimus. Habet ipsum opus elegantissimam præfationem, cuius
hoc est initium, nulla litera mutata,

Nu uuil ich scriban unfer heil
Euangeliono deil,
So uuir nu hiar bigunnon
In Frenkisga zungun.

Qui Germanicè callet, satis intelligit ista uerba, nisi quod hodie paulo
aliter scribimus & proferimus, non addentes alicubi tot uocales, alicubi plu
reis adijcentes. nec bigunnen uerbum pro incipere familiare est omnibus
Germanis. Item paulo post.

Hiar hores io zi guate
Vuaz got imo gebiete
Thaz uuir imo hiar sungun
In frenkisga zungun.
Nu freuues sihes alle
So uuerfo uuola uuolle.
Ioh uuer si hold in muate
Francono thute.

Item Paulo post comparantur Franci Romanis animositate, nunquam
hoc negaturis Græcis.
Sie sint so sama kuani
Selpso thio Romani.
Nu darf man thaz ouch redino,
Thaz kriachi nith es uuidaron.

Item alio loco prædicantur ad arma prompti, & uiri fortes omnes. Nam
hoc significat thegan Francis. unde Deganberti siue Dagoberti nomen
& Degenhardi.

Zi uuafane snelle
So sint thie thegan alle.

Nec libet plura addere. nam ista satis euincunt, quod fortassis apud
nonnullos controuersum esse poterat. Hoc ommittere nequeo, uolumen istud
egregium esse thesaurum antiquitatis. Solebat olim Maximilianus Cæsar

proposita mercede suos prouocare ad quaerenda uel diplomata quæ ante quingentos essent annos conscripta. nam tantum Latini sermonis usus apud Germanos in conficiendis tabulis receptus fuit. id quod cum cæteris nationibus commune habuimus. Ab annis tamen centum & quinquaginta secus apud nos factum uidemus. Sic ungaricus sermo nostra ætate primū scribi cœpit. Itaque si quis monstrasset duntaxat talem codicem, non in donatus abisset. nam princeps fuit liberalissimus. Huius generis Psalterium uidimus apud Ioannem Huttichium nostrum Argentorati. Perpetua uero laus Francorum ueterum qui sacros libros in suam, hoc est Germanicam linguam uertendos curarint, quod nuper à Theologis quibusdam improbatum scimus. Huc pertinet quod Luitharius Francorum rex periclitanti in Saxonibus filio Dagoberto opem ferens quum ad Visurgim amnem uenisset, & detracta galea nudasset caput iam profus canum, nam agnosci cupiebat quo sui presentia timorem hostibus incuteret, Berchtoldus Saxonum princeps regem statim agnito, ò uetulum, inquit, & canum iumentum ades ne hic. Qua uerborum contumelia sic est commotus Luitharius, ut non expectatis copiis suis quas præcesserat, cum cohortibus filii fluium transiret, & conuiciatorē inuaderet, ac in fugam uersum tandem obruncaret. Igitur Saxonum sermo linguæ Francorum affinis esse debuit, alioqui qui potuisset commoueri Luitharius, si conuicium non intellexisset. Nam in annalibus Francorum expressum est, illum Barbara uoce inclamasse. Vulgo quoque notum est Carolū Magnum duodecim mensibus uocabula iuxta propriam linguam imposuisse. Nam Ianuariū appellauit Vuintermomat. Februariū, Hornung. Martiū, Lentzmonat. Aprilē, Ostermonat. Maium, Vunnemonat. Et sic de cæteris. Porro Romanus & Prouincialis sermo quo etiamnum interior utitur Gallia, complusculas dictiones ab ista Germanica Francorum lingua mutuatus est, quas hodieque retinet. Eas enumerare longum sit.

BURGUNDIONVM POPVLARIS SERMO
FUIT GERMANICVS

Sidonius Apollinaris ridet Syagrium quendam Gallum, quod homo Prouincialis, & Consulis pronepos, ac insignis poetæ semine natus, atque egregie literis excultus ipse, tamen Germanicam Burgundionum linguam addidicisset. Hoc illi interprete utebantur, si quas forte Latinas literas uel à Cæsaribus uel à ciuitatum Prouincialium præfectis accepissent. Et consilijs etiam sanctoribus adhibebant. Proinde festiuè nouum Burgundionum Solonem illum appellat, & nouum Amphionem in citharis sed trichordibus temperandis. Id quod dicit propter trium linguarum peritiā, Germanicam, patriam, hoc est prouincialis, & Latinam. Sed libet epistolam ipsam ascribere.

SIDONIUS SYAGRIO SVO SALVTEM

Quum sis Consulis pronepos, idque per uirilem successionem, quanquam id ad causam subiiciendam minus attinet: quum sis igitur è semine Poetæ

Poetæ cui proculdubio statuas dederunt literæ, si trabem non dedissent, quod etiam nunc autoris culta uersibus uerba testantur, à quo studia posterorum, ne parum quidem, quippe in hac parte, degenerauerunt: immane narratum est, quantum stupeam sermonis te Germanici notitiam tanta facilitate rapuisse. Atqui pueritiam tuam competenter scholis liberalibus meminim imbutam, & sæpenumero acriter eloquenterque declamasse coram oratore, satis habeo compertum. Atque hæc quum ita sint, uelim dicas unde subito hauserunt peritiora tua euphonia gentis alienæ, ut modo mihi post ferulas lectionis Maroniana, postque defudatam uaricosi Arpinatis abundantiam loquacitatemque, quasi de ilario uetere nouus falco prorumpas? Æstimari minime potest, quanto mihi cæterisque sit risui quoties audio quod te presente formidet facere linguæ suæ Barbarus Barbarismum. Astupet tibi epistolas interpretanti tacitus Germanorum senatus, & negocijs mutuis arbitrum te disceptatoremque desumit. Nouus Burgundionum Solon in legibus differendis, nouus Amphion in citharis sed trichordibus temperandis, amaris, frequentarijs, expecteris. Oblectas, adhiberis, eligeris. Decernis, audiris. Et quanquam æque corporibus ac sensu rigidi sint, indolentesque, amplectuntur in te pariter & discunt, sermonem patrium, cor Latinum. Restat hoc unum uir facetissime, ut nihilo segnius, uel quum uacabit aliquid lectioni operæ impedas, custodiasque hoc, prout elegantissimus es, temperamentum, ut ista tibi lingua teneatur ne ridearis, illa exerceatur ut rideas. Hactenus Sidonius. Idem ad Catullinum, quem locum & ante citauimus.

Inter crinigeras situm cateruas
Et Germanica uerba sustinentem,
Laudantem tetrico subinde uultu
Quod Burgundio cantat esculentus Infundens acido comam butyro?

LANGOBARDI GERMANICA LINGVA VSI

Extant leges Langobardorum quæ manifestè declarant eam gentem Eufam sermone Germanico. Fuere uero nobilissimi Germanorum Langobardi. In legibus quia uocabula nostræ linguæ sunt passim inserta, uideas Iuris interpretes Italos se miserè torquentes, & tandem omnibus tentatis neque cælum attingere, neque terram iuxta prouerbum. In Græcis & Hebraicis, consulendi sunt earum linguarum periti. In Langobardicis erant adhibendi Germani. Diximus supra de Schala Langobardorum uocabulo pro patera, ac qualama pro scaturigine & piscium uiuario. Opinor Bardunuuigum urbem illam ab Henrico Leone euersam Langobardorum retulisse nomen, & sedes illorum ueteres indicasse. Nam Augusti Tiberijque principatu illic habitauerunt, uel attestante Velleio, qui cis Albim positos docet Langobardos à Rheno ueniēti, Chaucisque uicinos facit. Postea fortassis in insulas Germanici maris concesserunt pulsi ab aliqua ualidiore gente.

Germanicus sermo

Euphonia gentis alienæ

Germanorum senatus
Nouus Burgundionum Solon

TRansdanubianæ prouincię Rhetia prima & secūda, Noricū, ac Pannonia prima & secunda, atq; cisrhenanæ prouincię, Rhetia primæ pars, pars Maximæ Sequanorum, Germania prima atq; secunda, postquam à Romanis subactæ sunt, sermonem Romanū omnes acceperunt. Nam studio fuit Romanis, ut Prouinciales Romane addiscerent, quo per linguæ præfidiū obsequentiores & fauentiores haberent nationes. quæ enim inter dissimilis linguæ homines amicitia coalescere queat? Similē rem aliquando moliri in Insubribus dicebatur Ludouicus Gallorum rex Francisci qui nunc regnat, focer. Nec tantum de uulgari lingua solliciti erant Romani, sed & Latinā tradi prouincialibus curarūt, unde municipales illæ scholæ apud Visontionem & Lugdunum, & illa apud Cluium in Germania secunda, cui præfuit Eumenius Rhetor. Hoc enim pacto feritatem animorum paulatim abstergebant. Vocabatur hæc lingua Romana. Proinde quidā Galli se Romanos etiamnum uocāt, quum propter ueterē ditionem, tum multo magis ob uernaculum sermonem quem adhuc retinent. Fl. Vopiscus etiam Latinam appellat, quum ait Apollonium illum Tyaneum Aureliano Cæsari recipienti se in tentoriū ea forma qua uidetur subito astitisse, atq; hæc Latinè, ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixisse: Aureliane si uis uincere, nihil est quod de ciuium meorū nece cogites. Fuit autem Aurelianus natione Pannonius apud Sirmiū ortus. Et utebantur Romano sermone Pannoniæ, quippe Prouinciæ. Sane Velleius de bellis loquens à Tiberio Cæsare gestis adhuc Augusto superstite, Pannonios scribit non solum disciplinæ sed & Romanæ linguæ notitiā habuisse. Intelligit autem disciplinam militarem. Verba illius hæc sunt, In omnibus autem, inquit, Pannoniis non disciplinæ tantummodo, sed linguæ quoq; notitia Romanæ, plerisque etiam literarum usus, & familiaris animorum erat exercitatio. Porro Rhetos, Noricos, & Pannonios, quamlibet gentem propriū habuisse sermonem à Germanico diuersum, nemo dubitare debet. Heluetij Gallicè loquebantur & Raurici, Mediomatriciq;. Verū Tribocos qui in Mediomatricorum tractu confederunt, ubi hodie est Elsatia, Nemetes, Vangiones, Vbios, Tungros, Betasios & similes populos qui è Germania transgressi in Galliam Rheno propinquos agros occupauere, libenter crediderim bilinguis fuisse. Certe eos qui ipsam Rheni ripam colebant, nihil ambigo Germanicū sermonē retinuisse propter assidua cum transrhenanis Germanis cōmercia. Hinc Margā pro Medulla apud Plinium legimus, in Belgico habitatiū Germanorum uocabulum. Tametsi dictiones quædam etiam diuersissimis populis cōmunes nonnunquam existunt. Vnde etiā Hebraicas uoces reperias in nostrate sermone. Nam puto hodie linguas omnes non nihil esse mixtas, & puram nullā. Admonet me hic locus ut uocabulum

utriq;

utriq; Germaniæ tam Prouinciali quàm postea ueteri fortassis olim commune, restituā apud C. Pliniū. Is enim naturalis historiæ libro xv cap. xxv de Cerasorū generibus loquens, Principatus, inquit, Duracinis, quæ Campania Pliniana appellat, in Belgica uero Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti uiridicq;, similis maturescenibus semper. Minus quinquennio est, quod prodiere quæ uocāt laurea, nō ingrata amaritudinis, insitæ in lauro. Porro contuli in hoc capite uulgatam æditionem cum manu descripto codice, mihiq; uisus sum hanc è qualibuscunq; uestigijs & mendis eruisse lectionem. Principatus Duracinis, quæ Campania Pliniana appellat, in Belgica uero Lusitanis, in ripis etiā Rheni Cersis. Iis colos è nigro ac rubenti uiridicq;, similis maturescenibus iuniperinis. Subaudi, baccis. Quinquennium est, quod prodiere. Et quæ sequuntur. Id uero Kerforū uocabulum adhuc apud Germanos durat, à Prouincialibus indubie mutuo sumptum. nam ut arbor ipsa, sic quoq; fructus nomen Germanis peregrinum est. Ausonius Burdegalensis Mosellam amnē Belgicæ primæ quam olim, ut conijcio, diuidebat à prima Germania, describens, & tractum eum miris extollens laudibus, tandem ab eo quoq; commendat, quod Romano sermone utatur, sic autem canit,
Æmula te Latia decorat facundia linguæ.

Vocat ut uides Prouincialem sermonem, æmulum Latinæ linguæ. Verum hodie Mosellana regio cis Mediomatricos Germanicam linguam recepit, postquam esse prouincia desijt Germanis terras istas occupantibus. Porro non modo linguam Prouinciales mutabant, sed instituta quoque & cultum, Alioqui Tencteri non dicerent apud Tacitum Vbijs in corpus nomenq; Germaniæ redeuntibus, Instituta cultumq; patrium resumite.

GALLORVM VETVS LINGVA

Sermo quo peculiariter Gallia fuit usa priusquam in Prouinciæ formam redigeretur à Romanis, prorsum putatur abolitus. Nō secus suum amiserit & Hispaniæ. O miram Romanorū dexteritatē, & indicibilem felicitatem. Et non miretur quis eripi potuisse Romanis prouincias quæ non minus Romanæ erant quàm ipsa Roma. Sed habent regna suas periodos. Cæterum non desunt qui putent ueterem Gallorum linguam non absimilem fuisse Britannorum catalecto, quos Anglia Vualos uocat. Nā in uita Agricola Tacitus de Britannis agens, In uniuersum tamen, inquit, æstimanti, Gallos uicinum solum occupasse credibile est. Eorum sacra, deprehendas superstitutionū persuasione. Sermo haud multum diuersus. Hæc ille. Equidem si uis constat prouincialem Gallorum sermonem, ex peculiari illa uetericq; lingua multas adhuc habere uoces immixtas, ex Germanica quam Franci intulere, quamminimū sed tamen aliquid. Autor est Iulius Cæsar, Belgas, Aquitanos, & Celtas, lingua, institutis, legibus inter se differre. Ausonius de Narbonensi Gallia,

Quis

Quis memoret portusq; tuos, montesq;, lacusq;?
Quis populos uarios discrimine uestis & oris?

Porro diuus Hieronymus quū Galatarū linguā Treuericæ similem esse dicit, indubiè de ueteri lingua sentit. Sed hāc diuersitatē sustulere Romani. Porro ueterē Gallorum linguam diuersam à sermone Germanico fuisse, satis indicat Cæsar, quū scribit Ariouistum ex longinqua consuetudine non nihil Gallicæ linguæ percepisse. Eius uerba sunt Cōmentariorum libro primo, Cōmodissimū uisum est M. Valeriū Procillū C. Valerij Caburi filium summa uirtute & humanitate adolescentē, cuius pater à C. Valerio Flacco ciuitate donatus erat, & propter fidem, & propter linguæ Gallicæ scientiā, qua multa iam Ariouistus longinqua consuetudine, & quod in eo peccandi Germanis causa nō esset, ad eum mittere, & M. Titium, qui hospitio Ariouisti usus erat.

GERMANORVM LINGVA

Sermo Germanicus longe lateq; fusus est. Habet tamen sua idiomata. Gaudet uocibus primigenijs monosyllabis, ac nōnulla à Prouinciali lingua mutuatus est. Olim nō scribebat, ut diximus, p inde nihil nostratiū dictionū temere reperias in uetustis spectationibus aut libris, exceptis codicibus illis Francicè uersis quorū ante memini. Vnicū duntaxat apud Pliniū occurrit uici uocabulum germanè Germanicū, nam etymologiā habet nostræ linguæ. Verum ita deprauatū est ut à nemine hactenus sit intellectū. Hermolaus em̄ ibi frustra sudauit, è Ptolemæo nomina quædā oppidorū citans. Est aut̄ locus apud Plin. lib. ix. cap. xv. in hæc uerba, Silurus grassat̄ ubicunq; est omne animal appetēs, equos innatantes sape demergēs, præcipuè in Mœno Germaniæ amne propter Lisboū, & in Danubio. Deprehēdi uero è uestigijs manuscripti codicis, sed deprauatissimi legendū, præcipue in Mœno Germaniæ amne pro Erlisborni, & in Danubio. Est autē Erlisbornis, sic em̄ inflectit Plinius, uicus ille in ripa Mœni fluij situs q̄ hodie Erlenbrunnen dicit̄, tantundē Germanis significans, ac si dicas Alnorū fontē. Dixereq; Mœni ueteres accolæ bornen sicut Saxones & Elfatīci mei pronunciat̄ pro fonte, nō brunnen cæterorū Germanorū more. Apud Erlisbornim etiamnū traiectus est, & uadosus locus pro equis abluēdis & potu reficiendis: quos illic Plinij tēpestare qui sub Vespasiano, ni fallor, militauit in Germania puincia, Siluri pisces magni demergebāt, à qua nō ita multū abest is uicus. Suspicio aut̄ Plinium apud Magonciacū agentem, hanc rem cognouisse. Sic uero dictū pro Erlisborni, ut dicimus pro rostris, & pro templo. Porro Germanorū litoraliū quos uetustas Vuigeuonas appellauit, & Insulariū, lingua mollior, ut Francorū ueterū q̄ Cauchorū pars fuere, Saxo nū, Phrisiorumq;, ac Scotorū & Danorū. Mediterraneorū uero id est Heriuonū durior, ut Sueuorū, Quadorū, Marcomannorū, & Hermundurorū, quos in transdanubianis hodie regionibus Pānonia prima, Norico & Rhetia utraq; loquentes audimus. Libri secundi finis.

BEATI RHENANI SE

LESTADIENSIS RERVM GERMANICARVM

LIBER TERTIVS.

C. PLINII SECUNDI CAPVT XIII. EX LIBRO
quarto repurgatum à mendis atq; explicatum.

VANDO hoc tertio uolumine quædam de populis & oppidis dicturi sumus apud diuersos obseruata scriptores, operæ precium & ad rerū Germanicarū illustrationem in primis conducibile uideatur à Plinio feliciter auspiciari, quo loco Germanorum genera quinque recenset. Nā arbitror multis iam seculis à nullo mortaliū ibidē uerba Plinij intellecta, quæ tamen ab omnibus scriptoribus tum ueteribus tum nouis nusquam non inculcantur. In causa est quod illic sunt uocabula quæ Germanicæ linguæ scientiam requirant. Itaque non miror hæc à nullo exterorum deprehensa. Alia autem insunt errata quæ miror castigatores omnes fefellisse. Sed apponemus ipsa Plinij uerba quemadmodum uulgo leguntur.

CAPVT XIII.

RHetiæ prope unius maiore latitudine, sane circa excessū eius subacta. Nam Germania multis postea annis nec tota percognita est. Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ. Genera Germanorum v. Vindelici, quorū pars Burgundiones, Varini, Carini, Guttones. Alterum genus Ingæuones, quorum pars Cimbri, Teutoni, à Cauchorum gente. Proximi autem Rheno Istæuones, quorum pars Cimbri mediterranei: Hermiones, quorū Sueui, Hermunduri, Catthi, Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ, supradictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttallus, Vistillus siue Vistula, Albis, Visurgis, Amisius, Rhenus, Mosa. Introrsus uero, nulli inferius nobilitate, Hercynium iugum prætenditur. Hactenus Plinius.

Primum non magnopere me hoc offenderet, quod tota periodus usque ad ista uerba, Genera Germ. v. eius oscitantia qui Plinium in capita secuit huc fuit inepte translata, adijcienda præcedētibus, si mendis careret. Nam hæc clausula, Si coniectare permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinioni, & longitudinis ab Agrippa traditæ, nullo sensu dicitur imò contrario. Siquidem paulo ante dixit haud explicabilem esse Germaniæ mensuram propter immodicam prudentium discordiam, ubi lego tradentium. Et interpretās hoc, ait, Græcos & quosdam Latinos xxv milium passuum

p oram

oram Germaniæ tradere, Agrippam cum Rhetia & Norico longitudi-
nem DCLXXVI. M. passuum, latitudinem CCLXVIII. M. Itaque
maxima discordia est inter Græcos & Agrippā. Cur igitur Plinius hic nō
multum oræ Græcorum opinioni deesse dicit? Locus haud uacat mendis.
Euestigijs exemplaris manu scripti, sed deprauatissimi uisus mihi sum hāc
eruisse lectionē, Nam Germania multis postea annis nec tota percognita
est. Coniectare permittitur. Ut multum absit Græcorum opinio à longitu-
dine ab Agrippa tradita, Aut, ut multū detraxerit G. opinio. Sequitur, G E
NERA GERMANORVM V. VINDELICI. Quid hic faciūt Vin-
delici qui Prouinciales fuere subiecti Romanis, nam Rhetiam secundam
inhabitarunt. Scribendum, Vandili. Nam Cor. Tacitus inter Germanicæ
gentis appellationes & uera ac antiqua nomina Vandalios siue Vandilos
recenset. Hī fuere Germanorum ultimi uersus Gothos & Gepidas, à qui-
bus postea sunt in Scythiam propulsi quemadmodū ex Procopio liquet.
Nam Vandalos Gotthi miris modis exagitarunt, ut Burgundiones Van-
dalorum nationem, in Alemanniam ire coegerint, qui in Sequanos postea
sunt transgressi, quemadmodum libro primo fuisse demonstraui. Hinc
apparet illorum foeda hallucinatio Vandalos nobis ex Vuinidis, hoc est
Germanos ex Sclauinis Scythis facientium. Ita quibusdam nō labor, non
animus deest, sed iudiciū. Vandili quibusdā etiam Vindili dicuntur. Porrō
quos Plinius hic Guttones appellat, Tacitus libro secūdo Hist. Aug. uocat
Gotones. Scribit enim Catualdam nobilem iuuenem uī Marobodui pro-
fugum, ad Gotones uenisse. Videlicet ex Marcomannis ad extremam Ger-
maniam concesserat, in Gotones Vandalorum nationem. In libello de situ
& moribus Germ. Trans Lygios, inquit, Gothones regnant. Nec sunt Go-
tones pro Gotthis accipiendi. Quin ipsi Procopio non habeo fidem Van-
dilos Gotthicæ nationis faciēti, nisi nationes horū aliquot à Gotthis suba-
ctas intelligamus, quibus ut uicinis permixti fuere. Sed circa Mæotidē con-
sedisse constat, à Gotthis pulsos ut arbitror. Cæterum amplum fuit Got-
thorum & Getarū nomen apud ueteres. Nam orbis descriptio facta Theo-
dosio Cæsare iubente, docet Germaniam omnemq; Gotthiā ad Huiſtiam
amnem usq; extendi, qui Dacorū etiā Alanorumq; sit terminus. Tibiscum
intelligo. Sequitur, ALTERVM GENVS INGÆVONES. Qui-
dam scribunt Ingenones. Sed neutrum recte. Nam Germanica dictio est,
quemadmodum ostendā, innuens eos qui sinus maris accolant. Itaq; scien-
dum Vuic siue Vuig lingua Saxonū & eorum Germanorū qui circa mare
habitāt, significare sinum maris aut fluuij, quod superior Germania Vuog
appellat, & uonen est habitare. Vnde Vuigeuones dicti qui sinus maris
incolerent, quos una atq; altera litera omiſsa, nā geminatis nos gaudemus,
Romani Vigeuones appellarunt. Hos scribæ etymologiam uocabuli igno-
rantes

rantes in Ingeuones uerterunt, pro ui nobis in depingentes qui lapsus in ue-
teribus scripturis creber est. Proinde satis liquet Vigeuones scribendū. Hoc
etiam ipsi populi probant, Quorum, inquit, pars Cimbri, Teutoni. Notum
enim est istos Septentrionalis Oceani sinus accoluisse. Sequitur, A C A V
CHORVM GENTE. Tu repone, Ac Chaucorum gētes. Nam Tacitus
ait Cauchos à Frisjjs incipientes, partē littoris occupare. Sed & insulas inco-
luere Cauchi. Quare sunt inter Vigeuones numerandi. Nec sine causa dicit
Plinius Cauchorum gentes, populi magnitudinem ostensurus, quem Ta-
citus asserit immensum terrarum spatium nō tenere tantum, sed & implere.
Ex hīs Cauchis Franci prodire sine dubio, nam Cauchorū nobilissimam
gentem Francos fuisse reor. Igitur olim Franci Vuigeuones erant. Tacitus,
Proximi, inquit, Oceano Vigeuones, sic enim legendum. Plinius noster ca-
pite præcedenti de Septentrionali Oceano loquens, Incipit, inquit, inde cla-
rior aperiri fama ab gente Ingeuonum quæ est prima. Inde Germaniæ
Seuo mons, ibi immensus, nec Riphæis iugis minor. Quæ uerba sic legi di-
stinguicq; debēt. Incipit deinde, subaudi Septentrionalis Oceanus, clariore
aperiri fama ab gente Vigeuonum quæ est prima. Inde Germania. Mons
Seuo ibi immensus. &c. Transcripsit hunc locum Solinus, Mons, inquit,
Seuo ipse ingens, nec Riphæis minor collibus, initiū Germaniæ facit. Hūc
Ingeuones tenent, à quib. primis post Scythas nomen Germanicum con-
surgit. In manu scripto Plinij codice legitur, Mons Ebo. Sequit, P R O X I
MI AVTEM RHENO ISTÆVONES. Præcipuum Germanorum
regnum fuit ad Oceanum Septentrionalem. Illic enim Teutonorum sedes
inclytæ gentis quibus ipse Tuifcon olim imperasse uideatur. Hī igitur eos
qui ad Rhenū & Danubium habitabant tanquā ultimos, & remotissimos
cultores, Isteuones uocarunt, quod superior Germania durius loquēs, die
uſſerſtenuoner diceret. Ac attendendū hic fieri respectum ad maritimos
illos & insulares populos. Tacitus cæteros scribit Isteuones uocari, hoc est,
qui medijs nō sunt neq; Oceano proximi. Sequitur, Q V O R V M P A R S
C I M B R I. Quid hic nobis delirat Plinius, Cimbro Isteuonibus annume-
rans quos antè Vigeuones esse dixit? Hanc ob causam omnes legunt Cim-
bri mediterranei, de quibus suaue est legere uarias autorum recentium con-
iecturas quo loco ponendi sint nescientium. Nec animaduertunt quū Iste-
uones plane ripenses sint, nihil cum hīs conuenire mediterraneos uel Cim-
bros, uel alios quosuis. Ingens hic mendū est & locus pessimè deprauatus.
Tu sic castiga, Quorum pars Sicambri. Et colon adde, nam hic sententiæ fi-
nis est. Sequitur, MEDITERRANEI HERMIONES. Tacitus, Me-
dijs, inqt, Hermiones. Dicti sunt Hernuones mediterranei Germaniæ po-
puli inter Rhenum & Danubium habitātes. Nam Her Septentrionalium
Germanorum lingua terram significat, nos hic addimus literam t, uel d. di-

cimus enim Herd, appellaturi istos mediterraneos Herduuoner. Facillimū uero fuit Heruouones siue Hernuouones in Hermiones uel Herminones per errorem mutare. Scribit Pomponius Mela ultra Cimbroſ & Teutonos ultimos Germaniæ esse Herminones. Nec dubium est inter Cimbroſ Vigeuones & Quados Iſteuones ad Danubium, Heruouones extitiſſe. nam illic priſcis admodum temporibus Vandalorum gentes fuiſſe locatas arbitror, proximè Peucinos & Baſtarnas qui Dacis contermini ſunt. Iam Vigeuonibus & Friſij debent accenſeri, Iſteuonibus poſt Sicambros in Galliã tra ductos, Tencteri, Viſpij, Bructeri, Chamaui, & Angriuarij, ac priuſquam Rhenum tranſirent olim Vbiij. Tandem uero Frãci quoq; e Vigeuonibus facti ſunt Iſteuones occupatis ad Rhenum locis, quemadmodum oſtendimus libro primo: Saxonesq; poſtea Iſteuones propter Veſtphaliã, & Heriuones propter interiores regiones, qui prius Vigeuones fuerãt. Cæterum quod Tacitus tradit Manno Tuiſconis filio tres filios aſſignari, e quorū nominibus iſti populi ſic fuerint appellati, intellige Mannum in hãc formam teſtamentum condidiſſe. Maximo natu Vigeuones, hoc eſt, littorales inſularesq; populi parẽto. Minimus natu Heriuonibus, hoc eſt, mediterraneis imperato. Medium inter hos, Iſteuones, hoc eſt, ripas Rheni Danubiijq; accolentes regem habento. A ſubiectis quiſq; populis nomen accipito. Sequitur, *VISTILLVS SIVE VISTVLA ALBIS*. Quid diſcriminis eſt inter Viſtillum & Viſtulam, ut uocem repetat Plinius. nihil certe. Locus eſt uitiatuſ. Tu repono, Viſtillus, Sueuus, Albis. Errori cauſam dedit prior ſyllaba ſequentis dictionis quã ineptè bis ſcripſit librariuſ, aliuſ tranſpoſitis eiſ ſyllabæ literis legit Sueuila, aliuſ emẽdauit, Siue Viſtula. Sueui fluuij meminit Ptolemæuſ. Quidã hodie Zuenum uocari putãt. Sequitur, *NULLI INFERIUS NOBILITATE*. Hic leue erratum eſt, ſed tamen de hoc lectorem admonere uoluimus, ut totum caput perpurgatū habeat. Itaq; ſcribendum, *Nulluſ inferiuſ nobilitate*, Hercyniuſ iugum præ tenditur. Porrò uidere facile eſt quantuſ labor ſit emẽdare Pliniū & quã res neceſſaria, ut peſſime de literis mereantur, qui hoc agenteſ non ſolum rident ſed & conuicijs proſcindunt.

DE DIOECESIBVS EPISCOPALIBVS

Romanorum magistratuum diœceſeis, ſic enim etiam illi uocarūt quaſ admi niſtrationeſ dicere poſſumus, apud Chriſtianos epiſcopi, imita tione Ethnicorū gubernandaſ ſuſceperūt. Vnde uolumen Præſecturarum Romanarum enumerat Vicariuſ diœceſeoſ Aſianæ, Vicariuſ diœceſeoſ Ponticæ, & Vicariuſ diœceſeoſ Thraciarū. Sic uir illuſtriſ Præſectuſ prætorio Italiæ multas diœceſeſ ſub ſe habet. Nec pauciores præſectuſ prætorio Galliarum. Cõſtat autem primū in Græcia floruiſſe Chriſtianiſmum, unde & hoc nomen eſt mutuata antiquitaſ. Sed ut appareat quomodo prophanam Romanorū ditionem eccleſiaſtica ditio propemodū ſit æmu-

lata, rem

lata, rem exemplo manifeſtabimus. Raurici ſiue exteriores Sequani præter magiſtratuſ Rauriceniſ Auguſtæ Præſidem Maximæ Sequanorum olim agnoſcebant, qui apud Veſontionē habitabat. Et hodie Rauriciſ Sequaniſq; ciſmontaniſ omnibuſ à Vocetio mōte uſq; ad riuū Eckenbachū Sequanorum Tribonorūq; ſiue Germaniæ primæ diſcriminatorem qui miliario ſupra Seleſtadium uiſitur, Baſiliēſiſ antiſteſ præeſt, archiepiſcopo Veſontino ſubiectuſ. Simili pacto Tribonos ſiue Tribocoſ ab Eckenbacho riuo terminali Saletionem uſq; regit Argentorateniſ præſul, antiqua Tribonorū oppida ſummū, Elcebum aut huiuſ ruinaſ potiuſ, & inſimum, Brocomaguſ ſub ſe habent, ab Argentorato uero quod etiam olim Tribonorum caput fuit, nomen ſortituſ, nō ſecus ac Comes ille militariſ apud Romanos, cuiuſ meminimꝰ ſupra ac in ſequentibuſ ſæpe mentionem faciemus. Dixi non ſine cauſa, propemodum, quod fineſ alicubi uariatoſ uideam. Nam non dubito quin Comes Argentorateniſ totã Tribonorum regionem ſiue Germaniæ primæ partem quæ ad Sequanoſ ciſmontanoſ, Leucoſ, & Mediomaticoſ olim pertinebat, ſub ſe habuerit. Siquidẽ Marcellinuſ Ararim ſcribit inter Germaniam primam fluentem Sanconnã uocari. quem fluuiuſ conſtat in Lotharingia in extremitate Voſaginarū alpium oriri in diœceſi Leucorum ſiue Tullenſi. Proinde cerniſ hic fineſ mutatoſ. Neq; em̄ libuit Francorū regi Dagoberto Mediomaticorū & Leucorū eccleſiaſ occupatiſ iam ſinibuſ proſuſ ſpoliare. Idq; etiã in alijs diœceſiſ ſibuſ accidit, de uariatione ſiniū loquor. ſed hæc demõſtrare nimis longum eſſet. Nemetes Spirenſi epiſcopo parẽt, Vangioneſ Borbetomagenſi ſiue Vuormacienciſ, Magonciacienciſ territoriſ homineſ, Magonciacienciſ, Vbiij, Agrippinēſi, Neruij quondã Nouimagēſi tantū, unde Nouimaguſ Neruiorū caput fuiſſe colligo, nũc etiã Tornacēſi, Treuiri Treuireniſi, Mediomatici, Mediomaticēſi quẽ nũc Metēſem uocãt, Remi Remēſi. & ſic de alijs. Ac ruſum ſicut Comes Argentoratēſiſ, Præſectuſ militū apud Nemetas, & Præſectuſ militum apud Vangioneſ, Ducẽ Magonciacienciſem agnoſcebant, & Conſularẽ ipſum, ſic hodie Præſuleſ iſtarū urbium Archiepiſcopo Magonciacienciſi ſubiecti ſunt. Et priuſquã cõſtituerentur, id quod ſub Francorum regibuſ Dagoberto & Pipino factum arbitror, illæ eccleſiæ dubio procul in diœceſi Magonciacienciſi præſulſ erant. Sic Lugduni in Lugdunenſi prima, Rotomagi in Lugdunenſi ſecunda, Turonorum in tertia, Senonum in quarta, Treuitorum in Belgica prima, Remorum in ſecunda, Biturigum in Aquitanica prima, Burdegalenſium in ſecunda, Narbonenſium item in Narbonenſi prima, & Aquenſium in ſecunda, antiſtiteſ, propter ciuitatum ueterem primatū, Metropoleſ enim ſunt, ſuæ quiſq; regionis epiſcopiſ imperant. Atque hoc eſt quod Luciuſ papa dicit apud Gratianum, diſt. l. x. xx. Vrbeſ, inquit, & loca in quibuſ primateſ præſidere debent,

p 3 non à

non à modernis sed multis ante aduentū Christi statuta sunt temporibus. quorū Primatus etiam pro maioribus negocijs appellabāt. Hæc ille. Quod autem de primarijs Flaminibus ibidem ex Clemente refert, minus placet. Vides igitur, ut opinor, quemadmodum ecclesiasticæ diœceses, prophanas Romanorum diœcesibus imitatae sint. Porro quū etiam transrhenana Germania ad Christi religionem conuerteretur, magna facta est accessio diœcesis Magonciacensi è Francis & uicinis aduenis gentibus: Vuormaciēsi, Spi rensi, & Argentoratenſi, ex Alemannis qui serius Christianismum sunt amplexi, nō nisi inducti per Francos, ceu tradit Agathias, sed tamen ante gentes istas aduenas quarū mox meminimus. nisi uelimus dicere Magonciacensem antistitem Alemannorum aliquā cuiuslibet ecclesiæ partem adiecisse. nam arbitror Alemannos ad religionē nostram longe antea fuisse conuersos priusquā Argentorati sedes episcopalis erigeretur. Cuius rei supra mentio nobis facta est. Basiliēsis ecclesia Rauricis & Sequanis suis cōtenta mansit, nec quenquam externum populum sub suam recepit ditionem. At Constantiensis quæ Vindonissensi successisse putat, propterea quod olim Rhetia primæ fuerit attributa, eam ob causam magis ad Italiā quā Galliam pertinens, præter magnā Rhetia primæ portionem, etiam neophytis Alemannis insigniter aucta est. Ecclesia Augustana Rhetia primæ uetustissima est. quod docēt martyres, qui illic ob professionem Christiani nominis occubuerunt. Etenim, ut supra quoq; diximus, Prouinciæ Romanorum, ut Gallia, quibus etiam cisrhenana Germania annumerata quondā est, Pannonia, Noricum, & Rhetia, statim Christi doctrinam acceperūt, quemadmodum Italia. Non quod regiones totæ Christianismum publicè amplecterentur, sed quod priuatim sacratissimæ religioni complures nomen darent. Soli Germani, & pertinaciuscule quidē Alemanni in paganismo perstabant. Porro Franci Christiani facti, quod post illorum in cisrhenanam Germaniam & penitiorem Galliam immigrationem accidit, etiā Alemannorum gentem sibi subiectam paulatim Christianis sacris imbuendam curarunt, uelut ex Agathia liquere potest. Proinde quoniam Francorū reges Alemannis imperabant, qui diu antea Rhetiam primam quæ Lico fluuiio, Alpibus, & Danubio terminat, occupauerant, uerisimile est doctores Christianæ religionis, ad illos ex Magonciaco fuisse transmissos. Nam quis non credat Alemannos quum tantopere abhorrerent à Christianismo, sæuisse etiam in Christianos quoscunq; in Rhetia reperissent. Hoc itaq; pacto ecclesia Augustana Rhetia primæ uidetur sub ditionem uenisse Magonciacensis episcopi. Id quod de Curiensi quoq; ecclesia sentiendum. Nam de recentioribus, Vuirzburgensi, Eistetenſi, & Babingerſensi, res satis constat. Nam omnino Francorum regibus Alemanni Christianismum debent, & ab Alemannis occupatae regiones, in quibus si nō nouum & qui illic antea

non fuisset.

non fuisset, induxerūt, saltem instaurarūt extinctum, atq; rudem ac tenuem ad incrementa solida prouexere. Nec hoc omittendum, uideri tum Magonciacensem ecclesiam tum Agrippinensem, priusquā Metropoles fierent, id quod diui Bonifacij tempestate factum est, sub Treuerensi fuisse. nam hoc nobis præminetia loci planè persuadet.

EXPOSITVS ET EMENDATVS APVD CAESAREM
locus de ortu syluæ Herciniae, ubi uulgò legitur, oriri id
nemus à Nemetum & Tauracorum finibus.

C Julius Cæsar Cōmentariorum libro sexto de Hercynia sylua loquens, oritur, inquit, ab Heluetiorum, & Nemetum, & Tauracorū finibus, rectaq; fluminis Danubij regione pertinet ad fines Dacorū, & Anartium. Sed quid hic Nemetes faciunt, quos hodie pro Spirensis diœceseos cultoribus omnes accipiūt, & quidem rectè. Qui uero sunt isti Tauraci, siue ut in sincerioribus codicibus legitur, Tauriaci? Cur autem ab Heluetijs statim ad Nemetas transiit Cæsar, populos intermedios omittens, Rauracos, Sequanos, Tribocos siue Mediomatricos, qui potius erat nominandis? An memoria lapsus dicere uolumus? Crede mihi lector, locus iste mēdo non caret apud Cæsarem. Ego scribo pro Nemetum, Venetum. Sunt autē Venetes Rhetia populi sui parte ad inferiorē lacum pertinentes, à quibus Venetus dictus est. Pomponius Mela: Rhenus ab Alpibus decidens, propè à capite duos lacus efficit, Venetū & Acromū. Istos Venetes arbitror apud Plinium dici Vennotes & Venonetes, ubi recensentur in inscriptione illa Trophæi Alpium, apud Cl. Ptolemæum in descriptione Rhetia Vennotes. Vnicæ uero literæ inuersio nobis istum errorem peperit. Ex Nemetum enim doctus aliquis fecit Nemetum. Porro nomine Tauriacorum accipio, Turgauos. Siquidem suspicor Taurum siue Tauriam fluuium illum fuisse dictum, quem hæc ætas Turum uocat, à quo Turgauia uocabulum quam uideo tam latè protensam olim ut Turegum etiam complecteretur, ab amne quoq; Turo siue Turgauia nominatum, nimirū quod Tauriaci tractus uelut angulus & extremitas esset, ut primo libro docuimus. Turegum aut in Turgauensi pago situm sub administratione Ducis Alemannia, docet diploma Ludeuuichi regis Francorum. nam ab Alemannis Tauriacus tractus totus occupatus est cum uicinis regionibus, ut supra tradidimus. Nec uero me latet Tauracos à quibusdam autoribus usurpari pro Rauracis. Cæterum Acromi lacus alterius nomenclaturam, ut arbitror, refert uiculus ille in lacū excurrent, quem uernaculus sermo Romershorn appellat, quasi dicas Acromi cornu siue promontorium. Videtur autē Hercynium nemus ætate Iulij Cæsaris ad lacum Venetū usq; pertinuisse, priusquam uidelicet inter Alemanniam & Rhetia superiorē limes constitueretur eo tractu ubi hodie Tuieliam arcē & Cregiā uidemus, indubiè munimenta Romanorū, Iuliomagum

Iuliomagum uersus, quod ego corrupte Pfullendorff dici cōiicio, & Brigobannem, ad fontem Danubij declinando. Nam ea loca Romani repurgari curarunt, syluæ parte recisa.

MARTIANA SYLVA

Martianam syluam uocauere Romani superiore partem Hercynij nemoris, quam uernaculo sermone Germani den Schuuartzuuald appellant, hoc est, si quis interpretationē requirat, nigram syluā. Sed dubium est an à Marte uernaculū istud nomen sit deductum olim, quandoquidē à Germanis lucos & nemora cōsecrari consueſſe, deorūq; nominibus appellari secretum illud quod sola reuerentiā uidebāt, Tacitus tradit, An potius, quæ mihi probatur opinio, Orczuuald hoc est Hercyniū nemus, addita littera s, mutatum sit à nouis cultoribus Alemannis in Schuuartzuuald. Solet eī uulgus incognitas uoces detorquere in aliquod forte significatū quamlibet absurdum. Nam Mars, ut arbitratur, apud Germanos suum habet nomen. Ammianus libro xxi. de Iuliano Cæsare loquens, Profecturus itaque per Martianas syluas, uiasq; iunctas Histri fluminis ripis. De Martiana sylua meminimus in Alemannis libro primo.

ORCYNHEIM.

Quam syluam Græci Latiniq; Hercyniam uocant, Germani ueteres appellabāt Orcyniam autore Iulio Cæsare. Proinde quod oppidum sermo uernaculus Pfortzheim nominat, Orcynheim fuit dictum ab Orcynio nemore, in cuius medietate situm est. Sicut Boiohemum à Boijs. Nam quæ de Phorcyde Phrygiæ narrantur, ad librum Luciani pertinent, cui ille titulum fecit ἀλυσθῆς ἰσορίας. Porro Orcynium nemus, quæ postea Martiana sylua dici cœpit, Iulianus Augustus perlustrauit, ex Rauracis ad Danubiū profectus, ubi hæc ætas Vlmam conditam uidet. Itaq; meminit huius nemoris alicubi citante Suida, in hæc uerba, πρὸς πλὴν ἑρκυνίαν ὕλην ἐθέομεν. καὶ εἴδωμ ἐγὼ χρῆμα θζαίσιον, ἰδού γοῦσοι δαρρῶν ἐγὼ ἐγγυῶμα μῆσε ὄφθα ριοῦρμ, μῆ δ' ἔσσα ποῖετ ἡμῆς ἰσμερ ἐμ τῆ ζωμαίωρ. ἀλλ' εἴτε τὰ θετταλικά τέμωη δ' ὄσβατα νομίζῃ τις, εἴτε τὰ ἐμ δερμωπύλας, εἴτε τὸ μ. μέγαμ καὶ διωλύσιον ταῦρον, ἐλάχιον ἐσω χαλεπότηρς ἔνεκα πρὸς τὸ ἑρκυνίον πύνομα. Quorum uerborum hæc est sententia. Ad syluam Hercyniam accurrimus, Ac uidi ego rem insigniter mirificam. Ecce enim confidenti animo tibi polliceor, neq; te tale nemus uidisse, neq; quantum ego sanè nouerim, in Romano orbe extare. Verū siue quis putet Tempe quæ in Thessalia sunt, siue syluas Thermopylis proximas, aut uastum illum & ingentem Taurum, plurimum incommoditatis ad iter habere, minimum sanè fuerit quantum ad difficultatem asperitatemq; attinet, si cōparatio fiat cum sylua cui Hercyniæ nomen est

NICER.

Nicer amnis est quem uulgus eruditorum hodie Neccharum appellat. **Q**uoritur in Martiana sylua. Panegyristes ad Constantinū Magnum, **Sed**

Sed pulchrum, inquit, tibi uidetur, & reuera pulcherrimum est, ut Rhenus ille non solum superioribus locis, ubi aut latitudine uadofus, aut uiciniā fontis exiguus, sed & ibi nouo ponte calcetur, ubi totus est, ubi iam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluuius, & Barbarus Nicer, & Mœnus inuexit. Loquitur autē de ponte Agrippinensi. Ausonius in Mosella. Hostibus exactis Nicrum super & Lupondum.

Fl. Vopiscus in uita Probi Cæsaris, de Germanis agens, Et quum iam in nostra ripa, inquit, imò per omnes Gallias securi uagarentur, cæsis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant solum, reliquos ultra Nicrum fluuium & Albim remouit. Sic enim utrobique legendum doquimus capite De statu Germaniæ ueteris libro primo.

DANUBIVS.

Martianus Capella satis innuit Danubium à monte Abnoua ubi fontem habet, nomen inuenisse, quū inquit, Hister fluuius ortus in Germania de cacumine montis ad nouem sexaginta amnes assumens, etiam Danubius uocatur. Tu scribe, de cacumine montis Abnouæ, nam librarij uitium est. Nec curandum Abnoba scribatur an Abnoua, pro b enim u sci mus usurpari. Germani D littera articuli loco addita dicebant Daunou pro die Abnau, Romani Danubiū. Equidem Germanicum Abnouæ uocabulum collem terrenum & campum pascuum quem nostrates augiam uocāt, potius insinuat quàm montē syluofum. Et tali loco Danubij fons est. Proinde Tacitus molle & dementer æditum montis Abnobæ iugum asserit. Cæterum Herodotus ex ciuitate Pyrrhene Danubium fluere scribit & è Celtis. Alludit uero uernaculum tractus Porienſis uocabulum ad Pyrrhenem. Ac Celtarum appellatione more ueterum autorū Hecatæi uidelicet, Phylarchi, Hermippi, & Diodori Siculi, Germanos intelligere oportet. Illius uerba Græca hæc sunt, ἴσσοτε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ κελσῶν ἐπιρρῆνης πόλιος ῥέει, μέσορ χιζωμ πλὴν εὐρώπημ. id est, Siquidē & Danubius fluuius initio sumpto è Celtis & Pyrrhene ciuitate fluit, mediam secans Europam. Marcellinus libro xxiij. Amnis uero Danubius, inquit, oriens prope Rauracos montes, limitibus Rheticis per latiore orbem protentus, ac sexaginta nauigabileis penè recipiens fluuios, septem ostijs per hoc Scythicum latus erumpit in mare. Hæc ille. Tam propinquus autem fuit limiti Rhetici Germaniæque Danubij fons, ut quidam dixerint Danubium oriri in Rhetia. Claudianus,

Sublimis in Arcton

Prominet Hercyniæ confinis Rhetia syluæ
Quæ se Danubij iactat Rheniq; parentem.

q Nomina

Nomina fluuiorum Germanica pleraq; in aha desinunt, ut in sylua Martiana, Kuntzaha, Schiltaha, Vuolfaha. In saltu Vosagi, Lebraha, Andelaha, Haselaha. Apud Ruuacum, Ruuaha, quæ nomen oppido & arci dedit. Suartzaha apud Cœnobium eiusdem appellationis in tractu Badensi. Proxime Augustam in Rhetia prima, Vuertaha qui Virdo olim dictus est, ac sub nemore Bohemico, Marauaha. Huius quoque desinentiæ fuisse credo fluuiū quem lacus Turegiensis emittit. Fæaha in suburbio Selestadiensi, sed mutato prius nomine, Ello amni miscetur.

GERMANICAE LOCORVM APPELLATIONES QVAEDAM

Apud Germanos uicis & arcibus nomina plerumque familiae nobiles indiderunt, ut Quendelingi in Saxonia Quendelingeburgo. Tubingi, Reutelingi, Ezelingi, Geppingi, Geiselingi in Alemannia memoriam sui reliquere uicis constructis, quæ hodie oppida uidemus. Nordlingi in Nordgauia habitâtes, unde & nomen nacti sunt, conlatis domicilijs Nordlingen oppidū constituerunt. Et sic de multis alijs. Non aliter oppidulū Selestadio proximū hodie Gemar dictum, in diplomate Caroli Magni quo Lebrahæsis cœnobij institutionem à Volrado factā, approbat, nominatur Gamaringa, à nobili aliqua gente Gamaringorū. Arbitror uero Colmariam primū Colmaringā appellatam à Colmaringis. Nam hac terminatione gaudebant olim Franci & Alemanni, imò Germani omnes.

IVHONVM CIVITAS APVD TACITVM

COR. Tacitus in ipso calce libri decimitertij Historiæ Augustæ, Sed ciuitas Iuhonum, inquit, socia nobis malo improviso afflictæ est. Nam ignes terra æditi, uillas, arua, uicos, passim corripiebāt. Ferebanturq; in ipsa conditæ nuper coloniæ mœnia. Neque extingui poterant. Non si hymbres caderent, non si fluuialibus aquis, aut quo alio humore niterentur. donec inopia remedij, & ira cladis, agrestes quidam eminus saxa iacere. dein residentibus flammis propius suggesti, ictu sustiū, alijsq; uerberibus, ut feras absterrebant. Postremo tegmina corpori direpta inijciunt, quanto magis prophana usu & uiliori polluta, tanto magis oppressura ignes. Hactenus Tacitus. Ciuitatem hic usurpat, quod & Cæsar subinde facit, pro toto agro omniq; ditione. Coloniam pro oppido ciuitatis. Verbi gratia, si Respublica Selestadiensis uicos circumquaque sitos pleno iure possideret, omnes illorum habitatores essent de ciuitate Selestadiensi, sed non de oppido. Hoc obiter annotare placuit, ut sciatur inter ciuitatem & oppidum differentia. Suspiciatus aliquando sum ciuitatem istam Iuhonum in Nordgauia fuisse, & coloniam ipsam esse quod illic oppidum hæc ætas Ala uocat, propterea quod sciebam Hermunduros semper fauisse Romanis, & apud illud municipium

cipium Romani imperij subterraneos muros extate longissimo spatio uertustatem admirandam arguenteis. Et iactatur uulgo oppidum Alahense primum libertatem nactum. Sed postquam in mentem mihi uenit Tacitum eius ciuitatis libro quoq; secundo meminisse, de Germanico Cæsare loquentem qui in Chaucorum terram tempestate maris tandem delatus, nihilominus post insignem eam in mari cladem acceptam, in Chattos & Marfos exercitum duxerit, re felicissimè gesta, deprehendi Inhionum ciuitatem esse Frisijs & Chaucis propinquam circa amnem Amisiam. Verba Taciti eo loco sunt hæc, Reductus inde Inhiona miles. Tametsi in æditionibus uulgatis scriptum est, in Hiona diuisis dictionibus, ac asteriscus appositus, arbitrante Beroaldo legendum, in hyberna. Cæterū apparet apud Inhionas militum statua fuisse & hybernacula.

PALAS SIVE CAPELLATIVM REGIONIS NOMEN unde Palatini Comitatus appellatio.

EA regio quam hodie uernacula lingua Pfaltziā, indoctè Palatinatum uocamus, olim Capellatiū uel Palas nomen habuit. Am. Marcellinus libro xvij. Quum uentum fuisset ad regionem cui Capellatiū uel Palas nomen est. Ab hac itaque prisca uoce Palatini uocabulum descendit, & non à palatio uel imperatoris, uel regis Francorum. nam sunt qui Palatinum esse putant, qui à Francis olim Maior domus fuerit appellatus. Iulianus Cæsar post Argentoratensem pugnam qua Alemannorum copias penitus deleuit, quum suspicaretur eam gentem tanto amissorum damno ciuium affectam, minime quieturam, sed aliquid ausuram hostile, ut cæteris quoque terrorem incuteret recenti etiamnum nuper acceptæ cladis memoria, Magunciaci per pontem illic constitutum transire uoluit. Obstant Alemanni pontem obseruantes. At Iulianus noctu trecentos milites usuarijs nauibus quadraginta impositos, adeo tacitos transire Rhenū iubet, ut etiam remi suspenderentur. Hii quum Reges & Regales, sunt autem Regales Regum filij, & Regulos, ab Hortarij Regis conuiuio iam multa nocte uenientes, in fugam uertissent, & è seruis qui pedibus illos sequebantur quosdam occidissent, tandem cognouere Alemanni transisse Romanos, & metu percussi quem nocturnum tempus augebat, diffugiunt. Mox ponte constrato, per Hortarij regna Iuliano fauentis transitum est in terras infestorum regum. Quibus hostiliter tractatis, uentum est ad regionem cui Capellatiū uel Palas nomen est. Vbi Macriano & Hariobaudo, Vadomario, Vrio, Vrsicino, & Versalpo Alemannorum regibus pacem obsecrantibus, pax est concessa. In hæc fermè uerba Am. Marcellinus libro xvij. Et meminimus nos in Alemannis libro primo. Palatinæ ditioni imperat hodie clarissimus princeps Ludouicus ex familia Bauariæ ducum, cuius partem obtinet ad Danubium. Vnde Comitatus illinc, hinc uero Ducis habet titulum

tulum. Huius Herois gloria non parua facta est accessio superioribus annis profligato Francisco Siccingio nobilissimo illo equite, quam rem confecit non absque Theseis suis, hoc est, Archiepiscopo Treuirensi Richardo Griphencloio, & Philippo Catthorum Principe, expeditionis eius & foederis confortibus.

TRAIANI BVRGV M, TRANBVRG.
HODIE CRONBVRG.

MVnimentum illud quod in Alemannorum solo conditum Traianus dum Germaniam prouinciam procuraret, suo nomine uoluit appellari, reparatum à Iuliano Cæsare, locato ibi præsidio, suspicor esse ex descriptione Marcellini, Cronburgum prope Francofordiam. Huius quoque meminimus in Alemannis. Traianæ meminit Ptolemæus prope Magoniacum, sed in parte diuersa.

BVDORIS.

BVdorim potius credam esse Durlacum, quàm Heidelbergam, quod ueteris nominis partem referat. Et præ se fert alioqui mirandam antiquitatem Durlacum. In causa potest esse, quod quicquid inter Rhenum est & Nicrum, uelut in Prouinciæ formam redactum aliquot annos Romanis paruit. Hinc tantum uetustatis reperias non solum in Nicri litore, sed in intermedijs etiam locis. Vnde manauit illa apud Vuaibilingam inscriptio, CLODIVS HOC FECIT VXORI SVAE. Nec de Francorum rege debet intelligi, quod præfectus aliquis Romanus posuit. Sed uulgus historicorum nescio cuius familiæ cum Francis affinitatem hoc argumento persuadere conatur. Hinc apud Ettelingam tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat insculptus, quam nos Sebusij uidimus, quò Maximilianus Cæsar afferri suo sumptu iusserat. Hodie possidet insignis ille Baro Ioan. Iacobus à Morspurgo Præfectus Cæsareus apud Hagenoiam.

SALINGOSTADIUM.

ASalo fluuio Salingi dicti Franci in ripa amnis Mœni nominatum à se Salingostadium oppidum construxerunt. Hos Romani Salios appellarunt, ut ex Marcellino liquet qui hac utitur uoce. Gallicani scribæ Salicos dixere, & Legē eorū Salicā. De hoc mentionē fecimus in Francis.

FRANCOFORDIA.

HVnc traiectum Mœni fluminis Franci possidebant, à quo oppido nomen datum per eam occasionem nato. Sed cogitandum an in huius quoque ripa amnis oppida sita Schueinsfurdia & Ochsenfurdia, à Sueuis & Fosis populis potius sint dicta, quàm à significatarum bestiarum transitu, uel conditorum cognominibus.

Catti

CATTIMELIBOCI.

CAtteleboci quos hodie Germani Catzenelebogios uocant, de quo uocabulo mirari quis possit qui ueram etymologiā ignoret, Catthi sunt Melibocum montem cuius Ptolemæus meminit, accolètes. Annotauimus & hoc in Hessis libro primo.

BOIEMVM TACITO, VELLEIO BOIOHEMVM,
Bubiemum siue Buiemum Straboni, pro loco. Ptolemæo Bemii, gens ipsa.

FAbula est quod uernaculi Sclauinorum Bohemorum annales produunt de regionis eius uocabulo, propterea uidelicet appellatam Bohemiam, quod Sclauini hac uoce eis uaticinium significante, ex nuper occupatis Illyrici finibus quum ea prouincia non omneis caperet, in medios istos Orcyniæ syluæ saltus transgressi ob repertam illic fatidicam mulierem nomine Libyffam, huiusmodi nomenclaturam regioni indiderint. Nam Cornelius Tacitus in libro de situ moribusque Germanorum, ualidioribus olim Gallorum rebus existentibus diuo Iulio teste, etiam Gallos in Germaniam transcendisse docens, de Boijs Gallica gente dat exemplum, quos scribit ueteriora Hercyniæ syluæ tenuisse: mansisse sua quoque tempestate, hoc est, Fl. Vespasiano Principe, Boiemi nomen, & significare loci ueterem memoriam, quamuis mutatis cultoribus. Id quod ipse exponit paulo post in eodem libello, Marcomannos tradens pulsis Boijs Boiohemum occupasse, quum inquit, Præcipua Marcomannorum gloria uirescens, atque ipsa etiam sedes pulsis olim Bois uirtute parta. At Velleius Paterculus antiquior scriptor ut qui sub Tiberio Cæsare Præfectus equitum fuerit in Germania, regioni quam Maroboduus Marcomannorum rex incolebat, Boiohemo nomen fuisse dicit. Maroboduus namque duce Marcomannos excitos sedibus suis, quæ magis ad Danubium uergebant, atque in interiora refugientes, incinctos Hercyniæ syluæ campos inhabitasse, eo magis etiam timendos quod quum Germaniam ad læuam & in fronte, Pannoniam ad dextram, à tergo sedium suarum haberent Noricos, tanquam in omneis semper uenturi, ab omnibus timebantur. Sic nobis Bohemiam Marcomannorum sedem describit Velleius, quam in hoc Maroboduus occupauit, ut auocata procul à Romanis in Danubij ripis perpetua præsidia agentibus gente sua potentiora quidem arma uitaret, sua autē faceret potentissima. Nactus sane Bohemiam Maroboduus, finitimos omneis puta Catthos, Cheruscos, Bructeros, & ab altera parte uersus Danubium Hermunduros, Quados, & uicinas Sueuorum nationes, aut bello domuit, aut conditionibus iuris sui fecit. Sed & Strabo qui sub Augusto & Tiberio floruit, Bohemiam signanter describit, ostendens à Maroboduus sua ætate occupatam. Sic autem inquit

q 3

tem inquit

tem inquit libro septimo, ἐμ ταντῆ δ' ἐσι καὶ ὁ ἐρκάσιος δρυμὸς, καὶ τὰ ἤν' σουίνωρ
 ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐνδὲ τῶ δρυμῶ κατὰ πρὸς τὰ ἤν' κολδοῦλων, ἐμ οἷς ἐσι καὶ τὸ
 βουβίεμον τὸ τῶ μαροβόδ' βασιλείου, εἰς ὃν ἐκείνος τόπος, ἄλλως τὲ μετανέστησε πλείους,
 ὅ δ' ἢ τὸ πύρ δ' ὁμοειθεῖς ἐαυτῶν μαρκομάνων. ἐπέση γὰρ τῶ πρὸς πρᾶγμασι μ' οὐτρε δ' ἰδιώτῃ
 μετὰ πύρ ἐκ ῥώμης ἐπάνοδος. νέος γὰρ ἦν ἐνθάδε, καὶ εὐεργετῆτο ὑπὸ τῶ σεβασού. ἐπα
 νελθῶν δὲ ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο πρὸς οἷς εἶπον, λούις τε μέγα ἔθνος καὶ ῥόμης
 καὶ βόρνας καὶ μαργίλωνας καὶ σιβινούς, καὶ ἤν' σπῆσιν αὐτῶν μέγα ἔθνος σέμνονας.
 Quæ uerba sic possunt Latine reddi, In hac (f. Germaniæ regione) est etiam
 Hercynium nemus & Sueuorum nationes, partim sanè habitantes intra
 nemus quemadmodum Coldulorum gentes. In quibus extat & Bubi-
 eum Marobudi regia. In quem ille locum quum alios complureis tradu-
 xit, tum etiam populareis suos Marcomannos. Siquidem hic quum antè
 priuatus fuisset, post reditum ex urbe Roma, rebus administrandis præfe-
 ctus est. adulescens enim illic uixit, & beneficijs ornatus est ab Augusto.
 Reuersus autem in patriam regnare cœpit, & præter gentes quas nomina-
 ui (uidelicet Marcomannos, Coldulos, & quos alios in Boiohemum tran-
 stulit) etiam Luios magnam gentem, & Zunos, Butones, Mugilones, Sibi-
 nos, & ipsorum Sueuorum populosam nationem, Semnones, imperio suo
 adiecit. Porro deprauatus est, nec hic tantum, Asulanicus codex Græcus, in
 quo βουιάσμορ legitur. Emendatius exemplar habuit Guarinus Veronenfis
 Strabonis interpres, qui Bubiemum uertit. Quanquam fortassis βουίεμον le-
 gendum fuerat. sed fieri potest ut ipse Strabo Germanicam dictionem sic
 corruerit, ut sunt in peregrinis etiã in Latinis incuriosiores Græci. Et alio
 qui quælibet natio suo more externa profert. Rursus de Bohemia loquitur
 Strabo, quum paulo post inquit, ὁ δὲ ἐρκάσιος δρυμὸς συνκρόπρὸς τε ἐσι καὶ
 μεγαλοδένδρον ἐμ χωρίοις ἐρυμνοῖς κύκλον πῆξιλαμβάνων μέγα. ἐμ μέσῳ δ' ἔδρυτῶ
 χώρα καλῶς οἰκῆσθαι δυναμένη, περὶ ἧς εἰρήκαμην. Hoc est. Hercynium ne-
 mus admodum densum est, & in locis desertis eximie magnitudinis arbor-
 ribus præditum, ambitum magnum complectens. In meditullio uero collo-
 cata est regio quæ commode inhabitari potest. de qua locuti iam sumus.
 Porro Ptolemæus in hoc tractu Bemus ponit, concisum uocabulum usur-
 pans, qui etiam uulgo nostrati mos est. Nec uero Græci in medijs dictioni-
 bus nisi per illas suas duplices, uocalibus aspirant, Latinis etiam spiritum
 subinde respicientibus, unde Tacitus Boiemum nominauit, nō Boihemum.
 Cæterum argentibus Marcomannis apparet Boios celsisse priusquam re-
 tum potiretur Maroboduus. Nā sub Augusto præfectum habenis regni
 Strabo tradit. At exules Boij cum Heluetijs aduersum Iulium Cæsarem
 longe antea pugnauerant. Diximus uero supra uideri nobis Marcoman-
 nos cum uicinjs nationibus puta Nariscis & Hermundurjs à uetustis Bo-
 iorum Gal-

iorum Gallorū sedibus nomen sibi Boierorū induisse, qui postea Noricum
 & Rhetiam secundam occuparint cum alpibus usq; ad Athesim amnem.

PYRENAEVS HODIE GERMANIAE MONS

Inter alpes Rheticas Pyrenæus mons est, quem occupata Rhetia Ger-
 mani Prennerum uocant. Plinius Cæcilius in Panegyrico quæ dixit Tra-
 iano Cæsari: Germaniamq; inquit, quum plurimæ gentes ac propè infini-
 ta uastitas interiacentis soli, tum Pyrenæus, Alpes, immensiq; alij montes
 nisi hijs compararentur, muniunt dirimuntq;. Huius montis Dionysius in
 carmine suo de situ orbis mentionem facit. Nam exorsus à Septentrione
 Germaniam describere, sic canit,

τοῖς δ' ἐπὶ πυρηνάϊον ὄρος, καὶ δώματα κελτῶν

αρχόδι πηγῶν καλλιρῶς ἠριθανοῖο. Hoc est,

Pyrrhenes sequitur mons, Post hunc est Celtica tellus

Eridani fontis contingens rauca fluenta.

Nomine Celtarum Gallos Togatos intelligit, qui Italis Cisalpini sunt.
 Huius Pyrenæi meminit poeta quoque Bassus in epigrammate quodam
 quod in laudem Germanici Cæsaris scripsit, cuius cum Germanis pugnas
 quos ipse uocabulo Celtarū innuit ueterum more Græcorum, Pyrenæum
 istum ait aspexisse. Retulit id carmen in primum librum Epigrammaton
 Maximus Planudes. Sunt autem huiusmodi uersiculi,

ὄρεα πυρηνάϊα, ὅ αὖ βαθυάγεις ἄλπει

αἰ ρῆνθ προχοῶς ἐγυῖς ἀποβλέπετε,

μάρτυρες ἀκτίων, γερμανικῶς ἀε ἀνέταλερ

ἄσράπῳ κελτῶς πύρῳ ἐνουάλιοι.

Saxa Pyrenæi, & depressæ uallibus Alpes

Quæ Rheni fontes haud procul aspicitis,

Vidistis radios, Cæsar Germanicus ædit

Quos cum Teutonibus fulgure belligerans.

Pyrenæis montibus nomen inditum aiunt à crebris fulminū ignibus.

CAMPI CAVINI IN RHETIA PRIMA

DE campis Cauinis mentionem facit Sidonius in Panegyrico Iulij Va-
 lerij Maioriani Cæsaris, hijs uersibus,

Conscenderat alpes

Rhetorumq; iugo per longa silentia ductus

Romano exierat populato trux Alemannus,

Perq; Caui quondam dictos de nomine campos

In prædam centum nouies dimiserat hostes.

Ammianus Marcel. libro xv. De Constantio Augusto loquens, qui pa-
 gis Alemannicis bellum indixerat, ex Insubribus in Rhetia primam mo-
 uens, Ad quem, inquit, prociñctum, Imperator egressus in Rhetias, cam-
 posq;

postquam uenit Cauinos. Cogitandum autem an oppidum Rhetiae primae quod Caufburen hodie uocant, ab Cauinis istis campis habeat nomen, uel quasi Cauinus fons dictum, uel potius a rusticis aedibus Cauinorum Camporum sic appellatum. de Cauinis campis obiter meminimus in Alemannis lib. primo.

ARBOR FELIX.

Arbor felix oppidulum est in ripa lacus Acromi situm, quem ueteres Brigantinum dixerunt, medio fere loco inter Brigantium & Constantiam. Hodie sermo uernaculus Arbon appellat. Vnde monachi diui Galli qui nobis aliquot diuorum uitas conscripserunt, uetustatis ignari, Arbonam dixerunt. Meminit Arboris felicitatis Antoninus in Itinerario. Liber Praefectarum Romanarum ostendit Tribunum cohortis Herculeae Pannoniarum aliquando statua sua habuisse, Arbore, sub dispositione uiri spectabilis Ducis Rhetiae primae & secundae. Sic apud Brigantium siue Confluentes praesidium agitabat, Praefectus numeri Barbaricorum.

FINES.

In ripa Turi siue Tauriae fluminis castellum extat, Ad fines a Romanis appellatum. Hodie Germani uocant Pfin. Nec frustra nomen habuit, uelut limes fortassis inter Rhetiam primam & tractum Tauriacum. Mentio fit huius & Antonino.

CONSTANTIA.

Scribit Marcellinus Sequanam prope Castra Constantia fundi in mare. Quo loco hodie Constantiam urbem episcopalem uidemus attributam Nortmanniae. Non aliter Constantia nostra ad effluentem ex Acromo lacu Rhenum & Veneto sese immergentem sita, a castris Constantijs originem habet, quae Constantius illic exaedificauit pro militum praesidijs aduersum Alemannorum incursiones excubantium. Vnde conijcere licet, limitem illum Rhetiae & Alemanniae non ita procul abuisse a Constantia. Hic statua militum erant, hic hybernacula. Quum Ammianus scribit Alemannos Arbetione Romanarum copiarum duce fugato sublatis animis ferocibus, incedentes cottidie prope Munimenta Romana strictis mucronibus discurre, frendendo minas tumidas intendentes, istum indubie locum significat, ubi Constantiam hodie cernimus. Nam in mandatis hoc ab imperatore Constantio acceperat Arbetio, ut margines lacus Brigantini legeret. Huc aiunt episcopalem sedem ex Vindonissa translata. De qua re diximus supra. Tabula lapidea uetus, in qua mentio fit Imp. C. Aurel. Val. Diocletiani, & M. Aur. Val. Maximiani, & Val. Constantij, & Gal. Val. Caes. uidetur ex Vituro oppido propinquo Constantiam aduecta. Fuit is Constantius pater Constantini Magni. Extat epistola Leonardi Aretini quae Constantiam accurate describit ad Nicolaum.

Insula

INSULA LACVS VENETI, ID EST BRIGANTINI INFERIORIS

Lacus Venetus insulam habet quae Maior aucta a Chronographis monachis uocatur. Sermo uernaculus Diuitem appellat. Cenobio Benedictinorum antiquissimo ornatur. In hac Tiberius Caesar aliquando castra habuit cum Vindelicis bellum gerens autore Strabone, cuius haec sunt uerba libro VII, Is habet, inquit, insulam qua uelut arce ad inuadendos Vindelicos commodissime usus in naualibus pugnis Tiberius. Et addit paulo post, Ceterum, inquit, Tiberius a lacu unius diei progressus iter, Istri fontes aspexit.

FORVM TIBERII ET GAVNODORVM

Eo durante bello Tiberius in uico Heluetiorum non procul a ripa Rheni hyemabat, cui Forum Tiberij nomen obuenit, quod illic suis etiam ius redderet. Germani Tribunal Caesaris sua lingua uocant. Ab hoc crediderim non multum abuisse Heluetiorum alterum oppidum Ptolemaeo Gavnodurum appellatum. Sanè Zurtzaci nomen non penitus abludit, sic dictum Alemannis pro Duraco. Gaunum autem uetere Gallorum lingua qua sunt usi Heluetij, saxum significat. Vnde Agauno uocabulum inditum in Octodurensi tractu. Monendum id duxi, quo certius inuestigari locus queat. Nam propter cataractas Rheni libenter id nomen Loufenbergo tribuerem. Sed sunt & superiores cataractae.

SCHEFHVSIVM

Nouum oppidum est Schefhusium, a domibus nauicatorum nomen habens. Nam illic olim traiectus Rheni fuit, ubi pontem hodie uidemus.

CASTELLVM THERMARVM AC THERMAE HELVETICAE

Cor. Tacitus lib. XVII historiae Augustae de Caecina agens, qui Vitellianarum partium, cum Germanicis legionibus propiore transitu nempe Pannonicis iugis in Italiam festinabat, Fabio Valente per Cottianas Alpes & per Galliam ingrediente, sic scribit, Irritauerant, inquit, turbidum ingenium Heluetij Gallica gens, olim armis uirisque (sic enim legendum est) mox memoria nominis clara, de caede Galbae ignari, & Vitellij imperium abnuentes. Initium bello fuit auaritia ac festinatio undeciesimae legionis. Rapuerant pecuniam missam in stipendium castelli, quod olim Heluetij suis militibus ac stipendijs tuebatur. Aegre id passi Heluetij, interceptis epistolis, quae nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodia retinebant. Caecina bellum auidus, proximam quamque culpam, antequam poeniteret, ultimum ibat. Morta prope castra. Vastati agri. Direptus longa pace in modum Municipij extructus locus, ameno salubrium aquarum usu frequens. Haec tenus Tauriacus. Arbitror castellum id, cuius hic fit mentio, Badenensem arcem esse, quam ampliore olim fuisse, uestigia murorum arguunt, antiquitatem eritis illic

Castelli Ther
marum anti
quitas

r lic

lic tabulis lapideis & inscriptis commonstrantibus, cuius rei fidem nobis facit Felix Hemmerlinus Turegiensis in libello de Thermis. Hodie præter speculam in monte sitam parum superest. Alemannos puto, quum Maximam Sequanorum occuparent, aut paulo prioribus incursionibus ita uastasse. Porrò locus quem in Municipij modum extructum, id temporis direptum à militibus Cecinæ tradit, uicū reor fuisse qui à Thermis ipsis per accliuem monticulū usq; ad Castellum ipsum pertinuerit. Hodie uidemus oppidū arcī coniunctum, sed non minus quàm ea tempestate peramceno salubritum illarum aquarū usu frequens. Nam diuersoria habet elegantissima, populū comem. Agnoscit hoc tempore uetustiorum octo pagorum communem Aristocratiam, quolibet biennio nouum præfectum per uices substituentiū. Proinde Castellū Thermarū dici poterit. Debemus Tacito, quod illius simulq; Thermarū antiquitatem agnoscimus, quas quidā proximis seculis à pastore pecorum inuentas credit. Sed tamen fieri potest, ut aliquam multis annis intermisso illarum usu latuerint prorsus ignoratæ.

VOCECIVS MONS

Heluetij propter uastatos agros, ut diximus, uicū thermarū direptum cōmoti in Cæcinam & Vitellium, lecto Claudio Seuero duce statuerant legioni resistere. Sed quū cogitarēt exitiosum aduersus ueteranos esse præliū, & intutam obsidionem Castelli dilapsis uetustate mœnibus, nō auli tentare fortunā, arma abiecerunt inter Cecinæ exercitum & Rhæticas cohortes in medio uagabundi. Magna pars faucij aut palantes in Vocecium perfugere, unde depulsi, confectantibusq; Germanis ac Rhætis per syluas atq; in ipsis latebris trucidati. In hęc fermè sententiā Tacitus scribit. Voceciū montē, ni fallor, hodie Germanicus sermo nominat den Bœtzberg, B pro V usurpās. Iurassi pars est. Infamis ob lamas & uoragines quas præsertim pluuio tēpore transire sit difficillimū, adeo terra mollis est & uliginosa. Habet adhærētē in imo uiculū quē Voceciū uulgus appellat, uersus Rauracos

VINDONISSA

Vindonissa nobilis olim fuit legionum hybernaculis. Tacitus hist. Augustæ lib. xx: Hyberna subuersa cremataq; ijs tantū relictis quæ Magonciaci ac Vindonissæ sita sunt. Paulo post eodē libro, Atq; interim, inquit, una & xx legio Vindonissa, Sextilius Felix cū auxiliarijs cohortibus per Rhetiā irrupere. Porrò sita fuit ad amnem Ruzam, ubi Arulam recipit. Habuitq; magnā cōmoditatē à duobus illis nauigabilib; fluuijs duos traiectus sortita, ac alterā quoq; Ruzæ fluuij ripā ædificijs olim complexa. Hanc Alemanni in Maximā Sequanorū irruentes, ante sæpius uexatā primū destruxerunt sub ruinā Romani imperij. Porrigebat uersus Habispurgum arcem, quod nihil miri sit si à Vindonissa quoq; nomē habeat. Ferūt hic episcopalem sedem fuisse, quæ postea Cōstantiā, proxima ciuitas erat, traducta sit, per Hunnorū, ut arbitror incursionē denuo omnibus euastatis ut uix

ut uix hodie pagi nomen mereatur. Duos episcopos Vindonissenses in antiquis cōcilijs reperio, Gammatiū in Lugdunensi, in Epaonensi Bubulcum. Possibile est diceceseos Vindonissensis partē usq; ad Turi fluuij ripas pertingentem, qui Rhetiæ, ni fallor, & Maximæ Sequanorū limes fuit, episcopo Constantiensi Rhetiæ primæ, qui magnā Alemanniæ portionem, magnam Rhetiæ primæ possidet, attributā, alteram partē Lausannensi. Nam apparet in Heluetijs Auentico gentis capite excepto nullā ciuitatem fuisse celebriorem. In campis Vindonissæ uersus arcem Habispurgiā Val. Constantius Constantini Magni pater numerosas Alemannorum copias deleuit. Vnde Panegyristes clamat, Quid, inquit, cōmemorem Lingonicam uictoriam, & Imperatoris ipsius uulnere gloriosam? Quid Vindonissæ campos hostium strage completos, & adhuc ossibus opertos? In libro prouinciarum Gallicarum, annumeratur Vindonissa castris Maximæ Sequanorum, hoc est oppidis uulgaribus, & quæ episcopum non habent. In hunc enim sensum Decreta Pontificum castrī nomenclaturam usurpant.

VALLIS POENINA

VAllem Pœninam satis constat eam esse quam hodie priore uocabulo seruato Vallesiam dicimus. Regio est Heluetijs hoc tempore fœderata, cuius caput Sedunū olim Octodorus erat. Sed uastato Octodoro sedes episcopalis è Veragris in ciuitatē Sedunensiū est translata, quæadmodum modo de Vindonissa factū meminimus. Nā tempore eodē & Octodorū floruit, & Vindonissa. Cuius rei euidēs argumentū est, quod in iisdē cōcilijs utriusq; ecclesiæ episcopos affuisse reperi. Nam in uetusto quodam codice post decreta Lugdunensis synodi in catalogo subscribentiū antistitum sic legitur, Rufus episcopus ecclesiæ Octodurensiū. In Epaonensi concilio sic, Constantius episcopus ciuitatis Octodorensis. Et præcedit, Orbicius episcopus ecclesiæ Vefontiensis. Cōsidera t̄p̄ multis ab hinc sæculis synodi istæ celebratæ sint, nā Vefontinus t̄æt̄si metropolitanus episcopū se tantū nominat, nō archiepiscopū. Nec fit illic Lausannensis episcopi mentio, quæ nōdū, ut uideat, habebat ea ecclesia, Vefontinæ tantū parens. Sed libet Octodori & Agauni descriptionē ex uita diui Mauritiij paucis recēfere.

OCTODORI DESCRIPTIO

Maximianus Cæsar ad cōprimendam Bagaudarū factionem in Gallias properans, ad Alpiū Pœninarū aditū uenit. Transmeantib; iter Alpiū post arduā & hortendā uiam, subito equalis loci campestris occurrit grata planicies. Quo in loco oppidū factū est, quod Octodorus nomen accepit. Circa quod irrigua fluminibus prata atq; agrorū fertilis cultura porrigitur. Deinde Rhodani fluminis ualidus cursus offertur. Qui more suo leniter fluens regionis ipsius prata grata amcēnitate commendat

AGAVNI DESCRIPTIO

Thebæa legio præteriens Octodorū oppidū, ad locū cui Agauno nomē est celeriter properauit, ut duodecim milliū spacio ab Octodoro sepa

rata, necessitatē cōmittendi sacrilegium præteriret. Agaunū accolę interpretatione Gallici sermonis saxum dicūt. Quo in loco ita uastis rupibus, Rhodani fluminis cursus artatur, ut transeundi facultate substracta, constratis pontibus uiam fieri itineris necessitas imperaret. Undiq; tamen imminētibus saxis paruus quidem, sed amœnus irriguus fontibus campus includitur. Vbi fessi milites legionis Thebææ post laborem tanti itineris, resederant. Ibi postea iussu Maximiani bis decimati sunt, & omnes tandem reliqui simul iugulati, quū ipse princeps apud Octodorum interim esset, quod duodecim milliū spatio distat ab Agauno. Deinde post multos annos ab ista cæde, Theodorus Octodorensis siue Sedunensis episcopus, ut cōiicio, nam historia uocat illius loci episcopum, ego intelligo territoriū, basilicam Agauni construxit, quæ uastæ nunc adiuncta est rupi. Proinde liquere potest Agaunense monasteriū nō esse id quod quidā hodie Octodorensis uocandum censent, nec Agaunū & Octodorum eiusdem esse loci uocabula, quū duodecim milliū interuallo inter se distent, & Octodorū, ut supra didicimus, in plano campo sitū sit, contra autē Agaunū rupibus undiq; cingatur ac saxis iuxta Rhodanū. Porrò quū istam Agauni descriptionem lego, uenit mihi in mentē Loufenbergi, quod oppidum in confinio Rauricorum & Heluetiorū positum non sine causa arbitror Ptolemæo Gaunodurū dictum, ut & supra attigimus. Nam arx quam habet, munimentū prouinciæ fuit aduersum Germanos transrhenanos. Describit Octodorū Iulius Cæsar in initio tertij libri Commentariorū, Galba secundis, inquit, aliquot prælijs factis, castellisq; cōpluribus eorū expugnatis, missis ad eum undiq; legatis, obsidibusq; datis, & pace facta, constituit cohortes duas in Nantuatibus (sic enim legendū est) collocare, & ipse cū reliquis eius legionis cohortibus, in uico Veragrorū, qui appellatur Octodorus, hyemare. Qui uicus positus in ualle non magna, adiecta planicie, altissimis montibus undiq; continetur. Quū hic duas in partes flumine diuideretur, alterā partem eius uici Gallis ad hyemandū cōcessit, alteram uacuā ab ijs relictam cohortibus attribuit. Hæc Cæsar. Octodorū Alemanni qui in Vallem Pœninam immigrarunt, hodie Martenachum appellant. Peninas alpeis Cæsar Summas uocat, hoc est partē illarū hoc donat nomine, quū scribit se Seruium Galbā cū legione duodecima, & parte equitatus in Nantuates, Veragros Sedunosq; misisse, qui à finibus Allobrogum & lacu Lemano & flumine Rhodano ad summas alpes pertinent. Vnde Antoninus in Itinerario suo inter Augustā Prætoriam & Octodorū Summi Pœnini meminit. Idem Alpem summā alibi ponit in Alpibus maritimis. Tacitus Pœnina iuga nominat, tradens Cæcinam per superiorem Germaniā & Heluetios, propiore itinere in Italiā transcendisse, cōtra longiore Fab. Valentem, nempe per Galliā & Cottianas alpeis. Veniebant autē ex Vbijs. Illius uerba hæc sunt lib. xvii. Ingens, inquit, uiribus opibusq; Vitellius, duos duces duo ite-

nera

nera bello destinauit. Fabius Valens allicere, uel si abnuerent uastare Gallias, & Cottianis alpibus Italiā irrumperere, Cæcina propiore transitu Pœninis iugis digredi iussus. Rursum paulopost. In alpe Graia ipse paululum conctatus, num Rhætici iugis in Noricum flecteret, sed reputans Noricos incerta uictoriæ præmia cessuros, Pœnino itinere subsignanū militem & graue legionū agmen, hybernis adhuc niuibus, traduxit. Hactenus Tacitus. Catalogus quo prouincię Gallicæ recensentur cum ciuitatibus episcopalibus, ciuitatē Vallengium, id est Octodorū alpibus Pœninis attribuit, Graijs Tarentasiam. Cæterum Vallem Pœninam, Rhætiam, & Vindeliciam à Q. Cæcilio Cisiaco Septitio Prolegato, simul fuisse gubernatas inscriptio docet quæ Veronę extat apud diuum Florianū, huiusmodi uerbis,

Q. CAECILIO CISIACO SEPTITIO PICAI CAICILIANO PROCVR. AVGVSTOR. ET PROLEG. PROVINTIAI RAITIAI ET VINDELIC. ET VALLIS PœNIN. AVGVRI FLAMINI DIVI AVG. ET ROMAI C. LIGVRIVS L. F. VOL. ASPER. D. CON. I. CR. IN GENVOR.

Sed tamē re exactius perpenſa, malim hoc accipere de Valle Pœnina quæ fontibus Athesis & Oeni uicina est. Nā scio quā longē porrigantur Alpes quæ Pœninæ uocari scriptoribus solent. Et Vallis Pœnina de qua nos agimus, magis ad Galliam pertinuit, Alpium Pœninarum Præsidi subiecta, qui Præsfecto prætorio Galliarum parebat. Verum Rhetia erant iuris Italici. Rhodanum ex Pœninis alpibus oriri Marcellinus autor est.

AVENTICVM HELVETIORVM

Auenticum caput Heluetiorum fuisse tradit Tacitus quum de Heluetijs à Cæcina Vitellioq; profligatis loquens, Multa hominū, inquit, millia cæsa, multa sub corona uenūdata. Quumq; direptis omnibus Auenticum gentis caput iusto agmine peteret, missi qui dederent ciuitatē. Hæc ille. Liber prouinciarum Gallicarum, in prouincia Maximæ Sequanorum ciuitatem Heluetiorum recenset, cui additum, id est Auenticum. Ego Vindonissam ciuitatibus Maximæ Sequanorum potius annumerauero, Castris Auenticum attribuens. Nemo uero miretur Ptolemæum Sequanis Auenticum assignare. Siquidem is Romanorum administrationem respexit, qua non solū Auenticū, sed tota Heluetiorū regio Maximæ Sequanorum annumerata Præsidem Vesontionensem agnoscebat. Sicut adhuc facit quantum ad forū ecclesiasticū attinet, nisi quod Vindonissensis dioceseos pars Constantiæ Rhetica est attributa, ceu supra meminimus. Vuilerij in Heluetijs extat inscriptio, qua Auenticensis incolæ T. Tertio Seuero ob eius erga se merita donū se posuisse testant. Ibidē Donatus exactor tributorū in Heluetijs, elogiū habet. Inscriptiones quæ inter ruinas Auentici reperiunt, nō uisum est apponere. Subditū id hodie Friburgensium ditio- ni. Auenticensis pagi deuastati ab Alemānis Oudarius semilatinus autor

r 3 mentionem

mencionē facit, quē in historia sua Paulus Æmilius inter primos secutus est.

NVITHONVM REGIO

Burgūdiones Vandalici generis autore Plinio, quid uetat credere quā meliores agros quæsitū irēt, rapuisse secū Nuithones, quorū nisi apud Tacitū nulla amplius memoria, qui trāsgressi cū illis in Sequanos, citra Iurā cōfederint in Heluetijs ubi hodie Bernā & Friburgū oppida cultis. cernimus. Nā is tractus hodie Nuithlādia appellat, & Minor Burgūdia. Meminimus de hac re in Burgūdionib. lib. I. De origine uulgarē istius appellationis, multę cōiecturę sunt, inter quas fortasse & hęc nostra locū habebit

VERBIGENVS HELVETIORVM PAGVS

APVD CAESAREM

VI. Cæsar lib. I. Cōmentariorū suorum, de deditioe Heluetiorū loquutus, Dum ea conquirantur, & conferuntur, inquit, nocte intermissa circiter hominū millia sex eius pagi, qui Verbigenus appellat, siue timore perterriti, ne armis traditis supplicio afficerentur, siue spe salutis inducti, quod in tanta multitudine deditiorū suā fugam aut occultari, aut omnino ignorari posse existimarent, prima nocte ex castris Heluetiorū egressi, ad Rhenum finesq; Germanorū contenderunt. Huc usq; Cæsar. Dubiū est apud eruditos quisnam iste Verbigenus pagus, aut ubi fuerit. Dicam coniecturam meā. Suspicio scribendū, Vrbienus, ad uernaculā fortassis ueterū Heluetiorū linguam. Alioqui mallet Vrbinus. Est autē Vrba antiquissimum oppidū Heluetiorū, in illa, ceu posterior ætas uocare cœpit, Cisiurana Burgundia, non minus uetustatis præ se ferens ruinis ædificiorū quā ipsam Auenticum. Agnoscit hodie ciuitatem Friburgensem. Inter lacum Lausinum, hoc est Lemanum & Arioricam Vrba Antonino ponitur.

SALODORVM

Antiquitas Salodori in confesso est. Iacet in ripa Arulæ fluij, qui Argauiæ nomē dedit. Meminit eius Antoninus. Salodori ferūt Vrsum & Victorem ex Thebæa legione pro Christo suppliciū ultimū sustinuisse.

AVGVSTA RAVRICORVM

Rauricorū ueterum & Sequanorū Cismontanorum loca tenēt hodie, Alemanni qui à tempore collapsi imperij Romani diocesium Basiliensem incolūt, hoc est à monte Voecio incipiendo, Vricgauiam quæ Rauricorū nomen refert, primorib. duabus literis ablati, Cisgauia, Sungauia, & Elsatia superiorem. Siquidē Rauricos & Sequanos Cismontanos à Tribonis siue Tribocis fossa illa terminalis diuidit miliario supra Selestadiū, per quā riuus fluit quē uocant Eckenbachū. Sanè Ptolemæus inter Rauricorū oppida Augustā Rauricū recenset ac Argentuariā, quā addidit ideo quod Sequanis paruerit, quibus Raurici iuxta Prouinciarū à Romanis institutā gubernationē sunt unā cū Heluetijs accensiti. Est autē Argētuarua uicus ille quē hodie Horburgū quasi Argburgū dicimus, pxime Colmariā quę trib. milliarijs à Selestadio distat. Augusta uero Rauricorū indyta illa quondā

urbs

urbs, nūc ad miserū uicū, imò uix uici nomine dignū, redacta est, primū per bellicā hostilemq; uolentiā excisa, deinde per iniuriā temporū paulatim tota consumpta, adeo ut propemodū nihil supra terrā appareat, quod priscā magnificentiā indicet. Quin ipsos Rauricos indicat Cæsar Heluetiorū exemplo, omnia sua oppida uicosq; & quicquid ædificiorū habebāt exulisse. At sub terra, mirū dictū, q̄ plena muris ac ruderib. omnia. Visuntur adhuc in colle nō procul à molendino geminæ structuræ cauæ ex silicibus quadratis cōpositæ hemicycli figura, quas cuius uel ueteres ædificarint, nemo diuinare potest, quū nec cisternæ fuerint pro cōseruanda aqua, nec apta quarūlibet rerū receptacula, multo uero minus ad propugnandū ualuerint. Subterranearū ruinarū uestigia passim apparent Liechtstallū usq; ubi puto speculam fuisse Romanorū in monte. Vnde cōijcere possumus Augustæ magnitudinē, tum quā amplis suburbij cincta fuerit. Nihil autē admirabilius q̄ fornices subterranei toto fermē spacio quod modo diximus, è quadratis lapidibus extructi. Vulgus diuerticula Romanorū fuisse credit per quæ ueluti cuniculos quosdā, hostilem illi uim metuentes, uel longa obsidione fatigati, sese subducere cōsueuerint. Verisimilius est aquæductus fuisse, nō quidem aquæ fontanæ, cuius illic, ut est montiū natura, crebræ sunt ubiq; scaturigines, sed fluuiialis potius quæ sordes ciuitatis ablueret. in quē usum Basilea plurimas sub terra testudines habet, quæ res ad mundiciem urbis in primis conducit. necq; enim Argentorato quicq; aliud magis officit, q̄ quod huiusmodi egestorij structuris caret. Venit mihi ruinas illas contemplanti in mentē aliquando Romanorū Aquæductuū, de quibus Procopius, Romanæ, inquit, aquæductus quatuordecim sunt, cocto ex latere per priscos homines illos ædificati, ea latitudine ac simul profunditate, ut equester uir aliquis, ipso cū equo per eos supernè euadere liberius queat. Hæc ille. Iactat autē uulgus mirabilem fabulā, esse uidelicet hic gazophylaciū quoddā sub terra quod magnā auri uim contineat à Romanis ibi depositam, ad quem locum ijs cryptis perueniatur. Hanc cameram ferrea ianua claudī, cane per uigili tuente, qui in eos qui propius suggesti fuerint, rictum uelut deuoraturus diducat. Itaq; nullus adhuc cōpertus est tam audax, qui cum hac be-lua congredi sustinuerit. Ac proximis annis, non narro fabulam, quum quidam extrema paupertate laboraret, & omnibus tentatis etiam ad medium uitæ sustentationem nihil suppeteret, erat autem uxor alenda cū liberis, & annona magno uendebatur, nec opificiū ipse nouerat, statuit secum experiri fortunam, satius esse ducens semel occumbere, quā tantam miseriam quotidie perpeti, cui nullū uideret remediū. Proinde huius thesauri potiundi spe testudines illas subterraneas penitissime solus ingressus diu quidem in ipsis errauit. Quum uero prope gazophylacium accessisset, ut ipsi uidebatur, conspectis illic humanis ossibus quæ discerptos aliquando

homines

homines fortassis similia ausos indicabāt. & uis nescio quibus spectris, ita statim subito quodā pauore exanimatus est miser, ut diu iacuerit mortuo similis. Tandem uix sibi redditus aliquātulum, lento gradu uiribus corporis omnibus destitutus crepsit, domum reuersus, postridie mortuus est. Credi derim ego, imaginationem illorū terriculamentorū ante cōceptam, misero tantum metum inuexisse. Quanquā etiam secretarum artium periti negāt se unquā penetrare potuisse, quamlibet magnis incantamentis instructos. Sed ijs rebus nulla adhibenda fides. Inueniuntur passim in agro Rauricen si nomismata ærea, nonnunquam etiam argentea ac aurea, atq; gemmæ si gnatoriæ. Nec dubitarim quin longe plura reperirentur, nisi locus esset desertus, & ædificia subterranea partim uepres, partim agri frugiferi contegerent. Augustam Rauricorum hodie Germanica lingua Augst appellat. uicina est Rinfeldiæ, cuius arcem à Basiliensibus ab hinc annos plus minus quinquaginta demolitam Rauricorum propugnaculum fuisse crediderim. Attinetq; ad ditionem Austriæ ducis. Eius magnitudo uix conijci potest, quod paucis locis terra aperiatur eruendorum duntaxat è muris lapidum gratia, quibus tamen non magnopere opus habent hodie Raurici, quippe qui in tuguriolis degunt argillaceis & stramentitijs. Quod si hic essent qui ædificarent, & pro fundamentis ædium locandis terram altè effoderent, haud dubie mira uetustatis argumenta scrutantibus occurrerent, & uideri posset quousq; fuisset protenta. Fidem tamen mihi faciunt aquæductus illi subterranei, de quibus dixi, separatam aliquantulum à Rheno, quod in alijs etiā ueteribus urbibus obseruare licet, Liechtstallum uersus fuisse porrectam. Habuit autem indubiè munimentum Rheno flumini imminens. Sanè extant adhuc in contraria ripa arcis ualidissimæ uestigia, qua se primum aduersus Germanos, deinde contra Alemannos aduenam gentem tutati sunt Romani. Quin etiam Vuallenburgū quod uocant oppidulum ad excisam illam rupem an dem Houenstein situm, Rauricorum propugnaculum fuisse reor ac uallum. Vnde nominis origo. Magis enim hoc placet, quàm quod ab Alemannis postea sic sit appellatum, qui Italos lingua sua Vualos uocant, quorum hic præsidia semper erāt. Nam Augusta Rauricorum, colonia fuit Romanorum. Hucq; deduxit eam orator ille clarissimus L. Munatius Plancus, uir Consularis ac Prætorius, M. T. Ciceronis discipulus, qui Lugdunum item coloniam traduxit, quemadmodum indicat inscriptio uetus, quæ Caietæ uisitur sic habens,

L. MVNATIVS L. F. L. N. L. PRONEP. PLANCVS.
COS. CENS. IMP. VIIVIR EPVL. TRIUMPH. EX
RHAETIS AEDEM SATVRNI FECIT DE MANV/
BIIS, AGROS DIVISIT IN ITALIA BENEVENTI,
IN GALLIA COLONIAS DEDVXIT LVGDVNVM
ET RAVRICAM.

Vnde

Vnde etiam antiquitatem Rauricorū colligere licet. Siquidem necesse est oppidum stetitisse, quò colonia fuerit deducta. Neq; enim idem est urbem condere, & condere coloniam. Conditur urbs dum extruitur ubi ante non erat. Conditur colonia, dum missis colonis occupatur. Fuit autem Augusta Rauricorum colonia militaris ab Augusto sic cognominata, cuius auspicijs res gesta est, qualem Græci uocant *στρασιπ*, quod illis *στρασιπ* sit, quem nos augustum dicimus. Porrò destruxerūt Augustam Rauricorum haud dubie primum Alemanni, quibus tandem sub Valentiniano eius nominis tertio Theodosij iunioris successore cōtiguit, quod ante toties maximis etiā periculis frustra tentauerant, nempe ut Germaniā primam cum Elcebensī regione, & Rauricensē tractum ac Heluetiorum terras tum occuparent, tum pacifice possiderent, id quod illis nunquā ante contigerat. Nā quamquam in Ripensem Galliam sæpe transgressi sunt, & ad tempus in ea habitauerunt, non fuit tamen hoc illis perpetuum & stabile. Equidem Gallia ripensis quæ utranq; Germaniam & Rauricos Heluetiosq; continet, Romanis paruit usq; ad hoc tempus. Siquidē Germania prima & secunda Consulares habebant, ac Maxima Sequanorū siue Prouincia Sequanici in qua præter Sequanos ipsos & Vesontios Raurici sunt & Heluetij, regebatur à Præsīde. Præterea tractum Argëtoratensem, hoc est Tribonorū regionem, quorū oppida sunt Argentoratū, Brocomagus, & Elcēbus, pro quo hodie Slecestadiū habemus, unde totā prouinciā postea Elces uernacula simplicitas appellauit, quidā Alsatiam uocare ausi sunt, Comes Argentoratensis, uir spectabilis administrabat nomine Romanorū. Et item uir spectabilis Dux Magonciacēsis sub sua dispositione habebat Præfectos militū, apud Saletionē, apud Tabernas, apud Vicū Iulium, apud Nemetas, apud Altā ripam, apud Vangionas, apud Magonciacum, apud Bingiū, apud Bodo brigam, apud Confluentes, & apud Antonacum. Itaq; quū primum Alemanni labēte iam imperio Romano, dictas regiones ad Gallicā Rheni ripam uergentes inuasissent, quicquid erat munimētorū, & quicquid erat urbium exciderunt, ueriti ne si redintegratis uiribus reuerterent Romani, & ipsos depellerent quod ante sepissime contigerat, recuperatis arcibus & oppidis terras eas rursus facerent inexpugnabiles. Tum igitur Cōcordia, munimentum Romanorum, & alterū cui Tribonis nomen fuit, in tractu Argentoratēsi, Argentoratū, Saletio, Brocomagus, Elcēbus, Argētuarā, Vindonissa, Forū Tiberij, Auenticū, & ista nostra Augusta, sed & interiores aliquot urbes, ut Diuodorū in Mediomatricis, Tullum & Nasiū in Leucis, & similes euersæ sunt, præcipuam tamē uiolentiā ijs expertis quæ in ripa Rheni uel proximis Rheno locis sitæ erāt, quo ipsis per uim Romanorū repulsis facilius in futurū esset transitus. Quāquam si quis à Burgundionibus, & forte Nuithonibus quorū Tacitus meminuit, euersam putet Augustā Rauricorum,

ricorum, Vindonissam, & Auenticū, nolim ei magnopere refragari. Nam Burgundiones autore Plinio originis Vandalicæ, ex Alemannia, ubi paucis annis precario confederant, primi fermè Barbarorum transito Rheno Sequanorum interiorum, & eorum Heluetiorum qui Iuræ monti propinquiores sunt loca occupauere.

B A S I L E A

Non defunt qui tradant Augustam Rauricam ab Vngaris fuisse deletam, & Basileam ab Henrico Germanorum rege, qui Othonis primi pater fuit, conditam & templis exornatā abhinc annos sexcentos & amplius aliquanto. Quorū prius nō inficior ut siquæ superfuerint reliquæ Augustæ Rauricorū, eæ sint ab Vngaris consumptæ, quos docet Regino Prunienfis & Luitprandus Ticinensis, Germaniā, Italiā, Baiouariam, Alemanniam, & Galliam ipsam, crebro plusquàm hostiliter uexasse. Quod imprudentiæ Arnulphi Imperatoris debet, qui truculentissimæ genti primus in nostras regiones aditum patefecerit, quū huius opera aduersus Zuentebaldum Marauanorū Principem subigendū uteretur. Et fit mētio castri Rauricensis in libro Prouinciarū Gallicarū, ubi ciuitates & castra Maximæ Sequanorū recensentur. Alterum non credo. Neq; enim qui uel mœnibus cingit oppidū, uel ampliat, aut ædibus sacris exornat, statim conditor dici meretur. Nam sic Vuolphelinus Cæsareus præfectus tum Selestadij, tū Colmarie extructor foret, qui utrūq; uicium muro circūdedit. Et Vuerthrada regina Caroli Magni mater, Salodori, Colmarie, Cōstantiæq; esset autor, quarū templis de prouētibus prospexit. Ac Himelgardis Sueuicæ Duxissa Selestadij extructrix dici deberet, propterea quod illic templū in honorem dominici sepulchri curarit ædificandū, quod postea diuæ Fidei uirgini dictum est. Nec magis conditoris nomen meretur, qui priuilegijs donat. Ego longe aliam opinionem de Basilea habeo. Nam puto Basileam dictam, non ἀπὸ τῆς βασιλείας, quod à rege Henrico condita sit, sed à traiectu quem lingua Romanensis, hoc est Gallica passum uocat. Vnde etiam Bassella Mosellanica quam uulgo Passel appellamus, sibi nomen uendicauit, ut sit dicta Basilea quasi Passilea. Traiectum enim hoc loco fuisse uerisimile est etiam dum stante Augusta, quod hic propter uallem per quam torrens è Birsa ductus fluit, ripa sit humilior, & ob multas causas ad transitum aptissima, apud Augustam autem prorsus abrupta. Proinde consentaneum est hic transmittere solitos quibus cum Rauricis res esset, ut Germanorum, Tacito teste, & dubio procul postea Alemannorum, in ripa tantum commercium. Huc facit, quod in Olinone perpetuum præsidium habebat Dux Sequanici tractus, non tam ob defensionem prouinciæ, quam ad tuendum istum præcipuè traiectum, ad quem locus ille rectè respondet, Antiquam uillam exiguum uiculum attingens, & nunc prorsus syluescens

syluescens retento tamen nomine. Et quia munimento opus habebat traiectus aduersum Germanos, & mox Alemannos, ideo duo propugnacula erexere Romani, quorum fundamentis turres istas duas impositas credo quas hodie uidemus, alteram in capite pontis, alteram paulo inferius à sale hodie nomen habentem quod in ea asseruatur. Iam post triumphandam illam Alemannorū in Galliam immigrationē, primū domus utrinq; ædificatæ sunt nauiculariorū & pandochiorum, initium futuræ duobus oppidis. Mox uero locus frequentior fieri cœpit, ut etiā mercatores illic habitarent. nā circa traiectus omnis generis hominū turba confluere solet. Nec alia res pluribus oppidis originē dedit, ut Scheffus ad Rhenu à nauarum casis sic appellatæ, Vlmæ apud Danubiū, Heidelbergæ apud Nicrū, Selestadio apud Ellum fluuium, & innumeris alijs. Quāto uero magis minui cœpit Augusta, tanto Basilea auctior indies facta est, noui populi qui nuper ex Germaniæ finibus Rhenum transierat, noua ciuitas, quū illam omnes fugerent uelut inauspicatam, & semirutam, hāc autē propter multas comoditates non solū traiectus ipsius, sed & facilioris omnium rerum importationis, & melioris agri uicinia, omnes adamarent. Si quid igitur post multa excidia miseræ Augustæ superfuit, hoc totum uelut colonia quædā Basileam cōmigravit. Hinc nos in Munatij Planci memoriā, & illustrationem Basileæ Alemannorū colonie, huiusmodi inscriptionem cōposuimus, quæ in foro frumentario sub imagine Munatij legitur.

L. Munatio Planco, ciui Romano, uiro Cōsulari & Prætorio, oratoriq; ac M. Ciceronis discipulo, qui post deuictos Rhetos, æde Saturni de manubijs extructa, non modo Lugdunum, sed & Rauricam coloniam deduxit, quæ Augusta fuit appellata, ab Octauio Augusto tum rerum potente, S. P. Q. Basiliensis tametsi Alemannorum transducti coloni subactis ac depulsis Rauricis, amore tamen uirtutis quæ etiam in hoste uenerationem meretur, uetustissimo tractus huius illustratori, culpa temporum prorsus abolitam memoriā postliminio renouarunt.

Anno M. D. XXVIII.

Porrò opinionis meæ argumentū est, quod senes indigenæ narrare solent, ita à maioribus suis edocti, ubi hodie Basilea est, olim nihil fuisse nisi traiectum Rheni duabus istis turribus quæ etiamnum uisuntur, cōmunitū. Et addunt, eam uiam quæ à Rheno ducit ad forum piscariū, ab institoribus illic habitantibus inuenisse nomen, adhuc antiquioribus notum, quæ uetus loci celebritas, confirmat eam urbis partem cæteris antiquiorē. Proinde qui Basileā dictā putāt quod regia ciuitas sit, me nō habebūt δὲ μὲν φωνή. Ostendimus enim modo quænam fuerit illius origo. Ac indubiū est eo nomine uocatū locū priusq; aliquid extructum esset, quod regiū dici mereret.

Nec mos erat Romanis Græcanicas oppidis siue munimentis à se conditi-
tis appellationes indere, multo minus Alemannis. Concordiam apud Tri-
bonos agnoscimus Romanorū opus, agnoscimus Tabernas, Vicū Iulium,
Altam ripam, & quod ijs omnibus Basileæ uicinius est Tiberij forum. Ni-
si concedere uelimus eos qui huic loco uocabulum primi imposuere, fuisse
diuinos, ut qui præscierint exorituram ibi posterioribus sæculis ciuitatem
quæ regia nomenclatura digna foret. Nam si quis hodie Basileam contem-
pletur, an non regiam uocabit: quando ea est uiarum mundicies, ac ædium
in commune æqualis ordo, quarundam etiam magnificentia atque amœ-
nitas, præsertim quibus à tergo uiridarium est diui Petri, & Prædicato-
rum cœnobium, amplas areas & hortos elegantissimos habentibus, &
quæ Rhenum aspeçant, ut etiam ijs qui Italiam uiderunt, placere possit.
nisi quod hypocauistorum usus multos offendit non assuetos, & pando-
chiorum sordes. id quod cum tota Germania commune habet. Cœli ra-
ra quædam ac grata temperies. Ciues, humani. Templorum satis magnus
numerus. Episcopale reparatum olim fuit à diuo Henrico Augusto, quum
terræmotu concidisset, siue ut quidam uolunt, post Vngaricam uastatio-
nem, multisquæ donarijs ab eodem condecoratum. adeo semper Basileæ
bene uoluerunt Henrici. Inter quæ eminet lamina illa aurea lignæe tabulæ
adhærens septem millibus florenorum æstimata, qua ipse priuatim in la-
rario suo quum uiueret usus est. Vnde & tutelareis diuos refert quos ille
præcipuè coluit, nempe quatuor angelos, Michaëlem, Gabrielem, Rapha-
elem, Vrielem, & Benedictum, ac in horum medio stantem Christum,
cuius pedibus ipse cum uxore Cunigunde aduoluitur. Apud diuum Pe-
trum sacerdotum sodalitiū est, quod collegium appellant. Martini pha-
num parochiale est duntaxat. Leonardi uero etiam Canonicos instituti di-
ui Augustini habet quos regulareis cognominant. Ii Ezelinum canonicum
episcopalis templi suum iactant autorem. Ego per similem occasionem in-
stitutos puto, quemadmodum eos qui in monte Turegiensi degunt, à Tu-
regiensibus canonicis, & eos qui apud diui Arbogasti uiuunt ab Argen-
toratensibus cœnobiticam uitam deserentibus natos prædicant. Parochia
diui Vdalrici uicina est ædi episcopali, Albani uero & Ioannis suum quæ-
que suburbium claudit. Illic Benedictinorum quos Hasenburgius Basile-
ensis episcopus acciuit, hic uero Ioannitarum domicilium. Prædicatores
in suburbio diui Ioannis amplissimum possident cœnobium, ædificijs mul-
tis ac spaciosissimis hortis, præsertim autem Græca bibliotheca spectabi-
le. Ea potiti sunt post mortē Ioannis prius Argensis episcopi, deinde Car-
dinalis Ragusini, qui in synodo Basiliensi in obeundis negocijs nō postre-
mas tulit. Franciscani ad moenia ueteris urbis habitāt insignes amplissimo
tēplo, quem locum Ezelinus Præpositus illis dedit. Augustinianis post hos
receptis

receptis locum præbuit senatus Basiliensis, cui adhuc plus cæteris obnoxij
sunt. Cœnobia puellaria maius oppidum duo habet, & minus item duo
præter monasterium Cartusienſiū & Parochiale diui Theodori templum
ex aduerso situm. Vbi hodie Cartusia est, aiunt magnificam olim domum
stetisse quæ episcopi fuerit Basiliensis, quum illi id oppidum adhuc pareret.
quod aliquando pignori datum Duci Austriae propter stipendia non solu-
ta, senatus Basiliensis redemit. Academia quo minus floreat, in causa est
prouentuum tenuitas, & nimia gymnasiorū in Germania multitudo. Præ-
staret esse pauciora, & frequentia. Vrbs ipsa abhinc annos plus minus du-
centos ampliata est, & suburbia nouo muro latissime circumdata. Huic ma-
gnum decus nec minus commodi concilium attulit œcumenicum hic pro-
pæmodum decem & octo annis celebratum. Illustrat etiā hodie typogra-
phorum solertia ac diligentia, quorum facile princeps Ioannes Frobenius.
Quod si quis siue uiridarium diui Petri contempletur tum amplum, tum
ob arborum copiam elegantissimū, cuius pars olim humanis Iudæis ser-
uijt, seu pontem duo oppida coniungentem, & ad prospectum in amnem
conuenienter accommodatum, facile fatebitur etiam cum amœnissimis ur-
bibus certare posse Basileam. Si uero salubris cœli dotem expendat, procul
dubio, palmā dabit. Igitur qui talem ciuitatem βασιλειαν, hoc est reginam
uel regiam domum ludens uocarit, non multum aberrabit. Absurdior est
illorum opinio qui à basilisco hic reperto nomen traxisse uolunt, propterea
quod uident nonnunquam appingi basiliscum qui insignia urbis teneat.
Nam non considerant hoc fuisse solenne plerisque ciuitatibus, ut insignia
affingerent ad suum quæque nomen in propria lingua alludentes. Sic flo-
rem præfert Florentia, Colmaria clauam, Schaffhusia arietem. Id quod ho-
die passim fit ab ijs qui natalibus restitunt à Cæsare, dum imagines siue
insignia affingūt quæ Princeps approbet. Sic inuenimus nuper in antiquis
picturis Oliueriū illū quo familiariter usus est Carolus Magnus, pro insi-
gnibus habuisse puellā quæ oliuæ ramusculum in manu ferret, uelut ab oli-
ua ferēda nomē haberet. Magis ferendi sunt qui à Basilio quodā Romano
duce cōditā & appellatā cōmemorāt. Nā in antiquis codicibus ubiq; per i-
scribit Basilia, nō per e, quemadmodū etiā indicat liber Prouinciarū & ur-
biū Graiarū, Pœninarum, ac Gallicarū, quæ uel ob hoc liquet nō esse uetu-
sti auctoris, quod ciuitatē Basiliensī inter ciuitates Maximæ Sequanorū re-
censeat, cuius nec Ptolemæus, nec Antoninus Aug. in Itinerario suo fecerint
mentionē, ut quæ tū Augustæ Rauricæ fuerit annumerata, cuius erat traie-
ctus & pars. Sed crescebat Basilea, ac ab habitatoribus indies magis atq;
magis frequentabat, Augusta Vindonissaq; euanescebant, quas tamē li-
ber ille inter castra recenset, hoc est oppida minuta, uerum non liquet quo
tempore sit conscriptus. Et infulciuntur etiam antiquis interdum recentia,
s 3 dum

dum libri describuntur. Itaq; Basileæ primum episcopū præfuisse tradunt Pantulum eum quem historia diuæ Vrsulæ narrat cum illa uirginū sodalitate Romam profectū, & redeūtes Agrippinā usq; fuisse prosequutū, ibiq; unacum illo puellarum examine ab inimicis Christianæ religionis trucidatum. Id quoniam sine testimonijs dicitur, quibus refragari nō liceat, nescio an apud omnes fidem mereatur. Verisimile est hunc Pantulum è Vefontione Basileam destinatū, ut nouæ ecclesiæ præfesset. Quanquā apud Rauricam quoq; nihil dubito fuisse Christianos aliquos. Siquidem Galliarum prouinciæ citius Christianismum sunt amplexæ. Cæterum quæadmodum prophana potestas apud Sequanos & Vefontionem erat, cui Raurici Heluetiq; parebant, habebant enim Præsidentem & Ducem, de quo supra differuimus, ita etiam ecclesiastica autoritas illic primatū obtinuit. Mallem ego dicere Rauricensiū episcopū fuisse Pantulū, si modo eo tempore Romam profecta est Vrsula quod illius historia indicat, nasutioribus parū satisfaciens. Neq; enim putant, ut de alijs taceamus, Francos & Alemannos facile passuros fuisse, ut aduerso Rheno opera equorum usæ Basileam nauigarent, quum illi in ripam Gallicam semper oculos intentos haberent præde gratia. Quod si dicamus iam ad Christū fuisse conuersas istas gentes quæ transissent pridem in Gallias, adhuc uix credat aliquis homines assuetos militiæ potuisse prorsus ab iniurijs manus abstinere. Ostenduntur adhuc Basileæ gradus quibus ad templum ascenderit quod à diuo Martino nūc cognominant, tum, ut uidetur, si non episcopale, certe primariū, & fortassis unicum. Nam Burgum quod hodie uocant ubi ædes episcopalis extructa cernitur, nihil aliud fuit quàm locus præsidio recipiendo idoneus, ad tuendum traiectum. Post Pantulum Basiliensis sedes multis seculis uacauit usq; ad tempora Caroli Magni, aut circiter. Nam catalogus episcoporum Basiliensium primū recenset Vualamum qui tãto interuallo Pantulum sit subsequutus. Ego meo fretus iudicio malim dicere Basiliensem tractū in Vefontinæ ecclesiæ diocesi siue administratione fuisse, donec iuxta sanctionem quæ in uolumine legum Francicarū extat, in hunc sensum, Singulæ ciuitates suos episcopos habento, propriū episcopum acceperit. Sic olim Argentoratensis ecclesia sub Mediomatricensi fuit. Sed iam satis de Basilea disputatum est. Nos hic, ut in cæteris, ingenue nostram opinionem aperuimus, in nullius certe præiudicium. Liberum esto cuiq; sentire quod libet. Quid enim stultius quàm de ijs rebus friuole digladiari, quæ non certis testimonijs, sed solis coniecturis nituntur. Verum nos ad Rauricos nostros reuertamur, quandoquidem magis nobis animus est antiquitatem excutere quàm noua stilo persequi. Raurici fuerunt sub Præsidente Prouinciæ Maximæ Sequanorū, quemadmodum & Heluetij. Docet id nos uolumen de magistratibus Romanis, & liber Prouinciarum ac urbium Gallicanarum modo ci-

tatus

tatus à nobis, qui sic habet, Prouincia, Maxima Sequanorū, Ciuitas Metrop. Vefontiensium, Ciuitas Equestrium, id est Nouidunus, Ciuitas Eluetiorum, id est Auenticum, Ciuitas Basiliensium, Castrum Vindonissense, Castrum Ebrudunense, Castrum Argentariense, Castrum Rauracense. Erat autem Præsides Maximæ Sequanorum sub dispositione uiri spectabilis Vicarij septem Prouinciarum. Sed & uirum illustrem Præfectum prætorio Galliarum hæc Maximæ Sequanorum diocesis agnoscebat. Habebat præterea Ducem militarem uirum spectabilem, sub cuius dispositione Batauienses milites erant apud Olinonem, qui locus subductus aliquantum est à traiectu Basiliensi, ne pueris quidē ignotus. Proinde etiamnum Basiliensis ecclesia Vefontienti tanquam metropolitanæ subiecta est, euidētissimo argumento, pertinuisse quondam Rauricos ad Sequanorum ditionem. Hoc postremo obseruandum, Rauricos nunc pro gente ipsa, nūc pro loco usurpari. Posteriores enim Mediomatricos dixerūt pro Diuoduro Mediomatricorum, Treuiros pro Augusta Treuiorum, Parisios pro Lutetia Parisiorum, Morinos pro Taruana Morinorum. Et sic de alijs.

O L I N O

Olinonem hodie Basilienses uocant Holé. nam amant aspirationes Germani. Protenditur uersus uicium Altschuilierium. Ibi non solū nomismata Romana reperiunt, sed & sepulchra ac sarcophagi. Vulgi cōmentum est illic habitasse regem. Olinonis supra plus semel meminimus.

D I T T A S I V M

Ptolemæus inter oppida Sequanorum ponit Dittasium. Cogitandum an Hasenburgum Sequanorum arx Tulingis proxima hinc nomē habeat, sic dicta, quasi Tasenburg. Siquidem Germani nō desinunt externas uoces torquere, donec detortæ significant sibi aliquid. Vidi insignia aliquando Comitū Hasenburgensiū, qui nūc sunt extincti, nec leporem habebāt. Est in eo tractu uicus quoq; Tachselden, non abluens à Dittasio.

C A M B E T I S

Cambetis quam Antoninus Aug. indicās iter à Mediolano per alpes Pœninas Magonciacum, post Augustam Rauricorum proximo loco ponit, pagus est ad nemus Rauricorū situs quā ad Rhenū uergit cōtra tergū montis Susenhardi, adhuc ueterem nomēclaturā etiā apud Alemanos seruans. nam Cæmps appellatur. Estq; Cambetis maior ac minor. Illa cis rhenana, hæc trans Rhenū sita Præsidiorum loca fuerunt aduersum Germanos. Supra maiore Cambeten & in ipso uico mira uestigia murorum subterraneorū apparent. Videat autē sic dicta, si modo à Romanis inditum nomen est, quod illic Campi Raurici incipiāt se pandere, quos Alemanni noui incolæ, die Hart appellarunt propterea quod steriliores sint. Sed tamen non ignoramus Cambodunū, & similes appellationes. Ii campi usq; ad montem Brisiacū porrigunt, à Sungauis Raurico tantū nemore dirempti.

dirempti. Quid autem uetat Campos Rauricos & syluam Rauricam dice-
re eo modo quo Marcellinus Rauricos mōtes uocauit: Tamenſi Cæſar Se-
quanicos potius appellasset, poſiturus etiã Baſileã in Sequanis, quorū uo-
cabulū in Sungauos detortū ab Alemannis uideri queat. Sunt enim Sun-
gauri, Sequani Campeſtres, ſiue exteriores. Nam interiores Sequani mon-
tana loca ac ualles incolunt. Vnde Sequanorū inuia dixit Auſonius. Inter
Cambeten & Argentuariã ponit Antoninus Aug. Stabula, ac in Rauricis
ſiue potius cāpis iſtis Sequanicis alicubi Arialbimiū & Vrancos haudu-
bie Rauricorū ſiue Sequanorū inferiorū loca, tamen quia nō ſemper rectū
iter ſequitur, ſed oppidorum commemorationis gratia à regia uia ſæpe de-
clinat, difficile ſit, iſta ut pleraq; alia certò indicare.

ARIALBIMIUM

Non poſſum tamen omittere quin de Arialbimio dicam cōiecturam
meam. Id uidetur mihi eſſe exiguus ille uicus, qui in Sequanicis cam-
pis rectà contra traiectum Nouoburgensem iacet, proxime pagum qui
ab Otomaro nomen poſſidet. Illic enim tantum uetustatis indiciorum re-
perire eſt, ut nō liceat palum inſigere terræ quin aliquid occurrat. Porrige-
batur aut uſq; ad publicā illā in campis uiam quā altam uocant. Nam agri
illi ruinas tegunt, ubi ſubſidens quoq; terra ſarcophagos lapideos ſæpe de-
monſtrat. Alicubi in Antonini Itinerario legitur Artalbinnum. Alemanni
Pantzenheimū appellarunt.

MONS BRISIACVS

Montem Briſiacum uocat Antoninus Aug. oppidū quod hodie Briſa-
cum appellamus. Is aut nullas trãſrhenanas urbes cōmemorat in Iti-
nerario ſuo, ſed tātū Prouincialeis, puta Rauricas, Germanicas Germaniæ
primæ & ſecundæ, Ræticas & Pannonicas, & aliarū Prouinciarū Roma-
nis ſubiectarū. Vnde & titulus libello factus, Itinerariū prouinciarū omni-
um. Quare uel hoc argumēto liquet alueū Rheni hic mutatū, qui ab altera
parte quondā prætercurreret oppidū quū adhuc in Gallica ripa ſtare. Cu-
ius rei indiçiū eſt adhuc eius loci humilitas per quem olim Rhenus fluxit.
Hinc inundante fluuio nō ſecus ac ſtagnū quoddā ſiue lacus, aquis reple-
ri ſolet. Præterea aliquatenus Baſilienſi epiſcopo, obnoxius eſt etiã nū Mons
Briſiacus, propter neſcio quā annuā penſitatiunculā. Nā quando olim Gal-
liæ dubio procul accenſebatur, hoc eſt Rauricorū ſiue Sequanorū inferiorū
tractui, cui dubiū eſſe poſſit, ad Baſilienſem olim diceceſim id oppidū per-
tinuiſſe. Luitprandus Ticinēſis, qui ſub Henrico Germaniarū rege uixit, &
huius filio Othone primo, Montem Briſiacum Alſatiæ tribuit, & inſulam
Rheni fuiſſe docet, quanquam uocabulum quod prouinciæ eſt, per erro-
rem oppido aſſignat, ut homo Italus & in Germania quidem uerſatus, ſed
neſcius linguæ. Sic enim ſcribit libro quarto. Eſt, inquit, in Alſatiæ parti-
bus caſtellum Briſecgauue patrio uocabulo nūcupatum, quod & Rhenus
in modum

in modum inſulæ cingens, & naturalis ipſa loci aſperitas munit. Hæc ille.
Ergo Montē Briſiacum Rhenus illinc circumdedit. Proinde ualidiſſimum
haud dubie fuit Romanorum munimentum, hinc aduerſus Alemannos
Rauricorum ſiue Sequanorum ac Tribonorum prouincias aſſidue propu-
gnantium. Montem Briſiacum obſedit olim Otho Germaniarum rex, po-
ſtea Auguſtus, eius nominis primus, quum Eberhardus Comes illum oc-
cupaſſet, & Alſatiam ac circumiacentes regiones nouo Principi fauentes, ho-
ſtiliter uexaret. Is conſpirauerat contra Othonem Henrico patri in regno
ſuccedentem, cum Henrico iuniore regis fratre, & Gisleberto Lotharingo-
rum Duce. Memorabilis in ea obſidione uox Othonis audita eſt. Nam
quum Friderici Magunciaceniſis archiepiſcopi conſilio, deſtituiſſent illum
epiſcopi complures, & principes, Comes quidam in ea expeditione mili-
tans, ratus ſe nactum opportunitatem etiam quiduis à rege impetrandi cui
in hoc rerum ſtatu non uideretur negligendus, ſubornat qui Laureſheimen-
ſis monaſterij prouentus, id eſt in diceceſi Vangionum circa montanam
trans Rhenum uiam tum opulentiffimum, ipſum expetere nunciēt. Otho
ſtatim rem ſentiens, mentem meam illi, inquit, coram ipſe exponam. Id
quum precatōres homini renunciaſſent, ſtatim ad regem aduolat, putans
negocium ex animi ſententia ſuſſurum. Hic pius ac magnanimus prin-
ceps, audiente turba aſtantium, Obedire magis, inquit, deo oportet quàm
hominibus. Docet autem Chriſti doctrina, quod ſanctum eſt, nō eſſe dan-
dum canibus. Id quod ſanè facerem, ſi quæ ſacerdotibus & pauperum ali-
monia dicata ſunt, tibi homini prophano largirer. Proinde quando pror-
ſus iniqua eſt hæc petitio tua, ſcias nihil unquam ex me tibi ſperandum. In-
uitum retinere nolo. Si libet, ad deſertores tranſi. His uerbis pudefactus
Comes, ad pedes regis prouolutus eſt, & illicitæ poſtulationis ueniam ora-
uit. Othonibus ſemper negocium fuit cum Monte Briſiaco. Siquidē quum
Otho huius nominis quartus, qui Philippo Cæſari ſuſſeſſit, illic ageret, &
aulici per domos ſingulas, ut ſit, à ciuibus hoſpitiū recepti, intemperantius
ſe gererent, quod huic hominum generi non eſt inſolitum, oppidani inito
conſilio ſuos quiſque hoſpites domi per inſidias trucidant. Qui effugerant
extra ædes uiſo periculo unā cum ipſo Cæſare ex oppido ſunt proturbati.
Poterant Briſiacenſes uideri iura hoſpitiū fregiſſe, niſi filiarum & uxorū pu-
dicitia bonis uiris uita propria charior eſſet. Hoc annotatū reperi in Chro-
nicis monaſterij Senonienſis. Seruat Mons Briſiacus inſclitorum illorum
martyrum Geruaſij & Prothaſij reliquias, eò perlatas è Medioloano, quum
Fridericus Aneobarbus ex Italia domitis Inſubribus uictor rediret. Ar-
cem Briſiacenſem, in cuius area Maximilianus Aug. elegantiffimā domum
proximis annis extruendam curauit, Bertholdus Zarigenſis, Dux Cifu-
ranæ Burgūdiæ in qua tam Friburgum quàm Berna cenſentur, ædificauit,
c quemad-

quemadmodum epigramma docet saxo incisum. Porro Montē Brisiacū esse uocandum non Brisacum, docet Brisigauorum appellatio, de quibus mox dicetur. Olim Montem Brisiacum Harelungi possidebant. Vuenceslaus Cæsar, ni fallor, Caroli quarti F. Montem Brisiacū, Schifhusium, Nouum burgum, ac Rinfeldiam oppida libera atq; ad regnum Germanicum siue imperium Romanum pertinentia, Austriaco Duci pro mutuo sumpta pecunia pignori dedit.

BRISIGAVI.

Pars Alemannorum quum Germaniam transrhenanam occupasset, uicinam Monti Brisiaci terram, Brisigauiam appellauit. Ipsi Brisigauii dicti. Hij in Seniores & Iuniores diuisi, sub Romanis signis meruerunt, quemadmodū indicat liber Præfecturarum Romanarū. Nam inter sexaginta quinque Auxilia Palatina numerantur & Brisigauii quum Seniores tum Iuniores. Intra Italiam sub uiro Spectabili Comite Italiae Brisigauii iuniores militabant. Seniores uero sub Comite Hispaniæ intra Hispanias. Et Iunioribus quidem caput humanum hispida barba ac capillitio per flocos sursum uerso præditum, insignium uice fuit. Senioribus, circulares lineæ coloribus distinctæ.

RVFACVM.

Hoc Elsatia superioris oppidum hodie, Henricus Cæsar eius nominis quartus hac occasione euastauit. Primū inter aule Cæsareæ ministros, & ciues ipsos nescio ob quale iniuriarum genus, nata turba, fit utrinq; magnus concursus. Nec deest Cæsar suis. Sed quum ciues multitudine præualerent, hospites isti fuga sibi consulere coacti sunt. Non pauci in ea conflictatiuncula ceciderunt. Interim sarcinas & regia scrinia plebs intercipit, in quibus Cæsareus cultus seruabatur. Hanc prædam non ante restituerunt, quàm impunitatem & iniuriæ ueniam sibi impetrasse uiderentur. Sed ulturus Cæsar illorum rebellionem, exercitu contracto, nec opinanteis obruit, & oppido potitus, cædibus & incendio cuncta deformauit. Adhuc apparent ruinæ & aræ uacuae multis locis, ut demirer eam iacturam tanto auxilio nondum refarciri potuisse. Huius oppidi calamitas nihil uicinæ Colmaria nocuisse uidetur.

ARGENTVARIA.

Horburgum hodie est quæ fuit olim Argentuaria, uicus non magnus Ello flumini imminens, & sacello diuæ uirginis uulgo notus. Ibi pontem adhuc habet amnis, ueteris traiectus argumentum. Ad hanc sortem uastationibus Alemannorum recidit. Hij primum more suo primore uocis antiquæ syllaba retēta Arburgum dixere siue potius Argeburgum. Id addito spiritu posteris in Horburgum uersum est, originationem ignorantibus. Fuitq; Comitatus olim insignis, qui post eius familiae interitum ad Comitem

Comitem Vuirtenbergensem hereditatio iure peruenit. Argentuariam nobilem reddidit Gratiani Aug. uictoria, quam illic de Alemannis reportauit, cæsis ipsorum xxx. millibus, modico suorum sanguine. Castri Argentariensis meminit liber ciuitatum Gallicarum in Maxima Sequanorum. Vnde adhuc Basiliensem episcopum & Vefontionem Metropolim agnoscit huius propago Colmaria.

COLMARI A.

Exidium Argentuariæ nobis Colmariam peperit Alemannorū opus, non multis passibus distantem, & paululum ab Ello flumine subductam. Hanc suspicor primum Colmaringam fuisse dictam, de qua re supra memini. Collegium canonicorum diui Martini illic, Prioratus, ut uocant, quondam fuit Benedictinorum, ad Monasterium uallis diui Gregorij pertinens, ut alter ibidem qui diui Petri dicitur, ad Paterniacum. Institutricem memorant Bertham reginam, ad cuius iurisdictionem nonnulla ex parte spectarit olim Colmaria. Vnde magni illinc Constantiensis Præposituræ prouentus, quos ei ecclesiæ hæc nobilissima matrona donauit. Cœnobium habet, Minoritarum, spaciosissimū: Prædicatorū, amplum & opulentum: Augustinianorum, exiguum. Monialium item titulo Subtilijs, maximum, & alterum diuæ Catherinæ dicatum aliquanto minus. Colmariam muro cinxit Vuolphelinus Cæsareus apud Hagenoiā Præfectus imperante Fridrico Aug. eius nominis secundo, testimonio Chronicorū Senoniensium, quum antè uicus fuisset mediocris. Habuit insignē in literis uirum patrum memoria Sebastianum Murrhonem, & huius filium eodem nomine, qui iuuenis periit. Habuit etiam Apellem suum Martinū illum qui ob singularem pingendi gratiam Belli cognomen meruit, & huius germanos fratres duos Paulum atq; Georgium aurifices æq; præstantes. Homines aiunt illic ter mille & quingentos numerari qui singulis annis ad sacram Eucharistiæ mensam accedant, uulgo Communicanteis appellat. Vnde ciuitatis modus colligi potest.

ELCEBVS.

Elcebium Græcè Ἐλκεβον Ptolemæus Tribonorum oppidum esse dicit, eponens id supra Argëtoratum. Ego stetit suspicor inter Selestadium & Ebersheimum quod sic appellatum conijcio, quasi Ebsheimum Idq; deinde uulgo in Ebersheimum suo more detorsit, quod apri domiciliū significat. Atque statim commentū sunt quidam illic Sigebertum Dagoberti regis filium excussum de equo quem inuisitata occurrentis apri species terruerat, non quod inficer id factum, sed an in isto loco factum sit, hoc uero dubium apud me est. nec enim quibuslibet historijs fidem habeo. Possibile est etiam Elcebensium partem ad superiorem Elli fluminis ripam commigrasse, ubi Selestadium hodie conditum uidemus. nec huius rei desunt argumenta,

gumenta, quorum præcipuum est quod in antiquis diplomatis plerumque scribitur Slecestat, in quibusdam etiam quæ apud diuam Fidem mihi inspicere contigit, Selcestat. In sigillo ciuitatis cin z mutatum est Slecestat. Vnde quæ adeo prodest ueterem scripturam seruare, etiam si non intelligas. Sicut autem literam Alemannicæ linguæ proprietates adiecit solita locorum nominibus articulum Ze præponere. Sed sunt qui nequaquam in Romanam uetustatem inquirentes, credere malint à portu fluminis Elli dictum, quod nostrate lingua, area illa pro portu ubi res nauibus imponendæ siue è nauibus eductæ deponuntur, Ladhof appelletur. unde datum initium oppido uolunt. Assertionem suam hoc argumento confirmant, quod Carolus Magnus in diplomate quodam hic in comitijs regni perscripto Selatistatum uocet. Porro si quis Elcebum ab Ello fluuio & Cebo riuo dictum autmet, ut est ueri simile, Ebersheimensi cœnobio faciet uicinum, à quo non ita procul abest Cebi scaturigo. Vulgus Campsum uocat. Hinc illæ fabulæ natæ. Stetisse templum illic Mercurio sacrum, in quod Iulius Cæsar aliquando sit ingressus litaturus deo. Nouientum insulam appellatam. Ac diuum Martinum apostolum Germaniarum prouinciarum effigies superstitionis ethnicæ sublatis illinc in nescio quam uoraginē abiici iussisse. Nec prorsus de nihilo est ea fama. Vidimus enim ipsi uestigia antiquitatis illic in nemorum collibus quos uulgus à paganis adhuc cognominat. Denique quando dubium non est uicinum Elli fluminis tractum à dominante pago inter Ellum & Campsum sito Elces denominatum, rursus opinantur quidam nihil aliud esse Slecestat, quam Elces Tadt, hoc est, Elcebi tractum. nam Tadt Alemanni Franci tractum siue territorium uocarunt. Vnde Mandat circa Rufacum & Vuissenburgum, quasi dicas nobilium clientum locum, quod nonnulli manudatum, quidam munus datum interpretantur. De quo supra mentionem fecimus. Arbitror autem in Antoniano Itinerario Helueto pro Elcebo passim legi, quod aliquis transpositis literis fortasse scripsisset Elueco. nam u pro b nonnunquam à scribis ponitur.

ELCES. ELSATIA. TRACTVS ARGENTORATENSIS.

Ab Elcebo, quo gloriari possumus, Elces uernaculum regionis nomen deductum est, aut ab hoc ille uocatus. Quod primo tantum ei tractui qui circa Ellum fluuium est, tributum fuit, deinde toti regioni, ueteri Tribonorum nomenclatura abolita. Nam Alsatia uocabulum recens est, ætate Caroli Magni aut circiter, natum, in cuius priuilegiarijs diplomatis quibus Lebrahense cœnobium exornat, scimus Alsatienſis pagi mentionem factam. Multos Alſas nouimus in alijs regionibus, sed de hoc nostro fluuio nihil nobis constat. Vernaculus sermo uocat Illum & prouinciam Elſes, quorum utrumque magis alludit ad Ellum & Elcebum siue Elces, quam uel Alſa uel Alſatia

Alſatia. ut omittam quod Elſas à posteriori interpretantur quasi Alſa ſedem, id quod non satis scio an illi uoluerint ſignificare, qui primum uocabulo ſunt uſi. Argentoratensis tractus appellatur in uolumine de Præſecturis Romanis, Comiti Argentoratensi ſubiectus. Alſatiæ nulla mentio. Huius ſines hodie multo ſunt ampliores quam olim, nam etiam partem Baſilienſis diceceſeos complectitur nobilibus uineis inſignem, quas Probus Aug. Gallis & Pannonijs habere permisit.

VNDE MUTATAE LOCORVM APPELLATIONES,
& euerſionis cauſa.

Romanorum magistratus multis annis post Christum natum in Cisrhenanis prouincijs manſerunt uſque ad tempora Valentiniani tertij, qui Theodoſio Iuniori ſucceſſit, quando tum Franci tum Alemanni, ceu ſupra diximus, labascente iam Occidentis imperio Rhenum tranſeuntes non iterum depellendi, quod ſæpe prius acciderat, illas occuparunt. Erat tum haud dubie non ditione ſolum, ſed & ſermone Romanenſis ex magna parte Cisrhenana Gallia, præſertim Triboni, quos iam olim è Germania tranſgreſſos in Galliam Strabo docet, Tribochos eos uocans. Quo minus miror Alemannorum gentem omnis cultus expertem & ſubagreſtē ex Elcebo pro barbarie ſua Ebsheimum ſiue Sleceſtadium, ex Argētorato Stroſſenburgum, Bromatium ex Brocomago, ex Argentuaria Argburgum, è Saletione Seltzam feciſſe. Cæterum arbitror Elcebum ipſum & cæteros tractus argentoratensis uicos, ut Hellum, & alios quorum nomina uel mutata ſunt uel interciderunt, ab Alemannis miſere uexatos, quum ſub Conſtancio Aug. & Iuliano Cæſare hanc primæ Germaniæ prouinciam hoſtiliter incurſarunt. Nam quid non igni ferroq; depopulatos eſſe credis Alemannos, quos in campis Argentoratensibus Iulianus Cæſar innumeros cum paucis militibus fudit? An non putas ruruſum Elcebum & ſi quid in Argentoratensi tractu floruit, ab Alemannis illis, digreſſo Cæſare, ſolo odio Romani nominis cui hæc regio deuota erat, funditus euerſum? Quam uero miſera iſta Cisrhenanæ Germaniæ oppida ab Alemannis ſæpe ſunt exciſa, ſed tamen ſemper Romanorum quibus parebant beneficio reſarta. Nunquam illa grauius læſa puto, quam poſtremis temporibus ſub Theodoſio Iunioſe & Valentiniano eius nominis tertio, quando collabente funditus Occidentis imperio deeſſent qui Prouincialeis aut armis tuerentur, aut ſumptibus ſubleuant in reparandis munimentis quæ ſæuitia Alemannorum deſtruxiſſet, & hijs multo crudelius graſſarentur propter accipras ſub Iuliano Gratianoq; popularium ſuorum clades. Ad hæc nihil magis oderant Alemanni quam oppida quæ ſine magno detrimento non poterant expugnare, & in hijs præſidia Romanorum erant ad prohibendas illorum liberæ incurſiones diſpoſita. Sed & reculas ac fortunas ſuas, infeli-

ces Cifrhrenani oppidis committebant. quæ res admodum Alemannos urebat, sola prædandi causa toties in Galliam transgressos. Planè enim patiebantur olim Cifrhrenani propter Gallias ab Alemannis, quod tot annis propter Mediolanum ab omnibus propemodum nationibus tulerunt. Insubres. Quinetiam territoria deuictarum gentium habitabant Alemanni, ipsa oppida uelut circumdata retibus arbuta declinantes, ut scribit Ammianus Marcellinus. Amabant enim in liberis campis consistere, quo melius congregari possent ingruentibus Romanis, & facilius elabi. Inclusi muris & uallis obsidionis mala ferre coguntur, nec in sua potestate pugnam habent ad loci defensionem adstricti. Proinde circa singula ferè oppida Alemanni pagos condiderunt oppidis non restitutis, ut apud Elcebum, Ebersheimum, Antiquam uillam, Burnarium, & Slecistadium, Iuxta Argentoratium, Kunigshofen, non procul ab eo loco ubi hodie sacellum diui Galli uisitur & monacharum cœnobiolum citra Cartusiam, Apud Argentuariam, Colmariam & Denheimum. Proximè Hellum, Benfeldium, & uicos alios. Porro non debet hoc oppidis quibusdam adimere uetustatem, quod non ubique Romanorum inscriptiones occurrunt, & antiquorum ædificiorum murorumque insignia uestigia. Nam talium rerum longum tempus multum absumit, ut non commemorem Romanis etiam stipites magnos in terram defixos, & connexos, loco limitum in mediterraneis regionibus aduersum Barbaros fuisse, quemadmodum Spartianus in Hadriano tradit. Hoc uero constare puto, non fuisse priuatim apud ueteres in ædificando luxum, quem hodie uidemus apud omnes receptum. Alioqui si Augusta Rauricorum tot è quadratis lapidibus domos habuisset, quot habet uel Basilea, uel Berna, uel Friburgum in Nuithonibus, alia crede mihi ruinarum uestigia apparent. De hoc nemo dubitabit, qui legerit Argentoratense templum quod primum illic cõdidit Ludouuichus rex quem Clodoueuum Galli uocant, ligneum fuisse. Meo iudicio sic illi habitabant in oppidis, ut nunc in pagis habitatur. Siquidem quem iuuisset opes suas in ædificiũ expendere, cui Germanorum primum deinde Francorum, & Alemannorum irruptiones perpetuò timendæ erant. Nec magnopere excolebant uel munitiebant quælibet loca Romani, nisi in quibus crebro uersabantur, & quæ ad tuendos præsertim limites erant idonea. Quod si locus uetustus nõ est, ubi non extant inscriptiones, & hoc genus antiquitates, nec Argentoratum erit uetus, apud quod nihil Romanarũ structurarum profus, quod sciam, aut inscriptionũ occurrit, una sola lapidea tabula excepta quam uidimus olim in ædibus Vuolphij iunioris sed mutilam, tum recens effossam & ab illo emptam. Hoc autem cõsiderare oportet, in ijs locis in quibus certa militum statua fuerunt, multa Romanæ uetustatis monimenta plerumq; reperiri, ut Vindonissæ, Helli Tribonorum, Brocomagi, Saletione ubi erant statua

Præfecti

Præfecti militũ Pacensiu, Tabernis, ubi Præfectus militũ Menapiorum agebat, Apud Nemetas, ubi milites Vindices, apud Vangionas, ubi milites secundæ Flauix uersabantur. Et tamen rursus uno loco plura reperias quàm alio. Tabernis omnia plena sunt uetustatis indicijs, apud Spirã Nemetum, præter unicam Constantij, ni fallor, inscriptionem, nihil obuium est quod Romanam antiquitatem arguat. Magunciaci ueterum inscriptionum magna copia est, ideo quod Romani ibi semper sint uersati limitem Rheni tuentes, & sub posterioribus Augg. præfectus militũ armigerorum, & præterea Dux militaris qui multas insuper militum Præfecturas gubernabat, illic sedẽ suam habuerint. Iam tradit Cornelius Tacitus nullas Germanorũ populis urbes habitari, & tamen Cl. Ptolemæus qui nõ ita multo post uixit, plurimas urbes Germaniæ recēset, sed quarũ nullã hodie digito facile demonstrare queas. Verisimile est, ut Tacito libèter credo, uicos potius fuisse quàm oppida. & tamen urbium uocabulo dignatus eos est Ptolemæus. Quid igit mirũ si ita ciuitatis appellationẽ Elcebo tributã credamus, ut sub inde Germanorũ ciuitates uocat Tacitus, quos tamen negat uel urbes uel oppida habuisse. Itaq; fieri potuit, ut quãdo Triboni in hæc Galliæ partẽ è Germania transisse ferunt ab autoribus, partim sic habitarent ut habitabant Germani, ædificijs nõ cohærentibus, sed hortorũ & agrorũ spacio discretis. Vnde cõiçio circumiacentes pagos nõ tam Elcebi colonias esse quàm portiones.

SELESTADIUM.

Excidio ueteris Elcebi Selestadium debemus, ut Colmariam Argentuariæ euerfæ. Sed quia patria est libet paucis describere. Iacet itaq; Selestadiũ ad Ellum fluuiũ meridionali latere ripã eius attingẽs, à quo etiam syluã ab eo amne cognominatã propinquire habet. Oppidi figura ad circularẽ accedit. Mœnia habet elegatissima ex coctili latere cum ambulacris ubiq; fermè intectis, ut ij qui nocturnas excubias agunt, cõmodius ambulent, aduersus celestes iniurias aliquanto tutiores. Turres habet non aspernandas. Fossis cingitur aquã perennẽ continẽtib; alicubi quatuor, ut circa portã quã inferiore uocant, alicubi duabus & tertiã quẽ est intima, sicca. Per portã Elli fluuij Rhenũ aditurus priusq; nemus proximũ emensus fuerit, hoc est, ad uillã cui Schnellonũ colli nomen est, peruenerit, xxxiiij. pontes transire coget. In Hollandia putares te esse. Propter huiusmodi munimẽta tum naturalia tum arte facta, castrũ diceres esse uerius quàm oppidũ. Alioqui nihil est hic eximiũ præter munitionẽ. Quũ olim Elsatia superior uineas sola coleret, quicquid uinorum inferiori Germaniæ cõmunicabat, id per Ellum fluuium Argentoratũ usq; deuehebatur, Selestadij nauibus impositũ, ubi portus erat, & adhuc est, etiã quondã haud dubie traiectus priusq; p̄s illic cõstituere. Is apud portã est quæ nomẽ à fluuio habet. nã uel hoc antiquitatẽ oppidi demonstrat, quod ex Brisigauia & transrhenanis tractibus hac

rectã

recta in Transellanā Elfatiam, & Lotharingiam, ac Galliam itur. Tamen si non desunt qui uiam eam haud frustra nouam appellatam credant. Itaque ueteribus principibus ex Ellensi illi teloneio luculentum emolumētum fuit. Intelligo autem Francorū reges primum, ante diuisionē regni, deinde Austrasiorum, tandem etiam Germaniarū. Nam hoc constat Othones Saxonicos, Héricos, & Chunrados Imp̄p. hoc telonion partim possedisse, quum ad fiscum regium, mox Imperialem pertineret. Nec hoc uectigal duntaxat Augustorum iuris fuit, sed & aliqua Selestadij pars. Fiscalinos tales appellarunt Francicorum regum tempora. Alteram partem maiorem duces Sueuiæ tandē à Francis, ut puto, nacti sunt, ex connubio quantū apparet ac hæreditaria per uxores successione. Alodiū em̄ fuisse reor. Leonis insigne quo senatus in obsignandis cōtractuum tabulis etiamnum utitur, uetustiore aliquem dominum arguit. Sic Colmaria olim Berthæ reginæ obtigerat, dotis, ut uidetur, nomine. Inuenio tum Kirchenfi Comitatu Selestadium annumeratum. Siquidem iuxta Francorū consuetudinē omnes prouincię Comitatibus distinctæ erant. Extruxit postea templum hic Hildegardis Duxissa Sueuiæ, primum Dominico sepulchro, cuius figuram crypta quæ sub adyto est, præ se fert, mox diuæ Fidei uirgini dicatum. Exemplū literarum conditricis est huiusmodi. In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis. Felicius agi res putamus humanas, si nostris ex facultatibus res adiuuemus diuinas. Quā sententiā ego Hildegardis in Christo pauper & modica, cum filijs meis uidelicet Othone Argentoratensis ecclesiæ episcopo, Sueuorūq; Duce Frederico, Ludouico, Vualthero, Conrado, & filia mea Adelheida charissima, ante oculos ponentes & pia cōsideratione attendētes, ecclesiā in Selestat adinstar dominici sepulchri factā, & à præfato filio meo Othone episcopo cōsecratā, S. Fidi in Concha, cum curti monachorū officinis apta, & cum certo prædio subnotato, legali stipulatione tradidimus, eaq; ratione confirmauimus, ut ibidē deo monasticē seruiatur, & à Conchenfis cœnobij abbate regulariter regatur. Tradidimus etiā monachis ibidē deo seruentibus duos Mansos in Vuittenckheim marcha in pago Alfatia, & uineā unā in Onolteszuuilre, & duo mancipia. Eiusdē traditionis liberā potestatem illorum utilitati concessimus, concedendo firmauimus, & quicquid huic traditioni deo adiuuante addere poterimus, una eademq; confirmatione stabiluimus. Adhuc etiam eandem ecclesiā & eius atrium ab omni seruitutis iugo absoluimus, Et tali libertati sub præfati episcopi Othonis anathemate ascripsimus, ut etiā ab episcopali sit libera seruitio, Et atrium ipsius ecclesiæ, neque Baptismalis ecclesiæ presbyter, nec aliquis clericorum aut laicorum, aut sepultura, aut alia aliqua occasione inquietare præsumat. Acta sunt autem hæc & feliciter consummata, Anno ab incarnatione domini nostri Iesu Christi Millesimo XLIIII. Inditione secunda, regnante Henrico Imperatore

Imperatore IIII. Sub Othone Argentinensi episcopo, Sueuorumq; Duce Frederico cæterisq; subnotatis testibus, Burchardo maioris ecclesiæ Præposito, Heroldo Cantore, Vuernhero Camerario, cæterisq; fratribus. De S. Thoma Cunone Præposito, Mannone, cæterisq;. De S. Petro, Hezelino Præposito, Cumberto, Ioanne, cæterisq; quamplurimis eiusdem ordinis. Anshelmo aduocato, cæterisq; quamplurimis, eiusdem ordinis. Porro obseruandum quod diploma Baptismalis ecclesiæ meminit, quæ multis seculis istud templum antiquitate superat. nec enim ullum unquam ius in parochiam habuit, diuæ Fidei Præpositus tempore posterior. Sed pergamus. Isti iam non templo uerū nouo monasteriolo haud ita diu post Hildegardis illius filij, Fridericus, Ludouicus, Vualtherus, & Otho episcopus Argentoratensis, de prouentibus prospecturi, quum prius prodigioso quodam terriculamento olim factæ promissionis admoniti fuissent, & iam antistes monasterioli Bertrannus Conchenfis fame laboraret, frigēte Domini monumenti quæstu, quo solo uitā annis aliquot tolerauerat, ut sunt inconstātes plæbis affectus, quicquid ad ipsorū ditionem Selestadij pertinebat, liberaliter donauerunt. Et Præpositura opulenta statim facta, quæ misera uere monachi, nempè unici, cella pauloante fuerat. Hinc præficiendorum magistratuum ius aliquandiu fuit apud Præpositum diuæ Fidei. Sed Cæsar cui hic etiam nonnihil ditionis esset, ut ante diximus, facile impetrauit, id aliunde compensans, ut in confortium reciperetur. Is fuit Fridericus Aug. eius nominis secundus, sub quo Selestadium muro cinctū est. Sicq; amborū pari potestate respublica administrabatur, par utrinq; senatorum numerus quum Imperialium tum Præposititiorū, & uectigal æqualiter diuidebatur. Prætozem autem quem Scultetum uocant, alternis annis per uices dabant. Id durauit usq; ad tempora Rudolphi Cæsaris, qui sui præcessoris approbata cōmutatione, uectigalis dimidium ad Elli portam, ipse largitus, totam iurisdictionem Imperio Romano uendicauit. Huius rei testem epistolam à Rudolpho Cæsare reperi, cuius hoc exemplum.

RUDOLPHVS dei gratia Romanorū Rex semper Aug. prudentibus uiris Sculteto, Cōsulibus, & uniuersis ciuibus de Seltzstat, dilectis suis fidelibus gratiam suam & omne bonum. Quia inter nos & honorabilē uirum Maurum præpositū Sanctæ Fidis in Seltzstat dilectū deuotum nostrum, taliter permutatio interuenit, ut nos totum Iudicium, & ipse plenum & integrum teloniū apud Seltzstat debeamus perpetuò, ex permutationis causa, sine turbatione qualibet obtinere, fidelitati uestre firmiter præcipiendo committimus præcise uolentes quatenus prædictū præpositum uel ipsius nuncios in integra perceptione seu collectione telonij prænotati impedire nullatenus præsumatis, sed eos studeatis potius fauorabiliter promouere, si nostram indignationē regiam uolueritis euitare. Datum Hagen. x Kalendas

lendas Decembr. Inditione x. Anno domini M. C. C. L. X. X. primo, Regni uero nostri anno nono. Deinde Alberti Cæsaris principatu quum inter Præpositum Mironem & senatū esset nata discordia, Præfectus Cæsareus Ioannes à Liechtenbergo sic rem transegit, ut ciuitas tertiæ partis medietate de uectigali foret contenta. Nam adhuc dimidium accipiebat. Et telone communi utebantur. Sic enim conuenerat, Chunrado Vuernhero ab Hadesstat prætore, & Friczemāno Nauuaro Cōsule. An. M. C. C. X. C. nono. sub Epiphaniam. Porrò ob ea beneficia quibus à Friderico Aug. & Rudolpho sunt affecti ciues Selestadienses, tale monumentū illis statuere.

Impp. Cæss. Friderico eius nominis secundo, & Rudolpho Habispurgio Augg. syncerioris ac plenæ libertatis uindicibus, S. P. Q. Selestadiensis beneficiorū memor, indytis patronis & ueris patriæ parentibus post ueteres Fraciæ huius Germanicæ quæ & Austria dicta est benignissimos reges ac Romanorū Imperatores, Dagobertum, Carolum Magnum, Arnulphum, & qui hoc ex Saxonibus, Baiuarijs, ac Sueuis, insecuti sunt, monumentum hoc gratitudinis ergo posuit. Posterī diligenter conseruanto.

Tum uero Prætoris munus, Imperiale beneficium factum est, & additum insigne, crux quadrata, quam à diuersis unacum superficie aliter atq; aliter colorum discrimine uariatam constat. Quod sane munus diu in manibus fuit Vuaffelariorum ab Eccerich, à quibus adhuc nomen habet area quæ ante curiam est, deinde à Botzheimijs obtentū non sine ciuili strage, quod per Angarianam portam quæ Ioannitarum domui attigua, muro hodie clausa est, clanculum irrumpens Blopzenheimius quidam ex Heimburgiorum familia nouum successorē per uim eiecturus, non citra sanguinem repressus est, ingenti seditione commota, sed præualentibus ijs qui Botzheimij partes sequebantur. Id accidit anno M. C. C. C. L. I. I. Multis post annis Prætorij munus ad ius ciuitatis hac occasione deuenit. Ioannes Botzheimius cuius adhuc pictura uisitur in templo Parochiali, quum pro tribunali sedisset, ob nescio quam causam commotior factus, Prætoritium baculum, quem ius dicens solet habere in manibus, indignabundus in terram abiecit. Videbatur iniuria facta Cæsareæ Maiestati, cuius id insigne esset, Itaq; ex assessoribus quidam surgens, Nomine Cæsaris, inquit, hunc scipionem de terra leuo. Quod uindicatæ iniuriæ studium, Sigismundo Aug. a deo gratum fuit, ut ius designandi prætoris ad senatum transferret. Tum primum ciues senatores ad hunc magistratum assumpti, cui tantum nobiles ante præficiabantur, de quibus decretum ne in senatum allegantur. Ad ministratur Respublica per V. I. I. uiros, Annue per æquales uices quatuor

tuor præfunt. Senatores ex sodalitijs siue ciuium collegijs deliguntur. Ea sunt x. ii. In magnis negocijs etiam Centum uiri adhibentur. Nobilitarunt bellicam Selestadiensium uirtutem Armeniacenses illi Rauricorum siue Sequanorum & Tribocorū uastatores in Vosagi semitis non modo opimis spolijs quæ secum abeuntes ferebant, sed & uita priuati. Fortiter illic pugnavit Chunradus minister publicus cui Longo cognomētum fuit. Vexilla Gallica adhuc in æde Parochiali uisuntur. Sed hoc non absq; uiciorum auxilijs gestum est. Non minorem illis gloriā attulit quod proprio Marte paulopost gesserunt, Herlesheimum oppidum quatuor milliaris distās pulcherrimo stratagemate capientes, & hostē suum Grepsum raptum inde secum uinctum abducētes. Is multis annis Selestadiensis uexarat, non præter nobilium quorundam Germanicorum morem. Verum hic hæreo dubitans an à fortitudine Selestadiensis prædicem, an potius à clementia, qui hostem ultimo supplicio dignū, non modo captiuitatis tempore humanissime tractarint, sed duntaxat mille aureis multatū, datis tamen obsidibus non commouendē in posterū ullius tragædiæ, liberum ac incolumem, suis restituerint. Hoc fuit illius senio & procerum quorundam precibus tributum. Ea uictoria contigit die qui Marco Euangelistæ sacer est. Exierant pridie quadringenti ciues incipiente nocte cum uehiculis & armis, itinere quidem rurestri secundum nemus Elli fluuij, præteritaq; Colmaria ad solis ortum hostili loco uicini latebant. Vehiculum erat ad fraudem compositum, in quo uiri sedebant sed cultu muliebri. Id mane simulatque porta hostilis municipij fuisset aperta, præmissum, substitit in ponte prætextu uectigalis numerandi. Proferebantur nummi incogniti. Hos quum accipere nollet portæ custos, oborta ex postulatione deturbatus est in fossam. Sicq; occupata porta mox prosilire cœpit exercitus qui se humi in propinquo occultauerat. Dictū oppidanis ut bono animo essent, neue rebus suis timerent. Ipsos enim non peti, sed hospitem duntaxat Grepsum. Is ad primum tumultum in fumarium se quoddam abdiderat, unde statim extractus est. Ex filijs alter nempe iunior cum patre comprehensus fuit, alter nudus aufugit interula tantum tectus. De hac re huiusmodi memoria reperitur.

Fortitudini & Clementiæ
dicatum.

Quando contra grassanteis ac prædabundos hostes uti uigilantia solertiaq; conuenit, Græci *σπατήρημα* appellant, ciues Sleestadienses circiter quingentos, ex autoritate senatus cū carris suis ac armis collegiatim exeuntes pridie diui Marci Euangelistæ sub noctem per nemus Ellenfense & agrum qui ad fluuiū Ellum uer

git, postridie summo mane ingenio uehicularum persona
tos muliebri cultu uiros uehementis oppido Herleshei-
mio potiti sunt, & hoste suo Henrico Grepho capto
cum altero filio, nā alter nudus fuga elapsus nostros
fefellit, eodem die pleni uictoria ac triumphabundi
domum sunt reuerſi tota ciuitate ob congratulationē
obuiam effusa. Et ò magnam maiorum nostrorum
clementiā, eum senem sibi ac filio suo de extremo sup-
plicio misere metuētē, è carcere qui Herlini cogno-
minatur paucis post diebus exemptū, in ædibus ho-
nestissimi ciuis adhibitis tamen custodibus humanis-
sime fouerunt, & procerum ac nobilium huius regio-
nis precibus satisfaciētes mille tantum aureis multa-
tum cautione & fideiussoribus de more acceptis, inco-
lumem & ob insperatum beneficium præ gaudio la-
chrymantem non ita post multos menses dimiserūt.

An. M. CCCC. XLVIII.

Porro familię clarę & antiquę Selestadij fuerunt, Vuaffelariorū, Moneta-
riorum, Schurphesaccorum, Schnellonū, quorum ædificium, uilla ad Ellen-
se nemus cui Schnellonum colli nomē est, præterea Botzheimiorum, Rap-
pencophiorum, & Obrechtorum. Habet hoc oppidū parochiale templum
& unicum & omnium antiquissimū, cuius lapidea structura una cum turri
fatis quidem magnifica est sed recentior. Olim haud dubie simplicius fuit
& angustius sanctę Crucis diuęq; Catherinę dicatū. Sed postea diui Ge-
orgius & Agnes in adyti quod chorum uocant tutelam asciti soli nunc re-
gnant, ueterum nulla memoria, præter picturam. Ab hoc prima est ædes
dominici sepulchri quę nunc diuę Fidei Præpositura uocatur, Benedicti-
norum religionis ab Hildegardi Sueuię Ducissæ multis post sculis con-
structa, ac ab huius filijs amplis prouentibus ditata, quemadmodū paulo
ante diximus. Cuius reditus & census impetrauit ætate nostra Albertus
Argentoratensis episcopus à Romano Pontifice, quum antea Cardinalis
Neapolitanus Oliuerius hoc cœnobium sibi obnoxium habuisset. Visun-
tur illic fenestrę uitreę Friderici Æneobarbi iussu factę, in quarum margi-
ne hoc ascriptum est epigramma.

Tempore quo redijt superatis Mediolanis

Nos rex Romanus fieri iussit Fridericus

Cœnobium Prædicatorum, quod mediocre est, multum debet Hessonī
Monetario, qui sumptum suppeditauit quum Chorus quem uocat, extrue-
retur. Franciscani sepultura Elſatię landgrauiorum Ioannis & Simonis in-
signes, qui templi conditores quibusdam existimantur, in loco quidem ele-
ganti

ganti habitant, sed re parum lauta, quod ei familię propemodum peculia-
re est, uel ob cœnobium nimis multa quibus hæc secta cæteras superat, uel
quod diuus Franciscus egenorum suos uelit esse pauperes. Ioanni-
tæ ad mœnia habitāt loco saluberrimo, qui uitæ sanctimonia semper com-
mendati fuere. Sequuntur hi proprium quoddam institutū, cuius tantum
tria cœnobium numerantur, hoc uidelicet quod diximus, & unum Argento-
rati, tertium in Agrippina Colonia. Sanctimoniales apud Silon inclusæ
humilius habitāt, ut mirer non pluribus morbis obnoxias illas esse, sed bo-
na diætā nihil salubrius. Cœnobium habent amplum & frequens, nam
plerumq; non pauciores quadraginta in eo degunt. Traductę sunt in op-
pidum anno M. C. C. LVIII. è monte circa Rapoldisuilerium sito, quum
à Comite Horburgensi subinde uexatę fuissent, eo quod huius germanus
frater opes suas ipso præterito, his esset dilargitus. Obsessum fuit Selest-
adium à Bertholdo de Buochegg, & mox à Ioāne Liechtenbergio antistiti-
bus Argentoratensibus, nec diu, & frustra. Sequit hic uulgus in Iudæos sub
Carolo Aug. eius nominis quarto, incertum ob quam causam. Hi diu post
prorsus sunt eiekti per Heluetios Lotheringorum duci Reinhardo suppe-
tias ferentes, approbante deinde factum hoc Friderico Aug. Ex schola lite-
raria multum celebritatis accessit oppido, cui quinque insignes uiri per uices
præfuerunt, Ludouicus Dringenbergius, Crato Hofmannus Vdenheimen-
sis, Hieronymus Gebuilerius, Ioannes Sapidus & Vitus Rotenburgius.
Encomium Selestadij scripsit Erasmus Roterodamus elegatissimo carmi-
ne, rogatu Jacobi Vuimphelingij. Habet in summa homines bis mille &
sexcentos plus minus, qui sacrosanctę eucharistię sacramēto secundū Chri-
stianum ritum singulis annis participāt, quos Cōmunicantes appellant.
Populus est simplex ac tenuis ut uinitorum fert conditio, præterea cōmes-
sationibus paulo addictior. Rusticana coniuratio seditiosorum quorundam,
direptionem diuitum & legum nonnullarum abrogationem molientium
anno M. CCCCXCIII. eadem Selestadio minabatur. Huius duo tan-
tum ciues erant conscij, tonsor alter, alter è consulū numero nuper submo-
tus, quę illum ignominia stimulauerat ut tam sceleratę factioni nomen da-
ret, non alienas opes sed ultionem sitiens aduersariorum, quę res in tempo-
re deprehensa est. Sed nunquam grauius periculum imminuit quàm anno
quarto supra sesquimillesimū, quum Ioānes Iacobus Schutz à Troubach
patre scriba natus, Consulibus Selestadiensibus, sed præcipue Melchiori Er-
gerheimio qui tum propter dexteritatē suam primas tenebat, certam per-
niciem adornauit. Videns enim hos aduersari liberioribus istis concioni-
bus quibus cōtra plebs enixe studebat, cogitauit satis esse occasionis ut af-
fectu quorundam simplicium ad fraudem abuteretur. Conſingit litteras
uelut ab Ergerheimio ad Ducalem senatum apud Ensisheimum scriptas,

quibus ille non suo tantū nomine significabat esse hic quosdam nouæ doctrinæ studiosos dignos qui illuc ad pœnas luendas abducantur, quod nemo sit prohibiturus. Et addidit ciuium quorundam nomina quos sciebat ob id studiū senatoribus esse inuidiosos, sed & schedæ nomina mulierum inseruit. Eam epistolam sibi secreto communicatam à Materno Barto Ducalis senatus secretario mentiens, quibus uisum est legendā exhibuit. Facile erat ijs imponere, quos ante torquebat suspitio. Quare multis persuasit ipsam Ergerheimij manū esse, & sigillū illius agnoscere uidebantur. Quū animos omnium satis concitatos uidet, ipse se subducit Argentoratū, ubi quo grator hospes esset ait se moniturū uenisse eam ciuitatem de consilijs quibusdā quæ aduersus illam principes quidam inijsent. Auditus est sed mera mendacia narrans. Interea monentur Cōsules Selestadenses esse nescio quid sinistrae suspicionis inter quosdā ciues de ipsis natum. Vocantur ad senatū unus & alter. Quæsi quidnā ipsos male haberet, proferunt fictitiam illam epistolā. Re cognita mittuntur statim Argentoratū è cōsulibus duo ut hominē in ius uocēt, nihil impetrant, nam impostor publica se fidemunierat quàm primū sensit se peti. Rursum mittuntur tres, Caspar Vuestermannus, Ioānes à Cogenheim, & Sebastianus Hertzogius, quibus adiunxit se Ergerheimius suo nomine causam persequuturus, nam commo dum è Thermis Marchionis domū redierat. Horum hæc erat postulatio, ut in carcerem falsarius conijceretur. Diu disputatū est in senatu num in tali casu fidem publicam infringere liceret. Tandem quum iudices ipsos ambigere uiderent, addunt legati Selestadensium, priusquam pati uelint abi re calumniatorē, se ipsos in uincula libenter ituros. Idem ad rauim usq; Ergerheimius occinebat. Igitur ad tantas legatorū obtestationes decretū est, ut reus & actor in carcerem ducerentur neuter altero meliorē sortem habiturus, & è legatis Selestadensium unus in edibus nūmulariorum è regione curiæ custodibus adhibitis asseruaretur. Nam hoc erat persuasum Argentoratensibus, hominem esse sincerissimū qui pessimus erat sycophāta. Diu disceptatum est priusquā dignus iudicaretur ex quo per tormenta ueritas esset exquirenda. Nec ullis uero fidicularū cruciatibus ex illo quicquā elici potuit. Ita animum suum obfirmarat. Tandem hoc consiliū prudentes dederunt, ut Colmariam deduceretur, Materno quoq; adducto quem illa sibi mysteria cōmunicasse dicere perseuerabat. Non displicuit Ducalibus senatoribus consiliū. Adfunt cum suo captiuo quem ad extendendā ueritatem tormentis acerbissime exercuerant. Nec ibi tamen aliud quàm titubabat non clare fassus imposturam, altero gestiente in os & faciem eius manibus inuolare. Quū uero uideret sibi cum Ducalibus consiliarijs abeundum esse, maluit crimen cōfessus Argentoratū redire, spe fautorū quos illic non paucos habuerat, bonā illum causam agere putanteis. Quo cum esset redus

ctus

interceptæ sunt mox illius literæ quibus suos admonebat, deprecatorum ferentes mulieres, & præstantissimū quemq; pereundum alioqui fore. Sed dictum illi per magistratus, Omitteret talia, nam moriendum esse. Timuit autem ne uiuus disseccaretur, nam id cōmeruerat. Huius atrocis supplicij illi gratia facta. Amputato capite, corpus in quatuor partes dissectum est. A morte statim per sacerdotem productorem quem hæctenus silere iusserat, alterum facinus proditū est non quidem superiori comparandum sed tamen planè nebulonicum. Cathenam orichalceam hospiti suo seruandam dedit asserens auream esse, deinde pecuniam ab illo mutuatus est, quā alter haud grauatim dabat putans se preciosum pignus habere. Quid factum? Timens impostor ne fortassis deprehenderetur cathena aurum mentita, furtim sublata in amnem Pruscam abiecit, deinde repetit depositum ab hospite, de precio auri multa magnifice iactans. Ille non reperit, & de suis malam concepit suspicionem. Sed quum de falsarij crimine conuictum cerneret, hæc etiam illi impostura suboluit. Verum furcifer tametsi sæpe rogatus nihil de hacre fateri uoluit donec iamiam procumbendum esset in genua carnificis ictum excepturo. Visum est senatui Selestadensi monumento rem tantam ad posteros transmittere, quod sic habet.

CHRISTO LIBERATORI

ET

AETERNÆ MEMORIAE SACRVM

Ob sceleratissimū falsi crimen, quo Ioānes Iacobus Schurz à Troubach Senatū plebēq; Selestadensem seditiois & ciuiliū turbarū gratia seditiosissime inuoluit, illū proditiōis insimulando, confictis quidem in hoc adulterinis literis & Melchioris Ergerheimij Prætoris manū ac sigillū ementitus, à quo tamen discrimine singulari Christi Opt. Max. fauore ciuitatem illæsam seruari cōtiguit, autore ipso tanti sceleris apud Argentoratū post longas moras dum cottidie noua mendacia cōminiscitur, merita disiectiois pœna affecto, ne posterī talibus imposturis facile circunueniantur, aut falsis criminationibus & calumnijs unq; pronas aures adhibeāt hoc memorabili perfidiæ exemplo cōmone facti Senatuscōsulto saxū hoc est positū. An. 1524. Men. Decēb. Porro sapius Selestadij fuit Carolus Magnus, ut Regino Pruniensis annotauit in Chronicis suis, & diplomata uetera testantur. Facit nonnihil ad antiquitatem Selestadij, quod inter quatuor uicos Romani imperij numeratur. Quancq; non habeam compertum quando nata sit illa ordinū imperialium distinctio, cuius multas quidem picturas, at nullum idoneū testimoniū uidemus. Mihi sanè recentior uidetur. Quæ de Slettone gigante quidam

quidam affinxere, ea uulgo relinquemus. Nos sanè confugimus ad ipsam antiquitatē, atq; illam scrutamur ac excutimus quātum possibile est. Nam cōmentarij mediæ antiquitatis hominū plerumq; monachorum non minus ineptiunt quàm uulgus ipsum, à quo magna ex parte hauistū est quod aduētitiū ab aduentitijs edocti post tantas rerum ac populorū mutationes in literas utcumq; retulerunt. Hi fuerunt Scoti & Hyberni. Finem dicendi faciam, si unam adhuc inscriptionem recētem quidem illam, sed tamen ad Selestadij ornamentum & eorum quę dicta sunt explicationem in primis pertinentem recensuero. ea est huiusmodi.

Respublica decori & ornamento sacri Romani imperij consultura non minus quàm suo, cuius municipiū & uicus, honoratior Slecestadium ob antiquitatem singularem & Elcebī illius ueteris apud Cl. Ptolemæum inter Tribonorū oppida adnotati celebritatem à prisca Francorum Australianorūq; ac Germanorum regum & imperatorum temporibus esse meruit, transgressarum olim melioribus tandem auspicijs è transrhenana Germania gentium sub calamitosissimam illam Attilæ uastationem noua colonia, per gulam istam fieri fecit An. M. D. XXVIII.

HELLVM SIVE HELELLVM

Antiquissimus Tribonorum uicus est Hellum siue Helellum quemadmodum in charta Theodosiana legitur, in Elli fluminis Ripa situs, nomen suum adhuc retinens. Dicit uero uix potest quantum Romanæ uetustatis illic appareat. Visuntur simulachra sculpta, Mercurij, Dianæ, & aliorum deorum muris templi inserta. Ostendunt etiam sese testudines subterraneæ rusticis agros arantibus. Sed non uacat pauperibus nec frustra libet, terram altius scrutari, quorū illic habitant pauculi piscatores & pauciores adhuc agricolæ. Nomismatis æreis illic nihil crebrius, sed & argentea aureaq; narrant inuenta. Quod si essent qui terram alicubi nunc dumetis & nemoribus obductam diligenter effoderent, miranda adhuc antiquitatis monumenta proferri in lucē possent, q̄ manent hodie sepulta. In causa est quod Romanorū militum hyberna apud Hellum fuere. Erat autem conuenientissimus locus ad militare præsidium pro Tribonorum tutela. primū propter agri fertilitatem, deinde quod propemodū in meditullio regionis constituti facile poterant ad limites excurrere prout res poscebat uel supra Elcebium uersus Sequanos, uel infra Brocomagum, præsertim autem ad Rhenum propter Alemannos. Hi milites, ut uerisimile est, Præfectum habebant, qui Comiti Argētoratensi parebat, ut is rursus Duci Magonciacensi. Apud Hellum, ut aiunt, diuus Maternus quū Tribonis Christū primus

primus annunciaret, febre extinctus est, & terræ corpus mandatum, siue potius illatum conditorio quod etiamnum ostenditur. Valerius & Eucharis collegæ amisso patrono penitus consternati, Romam repetunt, diuo Petro rem indicaturi, cuius auspicijs euangelicū munus obierant. Petrus baculum eis tradens, Hoc, inquit, scipione defuncti Materni corpus contingite, hæc uerba apprecati, ut in nomine Iesu Christi resurgat. Illi mox Hellū reuersi, fecerunt quemadmodum iusserat Petrus, & confestim Maternus reuixit. Verus est Christi sermo dicentis suos, si fidem habuerint maiora miracula designaturos. Christus Lazarum quatruiduanum resuscitauit, Petri precibus Maternus iam mēstruus uitæ restituitur. Chronica monasterij Ebersheimensis tradunt hunc uicum Elegiam esse dictum, παρα τῶν ἐλέγων ἢ θρηνημάτων, hoc est, ab elegis siue threnis, lugubres cantus existūt, qui illic circa Materni funus profusi sint. Quasi uero uiri apostolici qui ipsum Petrum audierant, ob sodalem ad meliorem uitam translatum, clamoribus omnia repleuerint, & more stultarum muliercularum cælum ac terram inclamarint, Ac non potius si quid tale uel ab ethnicis tum fiebat, quod ego non credo, uel ab hijs qui recens in numerum Christianorum erant recepti, illi modis omnibus represserint ceu rem indecorā, ijs præsertim qui uitam alteram expectant. O somnia monachorum. Video miram antiquorum libertatem, in commodis afflictionibus, ut historia certa uideatur esse, quod utcumq; fama receptum fuit. Quum monachus aliquis uicum istum El appellari inaudisset uernacula lingua, sicut adhuc nominatur, Elegiam dictum statim asinxit, sed temere, propterea quod nos necessarios nostros deflare soleamus, argumēto parum firmæ fiduciæ. Scilicet homines apostolici instar regum uocabula locis indebant. Aut Hellenibus qui tum Romana lingua cœperant uti, quod toti Galliæ commune fuit, seu potius Romanensibus militibus tanta priorum uocabulorū inopia fuit, ut Græcum uico suo nomen cogerentur asciscere, quasi uel nullam ante habuisset appellationem, quod falsissimum est, uel quasi Maternus nouam inuehens religionem & ueteres superstitiones depellens, tantam subito gratiam apud populum meruisset, ut priori uici uocabulo abolito, à threnodia ac non potius à sanctissimo uiro nominari uoluerint. Sic quidam superioribus annis quem adhuc audio superesse, diuum Beatum anachoretam Helueticū, ut uulgus prædicat, Suetonium fuisse uocatū affinxit illius uitam describens, & socium habuisse cui nomen esset Achata. Adij hominem quæsiturus undenam id assereret, putabam enim hæc illum absq; autore non dicere. Sed audi impudentiam. Propterea, inquit, addidi Suetonium fuisse uocatum, quod legerim è Suedia p̄disse, & quia Æneæ Virgiliano fidus Achates semper adhæsit, ideo sodalem illius hoc nomine donauit, alioqui anonymum futurum. Et tamen hæc historia, si ita uocare libet, non solum picta est in templis, ac scripta, sed

etiam typis excusa. Video nonnunquā parum præsidij esse à chronicis cœ nobiorū, in quibus ita ueris fabulosa assuuntur, ut uix appareat quid sit credendum. Quare magis libet ad antiquitatem confugere, sicubi datur. Et tamen sunt qui illa tantum non pro oraculis adorent.

TRIBONI, TRONIA, KIRCHEIM.

Chonodomarius Alemānorum rex quum popularium suorum aciem iam profligatam uideret in campis Argentoratensibus uincite Iuliano Cæsare, non rectā fugit ad Rhenum, quod alij faciebant, sed celerrimo cursu diuersam partem petijt uersus montes tendens. Et quia ducentos satellites secum habebat, & tres sibi iūctissimos, intelligo necessarios, ausus est castra figere non procul à Tribonis & Concordia munimentis Romanorum, unde nequaquā fugiēti similis, paulatim ad Rhenum progressus est. Nam bonam euadendi spem habebat. Siquidem naues antea disposuerat in hunc euentum secretis quibusdam in ripa Rheni locis. Hic succurrit Ariouistus, Rhenū itē trañciens post infelicem pugnam, de quo sic Iulius Cæsar libro primo Commentariorū: In hijs, inquit, fuit Ariouistus, qui nauiculam deligatam ad ripam nactus, ea profugit. Hoc quod modo dixi prodigiose corruptis uerbis apud Marcellinū legitur nempe hijs. Dum hæc rex Chonodomarius reperta copia discedendi lapsus per funerū strues cum satellitibus paucis celeritate rapida pperabat ad castra quæ prope Tribonos & Concordiā munimēta Romana fixit intrepidus, ut accensis nauigijs dudum paratis ad casus ancipites in secretis secessibus emēdaret. Et quia non nisi Rheno trāsito ad tentoria sua poterat prouenire, uultum, ne agnosceretur operiens, sensim retulit pedem. Istam Marcellini periodum ego sic lego distinguoq; . Dum hæc geruntur, rex Chonodomarius reperta copia discedendi lapsus per funerū strues, cū satellitibus paucis celeritate rapida prope rabat, castraq; prope Tribonos & Concordiā munimēta Romana fixit, intrepidus ut ascēsis nauigijs dudū paratis ad casus ancipites in secretis successibus, euaderet. Et quia non nisi Rheno trāsito ad territoria sua poterat peruenire, uultū, ne agnosceret, operiēs, sensim retulit pedē. Vide quātus labor sit ex tā deprauatis autorū locis antiquitatē eruere, & quāto facilius sit hæc ridere, q̄ præstare. Tribonos arbitror fuisse quod postea Kircheim appellatū est ab Alemannis, olim Dagoberti Francorū regis palatiū, non procul à Mollisheim. Nam in uita diui Florentij Scoti, qui VII Argētoratensium episcopus fuit, sic legitur: Eo quoq; tempore rex Dagobertus apud muniapium tunc Troniam quasi Troiam nouā, nunc Kircheim dictū, sibi domicilium fixerat. Ego Troniā nihil aliud esse puto q̄ uocabulū uernaculi sermonis, quo uulgus à maiorib. suis accepto Tribonos per abbreviationē exprimeret. Bonus uero pater ille qui uitā cōscripsit ignarus uetustatis ut tūc fueret secula, somniū illud secutus est de Troia pulchrā nobis interpretationem allaturus.

allaturus, quod Francos à Troianis originem ducere in fabulosis historijs se legere meminisset. Sed Triboni Romanorum opus est longe antequam Alemanni & Franci in has terras transirent, conditum. Vix autem extant ullo Elsatia loco maiora antiquitatis uestigia. Prouinēt adhuc inter ruinas altissimi muri turrium instar. Nec miror quur ueteres Francorum reges illic habitare uoluerint, nam agrum habet amœnissimū. Hoc miror, quod nullus antistitum Argentoratensium tam insigne non Romanorum modo sed Alemannorum & ueterum Francorum domicilium, unquam reparandum duxerit, in cuius ditione situm est, ni fallor, præsertim quum ruinarum subsidio quæ colles æquant minus sumptuosum esset ibi quiduis erigere. Tribonis inditum nomen à Tribonis populis, ut apud Cl. Ptolemæū legitur, qui alijs Triboci hodie Elsatici dicuntur. Quod nomē ei loco nobilitatē ac præstantiā quandā uendicat. Crediderim id ego munimentū tam amplū fuisse tamq; operosum, ut ab Alemannis adhuc hostibus totū subuerti nequierit. Deinde quum has regiones pacifice possiderent, dubio procul ab aliquo regulo Alemannorum restitui cœpit. Mox hac gente subacta, Francorum regum factum est domiciliū, quos uerisimile est pro usu suo multo astruxisse. Hoc admonere propemodū fuerā oblitus, comitem Kircheimensē in cuius comitatu Selestadiū dixi me situm reperisse, nihil fuisse aliud quā comitem Tribonorum. Et hinc eius ditionis antiquitas. Sic Horburgensis comes, fuit comes Argentuariensium, & Vindonissensium Habispurgius.

CONCORDIA, AC CONCORDIAE MONS.

Alterum munimētum Concordiam arbitror esse Cochespergiam arcem, nam Alemanni incognitā sibi Concordiæ uocem nihilq; significantē tamdiu torserunt more suo donec in pharetrā detorserint. Qui Germanice sciunt, intelligunt quid uelim. Fuit & hoc munimētum à Romanis conditum ad arcendas Alemannorū irruptiones, qui subinde Gallias incurfabant, haud dubie boni ominis causa sic dictum. Concordia ad ditionē antistitis Argētoratensis pertinet, sed hodie paret ciuitati cui speculæ uice est, olim pignori data. Mentionem Concordiæ facit itinerarium quod Antonino Aug. tribuit titulus. A concordia Concordiæ mons nomē habet longe lateq; diffusus. Sane Concordiēsis tractus supra quā dici potest frumentorum ferax est, & aliarum rerum quæ esui sunt. Vnde Hagenoia tanta annonæ uilitas, quū tamen illic propter arenas nihil proueniat. Sed & Argentoratum magna ex parte fouet. Enimuero Concordienses ipsi uulgo ridentur tanquam subrustici, propter linguam ineptiusculam & cultum ueterem quo pertinaciter utuntur. Tametsi quātum ad linguam attinet, nec ipsi irridentes derisis magnopere præstent. Est hoc uitiū peculiare Tribonis, à quo tamen immunis non est bona pars Rauricorum inferiorum siue Sequanorum, & Brisigauorum.

Argentoratum, occupata Germania prima quæ Romanorū ante prouincia fuerat à suo Cōsulari gubernata, Alemāni primoribus duabus syllabis amputatis, & S litera sibili causa adiecta, de suo uero burgum adnectentes, Storatburgum & Stratiburgum appellauere. Id autem accidit sub Valentiniano eius nominis tertio qui Theodosio Iuniori successit, quū Occidentale imperium à Barbarorum incursionibus Romani nō possent amplius tueri. Vnde legitur in Calendario ueteri quod in bibliotheca maioris ædis illic asseruatur, ubiq; Stratisburgum, etiam altero S causa sibili in medium dictionis ascito, quod etiam in Augspurgo facimus, non à Strata siue Strasa quæ uox Germanis uiam significat, quemadmodum uulgus opinatur Attilæ nobis allegans obsidionem, qui ita solo oppidum æquarit, ut ubi domus ante steterāt, regia uia facta sit, unde Stratisburgi nomen. Hæc interpretatio uulgaris est & à posteriori, inter eas referenda quas propter allusiones uocabulorum antiqui confinxerunt. Argentoratum olim mediocre fuit oppidum, magis uersus diui Galli ædiculam & locum supplicij protentum. Id sub potentem illam Attilæ in Cisirhenanas istas prouincias irruptionem, sic ab Alemannis haud dubie tractatum est, ut Hunno parum superesset quod excinderet. Sidonius Apollinaris Francis & Alemannis Germaniæ primæ, Tribonorumq; & Rauricorum uastationem ascribit, quum canit,

Francus Germanum primum, Belgamq; secundum
Sternebat, Rhenumq; ferox Alemanne bibebas
Romanis ripis, & utroq; superbus in agro
Vel ciuis uel uictor eras.

Quod si etiam demus euersum ab Attila paulò antequàm maiores nostri huc habitaturi transmigrarent, adhuc non euincit hoc, propterea appellationem istam Argentorato tributam esse. Vtrumq; sane sub Valentiniano Theodosij iunioris successore contigit, & profligatus in Campis Catalaunicis Attila Aëtio duce, & post huius interitum bona Galliæ pars quam primam Germaniam & Secundam ueteres appellarunt, nonnunquam etiam ut nos hodie superiorem & inferiorem, præterea quam Sequanorum regionem, Heluetiorum, & Rauricorum uocarunt, Burgundionum, Francorum & Alemannorum uicis facta. Nam usque ad hoc tempus Romanorum prouinciæ fuerant. Proinde Comitum rei militaris Argentoratum habuit. Vnde dictus est ille Argentoratensis, & tota Tribonorum siue Tribocorum regio, quam hodie uocant Elsatiam uernacula simplicitas Elces ab Elcebo, Tractus Argentoratensis appellata quod ab illo uidelicet administraretur, quemadmodum indicat liber de insignibus Magistratum Romanorum in quo sic legitur, Sub dispositione uiri spectabilis Comitum Ar-

gentora-

gentoratensis, TRACTVS ARGENTORATENSIS. Sic olim Comites habuerunt Aphrica, Tingitania, Littus Saxonicum per Britanniam, Britannia ipsæ, & Italia. Tractum Italiæ circa Alpes intellige. Porro Comes Argentoratensis Magonciacensem Ducem, ut uidetur, agnoscebat, qui rursus illustri uiro Præfecto prætorio Galliarum, quantum conijcimus, erat subiectus, quemadmodum etiam ante annotauimus. Satis autem inuit diuus Hieronymus ad Gerontiam Argentoratensis olim Prouinciales & annumeratos Galliæ fuisse, quum illos ab Alemannis in Germaniam translatos deplorat. Qualem utramque Germaniam Cisirhenanam tum primam tum secundam extitisse constat. Factam autem uere Germanicam, lingua uidelicet, moribus & ditione, postquam à Francis & Alemannis Hieronymi seculo occupata est. Liber Prouinciarum & ciuitatum Galliarum, in Germania prima, siue, ut illic scriptum est, in prouincia Germanorum priorum, inter cæteras ciuitates, Argētoratensium quoq; ciuitatem recenset. Illic eam & Marcellinus ponit. Sed dicit aliquis, Mirum est Argentorati nomen tam diu latuisse & tam fero cognitum. Nam ante Thomam Vuolphium iuniorem eo uocabulo nullus usus est, tametsi is Argentoratum perperam uocabat ex Ammiano opinor. In causa fuit foedus librarij error, qui Cl. Ptolemæi codicem describens in Germaniæ superioris annotatione Argentorati uocabulum quod inter Tribonorum oppida statim post Brocomagum siue Breucomagum, ut Ptolemæus nominat, subdere debebat, ipse similitudine uocis deceptus inter Vangionum oppida post Borbetomagum addidit, Argentoratum Vormaciæ propinquam faciens, quam integre quondam Borbetomagum appellatam, corrupte uero Vormaciam hodie dici constat, B litera in V mutata, quasi dicas Vormagium, ceu supra monuimus. Is itaque qui tabulas chorographicas postea Ptolemæo addidit Astronomicam rationem secutus, inscius erroris à librario commissi Borbetomago Vangionum metropoli, hoc est, Vuormaciæ Argentoratum appinxit, quod inter Breucomagum & Elcebum Tribonorum oppida fuerat constituendum. Proinde hic non Argentorati modo, sed & utrimque uicinarum urbium quas modo nominauimus notitiam nobis ademit. Simili librariorum oscitantia, apud eundem Cl. Ptolemæum Vangiones in Nemetum locum, & uicissim in Vangionum locum Nemetes translati sunt. In campis Argentoratensibus Iulianus Cæsar multa millia Alemannorum deleuit, præter eos qui in Rheno partim trucidati sunt, partim suffocati. Et Chonodomarius rex captus. Eos campos fuisse puto, qui uersus Husbergam porriguntur. Nam Iulianus è Tribus tabernis cum exercitu non admodum numerofo, sed animoso ueniebat, ubi hodie extructum oppidum uidemus Elsatice Zaberniæ uocabulo. Porro Argētoratum in Argentinam nobis mutarunt monachi & notarij;

x 3 quod

quod hæc uox breuior sit, ac cōmodior suauiorq; pronunciatur. Iidem Magonciacum in Magonciam & Confluētes in Confluentiā uerterunt. Nam quod Argentinam dictam quidam putant quasi argenteam tinam, ob pecuniam quæ illic colligeretur aut conseruaretur, uulgi semidocti fabula est, non absimilis illi fabulamento quod apud Basilienfes de basilisco olim inuento iactatur. Reperio Romanos Rationalem summarum in Gallijs habuisse, & Præpositum Thesaurorum, apud Treuiros, atq; illic etiam Procuratorē monetæ. De Argentorato nihil tale inuenio. Si igitur comiti Argentoratensi in stipendia militum pecunijs opus esset, aliunde haud dubie suppeditabatur, uel è Magonciaco, uel à consulari germaniæ primæ. Erat enim Argentoratum oppidum mediocre, sed tamen Tribonorum caput. Id felicissima illa Iuliani cum Alemannis pugna admodū nobilitauit, tum ab hostibus liberatum, à quibus extrema metuebat, ut Ammianus scribit. In Decretis quæ Gratianus consarcinauit Argētoratensis legendum est, non Argentiæ retensis, dist. XXXIII. q. II. Latorem.

TRES TABERNAE

Tres tabernæ, munimentum fuit Romanorum ad prohibendas Alemannorum in Galliam interiorē incursiones, apud eum locum quem Zaberniam hodie uocamus, Argentoratensis præfulis domiciliū. Hoc munimentum ab Alemannis dirutum Ammianus scribit Iulianum Cæsarem restituisse libro XVI. his uerbis: Conuersus, inquit, hinc Iulianus ad reparandas Tres tabernas, munimentū ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subuersum hostili, quo ædificato cōstabat ad intima Galliarum, ut consueuerant, adire, Germanos arceri, & opus spe celerius consummauit, & uictum defensoribus ibi locandis, ex Barbaricis messibus non sine discriminis metu conlectum militis manu, condidit in usus anni totius. De eodem munimento & Iuliano Cæsare loquitur paulopost hijs uerbis, Quum, inquit, ille etiam perficiendi munimēti studio stringeretur, & cætera. Et mox, Retentis legatis adusque perfectum opus castrorum in eodem gradu constantiæ stetit immobilis. Porro Iulianus Cæsar post Argentoratensem pugnam profligatis numerosissimis Alemannorum copijs ad Tres tabernas redijt autore eodem Marcellino, cuius hæc sunt uerba libro XVII. Absolutisq; legatis, inquit, quos ante certamen superba quædam portasse prædiximus, ad Tres tabernas reuertit. Loquitur autem de legatis Alemānorum. Eas Tabernas hodie Elsaticas appellamus ad discrimen earum quæ inferius sitæ Montanæ uocantur, & item earū quæ in Nemetibus ad Rhenum sitæ Rhenenses nominantur. Apud Tabernas Rhenenses in cœmitorio duo simulchra uisuntur Mercurium referentia, & limes ingens ostenditur ex nemore uicino allatus, cum hac inscriptione,

N.H.

N. H. DD. L. SILVANIUS PROBUS PONTES D. S. DD. Hoc est, Neptuno hic dedicauit. L. Syluanus Probus pontes de suo dedicauit. Inueniuntur etiam illic ab hijs qui terrā effodiunt urnæ fictiles notabilium Romanorū cinerē continentes, & Sarcophagi, sed & gemmæ signatoriae, ac uascula figlini operis rubella. Quæ omnia satis indicant Romanos milites illic statua sua habuisse. Vnde & Tabernarum nomen. Assignat autem hunc locum liber de insignibus magistratuū Rom. Præfecto militum Menapiorum, In quo sic legitur, Præfectus militum Menapiorum, Tabernis. Eratq; sub dispositione uiri spectabilis Ducis Magonciacensis. Antoninus Aug. in Itinerario suo, Tabernas Rhenenses simpliciter Tabernas uocat. Meminit uero etiam Trium tabernarum inter Aritiam & Appij forum sitarum, & aliarum non procul à Dirrachio.

BROCOMAGVS, QUI PTOLEMAEO BREUCOMAGVS.

Brocomagus qui Ptolemæo Breucomagus uocat, uernaculus Alemanorum sermo Bruomat appellat, uicus hodie est duobus milliarijs infra Argentoratum situs ad montana magis uergens quàm ad Rhenum. Iulianus Cæsar quum apud Visontionem collegisset exercitū, per Decempagos adgressus Alemannos, qui iam Argentoratum, Brocomagum, Tarbellos, Sebusianos, Nemetes, Vangiones, & Magunciacum ciuitates possidebant, seu potius illarum territoria, nam ipsa oppida ut circumdata retibus arbusta Barbari declināt, primam omnium Brocomagum occupauit, captis nonnullis Alemānis, alijs in ipso prælij furore truncatis, autor Marcellinus libro XVI. Adiacet Brocomago cœnobium sacerdotum, quibus à Sancto spiritu titulus est, Brephotrophio nobile, hoc est, domo in qua pueri expositi aluntur. Eum locum Stephani campum uulgo uocant, ab institutore, ut opinor. Vidimus aliquando in pago, si recte memini, Moresuilerio, qui Brocomago ualde propinquus est præter ruinas ueteris ædificij supra nouem idola muris sacelli cuiusdam uice saxorum inserta. Quæ res documento est, Romanos illic habitasse.

SALETIO

Hoc oppidum sex milliarijs infra Argentoratum situm, Annales Francorum Saleciam appellant. Nam primi illi Francorum reges multos hic sæpe conuentus celebrare. Liber de Palatinis officijs ostendit apud Saletionem præfectū militū statua sua habuisse. Germani Selzam uocant.

SEBUSII, SEBUSIVM, ET SEBUSIANI.

Ammianus lib. XVI. de Iuliano Cæsare loquens, ceu modo citauimus: Audiens itaq; Argētoratum, Brocomagū, Tarbellos, Sebusianos, & Nemetas, & Vangionas, & Magunciacum ciuitates Barbaros possidentes, territoria earū habitare, primā omniū Brocomagū occupauit. Hæc Marcellinus. Dubiū est qui sint Sebusiani. Satis apparet eos Brocomago Nemetibusq;

tibusque uicinos esse uelut intermedios. Dicam quid ego sentiam. Sebusiani sunt Vuissenburgenses. Nam Alemanni more suo Sebusiū primore syllaba spoliantes, & V pro B usurpantes iam habebant Vusium. Cui burgum adiecerunt, & factum est Vuifunburgum, quod hodie etymi istius ignari quod ego primus profero, Vuifenburgum omnes appellant. putaturque castrum album significari. Itaque Vuissenburgum est Sebusium, ipsi ciues erunt & accolæ erunt Sebusij, & Sebusiani, quemadmodum Marcellinus usurpat. Hinc apparet apud Cæsarem libro primo Commētariorum non Sedusios legendum, sed Sebusios. Vbi uulgata scriptura habet, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusios, Sueuos.

TARBELLI

Ego libenter Lutari legerem pro Lutari fluij accolis quorum colonia Lutariburgum. Ptolemæo Tarbelli populi sunt, sed longe diuersi.

OBRINCANVS TRACTVS

Mosellam annè Ptolemæus Obrincam uocat. Quod uocabulū miror apud nullum è ueteribus extare hoc uno autore excepto. Ne apud Aufonium quidem, qui tamen Mosellam nobilissimo carmine celebrauit. Sed certum est Ptolemæum chorographicas schedas admodum antiquas secutum. Obrincam uidentur mihi qui huc immigrarunt Alemāni suo more tandem in Canis tergum detorsisse. Nam addita aspiratio primum est, & inserta litera S, ut fieret Hobsrincen, quam uocem incognitā nec aliquid significantem, imperitum uulgus in Hondsrucken uertit. Nec obstat quod ab huius nominis oppidulo deductum nomen uolunt. Nam quum Prouincia fuerit, potius arbitror Obrincam quoque Prouincialibus ab Obrinca fluuiio uocatum id castellum esse. Nisi fortassis ab ipso loco posterius ita cognominatū est. Cæterum planè reor Obrincæ nomen à uetustissimis temporibus in hac parte hæsisse notum accolis. Quæ si uera coniectura est, eleganter Obrincanus tractus uocari poterit.

CARACATES

Tacitus historiæ Aug. lib. xx. Tutor, inquit, Treuironum copias recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum lectu auctas, ueterano pedite atque equite firmauit. Hæc ille. Caracates uideo Vangionibus ac Tribocis uicinos fuisse. Sciendum uero Tribocos magnam olim Lotharingiæ partem tenuisse, fortassis ad Mosellam fluuium usque porrectos. Nam Marcellinus Germaniam primam extendit ultra Araris fontem. Hoc ideo dico ne quis miretur Tribocos in auxilium ascitos à Tutore in Treuiris agente. Suspicor ego Caracatium nomen referre & indicare situm, arcem Drackenfelsiam, quæ superioribus annis destructa est, sic fortassis à loco dictam quasi Racatium, hoc est, Caracatium rupem. Detorquet autem multa uulgus, ceu sæpe monuimus.

Magun

MAGVNCIACVM

Magunciacum uetus quod diuus Hieronymus captum atque subuersum testatur, & in ecclesia multa hominum millia trucidata, ab Hunis dubio procul, Francis, & Alemānis, paulo remotius à Rheno fuit. Nam ubi hodie est Magunciacum, olim munimenta fuere Romanorum aduersum Alemānos, ad ipsam Rheni ripam. Magum uidetur priscis Gallis domum significasse, & Cia fluuiolus est. Vnde Magunciacum quasi Domicilium Cia coniunctum. Sic habes Rotomagum, Nouiomagum, Drusomagum. Nam Mœnus Germaniæ fluuius nunquam eruditus uel Mogus uel Moganus dictus est. Et à loco confluentium olim Magonciacum, ut dixi, plusculum distabat. Crediderim in ruinis ueteris urbis hodie habitare leprosos. Imperantibus Valentiniano, Gratiano, & Valente, Magunciacum cepit diripi: Rando cuiusdam Alemannorum regis filius, nam Regalem Marcellinus appellat, occasione nactus opportunā quod festus Christianis dies erat populo religioni uacante. Quam rem Marcellinus describit libro xxvi. qui nondum typis excusus prodijt, hys uerbis. Sub idem fere tempus, inquit, Valentiniano ad expeditionem caute, ut rebatur, profecto, Alemannus Regalis, Rando nomine diu præstruens quod cogitabat, Magunciacum præsidij uacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepsit. Et quoniam casu Christiani ritus inuenit celebrari solēnitatem, impræpedite huiuscemodi fortuna & uirilem & muliebre sexum cum suppellectile non parua indefensum abduxit.

MEDIOMATRICI

Mediomatrici qui & Mediomatrices, populi sunt Metensis dioceseos, qui hodie ex magna parte Vuesterichi dicuntur, nouo ueterum Francorum & Alemannorum uocabulo, quod uersus Occidentale regnum porrigantur, oppositi Osterichis quos Austrasios eadem gens appellauit, ut Germanis solenne est à uentis indere locis & etiam populis nomina. Sic enim à Quadis tandem occupatam Pannoniam primam Austriam puto uocatā, quam illi sæpius incurfarunt autore Marcellino ueluti uicini, Danubioque flumine tantum dirempti. Et notum est Nortmannorū nomen. Mediomatricorum caput erat Diuodorum, cuius Antoninus Aug. Corn. Tacitus, & Ptolemæus meminerunt. Sed hoc scire debet studiosus, ut in Rauricis ante monuimus, populorum appellationes urbibus ipsis posterius tributas, sic Remorum, Nemetum, & Vangionū uocabulis, Durocotorum, Neomagus, pro quo Spiram hodie habemus, & Borbetomagus, siue, ut nunc dicunt Vuormacia accipiuntur. Pro Diuodoro Mediomatricos usurpant. Idem in alijs fit. Quod nisi quis hoc obseruet, frustra leget Ptolemæum, apud quem primò populus nominatur, deinde subduntur oppida, quorum tamē pauca reperias hodie populorum uocabulis non nominata, pro-

y prijs

prijs appellationibus penitus abolitis. Nam quotus quisque est qui Atuarum intelligat, quum Tungros norint omnes? Iulianus Cæsar post Argenteratensem pugnam humatis occisorum Alemannorum corporibus, & absolutis eiusdem populi legatis, ad Tres tabernas reuertit. & ulterius prædam cum captiuis omnibus Mediomatricos, seruandam ad reditum usque suum, duci præcepit. Autor Marcellinus in initio libri decimiseptimi. Idem libro quintodecimo in descriptione Galliarum: Post has, Germaniam primam uidelicet & secundam, Belgica prima Mediomatricos, inquit, præterdit, & Treueros, domicilium principum clarum. Annotauit Cornelius Tacitus, quod quum Aulus Vitellius Fabium Valentem Ducem ex inferiori Germania, nam apud Agrippinenses agebat, contra Galbam primum mox Othonem itinere Gallico mitteret uersus Coctianas Alpes (codex impressus mendose cottidianas, habet) quibus transiturus esset in Italiam, & ille è Treueris uenisset Mediomatricos, ac ibi Panicus quidam terror milites corripuisset, cæsa fuisse Diuodurensum quatuor millia, priusquam furor militaris compesci posset. Sed libet ipsius Taciti uerba apponere, è libro decimiseptimo historiae Augustæ. Diuoduri, inquit, Mediomatricorum id oppidum est, quanquam omni comitate exceptos, subitus pauor terruit, raptis repente armis ad cædem innoxie ciuitatis, non ob prædam aut spoliandi cupidinem, sed furore & rabie & causis incertis, eoque difficilioribus remedijs, donec precibus Ducis mitigati ab excidio ciuitatis temperare. Cæsa tamen ad quatuor millia hominum. Rursus apud eundem Tacitum, Legiones à Nouesio Bonnaeque in Treuiros traductæ, Tullij Valentini declinaturæ furorem in Mediomatricos sociam ciuitatem discedunt, ac mox per Petilium Cerealem ad expugnandum Rigodulum oppidum propinquum Confluentibus euocantur. Apud Cæsarem in septimo Commentario Galli cuique ciuitati certum numerum imperantes, Mediomatricos octona millia imperant. Porro nihil dubitationis habeo Mediomatricorum ditionem olim Rhenum attigisse, ut intelligamus Nemetum fortassis aut etiam Vangionum fines partim illis fuisse subiectos, nimirum quum ualidiores essent res Gallorum, & priusquam Germania prima & secunda ad ripam Rheni in Gallia constituerentur, id quod post Iulium Cæsarem factum est. Imò priusquam Vangiones, Nemetes, & Triboci è Germania traiecto Rheno huc immigrassent. Neque enim aliter Cæsarem defendi posse uideo, qui uetustatem spectans scribat Rhenum ex Lepontijs ortum longo spacio per fines Nantuatum, Heluetiorum, Sequanorum, Mediomatricum, Tribocorum, & Treuerorum citatum ferri, nisi Mediomatricum uocabulo Rheni accolæ intelligamus illorum imperio subiectos, quemadmodum per Sequanos Raurici inferiores inuuntur, quibus hij suberant, & Treuiorum nomine homines Treuerensis dioceseos

ceseos ad Rhenum habitantes circa Confluentes & Bodobrigam quam hodie Boppardiam dicimus. Vnde rursus colligere licet Sequanorum, Mediomatricorum, ac Treuiorum potentiam multo maximam olim fuisse, & Mediomatricos quantum ad ditionis amplitudinem attinet, Treuiris pares. Atque id ante prouinciarum constitutionem, & Germanorum immigrationes. Putant quidam Mediomatricos dictos quod medijs sint inter Treueros & Leucos, & Metim à Metio quodam uocatam, de quo extent huiusmodi uersiculi in Catalogo Mediomatricensium episcoporum.

Tempore quo Cæsar sua Gallis intulit arma,

Tunc Mediomatricam uicit Metius urbem.

Sed posset hoc carmen alicui fratrale uideri, & habet ubique uulgus fabulas suas. Mihi magis uidetur longum & tantum non sesquipedale Mediomatricorum uocabulum in Metis à uulgo breuitatis causa posterioribus syllabis amputatis quasi dicere uoluerit Medis. Sic Trecaßes uulgus eruditorum hodie Trecaßes uocat, & Nouiomagum in Neruijs Nouiomum. In scripto codice de insignibus magistratuum Romanorum, ubi legitur, Sub dispositione uiri illustris Comitum sacrarum largitionum, Procuratores gyneciorum, Augustuduno, translamentis: puto legendum, translata Metis. Nam arbitror hanc uocem barbarius usurpatam à uulgo Gallorum Romanensi lingua utentium, ut Parisius in eodem libro scriptum inuenio.

TREVI RI

Treuiri sunt qui hodie cis Rhenum Treuirensis archiepiscopum agnoscunt. Horum fines olim Rhenum attingebant & etiamnum attingunt. Vnde Cæsar illos Rheno proximos esse ait. Treuiorum ciuitas eodem autore longe plurimum totius Gallie equitatu ualebat, magnasque habebat copias peditum. Pomponius Mela clarissimos Belgarum tradit esse Treuiros, & horum opulentissimum oppidum Augustam Treuiorum uocari, cuius & Ptolemæus meminit. Corn. Tacitus coloniam Treuiorum subinde nominat. Scribit Cæsar Treuiorum ciuitatem propter Germanie uicinitatem, cottidianis exercitatum bellis, cultu & feritate non multum Germanis ab similem fuisse, neque imperata unquam nisi exercitu coactam, fecisse. Eburones & Condrufones Treuiorum clientes erant, quemadmodum Geneuenses hodie & Mulhusij Heluetiorum. Sic in clientela Heduarum multæ gentes erant. Quum in Aureliani locum Tacitus omnium imperatorum modestissimus susceptus esset, scripsit senatus Romanus ad plerasque prouinciarum ciuitates & inter has etiam ad senatum Treuirensis, ius eligendi Cæsaris ipsis redditum, & licere iam ad Præfectum urbis prouocare à Proconsulibus & ordinarijs iudicibus. Exemplum eius epistolæ est huiusmodi,

y 2 Senatus

SENATVS amplissimus, curiæ Treuironum.

Vt estis liberi, & semper fuistis, latari uos credimus. Creandi principis iudicium, ad Senatum redijt. Simul etiam Præfecturæ Urbanæ appellatio uniuersa decreta est. Ex Fl. Vopisco. Quæ de Trebeta Augustæ Treuironum conditore & de eius uetustate quidam afferunt, ut Taciti uerbis utar, neque confirmare argumentis, neque refellere in animo est. Scio hoc inesse Chronicis monachalibus, & multa licent uetustati, in quam inquirere sane nephas iudicatur. Habuerunt Romani posterioribus temporibus Præpositum thesaurorum apud Treuiros, Procuratorem moneræ, Procuratorem Gyneciorum Belgicæ secundæ, & Præpositum Branbarbariciorum siue argentariorum, quemadmodum indicat liber De insignibus magistratum Romanorum. Præterea Treuiris erat fabrica scutaria balistaria que. Tum etiam primæ Belgicæ caput facti sunt. Vnde metropolitanam ecclesiam habent, Mediomatricis, Leucis, & Virodunensibus præsentem, qui inter primæ Belgicæ populos numerantur. Paulini Treuirensis, metropolitani Galliarum episcopi, qui contra Arianos egregie pugnarit, Theodoritus meminit in historia quam Tripartitam uocant. Hic exulauit Athanasius Alexandrinus. Treuiros uocat Marcellinus clarum domicilium principum, aut potius, nam corruptissimus autor est, claros domicilio principum, propterea quod Constantinus illic palatium extruxerit. cuius aliquot ruinae etiamnum uisuntur, ubi non hunc modo sed & infectos Cæsares habitasse uerisimile est, etiam quosdam ante Constantinum. Nam antiquam eius urbis celebritatem indicat, quod curiam habuit, ceu modo diximus, qualis nunc uel apud Dolam in Burgundia uisitur, uel apud Parisios in Gallijs, qualem id temporis etiam Aquileia habebat & Mediolanum. Valentinianus Augustus hybernauit aliquando Treuiris, Gratianus Augustus Valentinianum fratrem apud Treuiros agens Augustum dixit. Aetate Luitprandi Ticinensis qui sub Othone Augusto eius nominis primo suam historiam absoluit, Treuironum tractus uidetur Lotharingiæ fuisse attributus. Nam sic inquit ad calcem fermè libri, Quum hæc epistola in sancta synodo legeretur, aduenerunt qui prius defuerunt religiosi à Lotharingia Henricus Treuirensis archiepiscopus, & cætera. Sane totam fermè Lotharingiam Treuirensis ecclesia sub se habet. Nam & Tullensis episcopus, Metensis, & Virodunensis Treuirenses agnoscunt, ut supra diximus. Urbem Treuironum Aufonius Burdegalensis hoc epigrammate celebrauit.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit,
Treuericæq; urbis solium, quæ proxima Rheno
Pacis ut in mediæ gremio secunda quiescit,
Imperij uires quod alit, quod uestit, & armat.

Lata

Lata per extentum procurrunt moenia collem.

Largus tranquillo prælabitur amne Mosella

Longinqua omnigenæ uectans commertia terræ.

Significat autem non solum fabricam armorum illic fuisse, quemadmodum ante meminimus, sed etiam uestiariam. Porro Treuironum uicus est Ambiatius non procul à Confluentibus. Plinius Secundus, auctore Suetonio Caium Caligulam in Treuiris genitum scribit uiro Ambiatico supra Confluentes, atque ibi pro argumento aras ostendi inscriptas,

OB AGRIPPINAE PVERPERIVM.

V B I I

V Bii sunt quos cis Rhenum diocesis archiepiscopi Colonienſis complectitur, Agrippina Augusta, inquit Tacitus libro duodecimo, quouim suam socijs quoque nationibus ostentaret, in oppidum Vbiorum in quo genita erat, ueteranos coloniamq; deduci imperat, cui nomen inditum ex uocabulo ipsius. Ac forte acciderat, ut eam gentem Rheno transgressam auus eius Agrippa in fidem acciperet. Bataui Claudio Ciuili Duce, quum aduersum Romanos & Treuiros rebellarent, ac transito Mosam Menapios & Morinos extremaq; Galliarum quaterent, nullos peius tractarunt quam Vbios, quod hij genus Germanicæ originis eiurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses uocarentur. Hij nimia erga Romanos fide tum dispersos in domibus Germanos partim trucidauerunt, partim largis epulis uinoq; sopitos, clausis foribus igne iniecto cremarunt. Ex Tacito. Colonia Agrippinensis secundæ Germaniæ siue inferioris caput est. Marcellinus: Secunda, inquit, Germania ab Occidentali exordiens cardine, Agrippina & Tungris munita ciuitatibus amplis & copiosis. Tradit Tacitus Agrippinenses puduisse Germanicæ originis, quum inquit in De moribus Germanorum: Vbij quidem quanquam Romana Colonia esse meruerint, ac libentius Agrippinenses conditoris sui nomine uocentur, origine erubescunt, transgressi olim, & experimento fidei super ipsam Rheni ripam collocati ut arcerent, non ut custodirentur. Victorinus inter triginta tyrannos, qui Gallieno principe inualuerunt quintum obtinens locum, quum omnes militum & militarium uxores permoleret, à quodam actuario cuius uxorem stuprauerat, facta cum militibus conspiratione apud Agrippinam confossus est. Et huius filius Victorinus qui sub mortem à patre & auia Victorina Cæsar fuerat appellatus, ibidem à militibus mox est occisus. Proinde circa Agrippinam extant sepulchra breui marmore impressa humilia, quorum alterum sic inscriptum est,

y 3

Hic duo

HIC DVO VICTORINI TYRANNI SITI SVNT
 Autor Trebellius Pollio. Proculus & Bonofus, ut Fl. Vopiscus prodit, apud Agrippinam in Gallia imperium arripuerunt, occupatisq; mox Britannijs, Hispanijs, & Braccatae Galliae prouincijs Germanorum auxilio sunt ab imperatore Probo superati. Apud Agrippinam nobilem Galliae coloniam Traianus imperator factus est. Apud Caesarem in fine primi libri Commentariorum aduerbiu ubi, positum legitur pro Vbi, uerbo senserunt perperam insulto, hoc modo: Quos ubi qui proximi Rhenum incolunt perterritos senserunt insecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Tu scribe, Quos Vbi qui proximi Rhenum incolunt perterritos insecuti, magnum ex his numerum occiderunt, uerbo senserunt, exempto.

DIVITENSE MUNIMENTVM

Imp. Cæs. M. Fl. Val. Constantinus Diuitense munimentum in terra Francorum erexit, in ripa Rheni Germanica, nam lapideam tabulam quae hoc indicaret illic aliquando repertam, autor est Rupertus ille Tuitiensis qui tot commentarios in sacras literas conscripsit. Quo nos supra argumento Fracos ex maritimis accolae Rheni factos probauimus. Hodie uulgo eruditorum Tuitium appellat, contra Agrippinensem Coloniam situm. Ab hoc praesidij loco, milites Diuitenses nomen traxere, quorum Ammianus meminit libro XXVII. Adscito in societatem, inquit, laboris Seueriano itidem comite inualido & longæuo, qui apud Calidona Diuitensibus praesidebat, etiam tunc Graecanis. Hæc ille. Solebant autem milites alicunde natum nomen seruare, etiam alibi militantes. Nam liber uetus de Praefecturis Romanis, ostendit Diuitenses Gallicanos sub magistro militum per Thracias meruisse. Similis appellationis fuere Solenses, Fortenses, Stobenses, Augustenses, & Daphnenses. Diuitense munimentum posterioribus seculis in usum cœnobij monachis Benedictinis cessit. Vide nunc quam uera sint quae uulgo de Tuitio narrantur, quum ipsum loci nomen hactenus nemo sciuerit.

MARCODVRVM

Marcodurum uicus est Vbiorum, hoc est, Agrippinensium, hodie Duram uocant, ubi diuæ Annæ numen adoratur. Eius diuæ caput ostentant, quod ex adytis templi sancti Stephani Magunciacensis, ubi negligentius colebatur, per lapidariu opificem furtim sublatum, illic insignia ac innumera miracula ædere creditur. Magna pecunia Romæ eam ob rem deligata est, dum illi reposcunt ablatu, hîj uero restituere nolunt. In uico Marcoduro cohortes Agrippinensiu cæsæ sunt à Batauis, quia procul ripa aberant. Autor Tacitus lib. XX.

ALISO

Aliso ueteris Germaniae castellum est, adpositum Luppiae flumini, ceu ui-

ceū uidetur. Quum id obsideretur à Germanis, eò duxit sex legiones ipse Germanicus Cæsar. sed huic obsessores copiam pugnae non fecere, ad famam aduentus eius dilapsi. Ipse uero cuncta inter castellum Alifonem ac Rhenum nouis limitibus aggeribusq; permuniuit. Autor Tacitus. Scribit Velleius Paterculus L. Cæditium praefectum castrorum, & alios quosdam Romanos Alifone immensis Germanorum copijs obsessos fuisse, quum in Teutoburgensi saltu Varus Quintilius fuit peremptus, sed tamen ferro sibi ad suos peperisse reditum.

TAUNVS

Hic mons uicinus est Catthis in ueteri Germania. Tacitus libro primo Historiarum Aug. de Germanico loquens: Positoq; inquit, castello su per uestigia paterni praesidij in monte Tauno expeditu exercitum in Chattos rapit. Idem rursus libro duodecimo, Et praeda, inquit, fama q; onusti, ad montem Taunum reuertuntur, ubi Pomponius cum legionibus operiebatur, si Chatti cupidine ulciscendi casum pugnae praerent, quanquam uulgo Taurum legitur pro Taunum. Pomponius Mela scribit Taunum altissimum esse Germaniae montium, ac Rheticonem. Porro notus est hodieq; Chatteru fluius Adrana, cuius Tacitus meminit libro primo. Sed Chattis, inquit, adeo improuisus aduenit, ut quod imbecillu ætate ac sexu statim captum, aut trucidatum sit, iuuentus flume Adranam nando transmiserit.

SEPTEM OPPIDA GERMANIAE PROVINCIALIA
APVD MARCELLINVM

Oppida à Francis indubie excisa sed reparata à Iuliano cum Horreis ubi condi posset annona à Britannis sueta transferri, Marcellino recensentur lib. XVIII. supra Agrippinam coloniam, Bonna, Antennacum & Bingium, infra Nouesium, Vtricesiu siue Vtricesium, Quadriburgium, & Castra Herculis, quanquam scriptura apud Marcellinum prorsus est uitiata. Videtur autem Vtricesium esse quod sermo uernaculus Vtrechtum appellat. Nam alterius Traiecti meminit etiam Itinerarium quod Antonini Aug. titulo circumfertur. Id reperio Vuilteburgum fuisse dictum, à Francis ut suspicor.

GESSORIANVM

De hoc uariae sunt coniecturae. Sed tollit omnem nobis ambiguitatem charta militaris quam apud Chunradum Peutingerum nostrum Augustae uidimus. In qua sic scriptum, Gessoriano, quod nunc Bononia. Maritimam autem Bononiam intelligit. Cuius mentionem facit libro uigesimo Marcellinus, apud quem corrupte Bonna legitur, De Lupicino loquens quem Iulianus Cæsar in Britannias contra Scotos & Pictos mittebat. Adulta hyeme Dux, inquit, antedictus Bononiam uenit, quaesitisq; nauigijs, & omni imposito milite, obseruato flatu secundo uentorum, ad Rutupinas sitas ex aduerso defertur, petitq; Londonium. Sic enim legendum

legendum pro Lugduno, ut exinde suscepto pro rei qualitate consilio, festinaret ocysus ad procinctum. Rursum meminit eius Bononiæ libro XXVII. item Londoni eodem loco, Tendentesq; ad Londonium, inquit, uetus oppidum, quod Augustam posteritas appellauit.

GVNTIA, AC GVNTIENSIS TRANSITVS

Oppidum & fluuius est Rhetia primæ Guntia. Alemanni qui prouinciam eam occupauere, Guntzeburgum appellarunt. Liber de Magistratibus Romanis, ubi de Duce Rhætia primæ & secundæ agit, inter loca præsidiorum, Guntiam habet depictam. Et addita annotatio demonstrat præfectum militum Vrsariensium statua sua apud Guntiam habuisse. Sic Augustanis, hoc est apud Augustam erant, equites Stableiani Seniores. Apud Guntiam transitus erat Danubi, qui Guntiensis Panegyristæ dicitur. Sic enim ad Maximianum Aug. ille, Et à ponte Rheni, inquit, usq; ad Danubi transitum Guntensem deuastata atque exhausta penitus Alemannia. Loquitur autem de ponte Magunciacensi. Meminimus de hoc supra libro primo. Habet autem hodieq; pontem Guntia, quo Danubius transiri potest. In uulgato Panegyristarum uolumine perperam legitur Continensem pro Guntensem. In itineralio suo Guntiam non omisit Antoninus Aug.

BRAGODVRVM

IN Rhætia prima sub Danubio ponit Bragodurum Ptolemæus. Suspexit esse Rocenburgum. Quæ si uera coniectura est, uidimus nuper Bragodurum & Bragodurense nemus ex Boieris uenientes, Vlmam Landeberga profecti.

CASTRÀ AVGVSTANA, CASTRÀ PHEBIANA,
CASTRÀ REGINA.

Liber Præfecturarum Romanarum ostendit Ducem Rhætia primæ & secundæ uirum spectabilem, Augustanis habuisse equites Stableianos seniores, Iuniores, Febianis. Per Augustana castra Augustam accipio, quam primariam Rhætia superioris urbem fuisse non ambigo, Ducis utriusque Rhætia domicilium, ut apparet, nam commodissimo loco sita erat. Veterem uero dignitatem etiam amissa prouincia retinuit. Siquidem Alemannia metropolis posterius dicta est, quando hæc gens primam Rhætiam occupauit. Cæterum Phebiana castra arbitror Alemannis in Bebenhusium uersa. Apud Cl. Ptolemæum Pheniana legimus: Puto Græco homini imposuisse V pro B scriptum, quod ille N esse censuerit. Nam in libro quem modo citavi, integra scriptura bis legitur, Febianis, in ablatiuo, subauditur castris, aut simile quippiam. Castrorum Reginorum ibidem fit mentio. Libenter dicerem ab hijs nomen esse nactum Reginoburgum, nisi Regium adhuc superesse dicerent, sed alio loco.

Cassilia

CASSILIACVM

Cassiliacum Rhætia primæ locū, quod hic habitassent Romani milites, Romakessel appellarunt occupatores Alemanni. In libro Præfecturarum Rom. inuenio præfectum legionis tertiæ Italicæ Campoduni, illic legitur Cambidano, locatum fuisse, pro parte media prætendente à Vimania Cassiliacum usq;.

POETOVIO

Noricorum oppidum est Pœtouiio hodie Stiris attributum, uulgo Pœtouiam uocat. Extant illic Romanorum inscriptiones innumeræ quæ declarant loci tum frequentiam tum celebritatem. Fuerunt autem illic Castra Romanorum, quod ibidem docet huiusmodi inscriptio.

IULIAE AVG. MATRI CASTRORVM POETOUIENS.

Autor Tacitus lib. XIX. historiae Augustæ, Duces Flauianarum partium Pœtouiionem in hyberna XIII. legionis cōuenisse, consultaturos expediret ne magis obstrui Pannonia alpeis dum expectantur auxilia Mœsica uidelicet legiones, an ire cominus & in Italia cum Vitellianis configere. Apud Pœtouiionem in Norico Gallus Cæsar qui cum Constantio Aug. regnabat, in Palatio quod extra muros est à Barbatione Comite, Constantij imp. iussu obsidetur, & exutus regijs indumentis & cōmuni paludamento tectus, priuato carpento ad Histriam prope oppidum Polam ductus est. Narratur Marcellino lib. XIII.

SOLICOMMVM

Fragmenta penes me sunt uigesimali septimi libri historiae quæ Ammianus cōscripsit, in his alicubi narrat Valentinianus Aug. cum Gratiano F. Cæsare transisse Rhenum ut Alemannos edomaret, nam iam Vindicius Vadomarij illius Alemannorum regis F. qui nullo genere potuit unquam à Romanis superari, fraude proprii ministri precio corrupti ceciderat. Itaq; terras Alemannorū per aliquot dies uastauit Romanus miles & pugnae copiā nullus hostiū faciebat. Post hæc inquit, leni gressu Princeps ulterius tendens, quum prope locum uenisset cui Solicommo nomen est, uelut quodam obice stetit, doctus procurfantium relatione uerissima, Barbaros longe conspectos qui nullam ad salutem tuendam uiam superesse cernentes, nisi celeri defendissent occursum, Vnde locorū grauitate cōfisi, unum spirantibus animis, montem occupauere præcelsum, per confragosos colles undiq; præruptum & inuium, absq; Septentrionali latere, unde facilem habet deuexitatem & mollem. Hactenus Marcellinus. Coniicio locum hunc Hercynia syluæ confinem esse circa Heidelbergam. Nec cōstat an fortasse legendum sit, Visolicon nomine. Nam Bilicon nouimus. Sed descriptio montis curiosum non nihil adiuuabit. Arbitror autem Valentinianū Aug.

z

ex

ex Treueris uenientem apud Maguntiacum in Alemanniã traie: fse quæ inter Mcenum amnem, Rhenum & Danubium id temporis cõtinebatur. Certè Treueros redisse prodit Ammianus.

DE NOMINIBVS PROPRIIS VETERVM
GERMANORVM

Germani ueteres elegantissime compositis se nominibus appellabant, quæ tamen ob uariatã paululũ scripturã etiã hodie peritus huius linguæ nõ intelligat. Nam quotus quisq; nouit Philibertũ eum esse propriè quem Græci πολύβημος uocant, Pharamundum à ueritate oris nomen habere, Chilpericum ab auxiliũ copia, à gloria strenuitatis Dagobertum, Grimoaldum à seua potestate, Romoaldum à plausibili, deniq; à precioso thesauro Bertradam. Verũ si scriberemus Villibrechtum, Vuaramundum, Hilfrichũ siue Hilperichum, Thegabrechtũ, Grimuualdum, Ruomuualdum, ac Vuerthradam, nomen bonæ mulieri conuenientissimum uelut est & Vastrada, nemo non intelligeret Germanice peritus. Sit autem & Vuol, fardi uocabulum hoc est eius cui res recte succedit, aut qui feliciter pergit, in Vuolfhardum mutatur, & Vuolradi in Folradum. Nemo Lambertum intelligit, nemo Agaricum, at Laymbrechtũ siue Landtbrechtum & Ackerrichum omnes. Quis uero credat Theutuualdum significare diuinam potentiam siue deum esse potentem, Thietrichum, diuinam copiam, Theutbrechtum diuinam gloriam siue deum esse gloria plenum, nisi cognoscat, Theut, Thiet, siue Diet Gotthis esse deum, quod uocabulum scribæ semper uerterunt in θεός Græcam dictionem, nam Thiedonem siue Diedonem, uocarunt Theodonẽ quem Alemanni Gotzonem dixerunt, ut & pro Thietuualdo ac Theutbrechto Gotzuualdũ atq; Gotzbrechtũ. Rursus sciendum Anses ob uictoriã Gotthis proceres suos fuisse uocatos quasi semideos, unde Anshelmi uocabulũ, & Ansegisi, quod nomẽ quum uulgus Angisum proferret & addita aspiratione Anchisum, exteri putarunt Anchisem illum Troianum Aeneæ patrem significari. Siquidem hoc uocabulo fuit insignitus Arnulfi cuiusdam filius qui in Gallia sub rege Hildebrechtõ siue Luithario ni fallor, titulo Maioris domus quem Franci ceu est uerissimile, Hufmerum appellabant den Hufmeier, nam Meier in maiorem uerterunt scribæ, totum regnum administrabat. Sic enim Paulus Diaconus scribit, Hoc, inquit, tempore apud Gallias in Francorum regno Anchis Arnulfi filius, qui de nomine Anchisis quondam Troiani creditur appellatus, sub nomine Maioris domus, gerebat principatum. Hæc ille. Leges quasdam regum Francicorum, in unum uolumen collegit Ansegisus abbas in Gallia, quemadmodum addita præfatio declarat. Hinc etiam Ansbrechtus nomen habet, & Ansuualdus quem politiores Ansoaldum

dum appellant. Gifus uero quæ est altera Ansegisi pars cum multis componitur, ut Gifulphus, Gislebrechtus in principio, in fine Vuiligifus. Meier significabat ueteribus præfectum quemadmodum adhuc est in usu quibusdam nationibus ceu Saxonibus, Anglis, & Scotis, qui omnes olim Vigeuones hoc est insulares & maritimi fuere non secus ac ipsi Franci. Itaque Luitmeier est populũ præfectus quem Gallicorum annalium scriptores in Lodomirim & postea Clodomirim uerterunt. Marcomerem Francorum regem priusquam in Galliam transfrent, habes apud Claudianum, sic enim legendum primo libro docui. Huius appellationis sunt Ricimer, Vuilimer qui Paulo Diacono Bilimer, Gilimer, Vualdomiris qui & Baldomerus, Teutomares apud Marcellinum, apud Tacitum Catumerus re & nomine Cathorum princeps. Alemannorum siue Sueuorum lingua quæ crassior est uelut Heriuonum hoc est eorum qui interiora Germaniæ loca quondam incoluerint, mayer uocat, hinc habes Vadomarium, Sunomarium, Chonodomarium, der kuen siue Schon Otmar, ac similia regum nomina apud Marcellinum. Fictitius ille Berofus qui certe fragmentis Berofis ueteris quem Plinius & Iosephus citant, sua affluit somnia, si non totum sub alieno titulo librum contexit, is inquam Mancalei temporibus scribit apud Celtas regnasse Lugdum, à quo prouincia & homines cognomenta sumpserint. Huiusmodi reges ille comminiscitur quoties opus est, Catalaunum, Remum, Aruernum etiam nominaturus si locus requirat, & ita ueniat in mentem. Est autem Lugdunum non à Lugdo dictum, siquidem dunum talis est adiectio qualis apud Germanos Bergum uel Burgum, aiunt enim dunum ueteri Gallorum lingua montem significare, ut nihil sit aliud Augustudunum quàm Augusti mons. Sed audi quo pacto Berofum interpretetur Ioan. Anius, sic scribēs, Quod uero ait ab eo cognominatam fuisse totam prouinciã & homines, ita intelligendum esse existimo, ut prouinciã intelligat totam partem Lugdunensem, homines autem Lugdouicos dictos quos postea g ablata Ludouicos dixerunt. Hæc Anius. Vide hominis iudicium qui putet Ludouicorum nomen tam antiquum ut etiam apud uetustissimos Celtas in usu fuerit, quod tamen in Gallia auditum non est priusquam huc immigrassent è Germania Franci, nam quod quidam Litauicum apud Iulium Cæsarem Ludouicum esse putant, nescio an fidem apud omnes mereatur, nisi quod nomina propria uidemus etiã hodie diuersissimis populis esse communia, alienaq; pro gentilibus interdum usurpari. Ludouicus Germanicæ compositionis uocabulum est significans præstantissimum populũ siue populis ualentem, nam Luit populus est, & uuich homo strenuus in bonam ac malam partem, quemadmodum etiam schalcus usurpatur, ut

Dietschalcus qui & Gotschalcus, atque Marschalcus, equorum magister, à Marca quod equum significat quem hodie Marschalcum dicimus. Auuicho habes Radeuichum qui consilio præstat, Aluuichum, Vualduichum qui & Balduichus sicut pro Vualduino Balduinus & Vuiliualdo Bilibaldus, & nomina similia. Porrò nemo mirabitur talia Berosi figmenta qui sciat apud eundem legi, quo tempore Latinis Ascanius imperarit, Francum ex Hectoris filijs Celtarum fuisse principem. Vbi interpret Anius, Afferunt, inquit, eum esse à quo primo Franciæ nomen. Hæc ille. Quis uero de Franco isto quicquam apud ullum unquam autorem legit? Commentum est impostoris. Proinde sciunt studiosi in hijs quæ è Diodoro sumere potuit atque alijs scriptoribus antiquis Berosus iste, esse quæ probari possint. uerum in ijs quæ uel ad Hispaniam, uel Galliam, uel Germaniam pertinent, impudentes plerumque fabulas tradi. nam de his regionibus teste Iosepho aduersus Appionem prorsus nihil sciure Græci, multo minus Chaldæi Ægyptij que. Hinc Stephanus Parthenium Phocensem citat autorem, qui tradat, Francos Italiæ gentem esse prope montes quibus Alpibus nomen. Enimuero Francorum nomen qui inter Chaucos tamdiu latuerunt, etiam apud Germanos ueteres minus celebre fuit, ignotum Gallis priusquam incursionibus primum, deinde transmigratione cum liberis & uxoribus ea gens Gallis innotuisset. Tum annotatum est à Græcis φράγρονε esse γερμανοὺς ἢ γερμανικοὺς. Et à Procopio scriptum atque repetitum Nicephoro Germani, inquit, qui hodie Franci dicuntur. Similem fabulam asinus iste Cumanus subdit postea. nam quum sciret Bononiæ urbem esse in Italia, post Felsinum agit regnasse regem alterum cui nomen fuerit Bon. quum omnes sciant Bononiam dictam quasi Boioniam à Boijs Gallorum gente quæ olim trans alpeis est profecta cis Appenninum confidens, non à Bone rege. Eadem ratione potuisset plures fingere, Florentiũ à Florentia, à Pisa Pisim à Parma Parmẽ. Quod si post Lugdum apud Celtas defuisset regis nomen scis quem erat substituturus, Viennum, à quo Viennensis Gallia. Sanè quæ de Sarrone & Bardo refert, quis non uideat à Diodoro mutuatum esse. Nec alios uero Germanorum reges enumerat quàm quos Taciti libellus suggestit, Tuistonem quem tamen Sarmatarum regem facit, Mannum huius filium, ex hoc natos Vigeuonem, & Heriuonem. nam Isteuonem nescio quam ob causam omisit, deinde Marsum, Gambriuium, Sueuum, atque Vandilum. nam hos recenset hoc ordine Tacitus. Apud quem quia mox legitur, Fuisse apud eos & Herculemem memorant, etiam ex Hercule facit regem.

sed

sed addito cognomine quod posterioribus seculis natum est. Alemanum enim uocat. Vnde liquet impostura quæ se tandem prodit, nam priora nomina narrationem planè fucauerant, ut autoris antiqui credi posset. Sed & in hoc errat, quod Vigeuonem Tuistonum omnium regem facere uidetur qui tantum litoralibus maritimisq; ac insularibus imperauit, sicut Heriuon mediterraneis. siquidem horum nominum etymologiam explicuimus huius tertij libri initio. Cæterum nemo putet hæc à me dici ideo quod cupiam priscam barbariæm restitui in scribendis nominibus istis proprijs, ut uidelicet deinceps pro Leodegario Luitgariũ usurpemus qui Germanis Publium significat, quemadmodum Adelgarius omnino nobilem, sed ut ipsorum nominum compositiones quæ Germanicæ sunt aliquo modo studiosis innotescant. Et uidebar nihil abhorrens ab argumento operis suscepti fecisse, si hæc indicassem. Nec quisquam uero damnet quod in exponendis Germanicis, uernaculas dictiones in medium afferro. nam hoc est hic seruare decorum. quando lingua quæque conuenientissime seipsam interpretatur. Cuius rei uel hoc sit exemplum. Anius de etymo Viterbi disputans, ait Fatium Vbertinum tradere Viterbum dictum quasi uita herbum uidelicet à delicijs naturalibus, Alium docere sic appellatum, quasi ui Tibur hoc est paruum Tibur quod à Tiburtinis sit conditum, Alium, quasi ui Thebæ hoc est parua Thebæ propter Thebanum Herculemem conditorem: Reimundum Marlianum putare uocatum, quasi uitam inermium, quod illuc emeriti milites dimitterentur, Alium, quasi ui thermulum, propter thermas Etruscas, Blondum Flauium asserere dictum, à ui turrium, Hermolum Barbarum, à uita Heroum quasi Vitheroum, Alium, à ui trium urbium. Adhuc alium, à Terobo conditore. Audis uarias coniecturas. Sed tamen si quis consideret Longobardos fuisse Germanos, & ufos lingua Germanica semper non secus ac ueteres Francos Merouingos atque Carolingos, deinde lecto Desiderij regis decreto, tria oppida, Longholam, Vetuloniam & Volturnam dictam Etruriam, sub uno muro cingi, totamque urbem adiectione sua Viterbum pronunciari iubentis, credat Viterbum Germanicam esse dictionem quæ nihil aliud significet, quàm amplam structuram, hoc enim Germanis ualet Vuitterbu, non multum ab errabit à uero, propius fortassis collimaturus quàm quisquam eorum quorum opiniones ante retulimus. Neque enim arbitror uel ipsum Desiderium Etruscæ uetustatis adeo peritum fuisse, uel quenquam in illius aula fuisse qui quicquam earum rerum teneret, quas hic docti quærunt, præsertim tam rudi seculo, quo hæc structura absoluta est, & nomen impositum.

z 3 Nam

Nam quod addit in decreto, nostra adiectione, significat appellationem nouam, & Italis forte peregrinam ignotamque. Mollius autem proferebant posteriorem dictionem monosyllabam Langobardi, qui Vigeuonibus olim proximi, postea prorsus Vigeuones insularesque facti sunt, quam Sueui interiores uel Marcomanni uel Narisci quos hodie Boieros appellamus quidam Bauaros uocant uelut à partim occupatis Auarum sedibus sic dictos. nam hi bauu pronunciant. Fecit olim Desiderius in Italia quod hodie fieri posset in Elsatia si Carolo Augusto uel Ferdinando Cæsari luberet tria oppida, Cæsaris montem, Amerfuuilerium, atque Cienheimum uno muro claudere. Quod uero posteri nouum urbis uocabulum non intelligentes, Viterbum uetus uerbum interpretati sunt, nihil mirum, maxime quod ad huiusmodi coniecturam adiuuaret diuinanteis uersiculus insignibus urbis adiectus.

Non timeo uerbum, leo sum, qui signo Viterbum.

Sed hoc carmen illius ætatis est, non alia de causa uerbum habens insulatum, nisi ut finis medio responderet. est enim leonini generis, quale uideamus in sigillo Henrici Aug. eius nominis quarti.

Roma caput mundi, regit orbis frena rotundi.

Et item in Vuormaciensium insignium titulari inscriptione,

Digna bona laude, semper Vuormacia gaude.

L V T E T I A

Non est animus hoc opere externa persequi. sed tamen in gratiam Parisiensium apud quos aliquando uixi, libet aliquid uice coronidis de Lutetia adijcere. Hanc Parisiorum castellum uocat Ammianus Marcellinus his uerbis, Matrona & Sequana amnes, inquit, magnitudinis geminæ, fluentes per Lugdunensem post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum Lutetiam nomine, consociatim meant, meantesque protinus prope Castra Constantia funduntur in mare. Hactenus illius uerba retulimus. Vnde liquet Lutetiam exiguum oppidum olim extitisse, quippe quam insula tam modica totam fuerit complexa. Proinde duæ illæ ciuitates quæ in utraque Sequanæ ripa ædificatæ Lutetianam insulam cingunt, Suburbana illa sunt in quibus Iulianus Cæsar quum apud Parisios ageret, Decentio Tribuno & Notario, electissimam Auxiliarium Herulorum, Batauorum, Tenchateriorum, Celta- rum, & Iouinorum manum illac ad Constantium Augustum contra Parthos bellaturum ducenti, salutabundus occurrit, ut est apud eundem autorem. Crediderim autem eam urbis partem in qua hodie Scholæ sunt, hortum

altera multo uetustiore esse. Quod indicat antiquum illud ædificium hortum pensilem gestans firmissimæ testudini superimpositum. Id adhæret nouis ædibus abbatis Cluniacensis quas ingenti sumptu proximis annis ædificauit, Romanorum olim principum haud dubie domicilium. Sed Lutetiam & Sequanam fluuium præfluentem elegantissime describit Iulianus Cæsar in oratione cui titulus ἀντιοχικός ἢ μισοπώγων. Vbi criminacionibus quorundam respondens qui ipsi commestationes & uomitus obiecerant, ostendit qua causa semel Lutetiæ coactus sit cibum reijcere, tum uidelicet quum Gallicæ consuetudinis impatiens qua cœnacula per fornaces calefiebant, illatis in cubiculum uiuis carbonibus, eo nidore feruente extinctus est. Quæ nos docebit narratio obiter usum hypocaustorum qui Germaniæ peculiaris est, olim apud Gallos fuisse receptissimum. Alioqui si fumarium habuisset ille locus in quo Iulianus dormiebat, nihil mali sensisset, & notum est quid Græcis significet κάμινος. Sed aiunt ueteris architecturæ periti, fumariorum usum prisca ignotum extitisse, qui tubulos habebant parietibus insertos ad cœnacula uel calefacienda uel refrigeranda. Apponemus autem ipsa Iuliani Cæsaris uerba. sic enim ad Antiochensis suos loquitur,

Επίγχενομ ἐγὼ χειμάζωμ πρὸ τῆς φίλῳ Λουκετίαν. ὀνομάζουσι δ' οὐτως οἱ Κελτοὶ τῶν Παρισίων τὴν πολίχνῳ. ἔστι δὲ οὐ μεγάλη νῆσος ἐγκειμένη τῷ ποταμῷ, καὶ αὐτὴν κύκλῳ πᾶσαν ἔχει τῆς ἑσπερίας. ξυλιναὶ δὲ ἐπ' αὐτὴν ἀφοτρύθουσι εἰσάγουσι γαρυφαίαι. καὶ ὀλιγακίς ὁ ποταμὸς ἐλαττοῦται ἐμείζων γίνεται. τὰ ποτὰ δ' εἰσὶν ὅπου ὄρα θέρους καὶ χειμῶνος, ὕδατος ἠδὲ ἰσχυρῆς καὶ καθαρώτατος ὄρα ἐπὶ πίνειν ἐθέλουσι πρὸς χερσὶν. ἀτε γὰρ νῆσον οἰκοῦντας ὑδρένεαδ' ἄλλισα γίνεσθαι χερσὶν. γίνεσθαι δὲ καὶ ὁ χειμῶν ἐκείνῳ πρῶτότερος, εἴτε ἐπὶ τῆς θέρους τῶν ὀκεανῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς ἐπινακωσίῳ ἐπὶ πλείω, καὶ διαδίδεται τυχὸν λεπτήν τις αἴρα τοῦ ὕδατος. εἴν δὲ δοκεῖ θερμότερον ἢ θαλάττην τῆς γλυκίῳ. εἴτε οὖν ἐκ ταύτης, εἴτε ἐκ τινῶν ἄλλης αἰτίας ἀφανοῦς ἐμοὶ ἢ πράγμα ἔστι ἄρα, ἀλεφνότερον ἐχουσι οἱ τῶν χωρίων οἰκοῦντες τῆς χειμῶνα. ἐφύετ' παρ' αὐτοῖς ἀμπελος ἀγαθὴ, καὶ συκὰς ἠδὲ πίνος εἰσὶν οἱ ἐμνηχανήσαντες σκεπέζουτες αὐτὰς τῆς χειμῶν ὥστε ἰματίοις τῆς ἡσυχίας τῶν χειμῶν, καὶ τοιούτοις πῶν ὅσα εἴωθεν εἰργεῖν τὴν ἐκ τοῦ αἵματος ἐπιγιγνομένην τοῖς δένδροις βλάβην. ἐγγίετ' δὲ ἐν ὁ χειμῶν τοῦ εἰωθότου σφοδρότερος, καὶ πρὸς τὸν ποταμὸν ὥστε μαρμαρὰ πλάκας. ἴσε δὲ τὰ τῆς Φρύγιον λίθου ὡς ἴσκει μάλιστα τοῦ λουκοῦ τούτου τὰ κρύσταλλα μεγάλα καὶ ἐπάλληλα φερόμενα. καὶ δὲ καὶ συνεχῆ ποιῆται ἠδὲ τῶν πόρων ἐμμελε καὶ τῶν ἰσχυρῶν γαρυφαίαι. ὡς ἐκ τούτου ἀγριότερον ἢ τῶν σωθῶν. ἐθαύπετο ἡ δωμαλίον ἔδαμῶς ἐπὶ ἐκάθενδρον, ὅν πρὸς εἰώθη πρόπον ἐπὶ ταῖς ἡμέραις τὰ πρὸ τῆς οἰκημάτων ἐκείνῳ θερμαίνεσθαι, ἐπὶ ταῦτα ἔχωρ' οὐ πρὸς πῶς

πρεπώς πρὸς τὴν πρῶτην ἀνάστασιν τὴν ἐκ τοῦ πύργου ἀλίαν. συνέβη δὲ οἱμαὶ καὶ τὸ τε δὲ σκαλιότητα τὴν ἐμὴν, καὶ τὴν ἐν αὐτῇ φρόνησιν ὡς εἰκὸς ἀπανθρωπώτα. ἐβλάστησεν δὲ ἐν ἐμαυτῷ ἀνέχεσθαι τὴν αἶρα ταύτης ἐνδεῶς ἔχοντα φρονήσεως. ὡς δὲ ὁ χειμὼν ἐπεκράτει, καὶ αἰ μείζων ἐπεβλήθη, θερμῶν αἰμάτων ὄντως ἐπέτρεψα τοῖς ἑσπερίοις τὸ οἶκμα δεδιῶς κινήσαι τὴν ἐν τῷ τοίχῳ ὑγρότητα. κομῆσαι δὲ ἐνδὸν ἐκείνουσα πῦρ κεκαυμένον ἐλαμπρῶς ἀφείδαι πάντως μετρίως. οἱ δὲ καὶ πρὸ ὄντες ἔργον παμπληθεῖς ἀπὸ τῶν τοίχῳ ἀτμοῦ ἐκίνησαν. ὑφ' ὧν κατέδραρον ἐμωπιπλάμην μοι τὴν κεφαλῆς. ἐδίησα μὲν ἐν ἀποπνιγνύσαι. κομιθεῖς δὲ ἐξ ὧν τὰ ἰατρῶν πρῶτον ὡς ἀπορρίψαι τὴν ἐντεθεῖσαν ἀρτί φρονησὶν ἔτι μάλα διὰ πολλῶν ὄσαν ἐξέβαλον, καὶ ἐγγρόμηρ αὐτίκα ἔλασεν, ὡς μοι γνῶσιν κομφοτόρα τὴν νύκτα, καὶ τὴν ὑπερβαίαν πρῶτον ὅτι ἐβλήθη. οὕτω μὲν ἐν ἐγὼ καὶ ἐν τῷ Κελτοῖς καὶ τὸν τὸν Μενάνδρου δύσκολον, αὐτῶς ἐμαυτῷ πόνους προσετίθη. ἀλλ' ἢ Κελτῶν μὲν ταῦτα ἔργον ἐφορῶν ἀγροικία. Quorum uerborum hæc est sententia.

Lutetia, Parisiorum ciuita-
tula.
Insula
Sequana flu.

Hyemabam ego apud adamatam Lutetiam. Sic autem appellant Galli Parisiorum oppidulum. Haud uero magna est insula in fluuio iacens, qui ipsam in circuitu totam cum mœnibus complectitur. Vtrinque sunt lignei pontes qui ad illam ducunt. Amnis autem raro decrescit & increscit, sed plerumque qualis æstate conspicitur, talis etiam hyeme perdurat, aquam amœnissimam & limpidissimam uel aspicere uel potare uolenti præbens. Nam illos ut qui insulam incolant hinc præsertim aquam haurire oportet. Fit autem illic mitior hyems siue ob calorem Oceani, nongentis enim stadiis abest nec amplius. Ac fortassis ipsa aqua tenuem aliquam auram ædit. Videtur autem calidior marina quam dulcis, siue igitur hanc ob causam siue ob aliam aliquam obscuram mihi, res ita habet, tepidior em hyemem sentiunt eum incolentes locū. Prouenitque egregia uitis apud illos, & sunt iam qui ficus arte & ingenio illic alant, eas per brumæ tempus stipulis frumentariis & hoc genus quibusdam quæ noxam cælestem arbores lædentem prohibere solent, non secus ac uestimentis integendo. Fuit itaque solito læuior hyems acriorque, & fluuius ueluti tabulas marmoreas deferebat. Nouistis sanè Phrygium lapidem, cui propter albedinem præcipue similis apparebat amnis huius glacies ingens & quæ cumulatim una supra aliam ferretur. Atque ipsum alueum & fluxum instar pontis iamiam astricturus erat. Hincque solito uiolentior existebat. Porro cubiculum ubi dormiebam nequaquam calefiebat, quomodo pleraque cœnacula sub fornacibus illic calefieri consueuerunt, præsertim quum appositum ac instructum esset ad recipiendum ab igne teporem. Accidit autem, ut arbitror, tum quoque per meam imperitiam, & quod morem illum, ut par erat, auersarer. uolebam enim assuefacere meipsum ad tolerandum cœlum, qui tamen huiusmodi

Phrygius
lapis

modi præsidio opus habebam. Quum autem inualesceret bruma ac perpetuo læuior fieret, nequaquam præcepi ministris ut cubiculum calefacerent, ueritus ne latentem in parietibus humiditatem commouerem. Cæterum iussi ut intro ferrent ignem accensum & titiones ac carbones claros deponerent omnino pauculos. Hæc uero quanquam non multi forent, è parietibus uapores commouerunt. Qua re factum est ut obdormiscerem quum mihi iam caput oppletum esset. Equidem futurum erat ut suffocarer. Exportatus autem foras quum medici me submonerent, ut reijcerem cibum pauloante stomacho commissum, qui per Iouem modicus erat, reieci. Statimque melius habui, sic ut mihi nox leuior redderetur, & agere postridie possem quicquid liberet. Sic igitur apud Gallos agens ego, more Dyscoli quem Menander inducit, ipse mihi molestias superingerebã. Verum barbaries Gallorum facilius ista ferebat. Hactenus Iuliani Cæsaris uerba reddidimus.

Porro Lutetiam inuenio Prouinciæ Lugdunensi Senoniæ quam quidam quartam faciunt attributam, & præfectum classis Anderetianorum egisse Parisijs. Ibidemque & Achoræ, Præfectum Sarmatarum gentium mansitare solitum. Id quod sub postremis Imperatoribus factum est.

LIBRI TERTII RERVM GERMANICARVM,
AVTORE BEATO RHENANO SELE-
STADIENSI. FINIS.

& Beatus

Puchaimero R. D. Cardinalis Magunciacensis Me
dico & Consiliario S. D.

COMMENTARIJ illi in Plinium, de quibus quū adhuc Augustæ essemus amicus ad te quidam ex Biturigibus scripserat, & cōmodum me monuerat Claudius Pius Peutinger, heri, id est pridie Calendas Martias primum ad me perlati sunt. Expectas quid de nouo opere sentiam, & quæ illis bellè mecū conueniat. Accipere paucis. In primis ipsum uolumen non est exiguum, ex uarijs congestum autoribus, quod usui pauperculis esse possit, qui non habent bibliothecam instructā, puta Aristotelem & Albertū de animalibus, Raphaelē Volterranum, ex quo integra fermè capita autor transcripsit bona fide, hoc est, unā cū ipsi mendis ne syllaba quidē mutata, Coelium Rhodiginum, Columellā etiā Palladium quæ, & simileis scriptores. Nā hoc præcipuè habet studio, citare testimonia autorum qui cum Plinio faciunt, de uerbis ipsis minimum sollicitus, quod illi penitus puerile uidet. In summa liber talis est, qui si non magnopere iuuet excitet tamen literas, & Pliniū ipsum uulgo fortassis cōmendat, quæ mihi res in primis grata est. Nec enim tam malignus uicissim in illum esse uolo, quæ ipse in me est, nam cādor studiosos maxime decet. Sed hoc mirū, quod quū ex meis castigationibus non nihil sit adiutus, nusquā tamen mei mentionē facit nisi quoties uult reprehēdere. Siquidem apud Pliniū libri septimi capite septimo, quo loco pro hijs uerbis, Tu cuius semper in uictoria mens, moneo legi posse, Tamen cura pertinaci æstuans, ipse citans hanc lectionē, Alij, inquit, paulo tersius hoc legunt modo. Vide candorē hominis. Alij, id est, Rhenanus. At infra capite xxij. quæ audēter me reprehendit nō assecutus mentē meā. Nam planè existimauit magnā auctoritatem suis cōmentarijs accessurā, si me strenue multis locis suggillasset. Ibi quū offenderent me primū duo uerba Cimbricæ uictoriæ, deinde uetus exemplar meum supra Castores haberet Curs, scribo mihi uideri sic Plinij uerba legi posse. Nā Cimbricæ uictoriæ cursores, qui quæ Roma &c. propterea quod nunciij illi cursorū speciem induerint non deorū, nam hoc ex Floro Valerioque liquet, alioqui Prætor adorasset eos, idemque P. Vatinius fecisset. Itaque tum quū literas in urbe exhibere uisi sunt, & extra urbem Vatinius occurrerunt nō sunt existimati deij, sed postridie literis de uictoria acceptis à Dictatore, quū illi nusquā amplius cōparerent, interpretati sunt omnes, fuisse deos. Atque hoc est quod ego dicere uolo. Nec hoc pugnat cū quoquā autore. Quod si quis sequatur meā lectionem, Quique Romam, nihilo minus de duobus istis iuuenibus intelliget qui posterius agniti sunt Castores fuisse. Itaque hætenus nō fuerunt Castores, quia Castorum speciem non representabant sed nunciorum uulgarium, & quia Plinius uisum

spectrum

spectrumque fuisse testatur. Porro nunciat etiam qui nunciandam curat, nec nuncium ipse perfert. Hic deflet meam infelicitatem qui nō sim in Pliniana lectione exercitatus, nec intellexerim quid sibi uellent Castores Romani, quum tamen antè tester quid me potissimū offenderit. Auditus uocabulū quod mihi uidebatur omitti posse, Castoribus accommodat, quod uidelicet non solum uisi, sed etiam auditi sint. Cur nō dictionem hanc ad Cimbricas uictorias refert, ut uidelicet Castores Romani fuerint uisus, hoc est spectrū, ac Cimbricæ uictoriæ fuerint auditus, hoc est, auditio, quod priusque literæ de supatis Cimbris Romā perferrent, auditū fuerit, Cimbro esse uictos?

Capite L. octauo libri, Quin & duces, scripsi cures etiam posse legi, propterea quod domos suas petere singuli porci discunt, neque enim greges suū aluntur in urbe, quemadmodū ruri fit. Loquitur autē de solertia porcorum. Et sequit, Feri. Quia uero uocabulū, uestigia, nō erat in codice manuscripto quæ fateor mendosissimū fuisse, conatus sum aliam diuinare lectionem.

Quibus notata erat cœna. Hic monui scribendum & adhuc moneo, Quibus usitata quidem cœna seculi uitio bini ternique pariter mandantur apri. Nec ea re moueor, quod quibusdam propter nouitatē non placet, At placebit aliquando. Hunc locum tantū arrodit, ut habeat occasionē notæ in margine libri ponendæ. Contra Rhenanum. Corpor autem magis in marginibus libri notis nusquam non appositis, quàm argumentis. Sane uulgatam illi lectionem non inuideo, quæ tamen etiam grammatico sensu caret, si citra mei calumniam ea frueretur.

Capite L. I. pro se tergorantes legere malo stercorantes. Quia uero apud Aristotelē de suis uerbis loquentē hæc uerba repperit, tergus in uictum contra ictus efficiūt, probat uulgatam lectionē, & ait, Tergorare esse indurare tergus. Quasi non idem accidat quoties se luto stercorant.

Capite L. III. ex auctoritate & fide manu scripti uoluminis sic restitui Pliniana uerba, Qualiter natos antiqui Hibridas uocabant, ceu semiferos. Hic me rogat ille, Dic, inquit, bona fide si ita legas, quod repones uerbum, suis? Ego uicissim possem illum rogare, Dic bona fide, me amne an tuam ipsius inscitiam hic prodis?

Quamquam onerato capite uastis cornibus, gladiatorumque uaginis. Moneo legi posse, lateque uagis pro gladiatorumque uaginis, item, In hæc se librāt, non in hijs se librāt quemadmodum scripserat Christ. Longolius uir optimus, & bonarum literarum decus immortale, quem multi putabāt istius operis maiorē confecisse partem, sed nondum librum uiderant. Dicit uero me debacchari stilo in Longolium, quod dixerim germanam Plinij lectionem ab illo mutatā in adulterinam. Quasi hoc nō ipsi Hermolao Barbaro sæpe accidat, & omnibus nobis qui nō solum in Plinio uerum etiam in alijs autoribus restituendis laboramus. Non enim semper succedit quod insti-

& 2 tuimus.

tuimus. Porro uaginas corporis quibus unguium mucro conditur, ad istas gladiatorum uaginas trahere, quid habet simile? Quir uero non citauit illum a Plinio quoque ex Pontificum commentarijs relatum locum, libro xviii. de uaginis frumentorum. Priusquam frumenta uaginas exeant, & antequam in uaginas perueniant: Nihil apud me eo ipso testimonio euinceret. Arbitror Plinium dicturum fuisse, si uoluisset uti metaphora, Ac ueluti quibusdam gladiatorum uaginis. Hoc uero iucundum quod post longam reprehensionem uidens meam castigationem non esse ita absurdam sic concludit, Non enim hæc, inquit, disputo, quod uelim Rhenani lectionem futilem asserere, sed uulgarem posse defendi.

Capite LIII. Mira solertia uisco inungunt oculos, calceariq; imitatione uenantium tradunt. Huc locum ait a me peruersum quod restituerim eum ad fidem uetusti codicis hoc modo, Mira solertia, uisco inungi, laqueisq; calceari imitatione uenantium tradunt. Ipse legit, uisco inungunt oculos, uocabulo laqueis expuncto, fretus autoritate Solini contra manu scriptorum codicum omnium fidem, Quasi uero qui se uisco inungunt, non etiam inungunt oculos. Hic sibi ualere uult autoritatem Solini, me eius auctoris testimonio tantum utentem supra manu scripti uoluminis argumetum paulo post penitus exhibet, quemadmodum commemorabimus. Porro hoc sunt admonendi studiosi, nihil magis perdidisse Plinium quam quod eruditi infulerunt multa sumpta ex alijs auctoribus eandem rem tractantibus, quum tamen non ita Plinius scripsisset. Itaque non omnia sunt addenda, ea etiam quæ addita sensui nihil officiant.

Quod mox non nuces sed acies legam, commate me ferit, diligentiam meam deridens.

Capite LV. Ait me tota hallucinatum fuisse diametro, quod nihil definiens, ceu uerba mea addita in fine manifeste testantur, proposuerim huiusmodi lectionem, conditi liquecente niue gracilesunt, ubi uulgo legitur, candidi rutilesunt. Ibi ignorare me putat lepores etiam candidos reperiri. Quasi uero qui in alpibus conditi indormiunt per brumæ tempus, non possint esse candidi. Exemplar manu scriptum aperte habebat, Conditi. Videbam uero, quod ait Plinius, illis pro cibatu niuem esse, sic accipi posse, ut significet illos pingues esse alta dum niue, qua liquecente graciliores fiunt. Atque hætenus nihil de colore disputari, qui tamen non negauerim esse candidos, sed non propter niuem quæ pinguiusculos reddat. Obuersabatur animo meo carmen illud Martialis de glire.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil nisi somnus alit.

Quin uidi

Quin uidi mures alpinos allatos ex Valle Pœnina, qui sub brumæ tempus effossa terra sub foco se domi condebant. Nescit Commentator quo uerterim oculos, huc uerti. Testantur autem uerba mea quæ illic subiungo, non pertinaciter me tueri cōiecturam. Itaq; nihil erat opus ut hic inclamaret candidatos literarum. Nec enim periculi quicquā est, quoties inquirendi studio seorsim diuersa lectio proponitur, modo scripta auctorum ac ipsi libri non statim mutantur uolenturq; quod tamen a quibus factum aliquando sit ipse non ignorat. Sæpe uero sua retractat etiam Hermolaus, nam in hoc scripti genere quod coniecturis ex magna parte constat, sæpe nos transuersos rapit nouitatis amor. Libro x Cap. xxiii restituo lectionem ad fidem ueterum codicum quorum uidi duos consentire, nempe hoc modo, Coturnicibus ueneni semen gratissimus cibus. Hic me rogat uelut oborto collo tenens, dic, inquit, bona fide, si te interrogauero, quod semen sit id, quid præter ueratri semen? Pulchra me Hercle quæstio. Quis hoc negat? Ego uicissim possem illum rogare, Dic bona fide, nunquam ne genere soliti sunt auctores uti, sed in quo speciem docto lectori relinquāt intelligendam? Expostulet igitur hic cum Plinio quem planè reor sic scripsisse. Vide uero miram iniquitatem. Autoritate Solini contra fidem exemplaris scripti, contra Hermolai meamq; sententiam supra legit, Visco inungunt oculos, hic testimonium illius refutat quod Plinianus expilator non isdem uerbis utatur. De qua re supra meminimus. Atq; audi pulchram notam additam in margine, Rhenanus carpitur diligenter. Expone diligenter, id est calumniose. Post longas deniq; citationes sic cōcludit, His, inquit, collatis stat Rhenanum non bene sentire de lectione ueratri semen. Imò non nego de ueratro intelligendum, tamen si uetusti codices habent ueneni, quæ lectio optime consistit. Hermolaus admonuit tantum pro ueneno ueratum legi posse, cuius hæc sunt uerba, Legi, inquit, potest Veratri semen, hoc est Ellebori. Et statim nescio quis pro Veneno Veratrum supposuit, ut est uulgata Plinij lectio, plerumq; Hermolaica. Sed heus domine commentator, non meministi quomodo scribat Plinius infra Cap. Lxxii, Venenis, inquit, Capræ & Coturnices, ut diximus, pinguescunt. Reducit in memoriam, ceu uides, hunc priorem locum, quum inquit, ut diximus. Reprehende nunc, qui quodam carpenti morbo laboras, Plinium ipsum si lubet, aut calumniare potius. Vides quam pulchrè de me triumphet, quæ frustra impugnat. Felicem Plinium qui tam acutum nactus sit interpretem. Hæc fermè sunt eximie uir, in quibus ille contra nos argutatur. Nam ubi dissentit tantum a nobis, quid hoc ad rem pertinet. Vnicuiq; liberum per me esto sequi quod uolet. Aspice uero communem, sed uere miseram omnium scribentium sortem, quibus tam malignè laus respondeat etiam feliciter labore functis, sin la-

& 3 bantur

bantur alicubi statim paratus immincat qui suggillet & notam inurat. In hoc sanè emaculandorum autorum negotio studiosi paulo benignius sese mutuo subleuare deberēt, quādo res hæc est in primis laboriosa ac molesta, deinde perquam incerta, sed tamen necessaria. Siquidem hoc studiosi non ignorent, nisi docti uiri sese ad hanc miseram prouinciam demittant, nunquam futurum ut historia Pliniana suo nitore restituatur. nam infinitis adhuc erratis scetet. Nolim tamen interim non legi longe utilissimum autorem, quod ignorem quando studiosis ea sit obuentura felicitas. Idem de Cicerone & Liiuo sentiendum, cuius aliquot libri prodigiose sunt corrupti. Quis enim hoc labore lubens uelit implicari, qui uideat aberranti perpetuam contumeliam paratam, recte diuinantis laudem altera mox operis ædificatione finiendam. Porro periculum ipsum in isto castigandi genere, nunquam dissimulaui. Proinde semper cohortatus sum ut talia seorsim legenda proponantur ipsis autoribus intactis. Vnde maturo iudicio rebus exactius perpensis cum tempore restitui possint ueterum monumenta. Aiebant id in Plinio se fecisse castigatius nactos exemplar, qui proximæ æditiōni præfuerunt Basileæ, quum reprehenderem quod multa mutassent. idem antè Erasmo arguenti responderunt, Accipio uero loca restituta, quibus nec ego succurrere potuerim quamlibet annixus propter exemplar mendosum, nec item Budæus ipse. At feliciorem laborem sumpsit Aquæus noster, commentarios in Plinium procudens, audacior sanè Philippo Beraldo qui maluisset in hunc scriptorem glossata conscribere toties domi suæ studiosis prælectum, quā in Apuleium Madaurensem nisi mendas ueritus fuisset. Propterea dixi feliciorem laborem, quod in commentarijs infinita sunt quæ dici possunt, & loca deprauata aut non intellecta citra reprehensionem transiliuntur. Verbi gratia, Plinius libro x. capite xxiii. sic scribit de hirundinibus loquens, Cecina Volaterranus equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in urbem secum afferens, uictoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Hactenus Plinius. Mirum quid sibi uelint ista duo uocabula, quadrigarum dominus. Raphael Volaterranus indubiè sentiens locum uitiatum esse, legit, Quadrigariorū magister, nisi interpretationem esse dicere libet, ac quod hic de hirundinibus narratur ad belli tempora accommodat. Sic enim scribit, A. Cecina Volaterranus, inquit, equestris ordinis, Quadrigariorum magister, Pompeianarum partium tempore belli ciuili, hirundines paruas è nidis Romæ cōprehensas nutrebat, quas postea nūcias belli mittebat amicis, ut Plinius refert. Hæc Raphaël Volaterranus. Cæterum nec mihi placet, Quadrigarum dominus. Frigidum autem sit si quis equos alere elocareque solitum putet. Coniçio legendum, aurigatum nido uiuas, hoc modo.

hoc modo, Cecina Volaterranus equestris ordinis, aurigatum nido uiuas comprehensas in urbem secum afferens, uictoriæ nuncias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illito uictoriæ colore. Sensus est, Quum ex Volaterris aurigatum ab ludos uidelicet Circenseis Romam Cecina proficisceretur, hirundines uiuas in ædibus amicorum in nido comprehensas secum ferebat, & factionis uictoris illito colore remittebat ad amicos uictoriam eius diei Circensem significaturas. Nā hirundines in longinquum bellum cuius incerta sit uictoria, secum ferre, ridiculum. Notum autem est quatuor olim factiones extitisse, Russatorum, Albatorum, Prasinorum, & Venetorum, quot sunt anni tempora, coloribus inter se distinctas, à quibus cognomina tracta sunt. Felicis cuiusdam aurigæ Russati Plinius libro septimo capite LIIII. meminit. Inuenitur in actis, inquit, Felice Russato auriga elato, in rogum eius unum è fauentibus iecisse se. Et addit causam, Friuolum dictu, ne hoc gloriæ artificis daretur, aduersis studijs copia odorum corruptū criminantibus. Loquitur autem de odoramentis quæ inter cuiusque factionis homines spargebantur. Aurigandi uerbo Suetonius utitur in Caligula. Hic non inuerto uerba Plinijs immo explico. Certe in tam corrupta scriptura non secus ac in deploratis ægrotis interdum sectionibus ac uulturis opus est. Atque hic Commentator noster profus silet. Profereamus adhuc unum ac alterum locum. In Proemio libri decimoctauo non longe à principio sic legitur, Quoniam tamen ipsa materia intus accendit. Hæc uerba nullo sensu dicuntur. Vetus exemplar habet, Accedit. Hermolaus indicat potius Accendit scribendum, quā Accedit. Itaque uerbum hoc receptum est in contextum. Ego dico reponendum esse Accedit, & pro intus legendum uitijs, Sic enim Plinius scripsit, Quoniam tamen ipsa materia uitijs, accedit ad reputationem eiusdem parientis & noxia. Vide quantum hæctenus obstiterit unicum istud uocabulum uitijs in aduerbium intus deprauatum, quo minus multis iam seculis hic Plinijs locus fuerit intellectus. Sim uero ualde ciuili si hic Aquæum imitatus petulanter Hermolaum uirum modis omnibus incomparabilem incessam. Sequitur ibidem, Atque quum in arbores exacuant, liment que cornua elephantum, & duro saxo rhinoceros, & utroque apri dentium ficas. Scribendum primum, quum arbore exacuant, s, litera ablata ac in præpositione expuncta. nam sequitur, utroque, item auferendi casu. Deinde pro & duro reponendum, & Vri. Nam sic Murbacese exemplar quod pridè penes me erat, manifeste cōtinet, Vt sic legamus deinceps. Atque quum arbore exacuāt, limētque cornua elephāti & Vri, saxo rhinoceros, & utroque apri dentium ficas. Parisiensis æditio quam epistola liminaris Beraldo uendicat, testatur legisse.

Longolium, & duro. Sed nos legendum contendimus, & Vri. Quis non alicubi labitur? Audi uero quid Aquæus hoc loco dicat, Legi, inquit, etiam potest scitè sicca, hoc sensu, Quum apri liment sicca dentium, ut sicca sit substantiuum. Alij legunt, utroque apri dentes siccas, ut sensus sit, Apri dentes exacuant in siccas arbores. Habes quod eligas, utere congruentiore sententia. Hæc ille. Pulchræ me hercle expositiones & argutæ. Longum autem esset tantum huius procemij uitia aperta adhuc narrare quæ sunt supra nouem, uerum non sinit hoc epistolaris angustia. Sic repurgato Plinio certi commentarij scribi possent, immo pluribus locis commentario minus autor egeret, Sed fungere tu labore hoc uere Herculeo, Augiæq; stabula repurga, alio in insidijs interim intento, sicubi in negotio fallare mendosa scriptura auocante mentem tuam, qui te mox contumeliose traducat. Enim uero fortasse putas ista animaduersa Aquæo. Nihil minus, adeo exercitatus est in lectione Pliniana, argutiam eius scriptoris nusquam non assequens. Ego stipes qui subinde hæsitent, nam hoc imperitiæ temeritatiq; tribuit. An non argutum, quod Columellæ uerba exponens docentis egrotum pecus esse saluandum, docet nos saluare esse sanum facere. O si esset qui utriusq; caput saluaret, sed tamen ego nolim conspu. Nisi sit expositio figurata nempè hysterologica, quod per unctiorem eam sanitas consequatur. Quam pulchrè uero mendosa loca LIX Capituli libro IX transilit, præsertim eum qui est in fine, At inter sargos. Ibi debebat exponere quænam uox esset Sargos, Latina, Græca, an Hebraica, tum quid significaret. Est hoc interpretari Plinium? Et tamen audet aliquoties addere, Hoc caput nihil habet fuscadinis, nihil habet nubili. Sed nimium te moror uir ornatissime, tamen si scio te libenter audisse locorum istorum germanam Plinij lectionem, ac mihi gratias habiturum, quid Aquæus facturus sit nescio. Nec de hoc sum sollicitus. Porrò nondum obliuio me cœpit humanitatis tuæ qua me prosecutus es apud Augustam, opera Marci Virfongi in ædes Fuggerorum me perducens. Antonij domus quid splendoris non habet? Testudinata plerisque locis, & columnis marmoreis suffulta, quarum epistilia ad antiquitatis exemplar exculpta sunt. Quid de cubiculis amplis & ornatis dicam, quid de hypocauftis, quid de ambulacris, quid de ipso domini cubiculo longe cultissimo, tum ob deaurata laquearia, tum ob reliquum ornatum & thalami ipsius non uulgarem elegantiam. Huic adhæret sacellum diuo Sebastiano sacrum cum subsellijs ex preciosa materia faberrime factis. Omnia uero exornant insignes picturæ intus & foris. Et tamen quum exquisitissima sint cuncta, pleraque minimum luxus præ se ferunt, multum uero ciuilibus nitoris atque frugalibus munditiæ. Raimundi illa domus altera paulo semotior quam est

item

item planè regia amœnissimum utrinque prospectum in hortos habens, quorum alter ædibus cohæret, alter interstite uia publica, sed angusta separatur? quid plantarum nutrit Italia quod domesticus hortus non habet? quæ ibi topiaria, quæ pergulæ, quæ arbores, qui fontes fusilibus deorum simulachris ornati? quale balineum ea ædium parte? Minus iam placebant Ludouici Galliarum regis horti, quos olim Turonis & Blesis uidimus. Postquam ascendimus, hypocaustra latissima, aulas spaciosissimas siue cubicula coniuncta cum fumarijs, sed ornatisissima conspeximus, respondentibus inter se ostijs in meditullio domus, quibus de conclau in conclau transitur. Hic passim uidimus exquisitissimas picturas ex Italia aduectas, multas etiam Iconicas tabulas manu Lucæ Cronburgij feliciter absolutas. Sed magis nos mouerunt in superius cenaculum deductos tot ac tanta monumenta antiquitatis, ut uix ullo Italiæ loco plura crediderim apud unum hominem reperiri. Primum ærea contemplati fumus & fusilia. Quis illic ueterum deorum non sæpe nobis occurrebat? Iuppiter cum suo fulmine, Neptunus cum tridente, cum saculo petasoque Mercurius, Pallas cum ægide, & erant quos uix præ uetustate licebat agnoscere. Non misimata deinde suo loco iacebant. Aderat tantum unum illic simulachrum lapideum, Circe fuit, ea nuda recumbebat innixa dextro brachio, circum se in margine tabulæ marmoreæ uarias bestias habens, & adhuc illa magica uirga sua quendam in brutum conuertebat, supereratque pars hominis non amplius quam dimidiata. In altero secretario quod faxeas tantum statuas continebat, uidimus, Dianam cum luna ac pharetra, uidimus Apollinem, Mineruam, Venerem cum Cupidine, Taurum qui uehebat nudam puellam tensis brachijs auxilium implorantem, & obscenum illum deum pudenda sui parte prorsus impudentem, cui astabant effigies mulierum plenos phallis calathos gestantium. Apparebat hortorum limites fuisse. Mirum uero potuisse ista tot seculis uspiam integra conseruari. Fragmenta statuarum uix numerare erat. Placebat nobis Somni dei caput clausos habens oculos, & papauere reuinctum. Bacchi capita multa arguebant ferta ex racemis & pampinis, quædam Colosseam fermè corporum magnitudinem præ se ferebant. Narrabatur uero nobis ex toto propemodum orbe conuecta fuisse ea uetustatis monumenta, præcipuè tamen ex Græcia atque Sicilia. Adeo nullius sumptus Raimundum pœnitet ob amorem quem literarum minime expers erga antiquitatem gerit, modo possit talibus

talibus rebus potiri. id quod uerè nobilem & generosum hominis animum ostendit. Sed de hijs plus satis. Ædidimus opusculum rerum Germanicarum inscriptum Cæsari Ferdinando. Expectamus aliquid ueterum librorum à te, Ciceronem de gloria, Eundem de Vita beata, Quasdam eiusdem orationes hæctenus non uisas, Medæam Ouidij, Fontianum poëtam, qui prouincias Romanas eleganti carmine descripsit, nisi tanto thesauro solus frui uis. An fabulam narrauit ille noster?

Bene uale uir eximie. Selestadij, quinto

Nonas Martias

Anno M. D. XXXI.

BASILEAE IN OFFICINA FROBENIANA PER HIERONYMUM FROBENIUM, IOANNEM HERVAGIUM,
ET NICOLAVM EPISCOPIVM,
ANNO M. D. XXXI.
MENSE MARTIO

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z &
Omnes sunt duerniones, præter &, ternionem.

E R R A T A.

Pag. 28. uersu ultimo scribe. se coniunxisse. pag. 33. uersu 21. Cæterū ut pag. 37. uersu tertio, clausula sequens, Quid autem hic fa. debet præcedere priorem. Tu pro Mosella. pag. 39. uersu 30. Malarichum Francum, pro Framum. pag. 56. in margine, Cattmeliboci pro Cattineleboci. pag. 58. in margine Gallia Gotthica descrip. pag. 76. uersu 33. Vitas. pag. 77. uersu 36. pro Verorum scribe Vrorum. pag. 90. uersu 28. Gombatam. pag. eadem uersu 38. fuerunt. pag. 157. uersu à fine 7. pro quarto scribe uicesimoquarto.

